

Urząd Marszałkowski
Województwa Lubelskiego
w Lublinie

Załącznik do uchwały
nr CCCXLV/6006/2022
Zarządu Województwa Lubelskiego
z dnia 14 marca 2022 r.

FUNDUSZE EUROPEJSKIE DLA LUBELSKIEGO

2021-2027

PROJEKT

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Europejskie Fundusze
Strukturalne i Inwestycyjne

Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027

Spis treści

WYKAZ SKRÓTÓW	1
1. STRATEGIA PROGRAMU: GŁÓWNE WYZWANIA W ZAKRESIE ROZWOJU ORAZ DZIAŁANIA PODEJMOWANE W RAMACH POLITYKI	3
ZGODNOŚĆ Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI	5
KOMPLEMENTARNOŚĆ	7
UZASADNIENIE WYBORU CELÓW SZCZEGÓŁOWYCH	9
Cel Polityki 1. Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa dzięki wspieraniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej oraz regionalnej łączności cyfrowej.....	9
Cel Polityki 2. Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca w kierunku gospodarki zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej	13
Cel Polityki 3. Lepiej połączona Europa dzięki zwiększeniu mobilności	19
Cel Polityki 4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych	20
Cel Polityki 5. Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów i inicjatyw lokalnych.....	32
2. PRIORYTETY	34
2.1 PRIORYTETY INNE NIŻ POMOC TECHNICZNA	34
2.1.1. PRIORYTET I BADANIA NAUKOWE I INNOWACJE	34
2.1.1.1. CEL SZCZEGÓŁOWY 1(I) ROZWIJANIE I WZMACNIANIE ZDOLNOŚCI BADAWCZYCH I INNOWACYJNYCH ORAZ WYKORZYSTYWANIE ZAAWANSOWANYCH TECHNOLOGII	34
2.1.1.1.1. Interwencje w ramach Funduszy	34
2.1.1.1.2. Wskaźniki.....	37
2.1.1.1.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji.....	38
2.1.1.2. CEL SZCZEGÓŁOWY – 1(IV) ROZWIJANIE UMIEJĘTNOŚCI W ZAKRESIE INTELIGENTNEJ SPECJALIZACJI, TRANSFORMACJI PRZEMYSŁOWEJ I PRZEDSIĘBIORCZOŚCI	40
2.1.1.2.1. Interwencje w ramach Funduszy	40
2.1.1.2.2. Wskaźniki.....	42
2.1.1.2.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji.....	43
2.1.2. PRIORYTET II TRANSFORMACJA GOSPODARCZA I CYFROWA REGIONU	45
2.1.2.1. CEL SZCZEGÓŁOWY 1(II) CZERPANIE KORZYŚCI Z CYFRYZACJI DLA OBYWATELI, PRZEDSIĘBIORSTW, ORGANIZACJI BADAWCZYCH I INSTYTUCJI PUBLICZNYCH	45
2.1.2.1.1. Interwencje w ramach Funduszy	45
2.1.2.1.2. Wskaźniki.....	48
2.1.2.1.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji.....	49
2.1.2.2. CEL SZCZEGÓŁOWY 1(III) WZMACNIANIE TRWAŁEGO WZROSTU I KONKURENCYJNOŚCI MŚP ORAZ TWORZENIE MIEJSC PRACY W MŚP, W TYM POPRZECZ INWESTYCJE PRODUKCYJNE	50
2.1.2.2.1. Interwencje w ramach Funduszy	50
2.1.2.2.2. Wskaźniki.....	53
2.1.2.2.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji.....	54
2.1.3. PRIORYTET III OCHRONA ZASOBÓW ŚRODOWISKA I KLIMATU	56

Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027

2.1.3.1. CEL SZCZEGÓŁOWY 2(IV) WSPIERANIE PRZYSTOSOWANIA SIĘ DO ZMIAN KLIMATU I ZAPOBIEGANIA RYZYKU ZWIĄZANEMU Z KLĘSKAMI ŻYWIŁOWYMI I KATASTROFAMI, A TAKŻE ODPORNOŚCI, Z UWZGLĘDNIENIEM PODEJŚCIA EKOSYSTEMOWEGO	56
2.1.3.1.1. Interwencje w ramach Funduszy	56
2.1.3.1.2. Wskaźniki	59
2.1.3.1.3. Indykatorywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	61
2.1.3.2. CEL SZCZEGÓŁOWY 2(V) WSPIERANIE DOSTĘPU DO WODY ORAZ ZRÓWNOWAŻONEJ GOSPODARKI WODNEJ	62
2.1.3.2.1. Interwencje w ramach Funduszy	62
2.1.3.2.2. Wskaźniki	64
2.1.3.2.3. Indykatorywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	65
2.1.3.3. CEL SZCZEGÓŁOWY- 2(VI) WSPIERANIE TRANSFORMACJI W KIERUNKU GOSPODARKI O OBIEGU ZAMKNIĘTYM I GOSPODARKI ZASOBOOSZCZĘDNEJ	67
2.1.3.3.1. Interwencje w ramach Funduszy	67
2.1.3.3.2. Wskaźniki	70
2.1.3.3.3. Indykatorywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	71
2.1.3.4. CEL SZCZEGÓŁOWY 2(VII) WZMACNIANIE OCHRONY I ZACHOWANIA PRZYRODY, RÓŻNORODNOŚCI BIOLOGICZNEJ ORAZ ZIELONEJ INFRASTRUKTURY, W TYM NA OBSZARACH MIEJSKICH, ORAZ OGRANICZANIE WSZELKICH RODZAJÓW ZANIECZYSZCZENIA	72
2.1.3.4.1. Interwencje w ramach Funduszy	72
2.1.3.4.2. Wskaźniki	75
2.1.3.4.3. Indykatorywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	76
2.1.4. PRIORYTET IV EFEKTYWNE WYKORZYSTANIE ENERGII	77
2.1.4.1. CEL SZCZEGÓŁOWY 2(I) WSPIERANIE EFEKTYWNOŚCI ENERGETYCZNEJ I REDUKCJI EMISJI GAZÓW CIEPLARNIANYCH	77
2.1.4.1.1. Interwencje w ramach Funduszy	77
2.1.4.1.2. Wskaźniki	81
2.1.4.1.3. Indykatorywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	81
2.1.4.2. CEL SZCZEGÓŁOWY 2(II) WSPIERANIE ENERGII ODNAWIALNEJ ZGODNIE Z DYREKTYWĄ (UE) 2018/2001, W TYM OKREŚLONYMI W NIEJ KRYTERIAMI ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU	83
2.1.4.2.1. Interwencje w ramach Funduszy	83
2.1.4.2.2. Wskaźniki	87
2.1.4.2.3. Indykatorywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	87
2.1.5. PRIORYTET V ZRÓWNOWAŻONA MOBILNOŚĆ MIEJSKA	89
2.1.5.1. CEL SZCZEGÓŁOWY 2(VIII) WSPIERANIE ZRÓWNOWAŻONEJ MULTIMODALNEJ MOBILNOŚCI MIEJSKIEJ JAKO ELEMENTU TRANSFORMACJI W KIERUNKU GOSPODARKI ZEROEMISYJNEJ	89
2.1.5.1.1. Interwencje w ramach Funduszy	89
2.1.5.1.2. Wskaźniki	92
2.1.5.1.3. Indykatorywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	92
2.1.6. PRIORYTET VI ZRÓWNOWAŻONY SYSTEM TRANSPORTU	94
2.1.6.1. CEL SZCZEGÓŁOWY 3(II) ROZWÓJ I UDOSKONALANIE ZRÓWNOWAŻONEJ, ODPORNEJ NA ZMIANY KLIMATU, INTELIGENTNEJ I INTERMODALNEJ MOBILNOŚCI NA POZIOMIE KRAJOWYM, REGIONALNYM I LOKALNYM, W TYM POPRAWĘ DOSTĘPU DO TEN-T ORAZ MOBILNOŚCI TRANSGRANICZNEJ	94
2.1.6.1.1. Interwencje w ramach Funduszy	94
2.1.6.1.2. Wskaźniki	97
2.1.6.1.3. Indykatorywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	97
2.1.7. PRIORYTET VII ROZWÓJ INFRASTRUKTURY SPOŁECZNEJ I ZDROWOTNEJ	99

Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027

2.1.7.1. CEL SZCZEGÓŁOWY 4(II) (EFRR) POPRAWA RÓWNEGO DOSTĘPU DO WYSOKIEJ JAKOŚCI USŁUG SPRZYJAJĄCYCH WŁĄCZENIU SPOŁECZNEMU W ZAKRESIE KSZTAŁCENIA, SZKOLEŃ I UCZENIA SIĘ PRZEZ CAŁE ŻYCIE POPRZECZ ROZWÓJ ŁATWO DOSTĘPNEJ INFRASTRUKTURY, W TYM POPRZECZ WSPIERANIE ODPORNOŚCI W ZAKRESIE KSZTAŁCENIA I SZKOLENIA NA ODLEGŁOŚĆ ORAZ ONLINE	99
2.1.7.1.1. Interwencje w ramach Funduszy	99
2.1.7.1.2. Wskaźniki	102
2.1.7.1.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	102
2.1.7.2. CEL SZCZEGÓŁOWY 4(III) (EFRR) WSPIERANIE WŁĄCZENIA SPOŁECZNO-GOSPODARCZEGO SPOŁECZNOŚCI MARGINALIZOWANYCH, GOSPODARSTW DOMOWYCH O NISKICH DOCHODACH ORAZ GRUP W NIEKORZYSTNEJ SYTUACJI, W TYM OSÓB O SZCZEGÓLNYCH POTRZEBACH, DZIĘKI ZINTEGROWANYM DZIAŁANIOM OBEJMUJĄCYM USŁUGI MIESZKANIOWE I USŁUGI SPOŁECZNE	104
2.1.7.2.1. Interwencje w ramach Funduszy	104
2.1.7.2.2. Wskaźniki	107
2.1.7.2.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	107
2.1.7.3. CEL SZCZEGÓŁOWY 4(V) (EFRR) ZAPEWNIANIE RÓWNEGO DOSTĘPU DO OPIEKI ZDROWOTNEJ I WSPIERANIE ODPORNOŚCI SYSTEMÓW OPIEKI ZDROWOTNEJ, W TYM PODSTAWOWEJ OPIEKI ZDROWOTNEJ, ORAZ WSPIERANIE PRZECHODZENIA OD OPIEKI INSTYTUCJONALNEJ DO OPIEKI RODZINNEJ I ŚRODOWISKOWEJ	109
2.1.7.3.1. Interwencje w ramach Funduszy	109
2.1.7.3.2. Wskaźniki	112
2.1.7.3.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	112
2.1.7.4. CEL SZCZEGÓŁOWY 4(VI) (EFRR) WZMACNIANIE ROLI KULTURY I ZRÓWNOWAŻONEJ TURYSTYKI W ROZWOJU GOSPODARCZYM, WŁĄCZENIU SPOŁECZNYM I INNOWACJACH SPOŁECZNYCH	114
2.1.7.4.1. Interwencje w ramach Funduszy	114
2.1.7.4.2. Wskaźniki	118
2.1.7.4.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	118
2.1.8. PRIORYTET VIII ZWIĘKSZANIE SPÓJNOŚCI SPOŁECZNEJ	119
2.1.8.1. CEL SZCZEGÓŁOWY 4(H) (EFS+) WSPIERANIE AKTYWNEGO WŁĄCZENIA SPOŁECZNEGO W CELU PROMOWANIA RÓWNOŚCI SZANS, NIEDYSKRYMINACJI I AKTYWNEGO UCZESTNICTWA, ORAZ ZWIĘKSZANIE ZDOLNOŚCI DO ZATRUDNIENIA, W SZCZEGÓLNOŚCI GRUP W NIEKORZYSTNEJ SYTUACJI	119
2.1.8.1.1. Interwencje w ramach Funduszy	119
2.1.8.1.2. Wskaźniki	122
2.1.8.1.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	123
2.1.8.2. CEL SZCZEGÓŁOWY 4(I) (EFS+) WSPIERANIE INTEGRACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ OBYWATELI PAŃSTW TRZECICH, W TYM MIGRANTÓW	124
2.1.8.2.1. Interwencje w ramach Funduszy	124
2.1.8.2.2. Wskaźniki	127
2.1.8.2.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	127
2.1.8.3. CEL SZCZEGÓŁOWY 4(J) (EFS+) WSPIERANIE INTEGRACJI SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ SPOŁECZNOŚCI MARGINALIZOWANYCH, TAKICH JAK ROMOWIE	129
2.1.8.3.1. Interwencje w ramach Funduszy	129
2.1.8.3.2. Wskaźniki	131
2.1.8.3.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	132
2.1.8.4. CEL SZCZEGÓŁOWY 4(K) (EFS+) ZWIĘKSZANIE RÓWNEGO I SZYBKIEGO DOSTĘPU DO DOBREJ JAKOŚCI, TRWAŁYCH I PRZYSTĘPNYCH CENOWO USŁUG, W TYM USŁUG, KTÓRE WSPIERAJĄ DOSTĘP DO MIESZKAŃ ORAZ OPIEKI SKONCENTROWANEJ NA OSOBIE, W TYM OPIEKI ZDROWOTNEJ; MODERNIZACJA SYSTEMÓW OCHRONY SOCJALNEJ, W TYM WSPIERANIE DOSTĘPU DO OCHRONY SOCJALNEJ, ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM DZIECI I GRUP W NIEKORZYSTNEJ SYTUACJI; POPRAWA DOSTĘPNOŚCI, W TYM DLA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI, SKUTECZNOŚCI I ODPORNOŚCI SYSTEMÓW OCHRONY ZDROWIA I USŁUG OPIEKI DŁUGOTERMINOWEJ	133
2.1.8.4.1. Interwencje w ramach Funduszy	133
2.1.8.4.2. Wskaźniki	137
2.1.8.4.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	137

Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027

2.1.8.5. CEL SZCZEGÓŁOWY 4(L) (EFS+) WSPIERANIE INTEGRACJI SPOŁECZNEJ OSÓB ZAGROŻONYCH UBÓSTWEM LUB WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM, W TYM OSÓB NAJBARDZIEJ POTRZEBUJĄCYCH I DZIECI.....	139
2.1.8.5.1. Interwencje w ramach Funduszy	139
2.1.8.5.2. Wskaźniki.....	143
2.1.8.5.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji.....	143
2.1.9. PRIORYTET IX ZASPOKAJANIE POTRZEB RYNKU PRACY	145
2.1.9.1. CEL SZCZEGÓŁOWY 4(A) (EFS+) POPRAWA DOSTĘPU DO ZATRUDNIENIA I DZIAŁAŃ AKTYWIZUJĄCYCH DLA WSZYSTKICH OSÓB POSZUKUJĄCYCH PRACY, W SZCZEGÓLNOŚCI OSÓB MŁODYCH, ZWŁASZCZA POPRZEC WDRAŻANIE GWARANCJI DLA MŁODZIEŻY, DŁUGOTRWALE BEZROBOTNYCH ORAZ GRUP ZNAJDUJĄCYCH SIĘ W NIEKORZYSTNEJ SYTUACJI NA RYNKU PRACY, JAK RÓWNIEŻ DLA OSÓB BIERNYCH ZAWODOWO, A TAKŻE POPRZEC PROMOWANIE SAMOZATRUDNIENIA I EKONOMII SPOŁECZNEJ	145
2.1.9.1.1. Interwencje w ramach Funduszy	145
2.1.9.1.2. Wskaźniki.....	148
2.1.9.1.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów programu (UE) według rodzaju interwencji	148
2.1.9.2. CEL SZCZEGÓŁOWY 4(B) (EFS+) MODERNIZACJA INSTYTUCJI I SŁUŻB RYNKÓW PRACY CELEM OCENY I PRZEWIDYWANIA ZAPOTRZEBOWANIA NA UMIEJĘTNOŚCI ORAZ ZAPEWNIENIA TERMINOWEJ I ODPOWIEDNIO DOPASOWANEJ POMOCY I WSPARCIA NA RZECZ DOSTOSOWANIA UMIEJĘTNOŚCI I KWALIFIKACJI ZAWODOWYCH DO POTRZEB RYNKU PRACY ORAZ NA RZECZ PRZEPEŁYWÓW I MOBILNOŚCI NA RYNKU PRACY.....	150
2.1.9.2.1. Interwencje w ramach Funduszy	150
2.1.9.2.2. Wskaźniki.....	152
2.1.9.2.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji.....	152
2.1.9.3. CEL SZCZEGÓŁOWY 4(D) (EFS+) WSPIERANIE DOSTOSOWANIA PRACOWNIKÓW, PRZEDSIĘBIORSTW I PRZEDSIĘBIORCÓW DO ZMIAN, WSPIERANIE AKTYWNEGO I ZDROWEGO STARZENIA SIĘ ORAZ ZDROWEGO I DOBRZE DOSTOSOWANEGO ŚRODOWISKA PRACY, KTÓRE UWZGLĘDNIĄ ZAGROŻENIA DLA ZDROWIA	154
2.1.9.3.1. Interwencje w ramach Funduszy	154
2.1.9.3.2. Wskaźniki.....	158
2.1.9.3.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji.....	158
2.1.10. PRIORYTET X LEPSZA EDUKACJA	160
2.1.10.1. CEL SZCZEGÓŁOWY 4(E) (EFS+) POPRAWA JAKOŚCI, POZIOMU WŁĄCZENIA SPOŁECZNEGO I SKUTECZNOŚCI SYSTEMÓW KSZTAŁCENIA I SZKOLENIA ORAZ ICH POWIĄZANIA Z RYNKIEM PRACY – W TYM PRZECZ WALIDACJĘ UCZENIA SIĘ POZAFORMALNEGO I NIEFORMALNEGO, W CELU WSPIERANIA NABYWANIA KOMPETENCJI KLUCZOWYCH, W TYM UMIEJĘTNOŚCI W ZAKRESIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I KOMPETENCJI CYFROWYCH, ORAZ PRZECZ WSPIERANIE WPROWADZANIA DUALNYCH SYSTEMÓW SZKOLENIA I PRZYGOTOWANIA ZAWODOWEGO	160
2.1.10.1.1. Interwencje w ramach Funduszy	160
2.1.10.1.2. Wskaźniki.....	163
2.1.10.1.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji.....	163
2.1.10.2. CEL SZCZEGÓŁOWY 4(F) (EFS+) WSPIERANIE RÓWNEGO DOSTĘPU DO DOBREJ JAKOŚCI, WŁĄCZAJĄCEGO KSZTAŁCENIA I SZKOLENIA ORAZ MOŻLIWOŚCI ICH UKOŃCZENIA, W SZCZEGÓLNOŚCI W ODNIESIENIU DO GRUP W NIEKORZYSTNEJ SYTUACJI, OD WCZESNEJ EDUKACJI I OPIEKI NAD DZIECKIEM PRZECZ OGÓLNE I ZAWODOWE KSZTAŁCENIE I SZKOLENIE, PO SZKOLNICTWO WYŻSZE, A TAKŻE KSZTAŁCENIE I UCZENIE SIĘ DOROSŁYCH, W TYM UŁATWIENIE MOBILNOŚCI EDUKACYJNEJ DLA WSZYSTKICH I DOSTĘPNOŚCI DLA OSÓB Z NIEPEŁNOSPRAWNOŚCIAMI	164
2.1.10.2.1. Interwencje w ramach Funduszy	164
2.1.10.2.2. Wskaźniki.....	168
2.1.10.2.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji.....	168
2.1.10.2. CEL SZCZEGÓŁOWY 4(G) (EFS+) WSPIERANIE UCZENIA SIĘ PRZECZ CAŁE ŻYCIE, W SZCZEGÓLNOŚCI ELASTYCZNYCH MOŻLIWOŚCI PODNOSZENIA I ZMIANY KWALIFIKACJI DLA WSZYSTKICH, Z UWZGLĘDNIENIEM UMIEJĘTNOŚCI W ZAKRESIE PRZEDSIĘBIORCZOŚCI I KOMPETENCJI CYFROWYCH, LEPSZE PRZEWIDYWANIE ZMIAN I	

Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027

ZAPOTRZEBOWANIA NA NOWE UMIEJĘTNOŚCI NA PODSTAWIE POTRZEB RYNKU PRACY, UŁATWIANIE ZMIAN ŚCIEŻKI KARIERY ZAWODOWEJ I WSPIERANIE MOBILNOŚCI ZAWODOWEJ	170
2.1.10.2.1. Interwencje w ramach Funduszy	170
2.1.10.2.2. Wskaźniki	172
2.1.9.2.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	173
2.1.11. PRIORYTET XI ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY TERYTORIALNIE	174
2.1.11.1. CEL SZCZEGÓŁOWY 5(I) WSPIERANIE ZINTEGROWANEGO I SPRZYJAJĄCEGO WŁĄCZENIU SPOŁECZNEMU ROZWOJU SPOŁECZNEGO, GOSPODARCZEGO I ŚRODOWISKOWEGO, KULTURY, DZIEDZICTWA NATURALNEGO, ZRÓWNOWAŻONEJ TURYSTYKI I BEZPIECZEŃSTWA NA OBSZARACH MIEJSKICH	174
2.1.11.1.1. Interwencje w ramach Funduszy	174
2.1.11.1.2. Wskaźniki	178
2.1.11.1.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	178
2.1.11.2. CEL SZCZEGÓŁOWY- 5(II) WSPIERANIE ZINTEGROWANEGO I SPRZYJAJĄCEGO WŁĄCZENIU SPOŁECZNEMU ROZWOJU SPOŁECZNEGO, GOSPODARCZEGO I ŚRODOWISKOWEGO, NA POZIOMIE LOKALNYM, KULTURY, DZIEDZICTWA NATURALNEGO, ZRÓWNOWAŻONEJ TURYSTYKI I BEZPIECZEŃSTWA NA OBSZARACH INNYCH NIŻ MIEJSKIE	180
2.1.11.2.1. Interwencje w ramach Funduszy	180
2.1.11.2.2. Wskaźniki	184
2.1.11.2.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	184
2.2. PRIORYTETY DOTYCZĄCE POMOCY TECHNICZNEJ	186
2.2.1. PRIORYTET XII WSPARCIE WDRAŻANIA FUNDUSZY EUROPEJSKICH DLA LUBELSKIEGO 2021-2027 W RAMACH EFS+	186
2.2.1.1. Interwencja w ramach Funduszy	186
2.2.1.2. Wskaźniki	187
2.2.1.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	188
2.2.2. PRIORYTET XIII WSPARCIE WDRAŻANIA FUNDUSZY EUROPEJSKICH DLA LUBELSKIEGO 2021-2027 W RAMACH EFRR	189
2.2.2.1. Interwencja w ramach Funduszy	189
2.2.2.2. Wskaźniki	190
2.2.2.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji	191
3. PLAN FINANSOWY	192
3.1 Środki finansowe w podziale na poszczególne lata	192
3.2 Łączne środki finansowe w podziale na poszczególne fundusze oraz współfinansowanie krajowe ..	193
4. WARUNKI PODSTAWOWE	194
5. INSTYTUCJE PROGRAMU	194
6. PARTNERSTWO	195
7. KOMUNIKACJA I WIDOCZNOŚĆ	199
8. STOSOWANIE STAWEK JEDNOSTKOWYCH, KWOT RYCZAŁTOWYCH, STAWEK RYCZAŁTOWYCH I FINANSOWANIA NIEPOWIĄZANEGO Z KOSZTAMI	201
ZAŁĄCZNIKI DO PROGRAMU	202

WYKAZ Skrótów

AOS	Ambulatoryjna opieka specjalistyczna
AOTMiT	Agencja Oceny Technologii Medycznych i Taryfikacji
BIZ	Bezpośrednie inwestycje zagraniczne
B+I	badania i innowacje
B+R	badania i rozwój
B+R+I	badania i rozwój i innowacje
BUR	Baza Usług Rozwojowych
CR2019	Sprawozdanie krajowe – Polska 2019 (<i>ang. Country Report</i>)
CS	Cel Szczegółowy
CSR	Zalecenia Rady w sprawie krajowego programu reform (<i>ang. Country Specific Recommendations</i>)
CWD	Centrum Wsparcia Doradczego
EE	Efektywność energetyczna
EFPS	Europejski Pilar Praw Socjalnych
EFMR	Europejski Fundusz Morski i Rybacki
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EFROW	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich
EFS+	Europejski Fundusz Społeczny Plus
ES	ekonomia społeczna
ETO	Europejski Trybunał Obrachunkowy
EURES	Europejskie Służby Zatrudnienia (<i>ang. European Employment Services</i>)
FE	Fundusze Europejskie
GOZ	Gospodarka o Obiegu Zamkniętym
GPR	Gminny Program Rewitalizacji
GUS	Główny Urząd Statystyczny
IA	Instytucja Audytowa
IF	instrumenty finansowe
IIT	inny instrument terytorialny
IOB	instytucje otoczenia biznesu
IS	Inteligentne specjalizacje
ISP	Informacje sektora publicznego
ITS	Inteligentne Systemy Transportowe
IZ	Instytucja Zarządzająca Funduszami Europejskimi dla Lubelskiego 2021-2027
JST	jednostki samorządu terytorialnego
K	Kobiety (dot. tabel ze wskaźnikami)
KE	Komisja Europejska
KIS	Klub Integracji Społecznej
KM	Komitet Monitorujący Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027
KPD	Krajowy Plan Działania
KPEiK	Krajowy Plan na Rzecz Energii i Klimatu na lata 2021-2030
KPRES	Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej
KPOŚK	Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych
KSRR2030	Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030
LOM	Lubelski Obszar Metropolitalny
M	Mężczyźni (dot. tabel ze wskaźnikami)
MPZ	Mapa potrzeb zdrowotnych na okres od 1 stycznia 2022 r. do 31 grudnia 2026 r.
MOF	miejski obszar funkcjonalny
MŚP, MMŚP	mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa
MZ	Ministerstwo Zdrowia
NGO	Organizacja pozarządowa (<i>ang. non-government organization</i>)
O	Ogółem (dot. tabel ze wskaźnikami)

OECD		Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (ang. Organisation for Economic Co-operation and Development)
ONZ		Organizacja Narodów Zjednoczonych
OWES		Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej
OSI		Obszary strategicznej interwencji
OZE		Odnawialne źródła energii
OzN		Osoby z niepełnosprawnościami
P		Priorytet
PES		Podmiot Ekonomii Społecznej
PKB		Produkt Krajowy Brutto
PO IiŚ		Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
PO IR		Program Operacyjny Inteligentny Rozwój
POWER		Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój
POZ		Podstawowa Opieka Zdrowotna
PPO		Proces przedsiębiorczego odkrywania
Program		Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027
PS		Przedsiębiorstwo społeczne
PSZ		Publiczne Służby Zatrudnienia
PSZOK		Punkty Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych
PZP		Prawo Zamówień Publicznych
RLM		Równoważna liczba mieszkańców
RPDWL		Roczny Plan Działania dla województwa lubelskiego w ramach projektu REBORN INTERREG EUROPA
ROPS		Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
RPOWL	2014-	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-
2020		2020
RIPOK		Regionalna Instalacja Przetwarzania Odpadów Komunalnych
RIS		Regionalne inteligentne specjalizacje
RPI		Regionalny Plan Rozwoju Usług Społecznych (Plan Deinstytucjonalizacji)
RPZ		Regionalny program zdrowotny
RSI		Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2030 roku.
SIT		strategiczna inwestycja terytorialna
SOR		Strategia na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju
SRKS 2030		Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030
SZOOP		Szczegółowy opis osi priorytetowych
SRT2030		Strategia Rozwoju Transportu do roku 2030
SRUS2035		Strategia Rozwoju Usług Społecznych – polityka publiczna na lata 2021–2030 (z perspektywą do 2035 r.)
SRWL2030		Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku
SUE RMB		Strategia Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego
TEN-T		Transeuropejska sieć transportowa (ang. <i>Trans-European Transport Networks</i>)
TGR		Tematyczna Grupa Robocza
TIK		Technologie Informacyjno-Komunikacyjne
UE		Unia Europejska
UMWL		Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie
UP		Umowa Partnerstwa
wb		Wartość bazowa
ZIT		Zintegrowana Inwestycja Terytorialna
ZWL		Zarząd Województwa Lubelskiego

1. STRATEGIA PROGRAMU: GŁÓWNE WYZWANIA W ZAKRESIE ROZWOJU ORAZ DZIAŁANIA PODEJMOWANE W RAMACH POLITYKI

Województwo lubelskie jest jednym ze słabiej rozwiniętych regionów Polski. Pomimo zauważalnego, w stosunku do lat poprzednich, wzrostu gospodarczego mierzonego wskaźnikiem PKB *per capita*, w 2019 r., z wartością 40 741 zł na mieszkańca, w dalszym ciągu plasuje się ono na ostatniej pozycji w kraju. Specyfikę regionu obrazują dwa procesy: dywergencja w ujęciu krajowym i konwergencja w skali Unii Europejskiej. Udział regionu w wytworzeniu PKB w 2019 r. wyniósł 3,7%, wobec 4,0% w 2007 r., co pokazuje zwiększanie w ostatnich latach dystansu między regionem a resztą kraju. W krótkiej perspektywie wskaźniki rozwoju są jednak bardziej optymistyczne. PKB dla całej Polski niekorygowany o inflację wzrósł w 2019 r. o 8,1 proc. (+8,2 proc. na mieszkańca), a w województwie lubelskim o 8,4 proc. (+8,8 proc. na mieszkańca). Jednocześnie następuje proces konwergencji regionu w Unii Europejskiej - również dzięki środkom z polityki spójności (w 2019 r. wartość PKB *per capita* na jednego mieszkańca wyniosła 50% średniej UE, wobec 38% w 2007 r.). W województwie lubelskim w latach 2004-2017 występował stały wzrost PKB, jednak zmiany w strukturze gospodarki regionu (charakteryzującej się dużym udziałem tradycyjnego, niskotowarowego i mało efektywnego rolnictwa, małym udziałem przemysłu oraz usług wyspecjalizowanych) są wciąż powolne i utrudniają poprawę pozycji naszego regionu na tle innych regionów Polski. W województwie lubelskim w 2019 r. najwyższy PKB w przeliczeniu na 1 mieszkańca odnotowano w podregionie lubelskim – 54 618 zł, był on wyższy o 34% od średniej wojewódzkiej i stanowił 91,4% średniej krajowej. Zdecydowane niższe wartości osiągnęły pozostałe podregiony województwa: podregion bialski 35 289 zł, podregion puławski 36 442 zł i podregion chełmsko-zamojski 30 879 zł.

Województwo lubelskie dotknięte jest negatywnymi zjawiskami demograficznymi, które od lat ulegają pogłębieniu – obserwowany jest wysoki ubytek ludności, wynikający zarówno z ujemnego przyrostu naturalnego (w 2019 r. współczynnik przyrostu naturalnego wyniósł -1,8‰), jak i niekorzystnego salda migracji (współczynnik salda migracji w 2019 r. osiągnął wartość -2,9‰). Następuje również niekorzystna zmiana struktury, z rosnącym udziałem osób starszych (w 2019 r. odsetek osób w wieku 65 lat i więcej w populacji ogółem w województwie lubelskim osiągnął wartość 18,6%). Prognozy demograficzne wskazują, że tendencje te nadal będą się utrzymywać, co w dłuższej perspektywie może skutkować dalszymi problemami społecznymi i gospodarczymi. W 2019 r. jedynie w podregionie lubelskim współczynnik przyrostu naturalnego przyjął wartość dodatnią 0,1‰, natomiast w pozostałych podregionach odnotowano ujemny przyrost naturalny. Najbardziej niekorzystną sytuację obserwuje się w podregionie chełmsko-zamojskim, gdzie współczynnik przyrostu naturalnego wyniósł -3,7‰. Wartość współczynnika przyrostu naturalnego w podregionie bialskim i puławskim wyniosła odpowiednio: -1,8‰ i -2,0‰. Podobnie kształtuje się sytuacja w odniesieniu do współczynnika salda migracji – dodatnie saldo migracji odnotowano jedynie na terenie podregionu lubelskiego (0,5‰), natomiast w pozostałych podregionach wskaźnik ten przyjął wartości ujemne: -5,1‰ w podregionie chełmsko-zamojskim, -4,8‰ w podregionie puławskim oraz -4,6‰ w podregionie bialskim. W 2019 r. odsetek ludności w wieku 65 lat i więcej w poszczególnych podregionach lubelskiego osiągnął dość zbliżone wartości: od 17,4% w podregionie bialskim, poprzez 18,5% w podregionie lubelskim, po 19,9% w podregionach puławskim i chełmsko-zamojskim.

Według najnowszych dostępnych danych GUS (listopad 2020 r.) stopa bezrobocia rejestrowanego w województwie lubelskim wyniosła 8,0%, wobec 6,1% w Polsce i uplasowała je na 11 miejscu w kraju. Nie należy jednak zapominać, że region dotyka wiele problemów związanych ze strukturą bezrobocia: duże bezrobocie wśród osób młodych, również tych dopiero wchodzących na rynek

pracy, wśród osób starszych w wieku przedemerytalnym, a także istnienie bezrobocia ukrytego, nie wykazywanego w oficjalnej ewidencji statystycznej.

Jednym z najpoważniejszych problemów społecznych w lubelskim jest zagrożenie ubóstwem. Pomimo znaczącej poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej wiele grup społecznych w regionie jest zagrożonych wykluczeniem społecznym. Wpływ na tę sytuację ma kilka czynników (m.in. status majątkowy, wykształcenie, miejsce zamieszkania, niepełnosprawność), a sytuacja może ulec pogorszeniu w wyniku pandemii COVID-19 i jej negatywnego oddziaływania na gospodarkę. Pomimo, że zasięg ubóstwa ekonomicznego w województwie lubelskim sukcesywnie maleje, wciąż utrzymuje się on powyżej średniej krajowej. W 2019 r. dochody 17,5% mieszkańców regionu były na poziomie niższym od relatywnej granicy ubóstwa, natomiast w skali kraju zjawisko to dotyczyło 13,0% osób. W 2019 r. na terenie województwa lubelskiego, w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej granicy ubóstwa skrajnego (tzw. minimum egzystencji), funkcjonowało 6,8% osób, wobec 4,2% w Polsce. Wyższy wskaźnik ubóstwa skrajnego odnotowano jedynie w dwóch województwach – małopolskim (7,5%) oraz podlaskim (7,0%). Wskaźniki dotyczące relatywnej i ustawowej granicy ubóstwa kształtują się powyżej średniej krajowej.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej regionu wskazuje na to, że w najbliższych latach będzie on musiał sprostać **wielu wyzwaniom rozwojowym**, do których należą m.in.:

- transformacja gospodarki służąca poprawie konkurencyjności firm województwa lubelskiego oraz tworzeniu nowych miejsc pracy, w tym w szczególności należących do sektora MŚP, wspieranie ożywienia gospodarczego i łagodzenie skutków pandemii COVID-19,
- budowanie trwałych przewag konkurencyjnych województwa lubelskiego w oparciu o wykorzystanie potencjału badawczo-rozwojowego i transfer technologii z ośrodków naukowych do biznesu oraz koncentrację środków na inteligentnych specjalizacjach regionu,
- wykorzystanie szans płynących z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorców oraz sektora publicznego,
- zrównoważone wykorzystanie zasobów środowiska, zapewniające ich zachowanie dla przyszłych pokoleń oraz wzrost odporności województwa na zmiany klimatyczne mogące wywoływać zjawiska niepożądane, takie jak klęski żywiołowe,
- wykorzystanie posiadanych zasobów dla zapewnienia zdywersyfikowanych, stabilnych i bezpiecznych dostaw taniej energii, przy zachowaniu wymogów ochrony środowiska oraz racjonalizacja zużycia energii,
- wykształcenie funkcjonalnego systemu powiązań komunikacyjnych (drogowych i kolejowych) w układzie europejskim, krajowym, regionalnym i lokalnym oraz umocnienie pozycji różnych form transportu niskoemisyjnego,
- zapewnienie większej spójności społecznej poprzez aktywizację środowisk zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, wspieranie usług społecznych i ES, poprawę odporności systemu ochrony zdrowia i intensyfikację działań profilaktycznych, wzmocnienie systemu edukacji,
- poprawa wykorzystania zasobów rynku pracy oraz ich dostosowanie do potrzeb regionu zwiększające efektywność działania firm oraz polepszające jakość życia obywateli,
- wykorzystanie społeczno-ekonomicznego potencjału kulturowego i przyrodniczego regionu,
- animowanie i realizacja inicjatyw społeczności lokalnych w zakresie działań rewitalizacyjnych,
- wzmocnienie współpracy i upowszechnienie stosowania zintegrowanego planowania rozwoju w miejskich obszarach funkcjonalnych, uwzględniającego procesy suburbanizacji, ekonomiczne wykorzystanie infrastruktury komunalnej i społecznej, zmniejszającą się liczbę mieszkańców zajmujących się gospodarką rolną,
- zwiększenie wykorzystania potencjału rozwojowego miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze,

- pobudzenie rozwoju obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją, poprzez wykorzystanie ich potencjału oraz optymalizacja działań prorozwojowych (społecznych, gospodarczych, kulturowych, krajobrazowych).

W związku z założeniami strategicznymi oraz w odpowiedzi na zidentyfikowane wyzwania rozwojowe za cel główny Programu przyjęto:

Wzmocnienie i efektywne wykorzystanie gospodarczych i społecznych potencjałów regionu, sprzyjające zintegrowanemu, zrównoważonemu i inteligentnemu rozwojowi województwa lubelskiego, ukierunkowanemu na wysoką jakość życia i bezpieczeństwo jego mieszkańców.

Cel główny zostanie osiągnięty przez interwencję w ramach **11 Priorytetów** obejmujących **5 celów polityki pakietu legislacyjnego UE.**

PI Badania naukowe i innowacje

PII Transformacja gospodarcza i cyfrowa regionu

PIII Ochrona zasobów środowiska i klimatu

PIV Efektywne wykorzystanie energii

PV Zrównoważona mobilność miejska

PVI Zrównoważony system transportu

PVII Rozwój infrastruktury społecznej i zdrowotnej

PVIII Zwiększenie spójności społecznej

PIX Zaspokajanie potrzeb rynku pracy

PX Lepsza edukacja

PXI Rozwój zrównoważony terytorialnie

Realizacja celu programu nastąpi w zgodzie z celami dotyczącymi zrównoważonego rozwoju oraz z uwzględnieniem zasady nie czyni poważnych szkód (DNSH). W celu wzmocnienia efektów ekologicznych polityki spójności prowadzone będą działania w zakresie edukacji ekologicznej, zmierzające do zmiany postaw i upowszechnienia ekologicznych praktyk oraz przyczyniających się do osiągnięcia celów środowiskowych i klimatycznych projektu i programu. Uzasadnienia wyboru kierunków interwencji wynikające z przeprowadzonej analizy sytuacji w poszczególnych obszarach życia społeczno-gospodarczego oraz rodzaj interwencji planowanej w ramach Programu, projektowanej przy uwzględnieniu wniosków płynących z dotychczasowych doświadczeń przedstawiono w dodatkowym dokumencie, stanowiącym **Aneks nr 4 do Programu.**

Zgodność z dokumentami strategicznymi

Przestrzeganie zasady niedyskryminacji jest prawnym obowiązkiem, dlatego też wsparciu nie będą podlegały projekty, których beneficjentem jest jednostka samorządu terytorialnego, której organ stanowiący podjął uchwałę niezgodną z podstawowymi wartościami wyrażonymi w art. 2 Traktatu o Unii Europejskiej lub **Karcie Praw Podstawowych Unii Europejskiej** lub jej jednostki organizacyjne, spółki z udziałem jednostki samorządu terytorialnego lub podmioty, którym jednostka samorządu terytorialnego zleciła wykonywanie swoich zadań.

Wsparcie w ramach Programu jest projektowane z uwzględnieniem wytycznych Komisji Europejskiej dla Polski w zakresie priorytetowych obszarów inwestycyjnych i warunków ramowych skutecznej realizacji Polityki Spójności na lata 2021-2027, wynikających z **załącznika D do Sprawozdania krajowego – Polska 2019 (Country Report – Poland 2019) oraz załączników A, D i E do Sprawozdania krajowego Polska 2020 (Country Report – Poland 2020).**

Z drugiej strony kształtowane jest zgodnie z *Zaleceniami Rady w sprawie krajowego programu reform Polski na rok 2019 oraz zawierającymi opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2019 r., Zaleceniami Rady w sprawie krajowego programu reform Polski na 2020 r. oraz zawierającymi opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu*

konwergencji na 2020 r. (tzw. CSR – Country Specific Recommendations), w których kluczowe są rekomendacje o charakterze inwestycyjnym.

Wsparcie zaplanowane w ramach Programu uwzględnia wyzwania jakie stawia przed Polską **Europejski filar praw socjalnych**. Realizacja interwencji opiera się na wdrażaniu jego zasad i praw podstawowych uporządkowanych według trzech kategorii: równe szanse i dostęp do zatrudnienia, uczciwe warunki pracy, ochrona socjalna i integracja społeczna.

Potrzeba interwencji opisanych w poszczególnych Priorytetach ma swoje uzasadnienia także w Indeksie konkurencyjności regionalnej UE za 2019 r.

Podejmowane działania przyczynią się do wdrażania **Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego (SUE RMB)**. Konstrukcja programu zakłada spójność z celami, obszarami priorytetowymi oraz działaniami horyzontalnymi SUE RMB, które zostały określone w Planie Działania. W ramach Programu będą realizowane 3 cele SUE RMB: Ocalenie morza – obszar priorytetowy: Substancje biogenne (PIII), Połączenie regionu – obszary priorytetowe: Energia (PV) i Transport (PVI) oraz Wzrost poziomu dobrobytu – obszary priorytetowe: Kultura i Turystyka (PVII, PXI), Edukacja (PVII, PX), Zdrowie (PVII, PVIII) oraz Innowacyjność (PI, PII, PIX). Ponadto interwencja Programu będzie realizować działania horyzontalne Strategii skupione na budowaniu potencjału, zmianach klimatycznych oraz planowaniu przestrzennym.

Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 wpisują się w główne cele oraz wyzwania określone w **Umowie Partnerstwa dla realizacji Polityki Spójności 2021-2027** w Polsce.

Program jest instrumentem realizacji strategicznych celów rozwojowych wynikających ze **Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)** w szczególności w zakresie trwałego wzrostu gospodarczego opartego coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną, rozwoju społecznie wrażliwego i terytorialnie zrównoważonego oraz skutecznych instytucji służących wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarstwu.

Wsparcie wpisuje się również w cel główny i cele szczegółowe **Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030**. Zgodnie z KSRR2030 głównym celem polityki regionalnej jest efektywne wykorzystanie endogenicznych potencjałów terytoriów i ich specyfiki dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju kraju, co tworzyć będzie warunki do wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym osiągnięciu spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym.

Najważniejszym dokumentem regionalnym, będącym podstawą do konstruowania Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027 jest **Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku**, zgodna zarówno z wytyczonymi kierunkami rozwoju całej Unii Europejskiej, jak i zapisami krajowych dokumentów strategicznych. Strategia wraz z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Lubelskiego tworzą spójny system planowania strategicznego w regionie i stanowią ramy dla realizacji polityki rozwojowej. SRWL2030 wyznacza kluczowe długoterminowe cele i kierunki rozwoju województwa lubelskiego i jest głównym dokumentem umożliwiającym racjonalne organizowanie działań, prowadzenie skoordynowanej polityki rozwoju w horyzoncie czasowym objętym Strategią.

Działania przewidziane w Programie są zgodne z celami strategicznymi i operacyjnymi wskazanymi w SRWL2030, w szczególności dotyczącymi wzmocnienia powiązań układów funkcjonalnych, innowacyjnego rozwoju gospodarki opartej o zasoby i potencjały regionu oraz wzmocnienia kapitału społecznego. SRWL2030 wskazuje na zrównoważony rozwój województwa poprzez efektywniejsze i racjonalne wykorzystanie jego specyfiki społeczno-gospodarczej, zasobów środowiska, a także policentryczność sieci ośrodków miejskich. Nowoczesny charakter regionu ma być kształtowany m.in. dzięki aktywności naukowo-badawczej, tworzeniu i stosowaniu rozwiązań innowacyjnych oraz partnerstwu w zarządzaniu. Strategia przewiduje również wzrost znaczenia regionu jako strategicznego producenta finalnych wyrobów żywnościowych oraz

dostawcy usług prozdrowotnych i usług czasu wolnego. W efekcie region będzie oferował atrakcyjną przestrzeń do życia, pracy i inwestowania w zdrowym i bezpiecznym otoczeniu.

SRWL2030 podkreśla konieczność wspierania oddolnych inicjatyw oraz wskazuje, iż poprawa efektywności zarządzania jest kluczowa dla dynamizowania szans rozwojowych oraz osiągnięcia synergicznych efektów rozwojowych i wyznacza priorytetowe kierunki działań w tym zakresie:

- wspieranie sieciowych inicjatyw ponadlokalnych wpływających na pobudzenie rozwoju gospodarczego oraz wzmocnienie tożsamości społeczności lokalnych,
- budowanie partnerstw na rzecz inicjatyw wymagających współpracy wielopoziomowej i międzyinstytucjonalnej,
- rozwijanie kompetencji jednostek samorządu terytorialnego w zakresie planowania i programowania rozwoju.

Dokumentem kierującym interwencję Programu w zakresie badań i innowacji jest Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2030 roku, wyznaczająca regionalne specjalizacje i regionalne priorytety polityki inwestycyjnej.

Cel i zakres wsparcia Programu stanowią odpowiedź na wybrane wyzwania **w zakresie zdolności administracyjnych i sprawowania rządów** określone w krajowych dokumentach strategicznych, dotyczące w szczególności:

- inicjowania i animowania współpracy i partnerstwa w obszarach powiązań funkcjonalnych,
- właściwego i efektywnego wykorzystania dotychczasowych doświadczeń z realizacji ZIT i SIT do integracji i współpracy sąsiadujących samorządów w miejskich obszarach funkcjonalnych i budowy nowych powiązań między jednostkami samorządu terytorialnego różnego szczebla,
- wypracowania i wspierania zdolności do opracowania strategii ponadlokalnych, odpowiadających na aktualne wyzwania i realne potrzeby mieszkańców,
- podniesienie zdolności do strategicznego podejścia do planowania rozwoju i przygotowania inwestycji publicznych, w szczególności tych dofinansowanych ze środków UE.

Od 2018 roku Województwo Lubelskie uczestniczy w programie pilotażowym Komisji Europejskiej i OECD w zakresie budowania potencjału administracyjnego. W ramach projektu został opracowany i przyjęty przez Zarząd Województwa Lubelskiego plan działań, odnoszący się do trzech działań: zarządzanie ludźmi i organizacją, planowanie strategiczne i wdrożenie, warunki ramowe. Poszczególne działania są sukcesywnie wdrażane lub są w fazie przygotowania do realizacji - m.in. organizacja spotkań przeglądowych dla kierownictwa wyższego szczebla, zmiany w polityce szkoleniowej i samoocenie pracowniczey, przeprowadzenie badania satysfakcji pracowniczey, zwiększenie zaangażowania pomiędzy grupami interesariuszy w procesie programowania. Głównym efektem udziału w programie ma być zaprojektowanie i wdrożenie programu mobilności pilotażowej dla pracowników, który pozytywnie wpłynie na zdolności administracyjne całej instytucji.

Zgodnie z art. 9 ust. 2 Rozporządzenia EFS+, zakłada się, że środki w wysokości 1 367 036 EUR w ramach programu zostaną przeznaczone na wsparcie potencjału partnerów społecznych i organizacji pozarządowych w ramach działań zaplanowanych do realizacji w CS 4(h), 4 (j), 4 (f), 4 (b). Alokacja ta stanowi 0,25% alokacji EFS+ na program bez alokacji na pomoc techniczną.

Komplementarność

Interwencje wspierane w ramach Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027 będą komplementarne do przedsięwzięć realizowanych w ramach krajowych programów operacyjnych. Transformacja cyfrowa zmienia charakter pracy i rynków pracy. EFS+ w programie regionalnym przyczyniać się będzie do rozwoju kompetencji i kwalifikacji cyfrowych pracowników oraz będzie zapobiegał wykluczeniu cyfrowemu pracowników starszych wiekiem. Planuje się wykorzystanie e-usług w sektorze usług społecznych i zdrowotnych. Już od najmłodszych lat prowadzona będzie

edukacja z wykorzystaniem technologii cyfrowych i cyfrowych form nauki na odległość. Realizacja programu regionalnego przyczyni się do wsparcia działań na rzecz kształtowania umiejętności cyfrowych społeczeństwa, m.in. w programie krajowym **FE dla Rozwoju Społecznego**. Zaplanowane rozwiązania w ramach wsparcia w obszarze wzmocnienia cyfryzacji kierowane do obywateli, przedsiębiorców oraz sektora publicznego będą również komplementarne do działań planowanych w ramach **FE na Rozwój Cyfrowy 2021-2027**.

Projektowane wsparcie będzie komplementarne do interwencji w ramach **FE dla Polski Wschodniej** w szczególności w zakresie rozwoju konkurencyjności i innowacyjności MŚP; poprawy efektywności dystrybucji energii elektrycznej; rozwoju transportu miejskiego; ochrony przed negatywnymi skutkami zmian klimatu; poprawy dostępności transportowej oraz rozwoju kapitału społecznego i potencjału turystycznego. Komplementarne wsparcie w ramach PW+ będzie kierowane do miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze z obszaru wschodniej Polski oraz innych miast, w tym wojewódzkich, będących ośrodkami wzrostu oraz zidentyfikowanych w obrębie makroregionu obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją. Interwencja Programu jest także komplementarna ze wsparciem w ramach **Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji** w zakresie łagodzenia skutków transformacji branży paliw kopalnych w kierunku gospodarki neutralnej klimatycznie.

Wsparcie możliwych instrumentów rozwoju OZE z Programu będzie uzupełniane przez krajowe inicjatywy, jak np. **program „Mój Prąd”**.

Ponadto interwencja w Programie w zakresie rozwoju przedsiębiorczości, poprawy atrakcyjności inwestycyjnej, dostosowania do zmian klimatu, poprawy efektywności energetycznej, zwiększenia dostępności usług publicznych, poprawy dostępności transportowej, lepszego wykorzystania potencjału turystycznego oraz wsparcia rozwoju kapitału społecznego stanowi uzupełnienie interwencji zaplanowanej w ramach **Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności**.

Zaplanowane w Programie instrumenty wspierające rozwój przedsiębiorczości oraz obszar B+R, skierowane do przedsiębiorców, ośrodków badawczych i jednostek naukowych, a także instytucji ich otoczenia będzie uzupełnieniem oferty w ramach programu **FE dla Nowoczesnej Gospodarki**, gdzie nacisk położony będzie na innowacyjność i działalność badawczo-rozwojową firm. Interwencja dotycząca poprawy dostępności transportowej, zmniejszenia emisyjności gospodarki, ochrony dziedzictwa kulturowego i rozwoju zasobów kultury oraz wzmocnienia infrastruktury ochrony zdrowia będzie komplementarna z projektami realizowanymi w ramach **FE na rzecz Infrastruktury, Klimatu, Środowiska**.

Interwencja Programu współfinansowana ze środków EFS+ dotycząca rynku pracy, włączenia społecznego, systemu opieki zdrowotnej i opiekuńczej oraz rozwoju kompetencji zawodowych będzie natomiast komplementarna z działaniami zaplanowanymi do realizacji w ramach **FE dla Rozwoju Społecznego, Programu w zakresie pomocy żywnościowej**, ale także w ramach programów rządowych **Dostępność+, Senior+**.

W aspekcie międzyfunduszowym Program będzie uzupełniał oddziaływanie instrumentów finansowanych przede wszystkim z **EFROW** i **EFMR**.

Zachodzi także spójność interwencji na poziomie celów w zakresie polityki spójności oraz instrumentu Horyzont Europa.

Program przyczyni się do wspierania działań w ramach **Europejskiej Gwarancji dla Dzieci**. Założenia programu uwzględniają Zalecenia Rady (UE) 2021/1004 w sprawie ustanowienia europejskiej gwarancji dla dzieci, zakładając działania zapobiegające i zwalczające wykluczenie społeczne poprzez zapewnienie dzieciom w potrzebie dostępu do kluczowych usług, przyczyniając się do zapewnienia respektowania ich praw za pomocą zwalczania ubóstwa i wspierania równości szans. Na działania wspierające wdrożenie założeń Europejskiej Gwarancji dla Dzieci zostanie przeznaczona kwota ze środków EFS+ w wysokości około 16 mln EUR.

Uzasadnienie wyboru celów szczegółowych

Cel Polityki 1. Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa dzięki wspieraniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej oraz regionalnej łączności cyfrowej

Cel szczegółowy	Uzasadnienie (podsumowanie)
(i) rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie potencjału infrastrukturalnego i kapitału intelektualnego w zakresie B+R w sektorze przedsiębiorstw i nauki • Kompleksowe działania dot. usług zw. z transferem technologii i komercjalizacji badań wpisujących się w RSI • Wspieranie projektów mających na celu wdrożenie wyników prac B+R i innowacji przez MŚP • Wsparcie inicjatyw i projektów: badawczo-rozwojowych, badawczo-wdrożeniowych, realizowanych przez przedsiębiorstwa lub ich konsorcja, mających na celu opracowanie nowych lub znacząco ulepszonych produktów/usług, procesów • Inicjowanie i pogłębianie rozwoju współpracy w sektorze badawczo-wdrożeniowym • Wykorzystanie szans rozwoju w obszarze zielonych technologii i transformacja do zielonej gospodarki oraz wsparcie rozwoju innowacyjności w tym zakresie <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • CR2019: zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi jako wysoce priorytetowe w ramach zwiększenia potencjału w zakresie badań i innowacji oraz wykorzystania zaawansowanych technologii. • UP: Wzrost znaczenia badań i innowacji w strukturze gospodarczej kraju oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii. • SOR: Cel szczegółowy I, obszar: Rozwój innowacyjnych firm. • KSRR2030: Wyzwanie nr 4 i cel 2. • KPEiK: Badania naukowe, innowacje i konkurencyjność. • SRWL2030 – Cel operacyjny 3.1 • RSI. <p>Uzasadnienie form wsparcia:</p> <p>Projekty B+R oraz badawczo-wdrożeniowe nie są ukierunkowane na osiągnięcie terminowych zysków i obarczone są wysokim ryzykiem niepowodzenia. Wymagają wykwalifikowanej kadry, dużego nakładu czasu i pracy, często zaangażowanie to ponoszone jest kosztem ograniczenia podst. działalności gosp. Doposażenie przedsiębiorstw w infrastrukturę B+R nie generuje wprost dochodu i trudno jest ocenić jego skalę rentowności i czas zwrotu, stąd nie jest w pełni wykonalne finansowo. Rozbudowa infrastruktury B+R zahamuje odpływ kadry naukowej i absolwentów uczelni i przyczyni się do rozwoju gosp. i innowacyjności regionu. Projekty związane z wdrożeniem wyników prac B+R i innowacji obarczone są dużym ryzykiem, spowodowanym wysokim poziomem początkowych kosztów wejścia na rynek i trudną do przewidzenia reakcją na wprowadzaną „nowość”, stąd dla MŚP nie są w pełni wykonalne finansowo i konieczne jest stymulowanie działań w tym zakresie poprzez dotacje.</p>
(ii) czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rozwój elektronicznych usług publicznych na poziomie regionalnym i lokalnym. • Udostępnienie informacji sektora publicznego oraz cyfrowych zasobów pozostających w dyspozycji podmiotów spoza sektora publicznego w zakresie zasobów naukowych i kulturowych.

<p>badawczych i instytucji publicznych</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój, modernizacja i integracja danych geodezyjnych zasobów powiatowych oraz zasobów wojewódzkich, ich udostępnienie w celu tworzenia związanych z nimi usług cyfrowych. • Rozwój usług z zakresu e-zdrowia oraz informatyzacja jednostek w sektorze ochrony zdrowia. • Rozwój e-Kompetencji w społeczeństwie. • Zapewnienie bezpieczeństwa świadczenia e-usług lub systemów informatycznych. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • CR2019: zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi jako priorytetowe, aby obywatele, przedsiębiorstwa i organy publiczne mogli wykorzystać możliwości płynące z cyfryzacji. • CSR2020: Przyspieszenie wdrażania usług e-zdrowia. Podnoszenie umiejętności cyfrowych. Dalsze promowanie transformacji cyfrowej przedsiębiorstw i administracji publicznej. Ukierunkowanie inwestycji na transformację ekologiczną i cyfrową, w szczególności na infrastrukturę cyfrową. • Europejska Strategia Cyfrowa. • UP: Wzmocnienie potencjału przedsiębiorstw i administracji publicznej na rzecz nowoczesnej gospodarki. • SOR: Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu w obszarze e-państwo. • KSRR2030: Wzrost produktywności i innowacyjności regionalnych gospodarek. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym. • Projekt "Strategii Produktywności 2023". • Strategia Jednolitego Rynku Cyfrowego dla Europy. • Program Zintegrowanej Informatyzacji Państwa. • SRWL2030: Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych; wzmacnianie kapitału społecznego. • Projekt „Programu Rozwoju Cyfrowego Województwa Lubelskiego na lata 2021-2030”. <p>Uzasadnienie form wsparcia: Interwencja ma na celu zwiększanie podaży i podnoszenie jakości e-usług sektora publicznego. Nie występuje generowanie korzyści ekonomicznych, dlatego zasadne jest zastosowanie wsparcia w formie dotacji.</p>
<p>(iii) wzmocnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie produktywności MŚP • Zwiększenie intensywności wykorzystania technologii i wiedzy w gospodarce • Transformacja w kierunku Przemysłu 4.0 i gospodarki opartej na danych • Rozwój usług wspierających prowadzenie działalności, w tym na wczesnym etapie rozwoju • Kompleksowe wsparcie promocji oferty MŚP oraz ich internacjonalizacji • Tworzenie lepszych warunków organizacyjno-prawnych oraz infrastrukturalnych na rzecz MŚP, w tym usługi inkubacyjne • Przygotowanie wyselekcjonowanych terenów inwestycyjnych, w tym uzbrojenie i zapewnienie odpowiedniej jakości infrastruktury biznesowej lub poprawa infrastruktury istniejących terenów <p>Zgodność z:</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • CR2019 – zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi jako wysoce priorytetowe w celu zwiększenia konkurencyjności i umiędzynarodowienia małych i średnich przedsiębiorstw • CSR2020, Zalecenie 3 • UP: Wzmocnienie potencjału przedsiębiorstw i administracji publicznej na rzecz nowoczesnej gospodarki • SOR: Cel szczegółowy I, obszar: Rozwój innowacyjnych firm • KSRR2030: Wyzwanie 4, Cel 1 (kier. 1.1.1), Cel 2 (kier. 2.2.1, 2.2.2, 2.3.2) • SRWL2030: Cel operacyjny 3.2 <p>Uzasadnienie form wsparcia: Instrumenty finansowe będą stosowane w zakresie wsparcia infrastruktury MŚP. Dotacje będą stosowane w obszarze prorozwojowych usług dla MŚP, kompleksowego wsparcia promocji oferty MŚP i ich internacjonalizacji. Usługi te nie generują bezpośrednich przychodów, a ich efekty są trudne do oszacowania i mogą się pojawić dopiero w dłuższej perspektywie czasowej, wsparcie dotacyjne stanowić będzie adekwatną zachętę do podejmowania przez MŚP działań w tych obszarach. Wsparcie dotacyjne zaplanowano także dla inwestycji z zakresu ucyfrowienia MŚP. Wdrożenie rozwiązań cyfrowych, a w szczególności zmiana modeli biznesowych w kierunku Przemysłu 4.0 i gospodarki opartej na danych wymaga często rozwiązania „szytego na miarę”, które wiąże się ze znacznymi nakładami inwestycyjnymi, reorganizacją procesów w firmie i koniecznością pozyskania nowych kompetencji, zaś ich pozytywny efekt ujawnia się dopiero po pewnym, niełatwym do skwantyfikowania czasie. Zastosowanie wsparcia IF w obszarze cyfryzacji przedsiębiorstw prowadziłoby do ograniczania zakresu takich projektów i braku ich kompleksowości.</p>
(iv) rozwijanie umiejętności w zakresie inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie procesu identyfikacji nowych kierunków badawczo-wdrożeniowych w ramach PPO. • Wsparcie rozwoju współpracy między: przedsiębiorstwami, przedsiębiorstwami a sektorem nauki oraz przedsiębiorstwami, sektorem nauki, partnerami społecznymi i gospodarczymi oraz podmiotami sektora publicznego w procesie tworzenia, rozwoju i wdrażania innowacji oraz rozwoju mechanizmów dyfuzji wiedzy w gospodarce, jak również transferu technologii. • Wzmocnienie potencjału intelektualnego dla działalności innowacyjnej oraz B+R. • Inicjowanie rozwoju innowacyjnych usług dla przedsiębiorstw (m.in. w zakresie uświadamiania korzyści wynikających z cyfryzacji i zastosowania rozwiązań z zakresu Przemysłu 4.0 oraz GOZ). • Budowanie i wzmocnianie powiązań klastrowych. • Budowa potencjału ośrodków innowacji i inkubatorów przedsiębiorczości. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • CR2019 – zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi w celu zwiększania umiejętności w małych i średnich przedsiębiorstwach oraz instytucjach badawczych w zakresie obszarów inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości. • UP: Wzrost znaczenia badań i innowacji w strukturze gospodarczej kraju oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii. • KSRR2030: Cel 1 (kier. 1.1.1), Cel 2 (kier. 2.3)

	<ul style="list-style-type: none"> • SOR: Cel szczegółowy I, Cel szczegółowy II – obszar: Rozwój zrównoważony terytorialnie • Raport Agencji Rozwoju Przemysłu „Integracja rynku robotyki i automatyki przemysłowej z rynkiem teleinformatyki. Szanse i wyzwania polskiego Przemysłu 4.0.”. • Projekt Mapy drogowej transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym. • SRWL2030: Cel operacyjny 3.1 • Raport „Kierunki rozwoju polityki klastrowej w Polsce po 2020 roku”. • RSI. <p>Uzasadnienie form wsparcia: Działania wynikające z zakresu interwencji mają za zadanie wspierać budowanie szeroko rozumianego potencjału innowacyjnego regionu. Tym samym, w związku z brakiem generowania przychodów, wymagają stosowania dotacji.</p>
--	--

Cel Polityki 2. Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca w kierunku gospodarki zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej

Cel szczegółowy	Uzasadnienie (podsumowanie)
(i) wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zmniejszenie zapotrzebowania i zużycia energii w budynkach użyteczności publicznej, mieszkalnych oraz w przedsiębiorstwach. • Rozwiązanie problemów związanych z ubóstwem energetycznym. • Poprawa jakości powietrza i wzrost produkcji energii z OZE. • Rozwój i modernizacja infrastruktury ciepłowniczej/chłodniczej. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • CR2019 - Cel strategiczny 2: Bardziej przyjazna dla środowiska niskoemisyjna Europa • CSR2020: ukierunkowanie inwestycji na transformację ekologiczną (...), w szczególności na (...) czyste i wydajne wytwarzanie i wykorzystanie energii (...). • Europejski Zielony Ład. • UP: Obszar: efektywność energetyczna i redukcja emisji gazów cieplarnianych. • (projekt) KPEIK na lata 2021-2030. • KSRR2030: Adaptacja do zmian klimatu oraz ograniczenie zagrożeń dla środowiska. • KPD dotyczący efektywności energetycznej dla Polski 2017. • Polityka energetyczna Polski do 2040 r. • Ramy polityki klimatyczno-energetycznej do roku 2030. • Aktualizacja „Programu ochrony powietrza dla strefy - Aglomeracja Lubelska (...)”. • SRWL2030: Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych w zakresie ochrony walorów środowiska. <p>Uzasadnienie form wsparcia: Inwestycje z zakresu EE w MŚP nie generują bezpośrednio dochodu, charakteryzują się długim czasem zwrotu, stąd nie są w pełni wykonalne finansowo. Rozwiązaniem będzie zastosowanie dotacji, której poziom dofinansowania powiązany jest z osiągnięciem określonych celów EE. Wsparcie EE budynków publicznych będzie odbywało się za pomocą dotacji, co przyczyni się do szybszego osiągnięcia celów klimatycznych. W budynkach wielorodzinnych EE będzie wspierana z wykorzystaniem instrumentów finansowych, z uwzględnieniem zachęty w postaci łączenia ich z dotacją, której poziom będzie uzależniony od osiągniętych celów EE, natomiast na terenach objętych OSI o znaczeniu krajowym formą wsparcia będzie dotacja, która ma przyczynić się do eliminowania barier rozwojowych i pobudzenia gospodarczego tych obszarów. W zakresie sieci ciepłowniczych inwestycje dążą do zmniejszenia kosztów, które obciążają odbiorców końcowych. Wykorzystanie wsparcia zwrotnego pociągałoby wzrost kosztów, które zostałyby przerzucone na odbiorców ciepła i spowodowałyby odwrót od ciepła systemowego w stronę indywidualnych instalacji.</p>
(ii) wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE)	<p>Wyzwania:</p>

<p>2018/2001, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wzmacnianie bezpieczeństwa energetycznego regionu poprzez dywersyfikację źródeł energii (zwiększanie udziału OZE w bilansie energetycznym). • Rozwiązanie problemów związanych z ubóstwem energetycznym. • Zwiększenie udziału energii pozyskiwanej ze źródeł odnawialnych. • Poprawa jakości powietrza. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • CR2019 - zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi jako wysoce priorytetowe w celu zwiększenia udziału niskoemisyjnej i bardziej ekologicznej produkcji energii oraz zmniejszenia zużycia energii poprzez wsparcie produkcji energii z odnawialnych źródeł. • CSR2020: ukierunkowanie inwestycji na transformację ekologiczną (...), w szczególności na (...) czyste i wydajne wytwarzanie i wykorzystanie energii (...). • KSRR2030: Adaptacja do zmian klimatu oraz ograniczenie zagrożeń dla środowiska. • UP: Obszar: wsparcie produkcji energii z odnawialnych źródeł. • Polityka energetyczna Polski do 2040 r. • Ramy polityki klimatyczno-energetycznej do roku 2030. • SRWL 2030: Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych w zakresie zrównoważonego rozwoju systemów infrastruktury technicznej oraz ochrony walorów środowiska. <p>Uzasadnienie form wsparcia:</p> <p>Instrumenty finansowe będą miały zastosowanie do inwestycji ukierunkowanych na produkcję energii w celu jej sprzedaży. Dotacje będą miały zastosowanie dla inwestycji w zakresie wytwarzania energii elektrycznej wyłącznie na własne potrzeby, których elementem mogą być magazyny energii. Użycie dotacji niezbędne jest jako zachęta do generowania niezbędnego impulsu inwestycyjnego dla odbiorców nienastawionych na zysk z tytułu sprzedaży energii, nieposiadających środków, które pozwoliłyby na sfinansowanie inwestycji w OZE.</p> <p>Instrumenty finansowe będą zastosowane m.in. dla spółdzielni i wspólnot mieszkaniowych, kościołów i związków wyznaniowych, spółek wspólnot gruntowych (zlokalizowanych poza OSI o znaczeniu krajowym). Natomiast na terenach objętych OSI o znaczeniu krajowym formą wsparcia będzie dotacja, która ma przyczynić się do eliminowania barier rozwojowych i pobudzenia gospodarczego tych obszarów.</p> <p>Zastosowanie instrumentu zwrotnego w formie pożyczek z umorzeniem przyspieszy wzrost udziału OZE w końcowym zużyciu energii.</p>
<p>(iv) wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ochrona przed skutkami zagrożeń naturalnych. • Rozwój infrastruktury służącej zmniejszeniu skutków powodzi i suszy. • Zwiększenie poziomu zagospodarowania/retencjonowania wód opadowych i roztopowych na terenach zurbanizowanych. • Wspieranie małej retencji. • Wsparcie i rozwój systemów ratownictwa oraz prognozowania i ostrzegania środowiskowego.

	<ul style="list-style-type: none"> • Wsparcie procesów planistycznych oraz mechanizmów zarządzania dostosowaniem do zmian klimatu. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • CR2019: Zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi w celu przystosowania się do zmiany klimatu, zapobiegania ryzyku i odporności na klęski żywiołowe. • SOR: Obszary wpływające na osiągnięcie celów Strategii Środowisko. • KSRR2030: Adaptacja do zmian klimatu oraz ograniczenie zagrożeń dla środowiska oraz zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym poprzez rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów. • Polityka ekologiczna państwa 2030 -- strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej: Łagodzenie zmian klimatu i adaptacja do nich oraz zapobieganie ryzyku klęsk żywiołowych. • SRWL2030: Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych w zakresie ochrony walorów środowiska. Wzmocnienie kapitału społecznego w zakresie bezpieczeństwa publicznego. • Plan przeciwdziałania skutkom suszy. • Program Ochrony Środowiska Województwa Lubelskiego na lata 2020 – 2023 z perspektywą do roku 2027. • Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030. <p>Uzasadnienie form wsparcia:</p> <p>Osiągnięcie założonych celów przystosowania do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku i odporności na klęski żywiołowe wymaga zastosowania dotacji, aby sprawnie przeprowadzić działania, które dążą do osiągnięcia Europejskiego Zielonego Ładu. Inwestycje w tym zakresie nie mają potencjału do generowania oszczędności czy przychodów lub jest on silnie ograniczony. Pierwszorzędne znaczenie ma ich środowiskowy i społeczny charakter, a także ich związek z bezpieczeństwem.</p>
(v) wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Spełnienie wymogów UE dotyczących osiągnięcia / utrzymania dobrego stanu wód powierzchniowych i podziemnych. • Zapewnienie niezawodności systemów, ujęć, uzdatniania, dostawy i magazynowania wody oraz ograniczenie strat w systemach zaopatrzenia w wodę. • Rozwój infrastruktury wodno-kanalizacyjnej oraz oczyszczania ścieków. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • CR2019: Zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi jako priorytetowe w celu promowania zrównoważonej gospodarki wodnej. • SOR: Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych w zakresie ochrony walorów środowiska. • KSRR2030: Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym. • Polityka ekologiczna państwa 2030–strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej: Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego.

	<ul style="list-style-type: none"> • Plan przeciwdziałania skutkom suszy. • SRWL 2030: Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych w zakresie ochrony walorów środowiska. • Program Ochrony Środowiska Województwa Lubelskiego na lata 2020-2023 z perspektywą do roku 2027. <p>Uzasadnienie form wsparcia: Wyzwaniem we wspieraniu zrównoważonej gospodarki wodnej jest podjęcie działań ukierunkowanych na poprawę stanu jakościowego i ilościowego wód, poprzez rozwój infrastruktury związanej z odprowadzaniem i oczyszczaniem ścieków oraz efektywne wykorzystanie istniejących zasobów wody pitnej poprzez ograniczenie strat w dostawach wody i zmniejszenie ryzyka wystąpienia awarii, co ma kluczowe znaczenie dla jakości życia ludzi i prawidłowego funkcjonowania ekosystemów. Efekt ten będzie można uzyskać poprzez zastosowanie dotacji w celu zachęty do dążenia utrzymywania dobrego stanu wód. Inwestycje w tym zakresie nie mają potencjału do generowania oszczędności czy przychodów lub jest on silnie ograniczony. Pierwszorzędne znaczenie ma ich środowiskowy i społeczny charakter, a także ich związek z bezpieczeństwem w dostawach wody.</p>
(vi) wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gospodarowanie odpadami zgodnie z hierarchią postępowania z odpadami. • Zmniejszenie ilości odpadów unieszkodliwianych na składowiskach. • Spełnienie wymogów UE dotyczących osiągnięcia wymaganych poziomów recyklingu odpadów. • Redukcja zasobochłonności i emisyjności gospodarki, jako wzmacnianie gospodarki opartej na obiegu zamkniętym. <p>Zgodność:</p> <ul style="list-style-type: none"> • CR2019: Zgodność z potrzebami inwestycyjnymi w celu wspierania przejścia na gospodarkę o obiegu zamkniętym w szczególności. • SOR: Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych w zakresie ochrony walorów środowiska. • KSRR2030: Realizowanie przedsięwzięć w zakresie selektywnego zbierania odpadów komunalnych oraz rozwoju instalacji do przetwarzania bioodpadów. Przedsięwzięcia polityki regionalnej w tym zakresie dotyczyć będą przede wszystkim systemów selektywnego zbierania odpadów oraz innowacyjnych projektów dotyczących ich recyklingu. • Polityka ekologiczna państwa 2030–strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej: Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska w zakresie gospodarki odpadami w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym. • SRWL 2030: Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych w zakresie ochrony walorów środowiska • Program Ochrony Środowiska Województwa Lubelskiego na lata 2020 – 2023 z perspektywą do roku 2027. • Plan gospodarki odpadami dla województwa lubelskiego 2022. • Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych. <p>Uzasadnienie form wsparcia: Osiągnięcie założonych celów środowiskowych i wzmocnienie transformacji w kierunku GOZ wymaga stosowania dotacji.</p>

	<p>Niewystarczająca ilość środków finansowych powoduje opóźnienia lub całkowicie wstrzymuje inwestycje. Ochrona środowiska, a nie czynniki rynkowe, odgrywają w tym obszarze kluczową rolę. Intensywność wsparcia dotacyjnego będzie uzależniona od wielkości przedsiębiorstwa. W zakresie beneficjentów sektora publicznego zastosowanie formy innej niż dotacja będzie oznaczało odciążenie w czasie inwestycji lub przerzucenie jej kosztów na odbiorców wsparcia (społeczeństwo).</p>
<p>(vii) wzmocnienie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zachowanie oraz przywracanie różnorodności biologicznej i krajobrazowej, właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych oraz populacji zagrożonych gatunków. • Doskonalenie systemów ochrony przyrody i wsparcie zarządzania chronionymi zasobami przyrody. • Ograniczenie antropopresji na terenach chronionych oraz cennych przyrodniczo. • Przywrócenie funkcjonalności środowiskowej terenów zdegradowanych działalnością gospodarczą. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • CSR2019: Zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi w celu przystosowania się do zmiany klimatu, zapobiegania ryzyku i odporności na klęski żywiołowe. • SOR: Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych w zakresie ochrony walorów środowiska. • KSRR2030: Adaptacja do zmian klimatu oraz ograniczenie zagrożeń dla środowiska. • Polityka ekologiczna państwa 2030 – strategia rozwoju w obszarze środowiska i gospodarki wodnej: Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska. • SRWL 2030: Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych w zakresie rozwoju miejskich obszarów funkcjonalnych (LOM, ośrodków subregionalnych i lokalnych) • Program Ochrony Środowiska Województwa Lubelskiego na lata 2020-2023 z perspektywą do roku 2027. <p>Uzasadnienie form wsparcia: Działania z zakresu zachowania i wzmocnienia różnorodności biologicznej mają na celu pełniejsze poszanowanie ochrony przyrody i krajobrazu w rozwoju społecznym i gospodarczym, a więc nie będą bezpośrednio generowały przychodów, dlatego zasadne jest zastosowanie wsparcia dotacyjnego.</p>
<p>(viii) wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie wykorzystania środków transportu publicznego oraz aktywnej mobilności zamiast pojazdów silnikowych indywidualnych. • Stworzenie spójnej, zintegrowanej sieci dróg rowerowych i pieszo-rowerowych wraz z niezbędną infrastrukturą. • Wspieranie działań na rzecz multimodalnej mobilności oraz integracja różnych gałęzi transportu poprzez m.in. przyspieszenie inwestycji związanych z budową/rozbudową węzłów przesiadkowych oraz inteligentnych systemów transportowych ITS. • Wprowadzenie rozwiązań ograniczających emisje gazów cieplarnianych, hałasu i zanieczyszczeń powietrza pochodzących z transportu.

Zgodność z:

- CR2019: Zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi jako priorytetowe w celu wspierania zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej.
- CSR2020: Zalecenie 3: (...) zrównoważony transport (...).
- UP: Obszar: transport niskoemisyjny i mobilność miejska.
- SOR: Poprawa warunków rozwojowych polskich miast Aktywizacja potencjałów miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze.
- KSRR2030: Rozwój infrastruktury podnoszącej konkurencyjność, atrakcyjność inwestycyjną i warunki życia w regionach. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym.
- SRWL 2030: Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych w zakresie rozwoju miejskich obszarów funkcjonalnych (LOM, ośrodków subregionalnych i lokalnych).
- SRT2030: Kierunek interwencji 3: Zmiany w indywidualnej i zbiorowej mobilności, 6.1 Indywidualna i zbiorowa mobilność.
- Strategia Zrównoważonej i Inteligentnej Mobilności UE.
- Nowe unijne ramy mobilności miejskiej.
- Europejski Zielony Ład.
- Program Strategicznego Rozwoju Transportu Województwa Lubelskiego.

Uzasadnienie form wsparcia:

Przedsięwzięcia w tym obszarze ukierunkowane są na osiągnięcie celów środowiskowych (niska lub zerowa emisja) oraz społeczno-gospodarczych (poprawa dostępności transportowej). Należą do zadań z zakresu usług publicznych, które są wysoce kapitałochłonne i jednocześnie deficytowe, stąd stosowane będą tylko dotacje.

Cel Polityki 3. Lepiej połączona Europa dzięki zwiększeniu mobilności

Cel szczegółowy	Uzasadnienie (podsumowanie)
(ii) rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uzupełnianie brakujących połączeń w infrastrukturze transportowej oraz poprawa dostępności do sieci TEN-T. • Stworzenie sprawnego, przyjaznego środowisku systemu drogowego, który zwiększy mobilność mieszkańców i dostępność do rynku pracy i nauki. • Zwiększenie dostępności i atrakcyjności zintegrowanego systemu publicznego transportu zbiorowego oraz tworzenie warunków do integracji różnych gałęzi transportu. • Poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym. • Poprawa mobilności transgranicznej. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • CR2019: Cel strategiczny 3: Lepiej połączona Europa – mobilność oraz regionalne sieci informacyjne i komunikacyjne (ICT). • CSR2020: Zalecenie 3: (...) zrównoważony transport (...). • UP: Poprawa dostępności transportowej regionów i subregionów. • Europejski Zielony Ład. • Strategia na rzecz zrównoważonej i inteligentnej mobilności – europejski transport na drodze ku przyszłości. • SOR: Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony. • KSRR2030: Rozwój infrastruktury podnoszącej konkurencyjność, atrakcyjność inwestycyjną i warunki życia w regionach. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym. • SRT do roku 2030. • SRWL2030: Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych. Wzmacnianie kapitału społecznego. • Program Strategicznego Rozwoju Transportu Województwa Lubelskiego do roku 2030 (z perspektywą do 2040 roku). <p>Uzasadnienie form wsparcia:</p> <p>Inwestycje z zakresu rozwoju zrównoważonego transportu i poprawy dostępności transportowej są newralgiczne dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu. Istnieje potrzeba zwiększenia atrakcyjności oraz udziału wykorzystania transportu publicznego. Przychody z inwestycji nie muszą kompensować poniesionych wydatków (usługi mogą być w pewnych przypadkach deficytowe). Ze względu na ich specyfikę nie wszystkie inwestycje będą samofinansujące się, tym bardziej w krótkim lub średnim okresie. W związku z powyższym koniecznym warunkiem skutecznej interwencji jest zastosowanie dotacji.</p>

Cel Polityki 4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych EFRR

Cel szczegółowy	Uzasadnienie (podsumowanie)
<p>(ii) poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępnej infrastruktury, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tworzenie warunków sprzyjających transformacji z systemu edukacji do edukacji włączającej poprzez rozwój infrastruktury na każdym etapie kształcenia, w tym w zakresie uczenia się przez całe życie. • Przeciwdziałanie barierom i deficytom w dostępie do wysokiej jakości infrastruktury w zakresie szkolnictwa zawodowego, edukacji włączającej, wczesnej edukacji, edukacji ogólnej oraz szkolnictwa wyższego. • Polepszenie stanu infrastruktury i wyposażenia szkół i placówek oświatowych, celem świadczenia wysokiej jakości usług edukacyjnych (w tym w zakresie zdalnego nauczania) oraz dostosowania oferty edukacyjnej do szybko zmieniających się technologii i trendów na rynku pracy. • Potrzeba dostosowania infrastruktury wspierającej praktyczną naukę zawodu do potrzeb rynku pracy. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • EFPS: Równe szanse i dostęp do zatrudnienia. • CR2019: zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi jako wysoce priorytetowe w celu promowania równego dostępu do kształcenia i szkolenia na wszystkich poziomach oraz poprawy ich jakości, skuteczności i adekwatności do potrzeb rynku pracy. • UP: Działania na rzecz upowszechniania i podnoszenia jakości edukacji przedszkolnej, poprawy dostępności placówek oświatowych, włączenia dostępności w programach kształcenia, szczególnie w zakresie projektowania uniwersalnego, wsparcia ze środków EFRR infrastruktury edukacyjnej, jak również w zakresie szkolnictwa wyższego oraz szkolnictwa zawodowego. • SOR: Poprawa dostępności do usług, w tym społecznych i zdrowotnych. • KSRR2030: Rozwój infrastruktury podnoszącej konkurencyjność, atrakcyjność inwestycyjną i warunki życia w regionach oraz zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym poprzez rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów. • SRWL2030: Wzmocnienie kapitału społecznego w zakresie rozwijania kapitału ludzkiego. <p>Uzasadnienie form wsparcia: Działania z zakresu włączenia społecznego, szkoleń i uczenia się przez całe życie powinny być wspierane w formie dotacji, ze względu na silny wymiar społeczny oraz brak generowania bezpośrednich korzyści ekonomicznych.</p>
<p>(iii) wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zapewnienie różnych form dobrej jakości pomocy mieszkaniowej. • Rozwój/deinstytucjonalizacja usług społ. wykonywanych na rzecz marginalizowanych społeczności. • Zwiększenie potencjału instytucji systemu usług społecznych. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • EFPS: Ochrona socjalna i integracja społeczna.

<p>w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne</p>	<ul style="list-style-type: none"> • CR2019: zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi jako wysoce priorytetowe w celu poprawy równego i szybkiego dostępu do wysokiej jakości, zrównoważonych i przystępnych cenowo usług (...). • UP: Obszar włączenie i integracja społeczna. • SOR: Redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne oraz wzrost i poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy. Wzmocnienie kapitału społecznego. • KSRR2030: Przeciwdziałanie negatywnym skutkom procesów demograficznych. Rozwój infrastruktury podnoszącej konkurencyjność, atrakcyjność inwestycyjną i warunki życia w regionach w zakresie infrastruktury społecznej. Poprawa organizacji świadczenia usług publicznych. • SRWL 2030: Wzmacnianie kapitału społecznego w zakresie włączenia i integracji społecznej. <p>Uzasadnienie form wsparcia: Skuteczne przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu oraz ich negatywnym skutkom wymaga działań o charakterze wspierającym i wzmacniającym, co wyłącza możliwość stosowania zwrotnych form wsparcia. Przedsięwzięcia z tego zakresu nie generują przewidywalnych przychodów.</p>
<p>(v) zapewnianie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zapewnienie infrastruktury gwarantującej równy dostęp do wysokiej jakości usług zdrowotnych, • Wspieranie dostępności do wysokiej jakości usług zdrowotnych, w szczególności w priorytetowych dziedzinach medycyny w zakresie POZ, AOS oraz leczenia szpitalnego • Podnoszenie jakości świadczonych usług zdrowotnych, w tym dla osób ze szczególnymi potrzebami, • Koordynacja usług zdrowotnych pomiędzy poszczególnymi zakresami świadczeń: POZ, AOS, leczeniem szpitalnym i rehabilitacją oraz pozostałymi • Koordynacja usług zdrowotnych, usług społecznych i opieki długoterminowej • Przejście z opieki stacjonarnej/instytucjonalnej do form środowiskowych (zdeinstytucjonalizowanych), • Poprawa efektywności i jakości systemu ochrony zdrowia • Wsparcie odporności systemów ochrony zdrowia na zagrożenie epidemiczne <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • EFPS: Ochrona socjalna i integracja społeczna • CSR: Poprawę dostępności, odporności i skuteczności systemu ochrony zdrowia • CR2019: zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi jako wysoce priorytetowe w celu poprawy dostępności, skuteczności i odporności systemu opieki zdrowotnej i opieki długoterminowej • UP: Działania w obszarze ochrony zdrowia, w tym opieki długoterminowej w obszarze zdrowia • SOR: Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony, spójność społeczna. Poprawa jakości świadczenia usług zdrowotnych • KSRR2030: Przeciwdziałanie negatywnym skutkom procesów demograficznych. Rozwój infrastruktury podnoszącej

	<p>konkurencyjność, atrakcyjność inwestycyjną i warunki życia w regionach</p> <ul style="list-style-type: none"> • SRWL 2030: Wzmacnianie kapitału społecznego w zakresie poprawy jakości świadczenia usług zdrowotnych • Plan transformacji dla województwa lubelskiego: Pkt. 3 Główne obszary działań • Program strategiczny ochrony zdrowia województwa lubelskiego na lata 2021-2027: Pkt. 3. Kierunki rozwoju regionalnej polityki zdrowotnej • MPZ: Zał. 3 <p>Uzasadnienie form wsparcia: Wyzwania z zakresu systemu ochrony zdrowia, także w kontekście pojawiających się zagrożeń i kryzysów, muszą być traktowane priorytetowo oraz mieć zapewnione finansowanie w formie dotacji. Priorytetem tych inwestycji nie jest generowanie przychodu. Potencjalny przychód jest trudny do przewidzenia, a jego wielkość nie uzasadnia odejścia od form bezzwrotnych.</p>
<p>(vi) wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych</p>	<p>Wyzwania</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wzrost jakości życia mieszkańców regionu • Podniesienie atrakcyjności turystycznej regionu • Poprawa dostępności do przestrzeni publicznej, usług publicznych oraz usług z zakresu kultury i istniejącej infrastruktury turystycznej i kulturalnej • Zapewnienie warunków do rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego oraz zwiększenie dostępności do usług z zakresu dziedzictwa kulturowego • Stymulowanie rozwoju społ.-gosp. w oparciu o zasoby kultury i nowe produkty turystyczne <p>Zgodność z</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nowy europejski program na rzecz kultury • Spr. Spec. ECA nr 8/2020 Unijne inwestycje w obiekty kultury - kwestia wymagająca lepszego ukierunkowania działań i sprawniejszej koordynacji • Spr. Spec. ECA 27/2021 Unijne wsparcie na rzecz turystyki - potrzeba nowej orientacji strategicznej i lepszego podejścia do finansowania • Europejskie Zasady Jakości dla finansowanych przez UE interwencji o potencjalnym wpływie na dziedzictwo kulturowe • Inicjatywa Nowy Europejski Bauhaus • UP: Działania w obszarze kultury i turystyki • SOR: Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej • KSRR2030: Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społ., gosp., środowiskowym i przestrzennym, Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów. SRKS 2030: Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich oraz wzmocnienie rozwoju społeczno-gospodarczego kraju przez sektory kultury i kreatywne • SRWL2030: Innowacyjny rozwój gospodarki oparty o zasoby i potencjały regionu w zakresie innowacyjnego wykorzystania walorów przyrodniczo-kulturowych, rozwoju usług wolnego czasu oraz

	<p>wzmacnianie kapitału społecznego w zakresie rozwijania kapitału ludzkiego</p> <ul style="list-style-type: none"> • Program rozwoju turystyki w Województwie Lubelskim do 2020 z perspektywą do 2030 r <p>Uzasadnienie form wsparcia</p> <p>Działania z zakresu dziedzictwa kulturowego i turystyki, koncentrują się na rozwoju społecznym i wsparciu potencjału regionu, co przemawia za wykorzystaniem dotacji. Przychody osiągnięte przez instytucje kultury stanowią jedynie niewielki odsetek kosztów funkcjonowania tych instytucji. Generowany przychód jest nieprzewidywalny z uwagi na podatność branż kultury i turystyki na sytuacje epidemiczne oraz związane z nimi obostrzenia.</p>
--	---

EFS+

Cel szczegółowy	Uzasadnienie (podsumowanie)
<p>(a) poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poprawa sytuacji na rynku pracy osób pozostających bez zatrudnienia, zatrudnionych na umowach krótkoterminowych, pracujących w ramach umów cywilno-prawnych, ubogich pracujących wynikająca ze zmian zachodzących na rynku pracy. • Dostosowanie kwalifikacji, kompetencji/ umiejętności do zidentyfikowanych potrzeb rynku pracy, w tym pracodawców. • Wzrost mobilności zawodowej oraz umożliwienie zdobycia doświadczenia zawodowego. • Koncentracja działań na potrzebach osób znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy w celu ich przywrócenia lub poprawy sytuacji na rynku pracy. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • EFPS: Równe szanse i dostęp do zatrudnienia. Uczciwe warunki pracy. Ochrona socjalna i integracja społeczna. • CR2019: zgodność ze wszystkimi potrzebami inwestycyjnymi określonymi jako wysoce priorytetowe w celu poprawy dostępu do zatrudnienia, w szczególności w przypadku osób długotrwale bezrobotnych, nieaktywnych zawodowo, zwiększenia udziału kobiet w rynku pracy, wspierania możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji, jak również w celu modernizacji instytucji rynku pracy. • CSR2020 r.: Zalecenie nr 2: Łagodzenie wpływu kryzysu na zatrudnienie. • UP: Działania w obszarze rynku pracy oraz na rzecz rozwoju zasobów ludzkich. • SOR: Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną oraz rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony. Rynek pracy zapewniający wykorzystanie potencjału zasobów ludzkich dla rozwoju Polski, Polityka migracyjna jako instrument zarządzania zasobami ludzkimi. • KSRR2030: Przeciwdziałanie negatywnym skutkom procesów demograficznych oraz rozwój i wsparcie kapitału ludzkiego i społecznego. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych w zakresie rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego. • SRWL2030: Wzmacnianie kapitału społecznego w zakresie rozwijania kapitału ludzkiego. <p>Uzasadnienie form wsparcia:</p>

	<p>Zadania w obszarze rynku pracy służące poprawie dostępu do zatrudnienia, powinny być wspierane w formie dotacji, z uwagi na wymiar społeczny oraz niegenerowanie bezpośrednio korzyści ekonomicznych.</p>
<p>(b) modernizacja instytucji i służb rynków pracy celem oceny i przewidywania zapotrzebowania na umiejętności oraz zapewnienia terminowej i odpowiednio dopasowanej pomocy i wsparcia na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy oraz na rzecz przepływow i mobilności na rynku pracy</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aktualizacja posiadanej wiedzy i umiejętności pracowników PSZ i innych instytucji rynku pracy wynikająca z potrzeb lokalnego i regionalnego rynku pracy. • Zapewnienie pracownikom PSZ i innych instytucji rynku pracy wsparcia ukierunkowanego na rozwijanie kompetencji miękkich. • Identyfikacja potrzeb rynku pracy poprzez realizację badań dotyczących sytuacji na regionalnym i lokalnym rynku pracy. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • EFPS: Równe szanse i dostęp do zatrudnienia. • CR2019: zgodność ze wszystkimi potrzebami inwestycyjnymi określonymi jako wysoce priorytetowe w celu poprawy dostępu do zatrudnienia, w szczególności w przypadku osób długotrwale bezrobotnych, nieaktywnych zawodowo, zwiększenia udziału kobiet w rynku pracy, wspierania możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji, jak również w celu modernizacji instytucji rynku pracy. • UP: Obszar rynek pracy, zasoby ludzkie. • SOR: Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony. Rynek pracy zapewniający wykorzystanie potencjału zasobów ludzkich dla rozwoju Polski. • KSRR2030: Rozwój i wsparcie kapitału ludzkiego i społecznego, wzmocnienie regionalnych przewag konkurencyjnych poprzez Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie poprzez wzmocnienie potencjału administracji na rzecz zarządzania rozwojem. • SRWL2030: Wzmocnienie kapitału społecznego w zakresie rozwijania kapitału ludzkiego. <p>Uzasadnienie form wsparcia:</p> <p>Działania w obszarze rynku pracy służące poprawie dostępu do zatrudnienia, powinny być wspierane w formie dotacji, z uwagi na wymiar społeczny oraz niegenerowanie bezpośrednio korzyści ekonomicznych.</p>
<p>(d) wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie liczby osób pracujących objętych profilaktyką problemów zdrowotnych w celu przeciwdziałania czynnikom ryzyka dla zdrowia. • Intensyfikacja działań w zakresie opracowania i wdrażania programów polityki zdrowotnej obejmujących w szczególności profilaktykę, diagnostykę i rehabilitację. • Dostosowanie pracowników, pracodawców, przedsiębiorców i przedsiębiorstw do zmian. • Wydłużenie okresu aktywności zawodowej osób starszych. • Adaptacja środowiska pracy do potrzeb różnych grup pracowników. • Eliminowanie zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy

	<ul style="list-style-type: none"> • Dopasowanie kwalifikacji, kompetencji, umiejętności pracowników do wymagań pracodawców (zapobieganie zjawisku tzw. „luki kompetencyjnej”). • Godzenie pracy z obowiązkami rodzinnymi, opiekuńczymi. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • EFPS: Równe szanse i dostęp do zatrudnienia. Uczciwe warunki pracy. • CR2019: zgodność ze wszystkimi potrzebami w celu poprawy dostępu do zatrudnienia, w szczególności w przypadku osób długotrwale bezrobotnych, a także osób nieaktywnych zawodowo, zwiększenia udziału kobiet w rynku pracy, wspierania możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji. • UP: Działania w obszarze rynku pracy, rozwoju zasobów ludzkich, ochrony zdrowia. • „Zdrowa Przyszłość. Ramy strategiczne dla systemu ochrony zdrowia na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 r.”. • Mapy potrzeb zdrowotnych. • Plany transformacji w obszarze zdrowia. • SOR: Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony. Rynek pracy zapewniający wykorzystanie potencjału zasobów ludzkich dla rozwoju Polski. • KSRR2030: Przeciwdziałanie negatywnym skutkom procesów demograficznych oraz rozwój i wsparcie kapitału ludzkiego i społecznego. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego. • SRWL2030: Wzmacnianie kapitału społecznego w zakresie rozwijania kapitału ludzkiego. <p>Uzasadnienie form wsparcia: Zadanie w obszarze pracy służące poprawie dostępu do zatrudnienia, budowaniu działań przeciwdziałających spowolnieniu gospodarczemu, powinny być wspierane w formie dotacji, ze względu na silny wymiar społeczny oraz niegenerowanie bezpośrednich korzyści ekonomicznych.</p>
<p>(e) poprawa jakości, poziomu włączenia społecznego i skuteczności systemów kształcenia i szkolenia oraz ich powiązania z rynkiem pracy – w tym przez walidację uczenia się pozaformalnego i nieformalnego, w celu wspierania nabywania kompetencji kluczowych, w tym umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, oraz przez wspieranie wprowadzania dualnych systemów szkolenia i przygotowania zawodowego</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dopasowanie systemów edukacji i kształcenia do potrzeb rynku pracy. • Upowszechnienie oraz wzmocnienie atrakcyjności edukacji zawodowej. • Polepszenie jakości oraz dostępu do wsparcia doradztwa zawodowego i edukacyjno-zawodowego uwzględniającego indywidualne preferencje jednostki, zapotrzebowania na rynku pracy z uwzględnieniem zagadnień związanych z zieloną transformacją. • Zmotywowanie i poszerzanie wiedzy osób dorosłych na temat korzyści wynikających z uczenia się przez całe życie. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • EFPS: Kształcenie, szkolenie i uczenie się przez całe życie oraz Równe szanse i dostęp do zatrudnienia. Uczciwe warunki pracy. • CR2019: zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi jako wysoce priorytetowe w celu promowania równego dostępu do kształcenia i szkolenia na wszystkich poziomach oraz poprawy ich jakości, skuteczności i adekwatności do potrzeb rynku pracy. • CSR2020: zalecenie 2: Podnoszenie umiejętności cyfrowych.

	<ul style="list-style-type: none"> • UP: Działania w obszarze edukacji i kompetencji. • SOR: Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną poprzez wspieranie kształcenia zawodowego dla „Przemysłu 4.0”. Wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego w narodowym systemie innowacji. Kompetencje na rzecz rozwoju. • KSRR2030: Rozwój i wsparcie kapitału ludzkiego i społecznego. • SRWL2030: Wzmacnianie kapitału społecznego w zakresie rozwijania kapitału ludzkiego. • Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030: Stworzenie możliwości i warunków do rozwoju i doskonalenia umiejętności niezbędnych do wzmocnienia kapitału społecznego, włączenia społecznego, wzrostu gospodarczego i osiągnięcia wysokiej jakości życia. <p>Uzasadnienie form wsparcia: Działania z zakresu budowania wysokiej jakości i atrakcyjności kształcenia mające na celu niwelowanie barier w dostępie do edukacji, dopasowanie systemów edukacji do potrzeb rynku pracy powinny być wspierane w formie dotacji, ze względu na silny wymiar społeczny oraz brak generowania bezpośrednich korzyści ekonomicznych.</p>
<p>(f) wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Poprawa dostępności do wysokiej jakości usług wychowania przedszkolnego i wzrost wskaźnika dzieci objętych edukacją przedszkolną. • Dostosowanie oferty szkół i placówek oświatowych do potrzeb regionalnego rynku pracy. • Zwiększenie udziału dzieci/uczniów z niepełnosprawnościami w edukacji realizowanej w ośrodkach wychowania przedszkolnego, szkołach i placówkach ogólnodostępnych. • Wsparcie uczniów szczególnie uzdolnionych, w tym z grup defaworyzowanych, które umożliwi im wszechstronny rozwój edukacyjny i zawodowy. • Podnoszenie umiejętności praktycznych uczniów szkół, niezbędnych w znalezieniu zatrudnienia. • Intensyfikacja działań w zakresie poprawy jakości i atrakcyjności kształcenia, w tym kształcenia zawodowego. • Jakość i dostępność doradztwa zawodowego lub edukacyjno-zawodowego oraz pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla uczniów. • Poprawa poziomu umiejętności podstawowych i przekrojowych wśród uczniów, w szczególności ze środowisk defaworyzowanych. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • EFPS: Kształcenie, szkolenie i uczenie się przez całe życie • CR2019: zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi jako wysoce priorytetowe w celu promowania równego dostępu do kształcenia i szkolenia na wszystkich poziomach oraz poprawy ich jakości, skuteczności i adekwatności do potrzeb rynku pracy. • UP: Obszar Edukacja i kompetencje. • SOR: Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną poprzez wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego. Kompetencje na rzecz rozwoju. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony. Lepsze

	<p>dopasowanie edukacji i uczenia się do potrzeb nowoczesnej gospodarki.</p> <ul style="list-style-type: none"> • KSRR2030: Rozwój i wsparcie kapitału ludzkiego i społecznego. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych. • SRWL2030: Wzmacnianie kapitału społecznego w zakresie rozwijania kapitału ludzkiego. • Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030. <p>Uzasadnienie form wsparcia: Działania z zakresu budowania wysokiej jakości i atrakcyjności kształcenia mające na celu niwelowanie barier w dostępie do edukacji, dopasowanie systemów edukacji do potrzeb rynku pracy powinny być wspierane w formie dotacji, ze względu na silny wymiar społeczny oraz brak generowania bezpośrednich korzyści ekonomicznych.</p>
<p>(g) wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Niwelowanie barier i deficytów w dostępie do edukacji na każdym jej szczeblu, w tym edukacji osób dorosłych • Dostosowanie oferty placówek oświatowych do potrzeb regionalnego rynku pracy. • Poprawa poziomu umiejętności podstawowych i przekrojowych osób dorosłych. • Zwiększenie aktywności edukacyjnej dorosłych, stworzenie atrakcyjnej, elastycznej oferty przekwalifikowania osób dorosłych. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • EFPS: Kształcenie, szkolenie i uczenie się przez całe życie. • CR2019: zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi jako wysoce priorytetowe w celu promowania równego dostępu do kształcenia i szkolenia na wszystkich poziomach oraz poprawy ich jakości, skuteczności i adekwatności do potrzeb rynku pracy. • UP: Obszar edukacja i kompetencje. • SOR: Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę dane i doskonałość organizacyjną poprzez wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego w narodowym systemie innowacji. Kompetencje na rzecz rozwoju. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony. Lepsze dopasowanie edukacji i uczenia się do potrzeb nowoczesnej gospodarki. • KSRR2030: Rozwój i wsparcie kapitału ludzkiego i społecznego. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych. • SRWL2030: Wzmacnianie kapitału społecznego w zakresie rozwijania kapitału ludzkiego. • Zintegrowana Strategia Umiejętności 2030. <p>Uzasadnienie form wsparcia: Działania z zakresu budowania wysokiej jakości i atrakcyjności kształcenia mające na celu niwelowanie barier w dostępie do edukacji i do potrzeb rynku pracy powinny być wspierane w formie dotacji, ze względu na silny wymiar społeczny oraz brak generowania bezpośrednich korzyści ekonomicznych.</p>
<p>(h) wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wdrożenie kompleksowych programów na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osób biernych zawodowo, w szczególności osób defaworyzowanych na rynku pracy i społeczności marginalizowanych.

<p>zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój instrumentów wspierających aktywność społeczną i zawodową osób z grup w niekorzystnej sytuacji, w tym OzN, osób starszych, osób w kryzysie bezdomności, osób opuszczających zakłady karne. • Rozwój sektora ES. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • EFPS: Równe szanse i dostęp do zatrudnienia. Uczciwe warunki pracy. • CR2019: zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi jako priorytetowe w celu wspierania aktywnego włączenia, rozwiązania problemu deprivacji materialnej. • UP: Działania w obszarze włączenia i integracji społecznej. • SOR: Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony w obszarze spójności społecznej. Redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne. Wzrost i poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy. • KSRR2030: Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego; Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie. • SRWL2030: Wzmacnianie kapitału społecznego w zakresie rozwijania kapitału ludzkiego oraz włączenia i integracji społecznej. • KPRES: Solidarny rynek. <p>Uzasadnienie form wsparcia:</p> <p>Działania z zakresu włączenia społecznego mające na celu skuteczne przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu oraz ich negatywnym skutkom powinny być wspierane w formie dotacji, ze względu na silny wymiar społeczny oraz brak generowania bezpośrednich korzyści ekonomicznych.</p>
<p>(i) wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów (EFS+)</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wdrożenie kompleksowych programów na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osób biernych zawodowo, w szczególności osób defaworyzowanych na rynku pracy, społeczności marginalizowanych, obywateli państw trzecich. • Wsparcie integracji obywateli państw trzecich, w szczególności migrantów zarobkowych w procesie integracji na rynku pracy. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • EFPS: Równe szanse i dostęp do zatrudnienia. Uczciwe warunki pracy. • Komunikat Komisji Europejskiej: Plan działania na rzecz integracji i włączenia społecznego; • CR2019: Zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi jako priorytetowe w celu wspierania aktywnego włączenia, rozwiązania problemu deprivacji materialnej i wspierania integracji społeczno-gospodarczej cudzoziemców. • UP: Działania w obszarze włączenia i integracji społecznej. • SOR: Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony w obszarze spójności społecznej. Redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne. Wzrost i poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy. • KSRR2030: Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego.

	<ul style="list-style-type: none"> • SRWL2030: Wzmacnianie kapitału społecznego w zakresie rozwijania kapitału ludzkiego oraz włączenia i integracji społecznej. <p>Uzasadnienie form wsparcia: Działania z zakresu włączenia społecznego mające na celu skuteczne przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu oraz ich negatywnym skutkom powinny być wspierane w formie dotacji, ze względu na silny wymiar społeczny oraz brak generowania bezpośrednich korzyści ekonomicznych.</p>
(j) wspieranie integracji społeczno-gospodarczej społeczności marginalizowanych, takich jak Romowie	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zwiększenie integracji społeczno-ekonomicznej społeczności marginalizowanych, w tym Romów. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • EFPS: Równe szanse i dostęp do zatrudnienia. Uczciwe warunki pracy. • Komunikat Komisji Europejskiej: Plan działania na rzecz integracji i włączenia społecznego. • CR2019: zgodność z potrzebami inwestycyjnymi określonymi jako priorytetowe w celu wspierania aktywnego włączenia, rozwiązania problemu deprivacji materialnej. • UP: Działania w obszarze włączenia i integracji społecznej. • SOR: Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony w obszarze spójności społecznej. Redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne. Wzrost i poprawa wykorzystania potencjału kapitału ludzkiego na rynku pracy. • KSRR2030: Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego; Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie. • SRWL2030: Wzmacnianie kapitału społecznego w zakresie rozwijania kapitału ludzkiego oraz włączenia i integracji społecznej. <p>Uzasadnienie form wsparcia: Działania z zakresu włączenia społecznego mające na celu skuteczne przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu oraz ich negatywnym skutkom powinny być wspierane w formie dotacji, ze względu na silny wymiar społeczny oraz brak generowania bezpośrednich korzyści ekonomicznych.</p>
(k) zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zapewnienie równego i szybkiego dostępu do usług społecznych i zdrowotnych oraz rozwój zintegrowanych form świadczenia. • Rozwój procesu deinstytucjonalizacji usług społecznych i zdrowotnych. • Wdrażanie modeli opieki koordynowanej. • Opracowanie i wdrażanie programów polityki zdrowotnej. • Poprawa dostępu do wysokiej jakości profilaktyki poprzez realizację wieloletnich programów promocji zdrowia i profilaktyki chorób zgodnie z potrzebami ludności. • Obniżenie odsetka osób długotrwale korzystających z usług pomocy społecznej. • Przeciwdziałanie rozwarstwieniu społecznemu. • Przeciwdziałanie wykluczeniu ze społeczności lokalnej osób zagrożonych wykluczeniem. <p>Zgodność z:</p>

<p>grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej</p>	<ul style="list-style-type: none"> • EFPS: Ochrona socjalna i integracja społeczna. • CR2019: zgodność z potrzebami inwestycyjnymi w celu promowania aktywnego i zdrowego starzenia się, poprawy równego i szybkiego dostępu do wysokiej jakości, zrównoważonych i przystępnych cenowo usług oraz w celu poprawy dostępności, skuteczności i odporności systemu opieki zdrowotnej i opieki długoterminowej. • UP: Działania w obszarze włączenia i integracji społecznej oraz ochrony zdrowia. • SOR: Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony w zakresie spójności społecznej. Redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług. • KSRR2030: Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie. • SRWL2030: Innowacyjny rozwój gospodarki oparty o zasoby i potencjały regionu w zakresie promocji i rozwoju usług prozdrowotnych oraz gospodarki senioralnej. • SRUS2035. • Plan transformacji dla województwa lubelskiego. • Program strategiczny ochrony zdrowia województwa lubelskiego na lata 2021-2027. • „Zdrowa przyszłość. Ramy strategiczne rozwoju systemu ochrony zdrowia na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 r.”. • RPI. <p>Uzasadnienie form wsparcia: Działania z zakresu włączenia społecznego mające na celu skuteczne przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu oraz ich negatywnym skutkom powinny być wspierane w formie dotacji, ze względu na silny wymiar społeczny oraz brak generowania bezpośrednich korzyści ekonomicznych.</p>
<p>(I) wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wyrównanie szans dzieci zagrożonych ubóstwem i przeciwdziałanie dziedziczeniu biedy. • Zapewnienie skutecznego wsparcia osób opuszczających pieczę zastępczą, • Zapewnienie skutecznego i kompleksowego wsparcia rodzinom przeżywającym trudności w pełnieniu funkcji opiekuńczo-wychowawczej, • Przeciwdziałanie wykluczeniu ze społeczności lokalnej, w tym w szczególności osób w kryzysie bezdomności. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • EFPS: Ochrona socjalna i integracja społeczna. • CR2019: zgodność z potrzebami inwestycyjnymi (...) w celu wzmocnienia systemu wsparcia rodziny oraz przyspieszenia procesu deinstytucjonalizacji, w szczególności w odniesieniu do dzieci pozbawionych opieki rodzicielskiej. • UP: Działania w obszarze włączenia i integracji społecznej. • SOR: Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony w zakresie spójności społecznej. Redukcja ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz poprawa dostępu do usług świadczonych w odpowiedzi na wyzwania demograficzne.

	<ul style="list-style-type: none"> • SRWL2030: Wzmacnianie kapitału społecznego w zakresie rozwijania kapitału ludzkiego, poprawy jakości świadczenia usług zdrowotnych oraz włączenia i integracji społecznej. • RPI. <p>Uzasadnienie form wsparcia: Działania z zakresu włączenia społecznego mające na celu skuteczne przeciwdziałanie ubóstwu i wykluczeniu społecznemu oraz ich negatywnym skutkom powinny być wspierane w formie dotacji, ze względu na silny wymiar społeczny oraz brak generowania bezpośrednich korzyści ekonomicznych.</p>
--	--

Cel Polityki 5. Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów i inicjatyw lokalnych

Cel szczegółowy	Uzasadnienie (podsumowanie)
<p>(i) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aktywizacja współpracy 17 MOF, wskazanych w SRWL2030. • Rozwijanie funkcji metropolitalnych ośrodka wojewódzkiego. • Wzmacnianie potencjału gospodarczego, podnoszenie jakości usług publicznych oraz jakości życia w ośrodkach subregionalnych. • Wzmocnienie roli miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze jako centrów aktywności społecznej, kulturalnej, turystycznej i gospodarczej. • Wykorzystanie dojrzałości instytucjonalnej i doświadczenia 5 partnerstw osiągniętych w ramach zintegrowanej i strategicznej interwencji w ramach RPOWL 2014-2020. • Przeciwdziałanie nierównościom terytorialnym i przestrzennej koncentracji problemów rozwojowych oraz niwelowanie sytuacji kryzysowych na obszarach zdegradowanych. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Agenda miejska UE. • CR2019: zgodność z potrzebami inwestycyjnymi w celu wspierania zintegrowanego rozwoju obszarów miejskich i wiejskich oraz wzmocnienia zdolności administracyjnych władz lokalnych. • Europejski Zielony Ład. • UP: Europa bliżej obywateli. • SOR: Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony. • KSRR2030: Zwiększenie efektywności zarządzania rozwojem (w tym finansowania działań rozwojowych) oraz współpracy między samorządami terytorialnymi i między sektorami. Przeciwdziałanie nierównościom terytorialnym i przestrzennej koncentracji problemów rozwojowych oraz niwelowanie sytuacji kryzysowych na obszarach zdegradowanych. • SRWL2030: Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych w zakresie rozwoju miejskich obszarów funkcjonalnych (LOM, ośrodków subregionalnych i lokalnych). <p>Uzasadnienie form wsparcia:</p> <p>Interwencja ma na celu zmniejszenie negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych, m.in. na terenie miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze oraz na terenach zdegradowanych. Wdrażana będzie wyłącznie poprzez instrumenty terytorialne, tj. ZIT (tryb niekonkurencyjny) oraz IIT (obszary rewitalizacji). Będzie miała charakter wieloletni, wieloaspektowy i wyłącznie pomocowy- nie jest nastawiona na osiąganie zysku lecz na zmniejszenie nierówności w wymiarze terytorialnym poprzez oddolne rozwiązywanie zdiagnozowanych problemów, stąd wymaga wsparcia w formie dotacji.</p>
<p>(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa</p>	<p>Wyzwania:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Przeciwdziałanie kumulacji negatywnych zjawisk (m.in. nieefektywna gospodarka, problemy demograficzne, braki w wyposażeniu podstawowej infrastruktury, niska dostępność transportowa i usługowa) na obszarach wiejskich w tym na obszarach zagrożonych trwałą marginalizacją. • Budowa konkurencyjności obszarów wiejskich. • Przeciwdziałanie nierównościom terytorialnym i przestrzennej koncentracji problemów rozwojowych oraz niwelowanie sytuacji kryzysowych na obszarach zdegradowanych.

<p>naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Wykorzystanie bogatych walorów przyrodniczych oraz dziedzictwa kulturowego obszarów wiejskich służące wzmacnianiu poczucia tożsamości lokalnej. <p>Zgodność z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • CR2019: zgodność z potrzebami inwestycyjnymi w celu wspierania zintegrowanego rozwoju obszarów miejskich i wiejskich oraz wzmocnienia zdolności administracyjnych władz lokalnych. • Europejski Zielony Ład. • UP: Europa bliżej obywateli. • SOR: Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony. • KSRR2030: Zwiększenie efektywności zarządzania rozwojem (w tym finansowania działań rozwojowych) oraz współpracy między samorządami terytorialnymi i między sektorami. Przeciwdziałanie nierównościom terytorialnym i przestrzennej koncentracji problemów rozwojowych oraz niwelowanie sytuacji kryzysowych na obszarach zdegradowanych. • SRWL2030: Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych w zakresie wielofunkcyjnego rozwoju obszarów wiejskich. <p>Uzasadnienie form wsparcia</p> <p>Interwencja ma na celu zmniejszenie negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych, m.in. na terenie gmin zagrożonych trwałą marginalizacją oraz na terenach zdegradowanych. Wdrażana będzie wyłącznie poprzez instrumenty terytorialne, tj. IIT dedykowany współpracy partnerstw JST w ramach OSI krajowych wyznaczonych w KSRR2030 (miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze, obszary zagrożone trwałą marginalizacją) oraz IIT (obszary rewitalizacji). Będzie miała charakter wieloletni, kompleksowy i wyłącznie pomocowy- nie jest nastawiona na osiąganie zysku lecz na zmniejszenie nierówności w wymiarze terytorialnym poprzez oddolne rozwiązywanie zdiagnozowanych problemów-stąd wymaga wsparcia w formie dotacji, także ze względu na jej ukierunkowanie na obszary wiejskie, koncentrujące ww. zjawiska.</p>
---	---

2. Priorytety

2.1 Priorytety inne niż pomoc techniczna

2.1.1. Priorytet I Badania naukowe i innowacje

2.1.1.1. Cel szczegółowy 1(i) rozwijanie i wzmacnianie zdolności badawczych i innowacyjnych oraz wykorzystywanie zaawansowanych technologii

2.1.1.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Cel wsparcia: wzrost znaczenia badań i innowacji w strukturze społeczno-gospodarczej województwa lubelskiego oraz wykorzystywania zaawansowanych technologii, wpisujących się w zakres regionalnych inteligentnych specjalizacji. Cel ten jest konsekwencją celu głównego RSI 2030: Zwiększenia skali i zakresu wprowadzanych rozwiązań innowacyjnych do gospodarki województwa, z wykorzystaniem regionalnego zaplecza badawczo-rozwojowego, co w konsekwencji przyczyni się do wzrostu jakości życia mieszkańców regionu.

Realizacja wsparcia przyczyni się do zwiększenia intensywności wykorzystania technologii i wiedzy w społeczeństwie i gospodarce, poszerzenia grupy przedsiębiorstw opierających swoją działalność o wykorzystanie innowacji, szczególnie produktowych i procesowych, zwiększenia produktywności przedsiębiorstw i poprawy ich pozycji w światowych łańcuchach dostaw, zwiększenia potencjału aplikacyjnego badań naukowych realizowanego przez jednostki naukowe. Rezultaty wsparcia będą widoczne przede wszystkim w sektorze przedsiębiorstw, ale również w sektorze publicznym.

Specyfika regionalnego systemu innowacji, a w szczególności wyzwania procesu dyfuzji innowacji zidentyfikowane w RIS wymagają wsparcia w zakresie działań zwiększających: współpracę między przedsiębiorcami i organizacjami badawczymi i zaangażowanie podmiotów sektora nauki w badania i transfer wiedzy, potencjał aplikacyjny i wdrożeniowy badań czy poziom przedsiębiorczości technologicznej w regionie. W celu realizacji ww. wyzwań w ramach CS 1(i) pomoc skierowana zostanie na: prowadzenie działalności B+R przez przedsiębiorstwa i konsorcja z ich udziałem, wdrażanie wyników prac B+R i innowacji przez MŚP, rozwój systemu usług związanych z komercjalizacją wiedzy i technologii oraz wsparcie infrastruktury B+R. Wsparcie uzyskają przedsięwzięcia wpisujące się w RSI, ukierunkowane w szczególności na tworzenie zaawansowanych technologii zgodnych z koncepcją przemysłu 4.0 i GOZ, co pozwoli lepiej przygotować się na globalne wyzwania związane z przeciwdziałaniem zmianom klimatu, zgodnie z założeniami Europejskiego Zielonego Ładu.

Nakłady wewnętrzne na działalność B+R w woj. lubelskim w 2019 r. wynosiły 986,5 mln zł, co stanowi jedynie 3,26% nakładów wewnętrznych w skali kraju. Z uwagi na niski poziom innowacyjności regionu i bardzo powolny jego wzrost konieczne jest silne stymulowanie poprzez dotacje działalności B+R i rozbudowy infrastruktury B+R, a w przypadku MŚP także wdrażania wyników prac B+R i innowacji.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów

- rozwój infrastruktury badawczo-rozwojowej organizacji badawczych prowadzących działalność gospodarczą (m.in. zakup aparatury i urządzeń laboratoryjnych oraz wartości niematerialnych i prawnych, na bazie których planowane jest prowadzenie działalności B+R na rzecz przedsiębiorstw oraz usługi szkoleniowe w zakresie wykorzystania nabytej infrastruktury);

- wsparcie infrastruktury badawczo-rozwojowej w przedsiębiorstwach (w tym usługi szkoleniowe w zakresie wykorzystania nabytej infrastruktury) oraz budowa potencjału ośrodków innowacji;
- kompleksowe działania dotyczące usług związanych z pobudzaniem transferu technologii i komercjalizacją badań, m.in. analiza innowacyjnych pomysłów pod kątem możliwości ich wdrożenia i komercjalizacji, opracowanie strategii komercjalizacji, opracowanie studiów wykonalności, przeprowadzenie badań rynkowych, usługi wyceny własności intelektualnej, usługi związane z ochroną własności intelektualnej;
- projekty badawczo-rozwojowe realizowane przez przedsiębiorstwa lub ich konsorcja (w tym w partnerstwie z organizacjami badawczymi), mające na celu opracowanie nowych produktów/usług, procesów lub też wprowadzenie znaczących ulepszeń do istniejących produktów/usług, procesów;
- zlecenie opracowania rozwiązań technicznych, technologicznych i/lub organizacyjnych (badania przemysłowe lub prace rozwojowe lub wsparcie innych faz procesu projektowego) zakończone wdrożeniem do etapu pierwszej produkcji;
- projekty badawczo-wdrożeniowe realizowane przez przedsiębiorstwa lub ich konsorcja (w tym w partnerstwie z organizacjami badawczymi), zmierzające do komercjalizacji wyników prac B+R przez przedsiębiorstwa;
- wdrożenie wyników prac B+R oraz innowacji przez MŚP (w tym wsparcie rozwoju eksportu produktów innowacyjnych);

Katalog beneficjentów

Głównymi beneficjentami wsparcia będą przedsiębiorstwa; organizacje badawcze; ośrodki innowacji; jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, porozumienia i stowarzyszenia; jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia

- Projekt dotyczący publicznej infrastruktury badawczej może być wspierany tylko jeśli spełnia jeden z poniższych warunków: stanowi element lub całość infrastruktury organizacji badawczych spoza Polskiej Mapy Infrastruktury Badawczej (o wysokim potencjale badawczym) lub służy realizacji agendy badawczej, której zakres jest zgodny z regionalną inteligentną specjalizacją i został uzgodniony w ramach kontraktu programowego. Zakup aparatury specjalistycznej niezbędnej do prowadzenia prac badawczo - rozwojowych uzupełniającej w stosunku do posiadanych zasobów możliwy tylko jako element kompleksowego wsparcia.
- W odniesieniu do publicznej infrastruktury badawczej przewiduje się możliwość finansowania przedsięwzięć dotyczących infrastruktury, która będzie wykorzystywana zarówno do działalności gospodarczej, jak i niegospodarczej.
- Wśród stosowanych narzędzi wspierania działalności innowacyjnej wyróżnione zostaną m.in. innowacyjne (w szczególności zielone) zamówienia publiczne, w tym zamówienia przedkomercyjne (PCP), a także opracowywanie i testowanie nowych instrumentów wspierania innowacyjności gospodarki w odpowiedzi na pojawiające się nowe potrzeby i wyzwania, zgodnie z koncepcją inteligentnej specjalizacji.
- Wsparcie działalności B+R i innowacyjności będzie skoncentrowane na kwestiach priorytetowych, zidentyfikowanych w regionalnej strategii inteligentnej specjalizacji, istotnych z punktu widzenia przyszłości gospodarki oraz wyzwań społecznych i środowiskowych.
- Bazując na doświadczeniach z perspektywy finansowej 2014-2020 planowane jest kontynuowanie wsparcia prac B+R w formule *Wspólnych Przedsięwzięć*, które zostanie

dotatkowo rozszerzone na nowe obszary RIS, wypracowane w ramach PPO, realizowanego w CS 1(iv).

- Podstawowym trybem wyboru projektów będzie tryb konkurencyjny. Tryb niekonkurencyjny znajdzie zastosowanie w przypadku projektów przyczyniających się do wzrostu znaczenia badań i innowacji w strukturze społeczno-gospodarczej województwa lubelskiego oraz wykorzystywania zaawansowanych technologii, wpisujących się w zakres regionalnych inteligentnych specjalizacji oraz dla przedsięwzięć o strategicznym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu.

Główne grupy docelowe

Główne grupy docelowe objęte wsparciem: przedsiębiorstwa, organizacje badawcze, osoby prowadzące działalność naukową, mieszkańcy województwa lubelskiego korzystający z rezultatów projektu.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach celu szczegółowego przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 9 i 73 *Rozporządzenia Ogólnego* (także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych zgodnie z Załącznikiem III), jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antydyskryminacyjna znajdą odzwierciedlenie w niedyskryminacyjnych kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu, w tym mechanizmów i narzędzi w ramach procesu monitorowania i kontroli operacji (np. stosowne pytania w listach sprawdzających) oraz w zakresie udostępniania informacji publicznej.

Zobowiązanie do prowadzenia polityki równości szans m.in. równościowa rekrutacja (stosowanie procedur rekrutacyjnych opartych na obiektywnych kryteriach), powoływanie mieszanych zespołów/grup do realizacji celów i zadań, promowanie równości szans jako elementu kultury organizacyjnej; monitoring wynagrodzeń – analiza poziomu wynagrodzeń, w tym kontrolowanie poziomu współczynnika dyskryminacji płacowej.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach CS nie jest planowane wykorzystanie narzędzi terytorialnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w CS 1(i) będą realizowane wyłącznie na poziomie regionalnym, niemniej jednak dopuszcza się realizację przedsięwzięć z partnerami mającymi siedzibę poza województwem lubelskim. Z uwagi na takie ukierunkowanie interwencji, w ramach niniejszego CS nie przewiduje się działań międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych. Projekty w ramach tego celu szczegółowego przyczynią się do wzrostu znaczenia badań i innowacji w strukturze społeczno-

gospodarczej województwa lubelskiego oraz wykorzystywania zaawansowanych technologii, wpisujących się w zakres regionalnych inteligentnych specjalizacji. Zwiększenie potencjału w zakresie badań i innowacji oraz wykorzystanie zaawansowanych technologii zostały określone jako inwestycje wysoce priorytetowe w Załączniku D do sprawozdania krajowego w ramach Europejskiego Semestru 2019 dla państw członkowskich UE.

Działania realizowane w obszarze CS 1(i), a zwłaszcza wsparcie rozwoju innowacyjności w zakresie zielonych technologii oraz stymulacja innowacji środowiskowych przyczynią się również do realizacji zaplanowanych działań w zakresie zielonej transformacji w ramach Programu Zielony Ład.

Interwencje realizowane w CS 1(i) będą komplementarne z interwencją w ramach Programów: Interreg Europa 2021-2027, Interreg Europa Środkowa 2021-2027 Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021-2027, Współpracy Transgranicznej Interreg Polska-Ukraina 2021-2027.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach celu szczegółowego główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.1.1.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
I	1 (i)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO001	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem (w tym: mikro, małe, średnie, duże)	przedsiębiorstwa	0	81
I	1 (i)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO008	Nominalna wartość sprzętu na potrzeby badań naukowych i innowacji	euro	0	13 104 267
I	1 (i)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO010	Przedsiębiorstwa współpracujące z organizacjami badawczymi	przedsiębiorstwa	0	44

Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel strategiczny	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
I	1 (i)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR002	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne (w tym dotacje, instrumenty finansowe)	euro	0	2020	19 016 590	system teleinformatyczny	

I	1 (i)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR003	Małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP) wprowadzające innowacje produktowe lub procesowe	przedsiębiorstwa	0	2020	44	system teleinformatyczny	
---	-------	------	--------------------	--------	--	------------------	---	------	----	--------------------------	--

2.1.1.1.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1 (i)	001 Inwestycje w środki trwałe, w tym infrastrukturę badawczą, w mikroprzedsiębiorstwach bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	9 652 027
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1 (i)	002 Inwestycje w środki trwałe, w tym infrastrukturę badawczą, w małych i średnich przedsiębiorstwach (w tym prywatnych organizacjach badawczych) bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	14 801 900
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1 (i)	003 Inwestycje w środki trwałe, w tym infrastrukturę badawczą, w dużych przedsiębiorstwach bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	5 266 674
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1 (i)	004 Inwestycje w środki trwałe, w tym infrastrukturę badawczą, w publicznych organizacjach badawczych i instytucjach szkolnictwa wyższego bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	24 092 905
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1 (i)	005 Inwestycje w wartości niematerialne i prawne w mikroprzedsiębiorstwach bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	6 774 469
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1 (i)	006 Inwestycje w wartości niematerialne i prawne w MŚP (w tym prywatnych organizacjach badawczych) bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	12 094 234
I	EFRR	Słabiej Rozwinięte	1 (i)	007 Inwestycje w wartości niematerialne i prawne w dużych przedsiębiorstwach bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	4 395 972
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1 (i)	008 Inwestycje w wartości niematerialne i prawne w publicznych organizacjach badawczych i instytucjach szkolnictwa wyższego bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	9 131 730
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1 (i)	009 Działania badawcze i innowacyjne w mikroprzedsiębiorstwach, w tym tworzenie sieci kontaktów (badania przemysłowe, eksperymentalne prace rozwojowe, studia wykonalności)	5 871 916
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1 (i)	010 Działania badawcze i innowacyjne w MŚP, w tym tworzenie sieci kontaktów	8 048 666

I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1 (i)	011 Działania badawcze i innowacyjne w dużych przedsiębiorstwach, w tym tworzenie sieci kontaktów	4 353 499
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1 (i)	029 Procesy badawcze i innowacyjne, transfer technologii i współpraca między przedsiębiorstwami, organizacjami badawczymi i uczelniami wyższymi, koncentrujące się na gospodarce niskoemisyjnej, odporności i przystosowaniu się do zmian klimatu	477 823
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1 (i)	030 Procesy badawcze i innowacyjne, transfer technologii i współpraca między przedsiębiorstwami koncentrujące się na gospodarce o obiegu zamkniętym	106 183
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1 (i)	172 Finansowanie krzyżowe w ramach EFRR (wsparcie dla działań typowych dla EFS+ koniecznych do wdrożenia części operacji objętej EFRR i bezpośrednio z nią związanych)	1 114 921

Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1 (i)	01 Dotacja	106 182 919

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(i)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	106 182 919

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+

Nie dotyczy

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
-	-	-	-	-	-

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(i)	03 Projekty neutralne w kwestii równouprawnienia płci	106 182 919

2.1.1.2. Cel szczegółowy 1(iv) rozwijanie umiejętności w zakresie inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości

2.1.1.2.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Celem wsparcia jest umożliwienie zrównoważonego rozwoju regionu. Realizacja wsparcia pozwoli zidentyfikować nowe kierunki działalności B+R w ramach PPO, przyczyni się do tworzenia i rozwoju usług świadczonych na rzecz transformacji technologicznej gospodarki w kierunku Przemysłu 4.0 i GOZ, w szczególności w modelu kompleksowej obsługi przedsiębiorców, umożliwi integrację regionalnego systemu wspierania innowacyjności, powiązanego z RIS, w tym rozwój regionalnych powiązań klastrowych. Zaplanowana interwencja, ukierunkowana na zachodzące zmiany, zapewni konkurencyjność gospodarki, umocni współpracę organizacji badawczych i przedsiębiorstw w zakresie B+R, usprawni procesy komercjalizacji technologii i dyfuzji innowacji.

Rezultaty wsparcia będą widoczne zarówno w sektorze przedsiębiorstw, jak i w sektorze publicznym.

Zakres interwencji obejmować będzie dwie grupy działań:

- 1) wsparcie PPO na rzecz inteligentnej specjalizacji, pozwalającego na koncentrację zasobów w branżach i technologiach o najwyższym potencjale społecznym i ekonomicznym,
- 2) działania wspomagające przeprowadzenie transformacji technologicznej i GOZ w przedsiębiorstwach.

W obydwu grupach pomoc zorientowana zostanie na wzmacnianie efektywnych mechanizmów koordynacji poziomu: krajowego i regionalnego, oraz zwiększenie interdyscyplinarności realizowanych projektów badawczych-wdrożeniowych.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów

- wsparcie procesu identyfikacji nowych kierunków badawczo-wdrożeniowych w ramach PPO;
- wsparcie powstawania i realizacji regionalnych i ponadregionalnych agend badawczych we współpracy z poziomem krajowym w ramach wspólnych przedsięwzięć;
- Projekty w zakresie:
  - a) wspierania rozwoju współpracy w sektorze badawczo-wdrożeniowym, w tym obejmujące realizację działań edukacyjnych w obszarach inteligentnych specjalizacji;
  - b) inicjowania rozwoju innowacyjnych usług dla przedsiębiorstw (m.in. w zakresie cyfryzacji i zastosowania rozwiązań z zakresu Przemysłu 4.0 oraz GOZ oraz podnoszenia umiejętności w obszarach inteligentnych specjalizacji);
  - c) zwiększania zdolności regionalnych ekosystemów innowacji do sieciowania przedsiębiorstw z sektorem nauki oraz partnerami społecznymi i gospodarczymi.
- budowanie i wzmacnianie powiązań klastrowych wpisujących się w zakres inteligentnych specjalizacji regionu, w tym podnoszenie kwalifikacji koordynatorów oraz kadry biura klastra, wsparcie finansowe klastrów załączkowych (z wyjątkiem umiędzynarodowienia i potencjału infrastrukturalnego) oraz wzrostowych regionalnych w związku z nową usługą;
- budowa potencjału ośrodków innowacji i inkubatorów przedsiębiorczości z uwzględnieniem, iż beneficjentem będzie samorząd województwa lub jego jednostka organizacyjna posiadająca osobowość prawną lub instytucja, w której samorząd województwa posiada większość udziałów lub akcji.

Katalog beneficjentów

Głównymi beneficjentami wsparcia będą: ośrodki innowacji, organizacje branżowe/klastry, organizacje badawcze, konsorcja organizacji badawczych i przedsiębiorstw, przedsiębiorstwa, jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, porozumienia i stowarzyszenia, jednostki

organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną lub jednostki, w której samorząd województwa posiada większość udziałów lub akcji.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia

- Preferowane będą projekty wpisujące się w inteligentne specjalizacje regionu oraz tworzone przez interdyscyplinarne konsorcja.
- Wsparcie procesu identyfikacji nowych kierunków badawczo-wdrożeniowych w ramach PPO, aktualizacji i monitorowania postępów wdrażania RIS oraz koordynacji współpracy w sektorze badawczo-wdrożeniowym będzie możliwe dzięki realizacji projektu strategicznego.
- Podstawowym trybem wyboru projektów będzie tryb konkurencyjny. Tryb niekonkurencyjny znajdzie zastosowanie dla przedsięwzięć o strategicznym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu, przedsięwzięć strategicznych w zakresie PPO oraz przedsięwzięć dotyczących budowy potencjału ośrodków innowacji i inkubatorów przedsiębiorczości.

Główne grupy docelowe

Głównymi grupami docelowymi będą przedsiębiorstwa, organizacje badawcze, ośrodki innowacji, organizacje branżowe/klastry, IOB, jednostki samorządu terytorialnego.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach CS przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 9 i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych zgodnie, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antydyskryminacyjna znajdą odzwierciedlenie w niedyskryminacyjnych kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu, w tym mechanizmów i narzędzi w ramach procesu monitorowania i kontroli operacji (np. stosowne pytania w listach sprawdzających) oraz w zakresie udostępniania informacji publicznej.

W CS zostanie to zapewnione m.in. poprzez wspieranie równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla OzN, przez realizację działań w projektach z zastosowaniem infrastruktury dostosowanej dla osób ze szczególnymi potrzebami jak i produktami, które będą mogły być użytkowane przez wszystkich.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach CS nie jest planowane wykorzystanie narzędzi terytorialnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w CS 1(iv) będą realizowane na poziomie regionalnym, jednakże przewidziano także przedsięwzięcia międzyregionalne i transnarodowe związane ze wsparciem procesu identyfikacji nowych kierunków badawczo-wdrożeniowych w ramach PPO oraz powstawaniem i realizacją regionalnych i ponadregionalnych agend badawczych we współpracy z poziomem krajowym w ramach wspólnych przedsięwzięć. W ramach celu szczegółowego dopuszcza się realizację przedsięwzięć z partnerami mającymi siedzibę poza województwem lubelskim. Projekty w ramach tego celu szczegółowego przyczynią się do zrównoważonego rozwoju regionu. Zwiększenie umiejętności w małych i średnich przedsiębiorstwach oraz instytucjach badawczych w zakresie obszarów inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości zostały określone jako inwestycje wysoce priorytetowe w Załączniku D do sprawozdania krajowego w ramach Europejskiego Semestru 2019 dla państw członkowskich UE.

Działania realizowane w obszarze CS 1(iv), a zwłaszcza inicjowanie rozwoju innowacyjnych usług dla przedsiębiorstw (m.in. w zakresie uświadamiania korzyści wynikających z cyfryzacji i zastosowania rozwiązań z zakresu Przemysłu 4.0 oraz GOZ) przyczynią się również do realizacji zaplanowanych działań w zakresie zielonej transformacji w ramach Programu Zielony Ład.

Interwencje realizowane w CS 1(iv) będą komplementarne z interwencją w ramach Programu Interreg Europa 2021-2027.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.1.2.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Numer identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
I	1(iv)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO016	Udział podmiotów instytucjonalnych w procesie przedsiębiorczego odkrywania	szt.	0	150
I	1(iv)	EFRR	Słabiej rozwinięte	PLRO018	Liczba wspartych klastrów	szt.	0	14

Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Numer identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
I	1(iv)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR098	Pracownicy MŚP kończący szkolenia w zakresie rozwoju umiejętności w zakresie inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej i przedsiębiorczości (według rodzaju umiejętności:	osobny	0	2020	90	system teleinformatyczny	

					techniczne, zarządzanie, przedsiębiorczość, ekologiczne, inne)						
I	1(iv)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR002	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne (w tym: dotacje, instrumenty finansowe)	euro	0	2020	960 882	system teleinformatyczny	
I	1(iv)	EFRR	Słabiej rozwinięte	PLRR 008	Liczba przedsiębiorstw zaangażowanych we wsparte klastry	szt.	0	Nie dotyczy	644	system teleinformatyczny	

2.1.1.2.3. Indykatorywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iv)	020 Infrastruktura biznesowa dla MŚP (w tym parki i obiekty przemysłowe)	1 034 550
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iv)	023 Rozwój umiejętności na rzecz inteligentnej specjalizacji, transformacji przemysłowej, przedsiębiorczości i zdolności przedsiębiorstw dostosowania się do zmian	3 114 540
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iv)	024 Zaawansowane usługi wsparcia dla MŚP i grup MŚP (w tym usługi w zakresie zarządzania, marketingu i projektowania)	1 143 450
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iv)	026 Wsparcie dla klastrów innowacyjnych, w tym między przedsiębiorstwami, organizacjami badawczymi i organami publicznymi oraz sieciami biznesowymi, z korzyścią głównie dla MŚP	2 205 225
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iv)	028 Transfer technologii i współpraca między przedsiębiorstwami, organizacjami badawczymi i sektorem szkolnictwa wyższego	1 143 450
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iv)	029 Procesy badawcze i innowacyjne, transfer technologii i współpraca między przedsiębiorstwami, organizacjami badawczymi i uczelniami wyższymi, koncentrujące się na gospodarce niskoemisyjnej, odporności i przystosowaniu się do zmian klimatu	1 067 220
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iv)	030 Procesy badawcze i innowacyjne, transfer technologii i współpraca między przedsiębiorstwami koncentrujące się na gospodarce o obiegu zamkniętym	1 099 890
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1 (iv)	172 Finansowanie krzyżowe w ramach EFRR (wsparcie dla działań typowych dla EFS+ koniecznych do wdrożenia części operacji objętej EFRR i bezpośrednio z nią związanych)	81 675

Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iv)	01 Dotacja	10 890 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iv)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	10 890 000

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+*Nie dotyczy*

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
-	-	-	-	-	-

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” EFS+, EFRR

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
I	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iv)	03 Projekty neutralne w kwestii równouprawnienia płci	10 890 000

2.1.2. Priorytet II Transformacja gospodarcza i cyfrowa regionu

2.1.2.1. Cel szczegółowy 1(ii) czerpanie korzyści z cyfryzacji dla obywateli, przedsiębiorstw, organizacji badawczych i instytucji publicznych

2.1.2.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Celem wsparcia jest wdrożenie w sektorze publicznym rozwiązań cyfrowych, zapewniających wysoki poziom jakości i dostępności e-usług skierowanych do obywateli i przedsiębiorstw. Realizacja wsparcia przyczyni się do zwiększenia zakresu danych dostępnych w postaci cyfrowej oraz usprawnienia procesów w administracji publicznej. Rezultatem interwencji będzie usprawnienie realizacji procedur administracyjnych, poprawa wydajności cyfrowego świadczenia usług publicznych, mierzonej w oparciu o cztery „najwyższe” testy porównawcze, zgodnie z raportem Komisji Europejskiej e-Government Benchmarking Report 2020, zwiększenie podaży, jakości i dostępności e-usług publicznych o wysokim poziomie dojrzałości, gwarantujących pełną dostępność on-line (minimum na 4 poziomie dojrzałości e-usługi publicznej), szczególnie w obszarach kluczowych dla mieszkańców i przedsiębiorców, a także łatwiejszy i szerszy dostęp do zasobów, w tym danych i informacji gromadzonych w sektorze publicznym.

Rezultaty wsparcia będą widoczne przede wszystkim w sektorze publicznym.

W zakresie dotyczącym cyfryzacji sektora publicznego pomoc, skierowana zostanie w szczególności na:

- zwiększenie podaży, podnoszenie jakości i użyteczności e-usług sektora publicznego (w tym wspieranie projektów m.in. z zakresu e-administracji, e-edukacji i e-zdrowia) przy zapewnieniu ich zintegrowanego charakteru, interoperacyjności oraz pełnej dostępności online¹ oraz digitalizację i zwiększenie dostępności danych publicznych (w tym ich standaryzację i strukturyzację), a także cyfrowych zasobów o znacznym potencjale ponownego wykorzystania, pozostających w dyspozycji podmiotów sektora publicznego i prywatnego;
- wsparcie rozwoju innowacyjnych rozwiązań w obszarze cyberbezpieczeństwa, rozwój narzędzi służących do zbierania, analizy i wymiany informacji o zagrożeniach, podatnościach i incydentach, rozbudowa infrastruktury służącej podniesieniu poziomu odporności na cyber zagrożenia;

Ważnym elementem planowanych przedsięwzięć będzie wsparcie podnoszenia kompetencji cyfrowych pracowników ze szczególnym uwzględnieniem zaawansowanych kompetencji oraz kompetencji z zakresu cyberbezpieczeństwa.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów

- rozwój elektronicznych usług publicznych na poziomie regionalnym i lokalnym (tworzenie, cyfryzacja nowych usług, poprawa funkcjonalności i e-dojrzałości istniejących usług, integracja usług, tworzenie i rozwijanie platform służących udostępnianiu usług, rozwój infrastruktury informatycznej jednostek, wsparcie systemów elektronicznego zarządzania dokumentacją, rejestrów publicznych, rozwoju aplikacji i systemów bazodanowych);
- udostępnienie informacji sektora publicznego oraz cyfrowych zasobów pozostających w dyspozycji podmiotów spoza sektora publicznego w zakresie zasobów naukowych,

¹ Działania zaplanowane do realizacji w programach na perspektywę 2021-2027 pozwolą na wprowadzanie interoperacyjnych i ponadgranicznych usług publicznych. Projekty będą realizowane zgodnie z zasadami wskazanymi w Programie Zintegrowanej Informatyzacji Państwa, w tym: domyślności cyfrowej, jednorazowości, powszechności i dostępności, otwartości i przejrzystości, domyślnej transgraniczności i interoperacyjności oraz niezawodności i bezpieczeństwa

kulturowych i administracji (digitalizacja i udostępnianie zasobów w formie otwartych danych, rozwój repozytoriów cyfrowych wraz z infrastrukturą dla bezpiecznego i długoterminowego przechowywania zasobów, tworzenie i rozwijanie platform służących udostępnianiu zasobów cyfrowych w sposób otwarty pozwalający na ponowne wykorzystanie i dalsze przetwarzanie oraz tworzenie aplikacji w oparciu o udostępnione cyfrowo ISP);

- rozwój, modernizacja i integracja danych geodezyjnych zasobów powiatowych oraz zasobów wojewódzkich, ich udostępnienie w celu tworzenia związanych z nimi usług cyfrowych;
- projekty z zakresu infrastruktury informacji przestrzennej;
- projekty z zakresu usług e-zdrowia oraz informatyzacji jednostek w sektorze ochrony zdrowia mające na celu zapewnienie interoperacyjności i integrację systemów informatycznych świadczeniodawców z centralną architekturą informatyczną e-zdrowia, w tym: wsparcie rozwoju elektronicznej dokumentacji medycznej, rozwiązań z zakresu telemedycyny, sztucznej inteligencji oraz cyfryzacji procesów back-office i rozwoju infrastruktury informatycznej służącej poprawie dojrzałości cyfrowej placówek medycznych;
- projekty z zakresu rozwoju cyberbezpieczeństwa, tj. wzmacniające bezpieczeństwo świadczenia e-usług lub systemów informatycznych poprzez budowę lub modernizację istniejących systemów, o zasięgu regionalnym i lokalnym.

Wsparcie rozwoju kompetencji cyfrowych pracowników instytucji sektora publicznego uwzględnione w programie jako element wszystkich typów projektów, realizowanych w ramach Cs1(ii).

Katalog beneficjentów

Głównymi beneficjentami wsparcia będą jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, porozumienia i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną, organizacje badawcze, organizacje pozarządowe, Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, podmioty lecznicze wykonujące działalność leczniczą² udzielające świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia

- Priorytetowo taktowane będą inwestycje wykazujące komplementarności (na poziomie regionalnym i krajowym) i interoperacyjności e-usług administracji publicznej.
- Preferowane będą projekty zintegrowane, realizowane w partnerstwach podmiotów szczebla powiatowego i gminnego.
- Preferowane będą projekty wykorzystujące model „chmury obliczeniowej”.
- Warunkiem wsparcia projektów z zakresu udostępnienia informacji sektora publicznego, będzie zgodność projektów z Dyrektywą w sprawie otwartych danych i ponownego wykorzystywania informacji sektora publicznego (Dyrektywa (UE) 2019/1024). W szczególności zbiory danych o wysokiej wartości powinny być udostępniane bezpłatnie, w formacie nadającym się do odczytu maszynowego, udostępnianego za pośrednictwem interfejsów API oraz w odpowiednich przypadkach, udostępnianego do zbiorczego pobrania
- Warunkiem wsparcia projektów z zakresu e-zdrowia, będzie posiadanie przez wnioskodawcę pozytywnej opinii ministra właściwego ds. zdrowia w zakresie zgodności projektu z dokumentami strategicznymi i programowymi w obszarze zdrowia cyfrowego oraz jego komplementarności i interoperacyjności z rozwiązaniami w zakresie e-zdrowia obowiązującymi na dzień złożenia wniosku o wydanie opinii.

² W rozumieniu Ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz.U. 2020 poz. 295 z późn. zm.).

- Zakup sprzętu informatycznego, możliwy będzie jako element uzupełniający projekt, niezbędny do budowy, rozbudowy bądź modernizacji systemu teleinformatycznego, pod warunkiem, że przeprowadzona analiza wskazała na niedostępność zasobów.
- W zakresie działań związanych ze zwiększeniem podaży, jakości i dostępności e-usług publicznych, wsparcie będzie finansowane poprzez dotacje.
- Podstawowym trybem wyboru projektów będzie tryb konkurencyjny. Tryb niekonkurencyjny znajdzie zastosowanie w przypadku przedsięwzięć o strategicznym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu, projektów przyczyniających się do zwiększenia zakresu danych dostępnych w postaci cyfrowej oraz usprawnienia procesów w administracji publicznej oraz do projektów realizowanych w formule ZIT.

Główne grupy docelowe

Mieszkańcy województwa lubelskiego, osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu oraz ich pracownicy.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach CS przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 9 i 73 *Rozporządzenia Ogólnego* (także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antidyskryminacyjna znajdują odzwierciedlenie w niedyskryminacyjnych kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu, w tym mechanizmów i narzędzi w ramach procesu monitorowania i kontroli operacji (np. stosowne pytania w listach sprawdzających) oraz w zakresie udostępniania informacji publicznej. W CS zostanie to zapewnione poprzez rozwój niezbędnych dla nowoczesnej gospodarki kompetencji i umiejętności cyfrowych. Wsparcie będzie kierowane do pracowników sektora publicznego z zachowaniem zasad równości szans KiM oraz dostępności (proces rekrutacji zaplanowany tak, aby nikomu nie ograniczał dostępu, materiały szkoleniowe w formie dostępnej). Zostanie to również zapewnione poprzez konieczność zapewnienia równego dostępu do produktów, rezultatów projektu wszystkim obywatelom, w tym poprzez wymóg uwzględnienia zasady uniwersalnego projektowania i stosowania w produktach projektu standardu dostępności cyfrowej WCAG 2.1. na poziomie AA.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W celu zwiększenia efektywności podejmowanych interwencji poprzez realizację zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby oraz problemy rozwojowe miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie w przedmiotowym celu szczegółowym zaplanowano wykorzystanie instrumentu ZIT. Instrument ZIT będzie realizowany na terenie obszarów

strategicznej interwencji w postaci Miejskich Obszarów Funkcjonalnych wskazanych w SRWL2030.

Możliwość zastosowania preferencji dla projektów wynikających ze strategii terytorialnych opracowanych przez partnerstwa JST w celu wdrażania Innego Instrumentu Terytorialnego (strategii rozwoju ponadlokalnego lub strategii IIT).

Przedsięwzięcia, wynikające ze strategii terytorialnych, opracowanych w ramach projektu Centrum Wsparcia Doradczego, uzyskują preferencje w postaci premii punktowych w naborach konkurencyjnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w CS 1(ii) będą realizowane wyłącznie na poziomie regionalnym. Z uwagi na takie ukierunkowanie interwencji, w ramach niniejszego CS nie przewiduje się działań międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych. Projekty w ramach tego celu szczegółowego przyczynią się do wdrożenia w sektorze publicznym rozwiązań cyfrowych, zapewniających wysoki poziom jakości i dostępności e-usług skierowanych do obywateli i przedsiębiorstw. Interakcje cyfrowe obywateli z instytucjami publicznymi tak, by obywatele, przedsiębiorstwa i organy publiczne mogły wykorzystać możliwości płynące z cyfryzacji zostały określone jako inwestycje wysoko priorytetowe w Załączniku D do sprawozdania krajowego w ramach Europejskiego Semestru 2019 dla państw członkowskich UE.

Działania realizowane w obszarze CS 1(ii), a zwłaszcza tworzenie odpowiednich warunków do rozwoju sieci i usług cyfrowych oraz maksymalizacja potencjału wzrostu gospodarczego związanego z gospodarką cyfrową są zgodne ze Strategią Jednolitego Rynku Cyfrowego dla Europy. Cyfryzacja usług publicznych jest także zgodna z projektem programu polityki „Droga ku cyfrowej dekadzie” do 2030 r.

Interwencje realizowane w CS 1(ii) będą komplementarne z interwencją w ramach Programu Interreg Europa 2021-2027.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.2.1.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
II	1(ii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO014	Instytucje publiczne otrzymujące wsparcie na opracowywanie usług, produktów i procesów cyfrowych	szt.	0	76

Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
-----------	-----------------	---------	-------------------	--------------------	----------	-----------------	--	-----------------	--------------------	---------------	-------

II	1(ii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR011	Użytkownicy nowych zmodernizowanych publicznych usług, produktów i procesów cyfrowych	użytkownicy/r ok	0	2020	381 541	system teleinformatyczny
----	-------	------	--------------------	--------	---	------------------	---	------	---------	--------------------------

2.1.2.1.3. Indykatory podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(ii)	016 Rozwiązania TIK, usługi elektroniczne, aplikacje dla administracji	44 118 600
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(ii)	018 Usługi i aplikacje IT w zakresie kompetencji cyfrowych i włączenia cyfrowego	9 079 480
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(ii)	019 Usługi i aplikacje w zakresie e-zdrowia (w tym e-opieka, internet rzeczy w zakresie aktywności fizycznej i nowoczesnych technologii w służbie osobom starszym)	10 741 920

Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(ii)	01 Dotacja	63 940 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(ii)	03 Miejskie obszary funkcjonalne	11 257 500
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(ii)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	52 682 500

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+

Nie dotyczy

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
-	-	-	-	-	-

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(ii)	03 Projekty neutralne w kwestii równouprawnienia płci	63 940 000

2.1.2.2. Cel szczegółowy 1(iii) wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne

2.1.2.2.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Celem wsparcia jest wspieranie konkurencyjności oraz zwiększenie poziomu cyfryzacji MŚP. Realizacja wsparcia przyczyni się do przyspieszenia procesów automatyzacji i robotyzacji przedsiębiorstw, zwiększenia produktywności przedsiębiorstw, zwiększenia intensywności wykorzystania technologii i wiedzy w gospodarce, zwiększenia możliwości adaptacji i dostosowania się przedsiębiorstw do sytuacji rynkowej, rozwoju usług wspierających prowadzenie działalności na wczesnym etapie rozwoju, a także do umiędzynarodowienia działalności MŚP i zwiększenia atrakcyjności inwestycyjnej województwa lubelskiego. Realizacja wsparcia przyczyni się także do zwiększenia zaawansowania cyfrowego MŚP, a w szczególności do rozwoju Przemysłu 4.0 oraz modeli biznesowych wykorzystujących rozwiązania cyfrowe, opartych na gromadzeniu, analizie, wymianie i przetwarzaniu danych. Rezultaty wsparcia będą widoczne przede wszystkim w sektorze przedsiębiorstw.

W zakresie dotyczącym wspierania konkurencyjności MŚP oraz zwiększenia poziomu cyfryzacji przedsiębiorstw pomoc zostanie skierowana w szczególności na:

- inwestycje w MŚP, w szczególności zwiększające ich zaawansowanie technologiczne i zdolność do wdrażania innowacji (przede wszystkim w zakresie rozwiązań w ramach koncepcji Przemysłu 4.0) oraz zapewniające wygenerowanie lokalnie atrakcyjnych miejsc pracy;
- internacjonalizację MŚP poprzez wzmacnianie potencjału eksportowego lubelskich firm obejmującą m.in. organizację wystaw i spotkań biznesowych mających na celu nawiązanie kontaktów biznesowych oraz zdobycie nowych rynków zbytu, kanałów dystrybucji, w tym elektronicznych hurtowych i detalicznych kanałów dystrybucji, a także organizację wizyt studyjnych, misji gospodarczych oraz udział w międzynarodowych imprezach targowo-wystawienniczych; interwencja powinna stymulować wdrażanie w przedsiębiorstwach kompleksowych strategii eksportowych;
- tworzenie lepszych warunków organizacyjno-prawnych oraz infrastrukturalnych na rzecz MŚP poprzez rozwój potencjału jednostek samorządu terytorialnego, regionalnych i lokalnych instytucji prorozwojowych do prowadzenia interwencji wspierających działalność przedsiębiorstw (przedsiębiorstwa różnej wielkości, będące na różnych etapach rozwoju), w tym usługi inkubacyjne promocja gospodarcza województwa lubelskiego;
- przygotowanie wyselekcjonowanych terenów inwestycyjnych i infrastruktury biznesowej (jak hale produkcyjne, magazyny czy centra logistyczne) służących prowadzeniu działalności gospodarczej przez przedsiębiorstwa;
- inwestycje w transformację przedsiębiorstw w kierunku Przemysłu 4.0 i gospodarki opartej na danych, cyfryzacja przedsiębiorstw, zwiększenie wykorzystania systemów procesowych, wsparcie przestawienia się firm na cyfrowy łańcuch dostaw i wprowadzanie produktów i usług opartych na TIK do codziennej działalności, digitalizacja procesów eksportowych, wzmocnienie potencjału przedsiębiorstw do ponownego wykorzystania informacji lub współdzielenia zasobów przedsiębiorstw, wsparcie rozwiązań w zakresie cyberbezpieczeństwa;
- wsparcie prorozwojowych usług dla przedsiębiorców.

Ważnym elementem planowanych przedsięwzięć będzie również rozwój e-kompetencji w społeczeństwie.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów

- przygotowanie wyselekcjonowanych terenów inwestycyjnych³ w tym uzbrojenie i zapewnienie odpowiedniej jakości infrastruktury biznesowej (jak hale produkcyjne, magazyny czy centra logistyczne) lub poprawa infrastruktury istniejących terenów;
- zapewnienie szerokiego wachlarza wysokiej jakości usług prorozwojowych dla MŚP prowadzących do zwiększenia ich konkurencyjności, produktywności, innowacyjnego rozwoju przy wykorzystaniu potencjału IOB/ośrodków innowacji;
- wsparcie dla MŚP dotyczące inwestycji początkowej, związanej z wyposażeniem/doposażeniem przedsiębiorstwa w celu wprowadzenia na rynek nowych/udoskonalonych produktów/usług/ technologii, w szczególności w sektorach o wyższej wydajności, z dużym udziałem działalności przemysłowej średnio-wysokiej i wysokiej techniki, a jako dodatkowy element projektów wsparcie zastosowania nowoczesnych technologii IT;
- kompleksowe wsparcie promocji oferty MŚP oraz ich internacjonalizacja, w powiązaniu z celami zidentyfikowanymi w strategii inteligentnej specjalizacji, począwszy od analizy możliwości wejścia na rynki zagraniczne, poprzez wsparcie w opracowaniu i wdrożeniu strategii wejścia przedsiębiorstwa na rynek zagraniczny, promocję oferty MŚP poprzez udział w targach, wystawach i misjach gospodarczych, tworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości oraz obsługi inwestora, a także rozwijanie zaawansowanych form współpracy międzynarodowej;
- wsparcie MŚP na wczesnym etapie rozwoju, obejmujące inwestycje w infrastrukturę oraz nowoczesne technologie IT służące wprowadzeniu nowych produktów/usług/technologii, w tym wsparcie przedsiębiorstw powracających na rynek po uprzedniej likwidacji działalności;
- usługi inkubacyjne dla nowopowstałych firm;
- projekty w zakresie transformacji cyfrowej MŚP (w szczególności w zakresie rozwoju produktów i usług opartych na TIK, zmiany w kierunku Przemysłu 4.0 i gospodarki opartej na danych, wsparcie tworzenia systemów i platform analitycznych, w tym wspólnych platform analitycznych przedsiębiorstw, wsparcie rozwiązań w obszarze cyberbezpieczeństwa, a jako dodatkowy element projektów wsparcie rozwoju kompetencji cyfrowych);

Katalog beneficjentów

Głównymi beneficjentami wsparcia będą MŚP lub podmioty wdrażające instrumenty finansowe, natomiast w obszarze dot. wsparcia terenów inwestycyjnych oraz tworzenia warunków dla rozwoju przedsiębiorczości i obsługi inwestora - jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, porozumienia i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną, regionalne i lokalne instytucje prorozwojowe, a w obszarze promocji oferty MŚP i ich internacjonalizacji – jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, porozumienia i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną oraz MŚP.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia

- W wybranych typach projektów preferowane będą projekty przyczyniające się do powstawania trwałych miejsc pracy.
- Podstawowym trybem wyboru projektów będzie tryb konkurencyjny. Tryb niekonkurencyjny znajdzie zastosowanie w przypadku przedsięwzięć o strategicznym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu, projektów przyczyniających się do wspierania

³ Typ projektu dot. terenów inwestycyjnych będzie realizowany wyłącznie, jeśli zmianie ulegną zaostrzone kryteria, przede wszystkim związane z koniecznością obniżenia wsparcia w przypadku lokowania na terenie inwestycyjnym dużego przedsiębiorstwa, ograniczeniem możliwości dofinansowania infrastruktury drogowej, zakazem niepowielania dostępnej infrastruktury terenów inwestycyjnych, wymogiem maksymalnego wykorzystania tworzonych w ramach wsparcia terenów inwestycyjnych. Ograniczenia te, nałożone przez KE w perspektywie finansowej 2014-2020, doprowadziły, iż działanie, które miało przyczynić się do zwiększenia potencjału inwestycyjnego województwa lubelskiego i stworzenia dogodnych warunków do rozwoju przedsiębiorczości, spotkało się z minimalnym zainteresowaniem.

konkurencyjności oraz zwiększenie poziomu cyfryzacji MŚP oraz dla projektów realizowanych w formule ZIT.

Główne grupy docelowe

Grupy docelowe objęte wsparciem: MŚP i ich pracownicy, duże przedsiębiorstwa i ich pracownicy (dotyczy wsparcia terenów inwestycyjnych).

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach CS przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 9 i 73 *Rozporządzenia Ogólnego* (także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antidyskryminacyjna znajdują odzwierciedlenie w niedyskryminacyjnych kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu, w tym mechanizmów i narzędzi w ramach procesu monitorowania i kontroli operacji (np. stosowne pytania w listach sprawdzających) oraz w zakresie udostępniania informacji publicznej. Zostanie to zapewnione poprzez zastosowanie zasady projektowania uniwersalnego z uwzględnieniem specyficznych potrzeb użytkowników. Projektowane systemy teleinformatyczne, dokumenty oraz strony internetowe powinny spełniać standardy WCAG 2.1. na poziomie AA w odniesieniu do stron internetowych, systemów teleinformatycznych i dokumentów. Istotne będzie zapewnienie możliwości pracy na odległość lub elastycznych form zatrudnienia dla KiM. Rekrutacja uczestników projektu jak i szkoleń będzie uwzględniała możliwość dotarcia do wszystkich zainteresowanych poprzez różne kanały przekazu. Zapewniony zostanie równy dostęp dla KiM i/lub OzN do szkoleń/usług doradczych i do wykonywania zawodów oraz adekwatności szkoleń i doradztwa do potrzeb rynku pracy.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W celu zwiększenia efektywności podejmowanych interwencji poprzez realizację zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby oraz problemy rozwojowe miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie w przedmiotowym celu szczegółowym zaplanowano wykorzystanie instrumentu ZIT. Instrument ZIT będzie realizowany na terenie obszarów strategicznej interwencji w postaci Miejskich Obszarów Funkcjonalnych wskazanych w SRWL2030.

Możliwość zastosowania preferencji dla projektów wynikających ze strategii terytorialnych opracowanych przez partnerstwa JST w celu wdrażania Innego Instrumentu Terytorialnego (strategii rozwoju ponadlokalnego lub strategii IIT).

Przedsięwzięcia, wynikające ze strategii terytorialnych, opracowanych w ramach projektu Centrum Wsparcia Doradczego, uzyskają preferencje w postaci premii punktowych w naborach konkurencyjnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w CS 1(iii) będą realizowane na poziomie regionalnym, jednakże przewidziano także przedsięwzięcia międzyregionalne i transnarodowe związane z promocją przedsiębiorstw. Projekty w ramach tego celu szczegółowego przyczynią się do wspierania konkurencyjności oraz zwiększania poziomu cyfryzacji MŚP.

Zwiększenie konkurencyjności i umiędzynarodowienia małych i średnich przedsiębiorstw zostały określone jako inwestycje wysoce priorytetowe w Załączniku D do sprawozdania krajowego w ramach Europejskiego Semestru 2019 dla państw członkowskich UE.

Działania realizowane w obszarze CS 1(iii), a zwłaszcza transformacja w kierunku Przemysłu 4.0 i gospodarki opartej na danych przyczynią się również do realizacji zaplanowanych działań w zakresie zielonej transformacji w ramach Programu Zielony Ład.

Interwencje realizowane w CS 1(iii) będą komplementarne z interwencją w ramach Programu Interreg Europa 2021-2027.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

Instrumenty finansowe będą stosowane do wspierania inwestycji w zakresie budowy lub rozbudowy infrastruktury przedsiębiorstw, mających na celu wprowadzenie nowych lub ulepszonych produktów/usług/procesów w skali przedsiębiorstwa. Planuje się także skorzystanie z opcji przewidzianej w art. 58 ust. 5 rozp. ogólnego 2021-2027: łączenia IF z dotacjami w ramach jednej operacji, m.in. dla inwestycji przedsiębiorstw znajdujących się we wczesnej fazie rozwoju, mających utrudniony dostęp do finansowania oraz przedsiębiorstw wracających na rynek po uprzedniej likwidacji działalności.

2.1.2.2.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
II	1 (iii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO001	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem (w tym: mikro, małe, średnie, duże)	przedsiębiorstwa	11	1 132

Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
II	1(iii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR002	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne (w tym: dotacje, instrumenty finansowe)	euro	0	2020	7 486 099	system teleinformatyczny	
II	1(iii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR003	Małe i średnie przedsiębiorstwa (MŚP) wprowadzające innowacje produktowe lub procesowe	przedsiębiorstwa	0	2020	227	system teleinformatyczny	

2.1.2.2.3. Indykatory podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	001 Inwestycje w środki trwałe, w tym infrastrukturę badawczą, w mikroprzedsiębiorstwach bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	19 890 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	002 Inwestycje w środki trwałe, w tym infrastrukturę badawczą, w małych i średnich przedsiębiorstwach (w tym prywatnych organizacjach badawczych) bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	19 890 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	005 Inwestycje w wartości niematerialne i prawne w mikroprzedsiębiorstwach bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	8 872 500
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	006 Inwestycje w wartości niematerialne i prawne w MŚP (w tym prywatnych organizacjach badawczych) bezpośrednio związane z działaniami badawczymi i innowacyjnymi	8 872 500
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	013 Cyfryzacja MŚP (w tym handel elektroniczny, e-biznes i sieciowe procesy biznesowe, ośrodki innowacji cyfrowych, żywe laboratoria, przedsiębiorcy internetowi i przedsiębiorstwa ICT typu start-up, usługi B2B)	5 850 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	018 Usługi i aplikacje IT w zakresie kompetencji cyfrowych i włączenia cyfrowego	3 900 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	020 Infrastruktura biznesowa dla MŚP (w tym parki i obiekty przemysłowe)	4 875 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	021 Rozwój działalności i umiędzynarodowienie MŚP, w tym inwestycje produkcyjne	17 550 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	024 Zaawansowane usługi wsparcia dla MŚP i grup MŚP (w tym usługi w zakresie zarządzania, marketingu i projektowania)	7 800 000

Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	01 Dotacja	39 975 000
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	03 Wsparcie poprzez instrumenty finansowe: pożyczka	55 087 500
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	05 Wsparcie poprzez instrumenty finansowe: dotacje w ramach operacji instrumentu finansowego.	2 437 500

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	03 Miejskie obszary funkcjonalne	1 462 500
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	96 037 500

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+

Nie dotyczy

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
-	-	-	-	-	-

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
II	EFRR	Słabiej rozwinięte	1(iii)	03 Projekty neutralne w kwestii równouprawnienia płci	97 500 000

2.1.3. Priorytet III Ochrona zasobów środowiska i klimatu

2.1.3.1. Cel szczegółowy 2(iv) wspieranie przystosowania się do zmian klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego

2.1.3.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Działania związane z dostosowaniem do zmian klimatu i podejmowaniem działań zapobiegawczych, mających na celu łagodzenie skutków występowania zagrożeń naturalnych, w tym ekstremalnych zjawisk pogodowych są kluczowym elementem polityki Unii Europejskiej w sektorze środowiska. Dla minimalizowania przyczyn i skutków najczęściej obserwowanych zjawisk katastrofalnych – powodzi i suszy – istnieje potrzeba wsparcia służącej temu infrastruktury, z uwzględnieniem wariantów w najmniejszym stopniu wpływających negatywnie na środowisko naturalne. Potrzebne są działania ukierunkowane na ograniczenie odpływu wody opadowej oraz jej magazynowanie (zarówno w naturalnych zbiornikach retencyjnych jak i w profilu glebowym) oraz na zwiększenie poziomu zagospodarowania/ retencjonowania wód opadowych i roztopowych w miejscu ich powstawania, w szczególności na terenach zurbanizowanych. Dlatego też istotne są inwestycje z zakresu małej retencji oraz rozwoju niebieskiej i zielonej infrastruktury, w szczególności ochrona naturalnych terenów podmokłych, istniejącej zieleni miejskiej oraz zwiększenie udziału powierzchni biologicznie czynnych na obszarach zurbanizowanych. W skutecznej ochronie przed skutkami zagrożeń naturalnych znaczącą rolę odgrywają również inwestycje we wsparcie systemów ratownictwa i ostrzegania środowiskowego. Dodatkowym wzmocnieniem podejmowanych działań będzie edukacja mieszkańców terenu, którego dotyczy wsparcie w zakresie kwestii klimatycznych oraz ochrony zasobów wodnych. Rezultatem wsparcia będzie minimalizowanie skutków zmian klimatu dla środowiska, gospodarki i społeczeństwa województwa lubelskiego. Zwiększona retencja wody, mająca na celu spowolnienie lub powstrzymanie odpływu wody (w tym wód opadowych i roztopowych na terenach zurbanizowanych), będzie miała wpływ na poprawę bilansu wodnego oraz na zmniejszenie zagrożenia podtopieniami, powodziami oraz suszą w regionie, co w konsekwencji przełoży się również na ograniczenie strat w środowisku i gospodarce. Wzmocnienie systemów ratownictwa oraz podniesienie sprawności służb ratowniczych wpłyną na poprawę bezpieczeństwa ludności województwa poprzez możliwość szybszej reakcji na zdarzenia będące skutkiem zagrożeń naturalnych. Działania dotyczące adaptacji terenów zurbanizowanych do obserwowanych uwarunkowań klimatycznych i związanych z tym zjawisk pozwolą na zwiększenie odporności miast na bodźce klimatyczne, poprawią jakość mikroklimatu w przestrzeni miejskiej oraz przyczynią się do kształtowania skutecznej polityki środowiskowej w odpowiedzi na negatywne konsekwencje związane ze zmianami klimatu.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów

Realizacja celu dostosowania do zmiany klimatu, zapobiegania ryzyku i odporności na klęski żywiołowe będzie obejmować w szczególności:

- Rozwój potencjału służb publicznych poprzez wyposażenie w sprzęt i materiały do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków zagrożeń naturalnych, w tym doposażenie magazynów przeciwpowodziowych;
- Rozwijanie systemów prognozowania i ostrzegania środowiskowego;
- Budowę, przebudowę, rozbudowę, remont budowli i urządzeń dla celów ochrony przed pożarami lasów;
- Wspieranie inwestycji w zakresie małej retencji wodnej, w szczególności w naturalnych ekosystemach, na obszarach cennych przyrodniczo oraz ekosystemach przekształconych

wykorzystywanych na potrzeby produkcji rolnej, w tym poprzez zabiegi agrotechniczne, dobór gatunków i zbiorowisk roślin;

- Zrównoważone zagospodarowanie wód opadowych i roztopowych, w szczególności z wykorzystaniem zielonej i niebieskiej infrastruktury, zastosowanie wodoprzepuszczalnych nawierzchni oraz odszczelnianie nawierzchni nieprzepuszczalnych;
- Opracowanie planów adaptacji do zmian klimatu miast, z wyłączeniem miast wspieranych w programie Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej oraz programie Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027;
- Projekty w zakresie adaptacji do zmian klimatu miast, w tym nieposiadających planów adaptacji do zmian klimatu, z wyłączeniem miast wspieranych w programie Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej oraz programie Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027;
- Działania informacyjno-edukacyjne i edukacyjne w zakresie kwestii klimatycznych oraz ochrony zasobów wodnych - jako element szerszego projektu związanego z adaptacją do zmian klimatu.
- Budowa i modernizacja infrastruktury niezbędnej do ujmowania, uzdatniania, magazynowania i dystrybucji wody do spożycia w sytuacji zmniejszenia dostępnej ilości wody lub obniżenia jakości wody, będących skutkiem suszy lub w sytuacji, gdy infrastruktura jest niewydolna w warunkach fal upałów lub suszy itp., dla których zapewniony jest odpowiedni sposób zagospodarowania ścieków zgodny z Dyrektywą Rady z dnia 21 maja 1991 r., dotyczącą oczyszczania ścieków komunalnych;

Katalog beneficjentów

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, porozumienia i stowarzyszenia,
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- Jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej włączone do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego,
- Państwowa Straż Pożarna w zakresie projektu „Dostosowanie Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego na terenie województwa lubelskiego do zmian klimatycznych, zmian w środowisku naturalnym oraz zagrożeń cywilizacyjnych”, zapisanego w Kontrakcie Programowym w ramach *Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027*,
- Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe,
- Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne,
- Spółki Wodne i ich związki,
- Spółki Wspólnot Gruntowych,
- Spółdzielnie mieszkaniowe, Wspólnoty mieszkaniowe,
- Podmioty tworzące system szkolnictwa wyższego i nauki,
- Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- Organizacje pozarządowe,
- Instytucje oświatowe,
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną działające w sferze ochrony środowiska,
- Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki,
- Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia

Głównym trybem wyboru projektów do dofinansowania będzie tryb konkurencyjny. Dopuszcza się zastosowanie trybu niekonkurencyjnego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno - gospodarczego rozwoju regionu, w tym także m.in. projektów realizowanych w formule ZIT po spełnieniu określonych warunków. Projekty powinny realizować cele lub zadania publiczne, zgodne

z SRWL2030 i innymi dokumentami strategicznymi. Dofinansowanie działań infrastrukturalnych związanych z poprawą małej retencji na terenie województwa lubelskiego będzie się opierało o założenia Dyrektywy 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej, tzw. Ramowa Dyrektywa Wodna. Wspierane będą projekty niemające negatywnego wpływu na stan lub potencjał jednolitych części wód.

Wsparcie infrastruktury służącej do zagospodarowywania wód opadowych i roztopowych na terenach zurbanizowanych będzie realizowane z preferowaniem rozwiązań wykorzystujących niebiesko-zieloną infrastrukturę i rozwiązania oparte na naturalnych procesach zachodzących w przyrodzie. Działania związane z budową i modernizacją konwencjonalnej infrastruktury zagospodarowywania wód opadowo-roztopowych będą przedmiotem finansowania pod warunkiem, że nie będą stanowiły głównego elementu projektu i będą ściśle powiązane z komponentami dotyczącymi zatrzymania i wykorzystania wód na miejscu, m.in. poprzez wdrożenie systemowych (kompleksowych) rozwiązań retencjonowania, infiltracji oraz wykorzystania wód opadowych na cele gospodarczo-bytowe (np. nawadnianie lub podlewanie terenów zielonych).

Projekty infrastrukturalne w zakresie dostosowania do zmiany klimatu, zapobiegania ryzyku i odporności na klęski żywiołowe powinny uwzględniać naturalne warunki siedliskowe w obszarze inwestycji, a w przypadku lokalizacji na obszarach objętych formami ochrony przyrody, uwzględniać również zasady ich ochrony zawarte w odrębnych dokumentach planistycznych. Działania z zakresu edukacji dotyczącej kwestii klimatycznych oraz ochrony zasobów wodnych mogą być realizowane wyłącznie jako element projektu.

Główne grupy docelowe

Grupą docelową podejmowanych działań będą mieszkańcy województwa lubelskiego, osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach CS przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 9 i 73 *Rozporządzenia Ogólnego* (także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antidyskryminacyjna znajdą odzwierciedlenie w niedyskryminacyjnych kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu, w tym mechanizmów i narzędzi w ramach procesu monitorowania i kontroli operacji (np. stosowne pytania w listach sprawdzających) oraz w zakresie udostępniania informacji publicznej. Działania obejmować będą m.in. konieczność zapewnienia równego dostępu do produktów, rezultatów projektu dla wszystkich użytkowników, poprzez wymóg zasady uniwersalnego projektowania i dostosowania wspartej infrastruktury do potrzeb OzN np. poprzez możliwość samodzielnego użytkowania/obsługi produktu projektu. W przypadku usług świadczonych drogą elektroniczną zastosowany zostanie standard dostępności cyfrowej WCAG 2.1. na poziomie AA.

W ramach działalności informacyjno-promocyjnej istnieje obowiązek zakupu urządzeń lub innych środków technicznych do obsługi osób słabosłyszących, np. pętli indukcyjnych, systemów FM lub urządzeń opartych o inne technologie, których celem jest wspomaganie słyszenia podczas przeprowadzanych szkoleń.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W celu zwiększenia efektywności podejmowanych interwencji poprzez realizację zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby oraz problemy rozwojowe miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie w przedmiotowym celu szczegółowym zaplanowano wykorzystanie instrumentu ZIT. Instrument ZIT będzie realizowany na terenie obszarów strategicznej interwencji w postaci Miejskich Obszarów Funkcjonalnych wskazanych w SRWL2030.

Możliwość zastosowania preferencji dla projektów wynikających ze strategii terytorialnych opracowanych przez partnerstwa JST w celu wdrażania Innego Instrumentu Terytorialnego (strategii rozwoju ponadlokalnego lub strategii IIT).

Przedsięwzięcia, wynikające ze strategii terytorialnych, opracowanych w ramach projektu Centrum Wsparcia Doradczego, uzyskają preferencje w postaci premii punktowych w naborach konkurencyjnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w CS 2(iv) związane z dostosowaniem do zmian klimatu i podejmowaniem działań zapobiegawczych mających na celu łagodzenie skutków występowania zagrożeń naturalnych będą realizowane wyłącznie na poziomie regionalnym. Nie przewiduje się działań międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych. Jednakże, pomimo regionalnego charakteru projektów, efekty ich oddziaływania wykraczać będą poza granice Województwa Lubelskiego, a zaplanowane działania ukierunkowane na zwiększenie odporności na zmiany klimatu są komplementarne z działaniami wynikającymi z programów o charakterze międzyregionalnym, ponadnarodowym i transgranicznym: Interreg Europa 2021-2027, Interreg Europa Środkowa 2021-2027, Program Współpracy Transgranicznej Interreg Polska – Ukraina 2021-2027.

Na etapie oceny projektów przed dofinansowaniem, weryfikowane będzie, czy dla przedsięwzięcia mogącego znacząco oddziaływać na środowisko prowadzone było postępowanie transgraniczne. Możliwość wystąpienia oddziaływań transgranicznych oceniana będzie na etapie postępowania w sprawie wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach. Postępowanie transgraniczne z udziałem zainteresowanych państw prowadzone będzie zgodnie z obowiązującym prawem.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.3.1.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
III	2 (iv)	EFRR	Słabiej rozwinięte	PLRO041	Liczba jednostek służb ratowniczych wyposażonych w sprzęt do	szt.	0	400

					procedury ratowniczych i usuwania skutków katastrof				
III	2 (iv)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO024	Inwestycje w nowe lub zmodernizowane systemy monitorowania, gotowości, ostrzegania i reagowania w kontekście klęsk żywiołowych i katastrof w przypadku klęsk żywiołowych	euro	0		3 204 353
III	2 (iv)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO026	Zielona infrastruktura wybudowana lub zmodernizowana w celu przystosowania się do zmian klimatu	ha	0		156
III	2 (iv)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO028	Powierzchnia objęta środkami ochrony przed niekontrolowanymi pożarami	ha			468 542

Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
III	2 (iv)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR035	Ludność odnosząca korzyści ze środków ochrony przeciwpowodziowej	osoby	0	2020	2 000 000	system teleinformatyczny	
III	2 (iv)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR036	Ludność odnosząca korzyści ze środków ochrony przed niekontrolowanymi pożarami	osoby	0	2020	2 000 000	system teleinformatyczny	
III	2 (iv)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR037	Ludność odnosząca korzyści ze środków ochrony przed klęskami żywiołowymi związanymi z klimatem (oprócz powodzi lub	osoby	0	2020	2 000 000	system teleinformatyczny	

					niekontrolowanych pożarów)						
--	--	--	--	--	----------------------------	--	--	--	--	--	--

2.1.3.1.3. Indykatorywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (iv)	058 Działania w zakresie przystosowania się do zmian klimatu oraz zapobieganie ryzykom związanym z klimatem i zarządzanie nimi: powódzie i osunięcia ziemi (w tym zwiększanie świadomości, ochrona ludności i systemy zarządzania klęskami żywiołowymi i katastrofami, infrastruktura i podejście ekosystemowe)	54 837 160
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (iv)	059 Działania w zakresie przystosowania się do zmian klimatu oraz zapobieganie ryzykom związanym z klimatem i zarządzanie nimi: pożary (w tym zwiększanie świadomości, ochrona ludności i systemy zarządzania klęskami żywiołowymi i katastrofami, infrastruktura i podejście ekosystemowe)	14 163 240
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (iv)	060 Działania w zakresie przystosowania się do zmian klimatu oraz zapobieganie ryzykom związanym z klimatem i zarządzanie nimi: inne ryzyka, np. burze i susze (w tym zwiększanie świadomości, ochrona ludności i systemy zarządzania klęskami żywiołowymi i katastrofami, infrastruktura i podejście ekosystemowe)	21 789 600

Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (iv)	01 Dotacja	90 790 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (iv)	03 Miejskie obszary funkcjonalne	13 000 000
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (iv)	28 Obszary wiejskie	49 026 600
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (iv)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	28 763 400

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+

Nie dotyczy

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
-	-	-	-	-	-

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (iv)	03 Projekty neutralne w kwestii równouprawnienia płci	90 790 000

2.1.3.2. Cel szczegółowy 2(v) wspieranie dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej

2.1.3.2.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Uwzględniając cel Dyrektywy 2000/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2000 r. ustanawiającej ramy wspólnotowego działania w dziedzinie polityki wodnej, tzw. Ramowej Dyrektywy Wodnej, zakładający dążenie przez państwa członkowskie do osiągnięcia / utrzymania dobrego stanu wód, kluczową kwestią w zakresie zrównoważonej gospodarki wodnej jest podjęcie działań w sektorze gospodarki wodno-ściekowej ukierunkowanych na poprawę jakości wód. W tym celu istnieje potrzeba wsparcia infrastruktury związanej z odprowadzaniem i oczyszczaniem ścieków komunalnych. Na terenie województwa wymogów dyrektywy Rady z dnia 21 maja 1991 r. dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych (91/271/EWG) w dalszym ciągu nie spełnia 28 aglomeracji z przedziału 2-10 tys. i 2 z przedziału 10-15 tys. RLM. Ponadto istotnym aspektem zrównoważonej gospodarki wodnej jest zapewnienie niezawodności systemów zaopatrzenia w wodę, w szczególności poprzez ograniczenie strat w dostawach wody pitnej (w województwie lubelskim notuje się znaczne straty na sieciach wodociągowych) i zmniejszenie ryzyka wystąpienia awarii oraz efektywne wykorzystanie istniejących zasobów wody pitnej. Podjęte działania pozytywnie wpłyną na stan ilościowy i jakościowy wód podziemnych, stanowiących główne źródło zaopatrzenia ludności i gospodarki w wodę w województwie lubelskim, przyczynią się do poprawy stanu środowiska naturalnego, a także jakości życia mieszkańców, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów

W ramach wsparcia zrównoważonej gospodarki wodnej przewiduje się następujące typy projektów:

- projekty z zakresu gospodarki ściekowej w aglomeracjach od 2 do 15 tys RLM ujętych w KPOŚK, które nie spełniają wymogów Dyrektywy Rady z dnia 21 maja 1991 r. dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych;
- projekty z zakresu budowy infrastruktury do ujmowania, uzdatniania i dystrybucji wody, realizowane w ograniczonym zakresie jako element kompleksowych projektów regulujących gospodarkę ściekową (w ramach KPOŚK) lub jako samodzielne projekty dla których zapewniony jest odpowiedni sposób zagospodarowania ścieków zgodny z Dyrektywą Rady z dnia 21 maja 1991 r., dotyczącą oczyszczania ścieków komunalnych;
- projekty z zakresu modernizacji, naprawy infrastruktury do ujmowania, uzdatniania i dystrybucji wody, ograniczające straty w dostawach wody do spożycia, zmniejszające ryzyko wystąpienia awarii oraz zwiększające efektywność wykorzystania wody w gminach o liczbie ludności nie większej niż 15 tys. mieszkańców;

Katalog beneficjentów

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, porozumienia i stowarzyszenia;
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną;
- Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki;
- Podmioty działające w oparciu o partnerstwo publiczno-prywatne;
- Spółki wodne i ich związki,
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną działające w sferze ochrony środowiska.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia

Głównym trybem wyboru projektów do dofinansowania będzie tryb konkurencyjny. Dopuszcza się zastosowanie trybu niekonkurencyjnego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno - gospodarczego rozwoju regionu, w tym także m.in. projektów realizowanych w formule ZIT po

spełnieniu określonych warunków. Projekty powinny realizować cele lub zadania publiczne, zgodne ze SRWL2030 roku i innymi dokumentami strategicznymi.

Dokumentem stanowiącym podstawę do wyboru projektów w zakresie odprowadzania i oczyszczania ścieków będzie KPOŚK zawierający listę potrzeb inwestycyjnych w poszczególnych aglomeracjach. Dofinansowanie do projektów z zakresu gospodarki wodno-ściekowej, realizowanych na terenie aglomeracji ujętych w KPOŚK, będzie możliwe jedynie w przypadku posiadania obowiązującej uchwały w sprawie wyznaczenia aglomeracji na przedmiotowym obszarze. W tym kontekście wsparcie będą mogły uzyskać wyłącznie aglomeracje, które nie spełniają wymogów dyrektywy Rady z dnia 21 maja 1991 r. dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych. Projekty będą realizowane w ramach dwóch priorytetów, w kolejności: priorytet 1 aglomeracje w przedziale 10-15 tyś. RLM, priorytet 2 aglomeracje z przedziału 2-10 tyś. RLM, pod warunkiem, że potrzeby priorytetu 1 zostały zaspokojone. W uzasadnionych przypadkach w ramach zintegrowanej gospodarki ściekowej w aglomeracji dopuszczalna będzie budowa przydomowych oczyszczalni ścieków pod warunkiem zapewnienia ekonomicznie uzasadnionych i trwałych finansowo rozwiązań.

W zakresie zaopatrzenia w wodę priorytetem będzie ograniczanie strat wody oraz efektywne wykorzystanie istniejących zasobów wody pitnej. Tego typu projekty będą mogły być wspierane niezależnie od projektów ściekowych. Realizacja projektów związanych ze wsparciem systemów zaopatrzenia w wodę polegających na ich budowie będzie dopuszczalna w ograniczonym zakresie w ramach projektów dotyczących gospodarki ściekowej (limit na poziomie projektu: 25% kosztów projektu) lub gdy na danym zakresie zapewniony jest sposób zagospodarowania ścieków zgodny z Dyrektywą Rady z dnia 21 maja 1991 r. dotyczącą oczyszczania ścieków komunalnych.

Wsparcie projektów z zakresu gospodarki wodno-ściekowej będzie realizowane z preferowaniem inwestycji na terenach wiejskich, obszarach atrakcyjnych turystycznie, obszarach chronionych i w bliskim sąsiedztwie obszarów chronionych, z zastrzeżeniem, że inwestycje na obszarach chronionych dotyczyć będą zmniejszenia negatywnego oddziaływania na te obszary. Premiowane będą również projekty, które w znacznym stopniu przyczyniają się do realizacji zapisów SUE RMB, z uwagi na położenie województwa głównie w zlewni rzeki Wisły.

Główne grupy docelowe

Grupą docelową podejmowanych działań będą mieszkańcy województwa lubelskiego, osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach CS przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 9 i 73 *Rozporządzenia Ogólnego* (także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antydyskryminacyjna znajdą odzwierciedlenie w niedyskryminacyjnych kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji

Programu, w tym mechanizmów i narzędzi w ramach procesu monitorowania i kontroli operacji (np. stosowne pytania w listach sprawdzających) oraz w zakresie udostępniania informacji publicznej. W CS zostanie to zapewnione poprzez działania, które obejmować będą m.in. konieczność zapewnienia równego dostępu do produktów, rezultatów projektu dla wszystkich użytkowników, poprzez wymóg uwzględnienia zasady uniwersalnego projektowania czy dostosowania wspartej infrastruktury do potrzeb OzN czy innymi dysfunkcjami, przez możliwość samodzielnego użytkowania/obsługi danego produktu projektu. W przypadku usług świadczonych drogą elektroniczną zastosowany zostanie standard dostępności cyfrowej WCAG 2.1. na poziomie AA.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W celu zwiększenia efektywności podejmowanych interwencji poprzez realizację zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby oraz problemy rozwojowe miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie w przedmiotowym celu szczegółowym zaplanowano wykorzystanie instrumentu ZIT. Instrument ZIT będzie realizowany na terenie obszarów strategicznej interwencji w postaci Miejskich Obszarów Funkcjonalnych wskazanych w SRWL2030.

Możliwość zastosowania preferencji dla projektów wynikających ze strategii terytorialnych opracowanych przez partnerstwa JST w celu wdrażania Innego Instrumentu Terytorialnego (strategii rozwoju ponadlokalnego lub strategii IIT).

Przedsięwzięcia, wynikające ze strategii terytorialnych, opracowanych w ramach projektu Centrum Wsparcia Doradczego, uzyskają preferencje w postaci premii punktowych w naborach konkurencyjnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w CS 2(v) związane z wspieraniem dostępu do wody oraz zrównoważonej gospodarki wodnej będą realizowane wyłącznie na poziomie regionalnym. Nie przewiduje się działań międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych. Jednakże, pomimo regionalnego charakteru projektów, efekty ich oddziaływania wykraczać będą poza granice Województwa Lubelskiego. Inwestycje z zakresu gospodarki ściekowej ukierunkowane na poprawę jakości wód realizować będą założenia Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego. Stanowiąc będą również narzędzie do wypełnienia przez Polskę wymogów dyrektywy Rady z dnia 21 maja 1991 r. dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych. Są także komplementarne z działaniami wynikającymi z programów o charakterze międzyregionalnym, ponadnarodowym i transgranicznym: Interreg Europa 2021-2027, Interreg Europa Środkowa 2021-2027, Program Współpracy Transgranicznej Interreg Polska – Ukraina 2021-2027.

Na etapie oceny projektów przed dofinansowaniem, weryfikowane będzie, czy dla przedsięwzięcia mogącego znacząco oddziaływać na środowisko prowadzone było postępowanie transgraniczne. Możliwość wystąpienia oddziaływań transgranicznych oceniana będzie na etapie postępowania w sprawie wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach. Postępowanie transgraniczne z udziałem zainteresowanych państw prowadzone będzie zgodnie z obowiązującym prawem.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.3.2.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
III	2 (v)	EFR R	Słabiej rozwinięte	RCO030	Długość nowych lub zmodernizowanych sieci wodociągowych w ramach zbiorowych systemów zaopatrzenia w wodę	km	0	66
III	2 (v)	EFR R	Słabiej rozwinięte	RCO031	Długość nowych lub zmodernizowanych sieci kanalizacyjnych w ramach zbiorowych systemów odprowadzania ścieków	km	0	68
III	2 (v)	EFR R	Słabiej rozwinięte	PLRO 050	Liczba wspartych oczyszczalni ścieków komunalnych	szt.	0	16

Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
III	2 (v)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR041	Ludność przyłączona do udoskonolonych zbiorowych systemów zaopatrzenia w wodę	osoby	0	2020	37 963	system teleinformatyczny	
III	2 (v)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR042	Ludność przyłączona do zbiorowych systemów oczyszczania ścieków co najmniej II stopnia	osoby	0	2020	47 174	system teleinformatyczny	

2.1.3.2.3. Indykatorywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (v)	060 Działania w zakresie przystosowania się do zmian klimatu oraz zapobieganie ryzykom związanym z klimatem i zarządzanie nimi: inne ryzyka, np. burze i susze (w tym zwiększanie świadomości, ochrona ludności i systemy zarządzania klęskami żywiołowymi i katastrofami, infrastruktura i podejście ekosystemowe)	3 650 000
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (v)	062 Dostarczanie wody do spożycia przez ludzi (infrastruktura do celów ujęcia, uzdatniania, magazynowania i dystrybucji, działania na rzecz efektywności, zaopatrzenie w wodę do spożycia)	8 000 000
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (v)	063 Dostarczanie wody do spożycia przez ludzi (infrastruktura do celów ujęcia,	5 250 000

				uzdatniania, magazynowania i dystrybucji, działania na rzecz efektywności, zaopatrzenie w wodę do spożycia) zgodne z kryteriami efektywności	
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (v)	064 Gospodarka wodna i ochrona zasobów wodnych (w tym gospodarowanie wodami w dorzeczu, konkretne działania w zakresie przystosowania się do zmian klimatu, ponowne użycie, ograniczanie wycieków)	2 600 000
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (v)	065 Odprowadzanie i oczyszczanie ścieków	30 500 000

Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (v)	01 Dotacja	50 000 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (v)	03 Miejskie obszary funkcjonalne	10 000 000
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (v)	28 Obszary wiejskie	5 000 000
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (v)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	35 000 000

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+

Nie dotyczy

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
-	-	-	-	-	-

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (v)	03 Projekty neutralne w kwestii równouprawnienia płci	50 000 000

2.1.3.3. Cel szczegółowy 2(vi) wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej

2.1.3.3.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Głównym celem interwencji jest wsparcie wdrażania racjonalnego gospodarowania odpadami ze szczególnym uwzględnieniem hierarchii postępowania z odpadami. Kontynuacja działań związanych z właściwym zagospodarowaniem odpadów wpłynie na ograniczenie wykorzystywania zasobów naturalnych oraz negatywnego oddziaływania na środowisko. Rozbudowa systemu Punktów Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK) w gminach usprawni proces selektywnej zbiórki odpadów komunalnych, a w szczególności wydzielenie odpadów niebezpiecznych z odpadów komunalnych zgodnie z art. 20 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/98/WE z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie odpadów oraz uchylającą niektóre dyrektywy (zmienionej Dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/851 z dnia 30 maja 2018 r.). W celu osiągnięcia wymaganych poziomów recyklingu odpadów konieczne jest zwiększenie efektywności selektywnego zbierania odpadów komunalnych oraz wzmocnienie infrastruktury do sortowania, a następnie recyklingu i innych procesów odzysku tych odpadów, ze szczególnym uwzględnieniem selektywnego zbierania bioodpadów i upowszechniania kompostowania domowego. Działania te przyczynią się do realizacji obowiązku ograniczenia ilości odpadów unieszkodliwianych na składowiskach, w celu zmniejszenia ich negatywnego oddziaływania na środowisko jak i wydłużenia czasu eksploatacji składowisk.

W obliczu zagrożenia epidemicznego i związanego z tym wzrostu ilości odpadów medycznych wsparciem objęta zostanie instalacja do unieszkodliwiania odpadów medycznych, co przyczyni się do poprawy bezpieczeństwa środowiska i zdrowia mieszkańców. Istotnym działaniem wpisanym w przechodzenie na gospodarkę o obiegu zamkniętym jest wprowadzanie nisko odpadowych technologii produkcji oraz technologii zapewniających wykorzystanie możliwie wszystkich składników stosowanych surowców. Przewiduje się również możliwość realizacji działań informacyjno-edukacyjnych w zakresie gospodarki o obiegu zamkniętym jako elementu szerszego projektu.

Rezultatem wsparcia będzie wzmocnienie systemów gospodarki odpadami poprzez modernizację i rozwój niezbędnej infrastruktury do zagospodarowania odpadów komunalnych w szczególności selektywnego zbierania, przygotowania do ponownego użycia, recyklingu i innych metod odzysku. Zapewnienie właściwego przebiegu procesu selektywnego zbierania odpadów komunalnych przyczyni się do uzyskania większej liczby frakcji i wyższej jakości zbieranych odpadów surowcowych, co umożliwi ich bardziej efektywne zagospodarowanie oraz zapewni wysokiej jakości produkt na końcu procesu. Zwiększenie wydajności linii sortowniczych zapewni bezpieczeństwo i niezawodność funkcjonowania systemu gospodarowania odpadami komunalnymi w województwie. Inwestycje w kierunku zapobiegania powstawaniu odpadów, naprawy i ponownego użycia oraz recyklingu ograniczą ilości odpadów unieszkodliwianych na składowiskach, szczególnie w zakresie ilości odpadów ulegających biodegradacji. Dodatkowe możliwości Zakładów Zagospodarowania Odpadów ukierunkowane na wprowadzenie procesów technologicznych mających na celu zwiększenie stopnia oraz jakości odzysku odpadów materiałowych umożliwią spełnienie wymogów dotyczących osiągnięcia wymaganych poziomów recyklingu i ponownego użycia. Modernizacja istniejących instalacji mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów, pozwoli również na przystosowanie linii technologicznych do recyklingu substancji organicznych z selektywnie zbieranych odpadów ulegających biodegradacji. Podjęte działania, w szczególności dotyczące gospodarowania odpadami medycznymi pozytywnie wpłyną na bezpieczeństwo środowiska oraz na zdrowie mieszkańców regionu. Inwestycje w rozwój recyklingu odpadów przyczynią się do redukcji zasobochłonności i emisyjności przedsiębiorstw oraz ich negatywnego oddziaływania na środowisko.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów

Realizacja CS w zakresie wspierania przechodzenia na gospodarkę o obiegu zamkniętym, będzie obejmować w szczególności kompleksowe projekty w zakresie infrastruktury usprawniającej gospodarkę odpadami zgodną z hierarchią postępowania z odpadami i w tym:

- Projekty z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi, dotyczące:
  - Infrastruktury do selektywnego zbierania odpadów komunalnych (w tym budowa / modernizacja PSZOK, punktów napraw i przygotowania do ponownego użycia, systemowe zagospodarowanie odpadów w kompostownikach przydomowych),
  - Infrastruktury do recyklingu i innych procesów odzysku odpadów wraz z procesami przygotowania odpadów do ich odzysku (rozbudowa linii sortowniczych odpadów w celu zwiększenia stopnia oraz jakości odzysku/recyklingu materiałów, modernizacja instalacji przetwarzania odpadów ulegających biodegradacji, budowa instalacji do przygotowania wyselekcjonowanych frakcji odpadów do recyklingu i innych procesów odzysku odpadów oraz do procesów produkcyjnych wykorzystujących odpady jako surowce),
  - Modernizacji procesów technologicznych w istniejących instalacjach mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów poprzez dostosowanie do przetwarzania odpadów ulegających biodegradacji zbieranych selektywnie;
- Projekty polegające na wsparciu instalacji do unieszkodliwiania odpadów medycznych;
- Projekty mające na celu zminimalizowanie zużycia surowców, ilości wytwarzanych odpadów produkcyjnych, emisji zanieczyszczeń i strat energii służące osiągnięciu założeń GOZ;
- Projekty polegające na zamykaniu obiegu odpadów organicznych, w tym przetwarzanie/ wykorzystanie odpadów organicznych np. biomasa i bioprodukty;
- Wsparcie systemów doradztwa, mających na celu zwiększenie świadomości konsumentów, przedsiębiorców i podmiotów publicznych oraz zmianę ich zachowań i modeli biznesowych na zgodne z GOZ;
- Działania informacyjno-edukacyjne w zakresie gospodarki o obiegu zamkniętym jako element projektu.

Katalog beneficjentów

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, porozumienia i stowarzyszenia,
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki,
- Podmioty działające w oparciu o partnerstwo publiczno-prywatne,
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną działające w sferze ochrony środowiska,
- Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- Mikro, małe, średnie i duże przedsiębiorstwa.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia

Głównym trybem wyboru projektów do dofinansowania będzie tryb konkurencyjny. Dopuszcza się zastosowanie trybu niekonkurencyjnego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno - gospodarczego rozwoju regionu, w tym także m.in. projektów realizowanych w formule ZIT po spełnieniu określonych warunków. Projekty powinny realizować cele lub zadania publiczne, zgodne ze SRWL2030 roku i innymi dokumentami strategicznymi.

Wsparcie działań musi być zgodne z zamierzonym sposobem gospodarowania odpadami uwzględnionym w Planie gospodarki odpadami dla województwa lubelskiego, z SRWL2030 i innymi dokumentami strategicznymi oraz z horyzontalnymi politykami Wspólnoty, w tym w zakresie osiągnięcia celów ujętych w Dyrektywie 2008/98/WE (zmienionej dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/851 z dnia 30 maja 2018 r.) i hierarchią postępowania z odpadami.

Warunkiem wsparcia inwestycji infrastrukturalnych dotyczących gospodarowania odpadami komunalnymi będzie ich ujęcie w planie inwestycyjnym stanowiącym załącznik do zaktualizowanego planu gospodarki odpadami dla województwa lubelskiego, natomiast inwestycji infrastrukturalnych dotyczących gospodarowania odpadami innymi niż komunalne w tym odpadami medycznymi będzie ich ujęcie w zaktualizowanym planie gospodarki odpadami dla województwa lubelskiego.

Na wsparcie projektów dotyczących modernizacji MBP i ZZO w zakresie sortowania odpadów zbieranych selektywnie oraz technologii przetwarzania odpadów ulegających biodegradacji zostanie przekazane maksymalnie 25-30% alokacji na CS 2(vi). Inwestycje mające na celu zwiększenie stopnia odzysku surowców dobrej jakości mogą być dopuszczone w ograniczonym zakresie, pod warunkiem wykazania wzrostu odzysku surowców oraz zapewnienia wysokiej jakości produktu na końcu procesu.

Główne grupy docelowe

Grupą docelową podejmowanych działań będą mieszkańcy województwa lubelskiego, osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach CS przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 9 i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie z obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antidyskryminacyjna znajdują odzwierciedlenie w niedyskryminacyjnych kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu, w tym mechanizmów i narzędzi w ramach procesu monitorowania i kontroli operacji (np. stosowne pytania w listach sprawdzających) oraz w zakresie udostępniania informacji publicznej. W CS zostanie to zapewnione poprzez działania, które obejmować będą m.in. konieczność zapewnienia równego dostępu do produktów, rezultatów projektu dla wszystkich użytkowników, poprzez wymóg uwzględnienia zasady uniwersalnego projektowania czy dostosowania wspartej infrastruktury do potrzeb OzN czy innymi dysfunkcjami, przez możliwość samodzielnego użytkowania/obsługi danego produktu projektu. W przypadku usług świadczonych drogą elektroniczną zastosowany zostanie standard dostępności cyfrowej WCAG 2.1. na poziomie AA.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W celu zwiększenia efektywności podejmowanych interwencji poprzez realizację zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby oraz problemy rozwojowe miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie w przedmiotowym celu szczegółowym zaplanowano wykorzystanie instrumentu ZIT. Instrument ZIT będzie realizowany na terenie obszarów strategicznej interwencji w postaci Miejskich Obszarów Funkcjonalnych wskazanych w SRWL2030.

Możliwość zastosowania preferencji dla projektów wynikających ze strategii terytorialnych opracowanych przez partnerstwa JST w celu wdrażania Innego Instrumentu Terytorialnego (strategii rozwoju ponadlokalnego lub strategii IIT).

Przedsięwzięcia, wynikające ze strategii terytorialnych, opracowanych w ramach projektu Centrum Wsparcia Doradczego, uzyskają preferencje w postaci premii punktowych w naborach konkurencyjnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w CS 2(vi) związane z wspieraniem transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej będą realizowane wyłącznie na poziomie regionalnym. Nie przewiduje się działań międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych. Jednakże, pomimo regionalnego charakteru projektów, efekty ich oddziaływania wykraczać będą poza granice Województwa Lubelskiego. Realizowane inwestycje wpłyną na zmniejszenie negatywnego oddziaływania na środowisko oraz ograniczenie zużycia zasobów naturalnych, zmniejszając tym samym presję na środowisko. Podniesienie efektywności zbierania odpadów przełoży się również na poprawę czystości wód, w tym Morza Bałtyckiego. Zaplanowane działania wspierające transformację w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej są komplementarne z działaniami wynikającymi z programów o charakterze międzyregionalnym, ponadnarodowym i transgranicznym: Interreg Europa 2021-2027, Interreg Europa Środkowa 2021-2027, Program Współpracy Transgranicznej Interreg Polska – Ukraina 2021-2027.

Na etapie oceny projektów przed dofinansowaniem, weryfikowane będzie, czy dla przedsięwzięcia mogącego znacząco oddziaływać na środowisko prowadzone było postępowanie transgraniczne. Możliwość wystąpienia oddziaływań transgranicznych oceniana będzie na etapie postępowania w sprawie wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach. Postępowanie transgraniczne z udziałem zainteresowanych państw prowadzone będzie zgodnie z obowiązującym prawem.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.3.3.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
III	2 (vi)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO034	Dodatkowe zdolności w zakresie recyklingu odpadów	tony / rok	0	45 485

Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
III	2 (vi)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR047	Odpady poddane recyklingowi	tony / rok	0	2020	27 033	system teleinformatyczny	

III	2 (vi)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR048	Odpady wykorzystywane jako surowce	tony / rok	0	2020	52 140	system teleinformatyczny	
-----	--------	------	--------------------	--------	------------------------------------	------------	---	------	--------	--------------------------	--

2.1.3.3. Indykatorywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (vi)	046 Wsparcie dla podmiotów, które świadczą usługi wspierające gospodarkę niskoemisyjną i odporność na zmiany klimatu, w tym działania w zakresie zwiększania świadomości	590 000
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (vi)	067 Gospodarowanie odpadami z gospodarstw domowych: działania w zakresie zapobiegania powstawaniu odpadów, ich minimalizacji, segregacji, ponownego użycia, recyklingu	20 060 000
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (vi)	070 Gospodarowanie odpadami przemysłowymi i handlowymi: odpady resztkowe i niebezpieczne	5 900 000
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (vi)	071 Promowanie wykorzystania materiałów pochodzących z recyklingu jako surowców	16 520 000
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (vi)	075 Wsparcie ekologicznych procesów produkcyjnych oraz efektywnego wykorzystywania zasobów w MŚP	15 930 000

Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (vi)	01 Dotacja	59 000 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (vi)	03 Miejskie obszary funkcjonalne	15 000 000
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (vi)	28 Obszary wiejskie	14 750 000
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (vi)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	29 250 000

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+

Nie dotyczy

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
-	-	-	-	-	-

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (vi)	03 Projekty neutralne w kwestii równouprawnienia płci	59 000 000

2.1.3.4. Cel szczegółowy 2(vii) wzmocnienie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia

2.1.3.4.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Województwo lubelskie charakteryzuje się wysokimi walorami przyrodniczymi oraz dużą różnorodnością biologiczną i krajobrazową. Jednak z uwagi na postępującą ekspansję człowieka, przekształcenia i degradację siedlisk, nadmierną eksploatację zasobów naturalnych, jak również zanieczyszczenie środowiska oraz nasilające się zagrożenia naturalne związane ze zmianami klimatu, w tym rozprzestrzenianie się gatunków inwazyjnych, istnieje potrzeba podjęcia działań zmierzających do powstrzymania utraty różnorodności biologicznej środowiska przyrodniczego. Wsparcie uzyskają przedsięwzięcia zwiększające potencjał przyrodniczy regionu przez działania bezpośrednio związane z ochroną zagrożonych wyginięciem oraz rzadkich gatunków i siedlisk przyrodniczych. Dla zachowania dziedzictwa przyrodniczego istotna będzie również budowa i rozwój ośrodków oraz centrów ochrony bioróżnorodności, a także rozwój zielonych oraz niebieskich inwestycji. Ponadto z uwagi na dynamiczny rozwój turystyki na terenie województwa istnieje potrzeba ochrony miejsc o znacznych walorach przyrodniczych poprzez rozbudowę infrastruktury, ułatwiającej kanalizowanie ruchu turystycznego na obszarach chronionych. Dodatkowym instrumentem, który przyczyni się do kompleksowej ochrony bioróżnorodności regionu będzie wsparcie systemu zarządzania chronionymi zasobami przyrody, w tym planowanie oraz wdrażanie właściwych rozwiązań ochronnych dla obszarów chronionych. Przewiduje się możliwość realizacji działań informacyjno-edukacyjnych w zakresie ochrony przyrody i różnorodności biologicznej jako elementu szerszego projektu. Jednym z celów jest również przywrócenie funkcjonalności środowiskowej terenów zdegradowanych działalnością gospodarczą. Efektem powyższych działań będzie wzmocnienie mechanizmów zarządzania ochroną przyrody, zmniejszenie antropopresji na obszary cenne przyrodniczo, a także skuteczna ochrona zasobów różnorodności biologicznej oraz trwałe zachowanie jej wszystkich elementów.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów

Realizacja CS w zakresie sprzyjania bioróżnorodności i rozwojowi zielonej infrastruktury w środowisku miejskim oraz zmniejszenie zanieczyszczenia możliwa będzie poprzez:

- Działania ochronne mające na celu zachowanie lub przywrócenie właściwego stanu siedlisk przyrodniczych i gatunków roślin, grzybów, zwierząt;
- Monitoring siedlisk przyrodniczych i gatunków roślin, grzybów, zwierząt jako element projektu ochrony bioróżnorodności;
- Budowa, rozwój ośrodków oraz centrów ochrony różnorodności biologicznej w oparciu o gatunki rodzime na obszarach miejskich i pozamiejskich, np. banków genowych, ogrodów botanicznych oraz parków miejskich służących ochronie i zwiększaniu różnorodności biologicznej;
- Zwalczanie inwazyjnych gatunków flory i fauny, jako element projektu ochrony bioróżnorodności;
- Rozbudowa i doposażenie ośrodków rehabilitacji dzikich zwierząt;
- Przebudowa/remont ośrodków edukacji ekologicznej, w tym doposażenie zaplecza dydaktycznego;
- Rozwój infrastruktury związanej z właściwym ukierunkowaniem ruchu turystycznego na obszarach cennych przyrodniczo służącej ograniczeniu antropopresji i degradacji środowiska;
- Opracowanie / aktualizacja dokumentów planistycznych dla form ochrony przyrody;
- Opracowanie inwentaryzacji przyrodniczej obszaru realizacji projektu ochrony bioróżnorodności jako element projektu;

- Remediacja terenów zanieczyszczonych oraz rekultywacja terenów zdegradowanych działalnością gospodarczą.

Katalog beneficjentów

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, porozumienia i stowarzyszenia;
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną;
- Parki Krajobrazowe i Zespoły Parków Krajobrazowych;
- Podmioty sprawujące nadzór lub zarządzające obszarami chronionymi;
- Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska;
- Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne;
- Podmioty tworzące system szkolnictwa wyższego i nauki;
- Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych;
- Spółki Wspólnot Gruntowych;
- Organizacje pozarządowe;
- Instytucje oświatowe;
- Ośrodki edukacji ekologicznej;
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną działające w sferze ochrony środowiska;
- Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki;
- Spółdzielnie Mieszkaniowe, Wspólnoty Mieszkaniowe.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia

Głównym trybem wyboru projektów będzie tryb konkurencyjny. Dopuszcza się zastosowanie trybu niekonkurencyjnego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno - gospodarczego rozwoju regionu, w tym także m.in. projektów realizowanych w formule ZIT po spełnieniu określonych warunków. Projekty powinny realizować cele lub zadania publiczne, zgodne z SRWL2030 i innymi dokumentami strategicznymi.

Dofinansowaniu będą podlegać projekty zgodne z Programem Ochrony Środowiska Województwa Lubelskiego na lata 2020-2023 z perspektywą do roku 2027, zmierzające do poprawy stanu środowiska, redukujące negatywne oddziaływanie działalności człowieka na środowisko naturalne oraz sprzyjające kształtowaniu postaw proekologicznych. Wsparcie infrastruktury turystycznej na obszarach chronionych będzie ograniczone do inwestycji, które będą służyły wyłącznie ochronie środowiska naturalnego, poprzez skanalizowanie ruchu turystycznego oraz zapewnią ograniczenie degradacji środowiska przyrodniczego w miejscach przemieszczania się i wypoczynku osób zwiedzających. Inwestycje, które nie przyczyniają się do ochrony, odnowy oraz zrównoważonego użytkowania obszarów chronionych, takie jak parkingi, drogi dojazdowe, nie będą kwalifikowane. Projekty realizowane na obszarach chronionych w celu uzyskania wsparcia będą musiały wykazać zgodność zaplanowanych do realizacji zadań z planami ochrony zgodnie z ustawą o ochronie przyrody oraz z aktami prawa miejscowego, dotyczącymi zakresu działań dopuszczalnych na obszarze objętym właściwą formą ochrony przyrody. Na wsparcie projektów infrastrukturalnych nie związanych bezpośrednio z ochroną siedlisk i gatunków chronionych, takich jak ośrodki, centra ochrony bioróżnorodności, banki genowe, ogrody botaniczne, oraz infrastruktura związana z kanalizowaniem ruchu turystycznego zostanie przekazane maksymalnie 30% alokacji przeznaczonej na ten cel. Wsparcie w zakresie „Remediacji terenów zanieczyszczonych oraz rekultywacji terenów zdegradowanych działalnością gospodarczą” może być udzielone w przypadkach, gdy podmiot odpowiedzialny za degradację terenu czy też nielegalne składowanie odpadów nie może być zidentyfikowany lub nie może zostać obciążony odpowiedzialnością za sfinansowanie remediacji lub rekultywacji zgodnie z zasadą „zanieczyszczający płaci” oraz Dyrektywą 2004/35. Rekultywacja

powinna prowadzić w pierwszej kolejności do przeznaczenia terenu na cele przyrodnicze lub społeczne oraz rozwój zieleni.

Główne grupy docelowe

Grupą docelową podejmowanych działań będą mieszkańcy województwa lubelskiego, osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia i niedyskryminacji

W ramach CS przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 9 i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antydyskryminacyjna znajdują odzwierciedlenie w niedyskryminacyjnych kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu, w tym mechanizmów i narzędzi w ramach procesu monitorowania i kontroli operacji (np. stosowne pytania w listach sprawdzających) oraz w zakresie udostępniania informacji publicznej. Zostanie to zapewnione poprzez m.in. konieczność zapewnienia równego dostępu do produktów, rezultatów projektu dla wszystkich użytkowników, poprzez wymóg zasady uniwersalnego projektowania, który zapewni możliwość samodzielnego korzystania z produktów projektów.

W przypadku usług świadczonych drogą elektroniczną zastosowany zostanie standard dostępności cyfrowej WCAG 2.1. na poziomie AA.

W ramach działalności informacyjno-edukacyjnej działania na rzecz równości i niedyskryminacji będą mogły być realizowane poprzez zakup urządzeń lub innych środków technicznych do obsługi osób słabosłyszących, np. pętli indukcyjnych, systemów FM, których celem jest wspomaganie słyszenia podczas przeprowadzanych zajęć dydaktycznych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W celu zwiększenia efektywności podejmowanych interwencji poprzez realizację zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby oraz problemy rozwojowe miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie w przedmiotowym celu szczegółowym zaplanowano wykorzystanie instrumentu ZIT. Instrument ZIT będzie realizowany na terenie obszarów strategicznej interwencji w postaci Miejskich Obszarów Funkcjonalnych wskazanych w SRWL2030.

Możliwość zastosowania preferencji dla projektów wynikających ze strategii terytorialnych opracowanych przez partnerstwa JST w celu wdrażania Innego Instrumentu Terytorialnego (strategii rozwoju ponadlokalnego lub strategii IIT).

Przedsięwzięcia, wynikające ze strategii terytorialnych, opracowanych w ramach projektu Centrum Wsparcia Doradczego, uzyskają preferencje w postaci premii punktowych w naborach konkurencyjnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w CS 2(vii) związane z wzmocnieniem ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia będą realizowane wyłącznie na poziomie regionalnym. Nie przewiduje się działań międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych. Jednakże, pomimo regionalnego charakteru projektów, efekty ich oddziaływania wykraczać będą poza granice Województwa Lubelskiego. Projekty z zakresu odbudowy zasobów przyrodniczych i wzmocnienia ochrony i stanu siedlisk i gatunków chronionych wód realizować będą założenia unijnej Strategii na rzecz bioróżnorodności 2030. Są także komplementarne z działaniami wynikającymi z programów o charakterze międzyregionalnym, ponadnarodowym i transgranicznym: Interreg Europa 2021-2027, Interreg Europa Środkowa 2021-2027, Program Współpracy Transgranicznej Interreg Polska – Ukraina 2021-2027.

Na etapie oceny projektów przed dofinansowaniem, weryfikowane będzie, czy dla przedsięwzięcia mogącego znacząco oddziaływać na środowisko prowadzone było postępowanie transgraniczne. Możliwość wystąpienia oddziaływań transgranicznych oceniana będzie na etapie postępowania w sprawie wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach. Postępowanie transgraniczne z udziałem zainteresowanych państw prowadzone będzie zgodnie z obowiązującym prawem.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.3.4.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
III	2 (vii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	PLRO071	Liczba wspartych form ochrony przyrody	szt.	0	496
III	2 (vii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO036	Zielona infrastruktura objęta wsparciem do celów innych niż przystosowanie się do zmian klimatu	ha	0	207
III	2 (vii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	FELCO01	Liczba wspartych obiektów związanych z ochroną przyrody	szt.	0	4
III	2 (vii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	PLRO135	Długość wspartych szlaków turystycznych	km	0	26
III	2 (vii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	PLRO074	Liczba opracowanych dokumentów planistycznych z zakresu ochrony przyrody	szt.	0	7

Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
III	2 (vii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	PLRR042	Liczba gatunków zagrożonych, dla których wykonano	szt.	0	Nie dotyczy	765	system teleinf	

					działania ochronne					ormatyczny	
--	--	--	--	--	--------------------	--	--	--	--	------------	--

2.1.3.4.3. Indykatory podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (vii)	074 Rewaloryzacja obszarów przemysłowych i rekultywacja skażonych gruntów zgodnie z kryteriami efektywności	4 698 000
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (vii)	079 Ochrona przyrody i różnorodności biologicznej, dziedzictwo naturalne i zasoby naturalne, zielona i niebieska infrastruktura	26 622 000

Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (vii)	01 Dotacja	31 320 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (vii)	03 Miejskie obszary funkcjonalne	5 000 000
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (vii)	28 Obszary wiejskie	20 056 000
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (vii)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	6 264 000

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+

Nie dotyczy

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
-	-	-	-	-	-

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
III	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (vii)	03 Projekty neutralne w kwestii równouprawnienia płci	31 320 000

2.1.4. Priorytet IV Efektywne wykorzystanie energii

2.1.4.1. Cel szczegółowy 2(i) wspieranie efektywności energetycznej i redukcji emisji gazów cieplarnianych

2.1.4.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

W odniesieniu do długoterminowej, strategicznej wizji Unii Europejskiej związanej z przejściem na gospodarkę neutralną dla klimatu do roku 2050 kluczową kwestią staje się dalsza transformacja sektora energetycznego, w kierunku dekarbonizacji poprzez dywersyfikację źródeł wytwórczych energetyki zrównoważonej oraz poprawy efektywności energetycznej. Podjęcie kompleksowych działań zwiększających efektywność energetyczną w budynkach użyteczności publicznej, mieszkalnych oraz w przedsiębiorstwach, a także racjonalne gospodarowanie energią w połączeniu z działaniami związanymi z digitalizacją energetyki wywoła efekt synergii, co pozwoli zredukować emisję gazów cieplarnianych i poprawi jakości powietrza w regionie. Dla zmniejszenia zapotrzebowania na energię, potrzebny jest kompleksowy zakres działań modernizacyjnych, zarówno w odniesieniu do budynków, urządzeń technicznych lub instalacji i procesów technologicznych w połączeniu z wymianą systemów ogrzewania na systemy niskoemisyjne wraz z instalacją urządzeń OZE. Znaczącą rolę odgrywają inwestycje w lokalne systemy ciepłownicze, które skutkują ograniczeniem niskiej emisji oraz poprawą bezpieczeństwa dostaw ciepła. Kompleksowe wsparcie działań dotyczących termomodernizacji oraz zmniejszania zapotrzebowania na energię przyczyni się do rozwiązania problemów społeczno-ekonomicznych związanych ze wzrostem cen energii, co pozwoli na ograniczenie zjawiska ubóstwa energetycznego. Osiągnięcie wysokiej efektywności energetycznej staje się koniecznością w odniesieniu do sektora publicznego i mieszkaniowego prowadząc do poprawy jakości powietrza poprzez ograniczenie niskiej emisji. Przewiduje się również możliwość realizacji działań informacyjno-edukacyjnych jako wsparcie wykonania wojewódzkich programów ochrony powietrza i uchwał antysmogowych jako element szerszego projektu.

W działaniach przedsiębiorstw doprowadzi to do zmniejszenia wolumenu zużycia energii elektrycznej i ciepłej w danym sektorze, co przełoży się na spadek kosztów prowadzenia działalności i utrzymanie konkurencyjnej pozycji na rynku. Wytwarzanie energii z OZE będzie istotnym elementem obniżenia emisyjności przemysłu oraz dywersyfikacji źródeł wytwarzania w miksie energetycznym regionu. Transformacja ta przyczyni się do minimalizowania skutków zmian klimatu, ochrony jakości powietrza oraz wzmocnienia potencjału energetycznego regionu.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów

Realizacja celu zwiększenia efektywności energetycznej będzie obejmować w szczególności:

- Projekty w zakresie:
  - a) podnoszenia efektywności energetycznej w przedsiębiorstwach wynikające z audytu (np. ograniczenie energochłonności, energooszczędne oświetlenie wewnętrzne i zewnętrzne, modernizacja systemu grzewczego, minimalizacja strat ciepła, obiegi zamknięte, wymiana urządzeń na energooszczędne wraz z instalacją urządzeń OZE);
  - b) kompleksowej termomodernizacji budynków w przedsiębiorstwach wraz z instalacją urządzeń OZE.
- Inwestycje związane z wdrażaniem nowych lub ulepszonych produktów i usług, które umożliwią m.in. redukcję zużycia energii elektrycznej, w tym u odbiorcy końcowego;
- Zastosowanie technologii odzysku energii wraz z systemem wykorzystania energii ciepła odpadowego w ramach przedsiębiorstwa;

- Zastosowanie technologii efektywnych energetycznie w procesach wytwórczych w przedsiębiorstwach, w tym przebudowa lub wymiana instalacji technologicznych oraz ciągów transportowych linii produkcyjnych;
- Przebudowa/wymiana nieefektywnych źródeł ciepła opartych o paliwa stałe, w tym zastosowanie systemów grzewczych opartych na niskoemisyjnych źródłach energii/OZE wraz z przyłączami budynków do sieci gazowej i miejskiej sieci ciepłowniczej połączona z termomodernizacją budynków, z wyłączeniem inwestycji w budownictwie jednorodzinny;
- Kompleksowa modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej wraz z instalacją urządzeń OZE oraz wymianą/modernizacją źródeł ciepła albo podłączeniem do sieci ciepłowniczej / chłodniczej, a także instalacją systemów zarządzania energią oraz promowaniem energooszczędności;
- Kompleksowa modernizacja energetyczna wielorodzinnych budynków mieszkalnych wraz z instalacją urządzeń OZE oraz wymianą/modernizacją źródeł ciepła albo podłączeniem do sieci ciepłowniczej / chłodniczej, a także instalacją systemów zarządzania energią oraz promowaniem energooszczędności;
- Budowa budynków pasywnych przez sektor publiczny, mająca na celu pełnienie przez ten sektor wzorcowej roli w zakresie efektywności energetycznej;
- Efektywne sieci ciepłownicze/chłodnicze wraz z magazynami energii (budowa/rozbudowa/modernizacja), inwestycje do 5 MW mocy zamówionej;
- Budowa/rozbudowa/przebudowa energooszczędnego oświetlenia ulicznego.

Katalog beneficjentów

- Mikro, małe przedsiębiorstwa,
- Średnie przedsiębiorstwa oraz duże przedsiębiorstwa, (dotyczy wyłącznie inwestycji w efektywne sieci ciepłownicze/chłodnicze wraz z magazynami energii),
- JST, ich związki, porozumienia i stowarzyszenia,
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają JST lub ich związki,
- Spółdzielnie energetyczne, porozumienia cywilnoprawne reprezentowane przez klastry energii, obywatelskie społeczności energetyczne działające w zakresie energii odnawialnej,
- Podmioty prowadzące działalność oświatową lub ich organy prowadzące,
- Podmioty tworzące system szkolnictwa wyższego i nauki,
- Wspólnoty mieszkaniowe, TBS,
- Instytucje kultury,
- Szpitale i inne podmioty prowadzące działalność leczniczą,
- Organizacje pozarządowe posiadające osobowość prawną,
- Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych.
- Podmioty wdrażające instrumenty finansowe.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia

Głównym trybem wyboru projektów będzie tryb konkurencyjny. Tryb niekonkurencyjny dedykowany będzie przedsięwzięciom o kluczowym znaczeniu dla regionu i jego rozwoju społeczno-gospodarczego oraz projektom ZIT. Wszystkie projekty będą musiały wykazać wyraźny pozytywny wpływ na środowisko, przedstawiony w formie oszczędności energii, obniżonej emisji CO₂ i pyłu PM 10 oraz PM 2,5 do atmosfery, zgodnie z zapisami Dyrektywy 2008/50/WE (zmienionej Dyrektywą 2015/1480/WE), lub wzrostu wykorzystania OZE. Minimalny próg oszczędności energii musi kształtować się na poziomie nie niższym niż 30% (z wyjątkiem budynków wpisanych do rejestru zabytków lub podlegających ochronie konserwatorskiej).

Dofinansowanie działań mających na celu poprawę efektywności energetycznej będzie opierało się o założenia wynikające z dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/2002 z dnia 11 grudnia 2018 r. zmieniającej dyrektywę 2012/27/UE w sprawie efektywności energetycznej. W przypadku realizacji projektów dotyczących głębokiej termomodernizacji konieczne będzie spełnienie warunków, w szczególności odnoszących się do art. 9c, w związku ze zmianami dotyczącymi opomiarowania i informacji o rozliczeniach.

Wsparcie będzie odbywać się również na podstawie dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/844 z dnia 30 maja 2018 r. zmieniającej dyrektywę 2010/31/UE w sprawie charakterystyki energetycznej budynków i dyrektywy 2012/27/UE w sprawie efektywności energetycznej. Jednocześnie wsparcie będzie przyznawane zgodnie z ustawą o wspieraniu termomodernizacji i remontów, z uwzględnieniem przepisów Rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie oraz przepisów ustawy o efektywności energetycznej.

Projekty dotyczące energooszczędnego oświetlenia powinny być zgodne z dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 21 października 2009 r. 2009/125/UE ustanawiająca ogólne zasady ustalania wymogów dotyczących ekoprojektu dla produktów związanych z energią, zmienioną dyrektywą 2012/27/UE w sprawie efektywności energetycznej.

Premiowane będą projekty wykazujące największą efektywność kosztową w powiązaniu z efektami oszczędnościowymi oraz redukcją emisji gazów cieplarnianych, a także przeciwdziałające ubóstwu energetycznemu oraz realizowane na obszarach o największych stężeniach pyłowych. Możliwa będzie wyłącznie wymiana pieców węglowych na OZE lub piece gazowe, przy czym preferowane będzie podłączenie do sieci ciepłowniczej, tam gdzie będzie to możliwe technicznie lub uzasadnione ekonomicznie.

Zakres działań, w odniesieniu do budynków, urządzeń technicznych lub instalacji i procesów technologicznych wynikać będzie z audytów energetycznych. Dodatkowe koszty, niewynikające z audytu, mogą zostać uznane za kwalifikowalne pod warunkiem, że przyczyniają się do kompleksowej realizacji szerszych celów Europejskiego Zielonego Ładu, w tym strategii na rzecz Fali renowacji i stanowią jedynie dodatkowy element projektu o wartości maksymalnie 20% kosztów kwalifikowalnych.

Główne grupy docelowe

Mieszkańcy województwa lubelskiego, osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach CS przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 9 i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antidyskryminacyjna znajdą odzwierciedlenie w niedyskryminacyjnych kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie

zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu, w tym mechanizmów i narzędzi w ramach procesu monitorowania i kontroli operacji (np. stosowne pytania w listach sprawdzających) oraz w zakresie udostępniania informacji publicznej. Działania obejmować będą m.in. konieczność zapewnienia równego dostępu do produktów, rezultatów projektu wszystkim odbiorcom poprzez wymóg zasady uniwersalnego projektowania. W przypadku robót budowlanych niezbędne będzie przeprowadzenie analizy rozwiązań projektowych pod kątem dostępności i zastosowania rozwiązań technicznych z uwzględnieniem specyficznych potrzeb użytkowników (poprzez zainstalowanie przeciwpożarowych sygnałów ostrzegawczych, dublowanie sygnałów informacyjnych: wzrokowe (tablice informacyjne), dźwiękowe (systemy audio), dotykowe (oznaczenia w alfabecie Braille'a), werbalne (punkty informacji). W przypadku usług świadczonych drogą elektroniczną zastosowany zostanie standard dostępności cyfrowej WCAG 2.1. na poziomie AA.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W celu zwiększenia efektywności podejmowanych interwencji poprzez realizację zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby oraz problemy rozwojowe miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie w przedmiotowym celu szczegółowym zaplanowano wykorzystanie instrumentu ZIT. Instrument ZIT będzie realizowany na terenie obszarów strategicznej interwencji w postaci Miejskich Obszarów Funkcjonalnych wskazanych w SRWL2030.

Możliwość zastosowania preferencji dla projektów wynikających ze strategii terytorialnych opracowanych przez partnerstwa JST w celu wdrażania Innego Instrumentu Terytorialnego (strategii rozwoju ponadlokalnego lub strategii IIT).

Przedsięwzięcia, wynikające ze strategii terytorialnych, opracowanych w ramach projektu Centrum Wsparcia Doradczego, uzyskują preferencje w postaci premii punktowych w naborach konkurencyjnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w CS 2(i) będą realizowane wyłącznie na poziomie regionalnym. Projekty z zakresu efektywności energetycznej przyczyniają się do minimalizowania skutków zmian klimatu, ochrony jakości powietrza oraz wzmocnienia potencjału energetycznego regionu. Z uwagi na ukierunkowanie interwencji w ramach CS 2(i) mające wymiar regionalny, w ramach CS nie przewiduje się działań międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych. Jednakże, biorąc pod uwagę przygraniczne położenie województwa lubelskiego przy zewnętrznej granicy Unii Europejskiej, Instytucja Zarządzająca będzie starać się zachęcać potencjalnych beneficjentów wspierających działania zmierzające do dekarbonizacji systemów energetycznych w regionie w celu zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych do korzystania z efektów projektów współpracy międzyregionalnej, transgranicznej czy transnarodowej, np. w ramach programów: Interreg Europa 2021-2027, Interreg Europa Środkowa 2021-2027, Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021-2027 oraz Program Współpracy Transgranicznej Interreg Polska-Ukraina 2021-2027. Ponadto w ramach CS 2(i) realizowane będą projekty mające oddziaływanie europejskie poprzez przyczynianie się do zwiększenia odporności na zmiany klimatu i przystosowania się do tych zmian na obszarze Unii Europejskiej. W ramach celu szczegółowego dopuszcza się realizację przedsięwzięć z partnerami mającymi siedzibę poza województwem lubelskim.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

Instrumenty finansowe zastosowane będą w przypadku odbiorców pozostających w luce finansowej. Zaliczają się do nich wspólnoty mieszkaniowe, TBS (zlokalizowane poza Obszarami Strategicznej Interwencji (OSI) o znaczeniu krajowym). Zastosowanie instrumentu zwrotnego połączonego z dotacją w obszarze efektywności energetycznej budynków wielorodzinnych skróci okres zwrotu kosztów inwestycji. Poziom dotacji będzie uzależniony od osiągniętych efektów oszczędności energetycznej i redukcji emisji CO₂ w wyniku realizacji przedsięwzięcia w stosunku do stanu wyjściowego.

2.1.4.1.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
IV	2 (i)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO 001	Przedsiębiorstwa objęte wsparciem (w tym: mikro, małe, średnie, duże)	przedsiębiorstwa	0	167
IV	2 (i)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO 018	Lokale mieszkalne o udoskonalonej charakterystyce energetycznej	szt.	0	4 921
IV	2 (i)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO 019	Budynki publiczne o udoskonalonej charakterystyce energetycznej	m ²	0	285 342
IV	2 (i)	EFRR	Słabiej rozwinięte	PLRO 165	Liczba nowych/zmodernizowanych punktów świetlnych	szt.	326	32 625

Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
IV	2 (i)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR0 26	Roczne zużycie energii pierwotnej (w tym: w lokalach mieszkalnych, budynkach publicznych, przedsiębiorstwach, innych)	MWh/rok	114 201	2020	79 940	system teleinformatyczny	
IV	2 (i)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR0 29	Szacowana emisja gazów cieplarnianych	tona ekwiwalentu CO ₂ /rok	110 948	2020	77 663	system teleinformatyczny	

2.1.4.1.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (i)	038 Projekty w zakresie efektywności energetycznej i projekty demonstracyjne w MŚP oraz działania wspierające	11 449 343
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (i)	040 Projekty w zakresie efektywności energetycznej i projekty demonstracyjne w MŚP lub w dużych przedsiębiorstwach oraz	39 850 814

				działania wspierające zgodne z kryteriami efektywności energetycznej	
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (i)	041 Renowacja istniejących budynków mieszkalnych pod kątem efektywności energetycznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające	4 970 257
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (i)	042 Renowacja istniejących budynków mieszkalnych pod kątem efektywności energetycznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające zgodne z kryteriami efektywności energetycznej	26 271 360
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (i)	043 Budowa nowych energooszczędnych budynków	5 325 276
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (i)	044 Renowacja zwiększająca efektywność energetyczną lub działania w zakresie efektywności energetycznej w odniesieniu do infrastruktury publicznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające	25 561 323
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (i)	045 Renowacja zwiększająca efektywność energetyczną lub działania w zakresie efektywności energetycznej w odniesieniu do infrastruktury publicznej, projekty demonstracyjne i działania wspierające zgodne z kryteriami efektywności energetycznej	62 128 215
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (i)	046 Wsparcie dla podmiotów, które świadczą usługi wspierające gospodarkę niskoemisyjną i odporność na zmiany klimatu, w tym działania w zakresie zwiększania świadomości	1 952 601

Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (i)	01 Dotacja	162 509 189
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (i)	03 Wsparcie poprzez instrumenty finansowe: pożyczka	7 500 000
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (i)	05 Wsparcie poprzez instrumenty finansowe: dotacje w ramach operacji instrumentu finansowego.	7 500 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (i)	03 Miejskie obszary funkcjonalne	35 219 189
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (i)	28 Obszary wiejskiej	44 377 297
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (i)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	97 912 703

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+

Nie dotyczy

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
-	-	-	-	-	-

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (i)	03 Projekty neutralne w kwestii równouprawnienia płci	177 509 189

2.1.4.2. Cel szczegółowy 2(ii) wspieranie energii odnawialnej zgodnie z dyrektywą (UE) 2018/2001, w tym określonymi w niej kryteriami zrównoważonego rozwoju

2.1.4.2.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

W procesie transformacji energetycznej gospodarki regionu opartej obecnie głównie na węglu istotną rolę odgrywa zmiana miksu energetycznego poprzez wzrost udziału odnawialnych źródeł energii. Dywersyfikacja źródeł wytwarzania energii i redukcja ich emisyjności jest zgodna z polityką zrównoważonego rozwoju i przyczyni się do osiągnięcia zadeklarowanego przez Polskę co najmniej 23% udziału OZE w końcowym zużyciu energii brutto w 2030 r. (zużycie łącznie w elektroenergetyce, ciepłownictwie i chłodnictwie oraz na cele transportowe). Rosnące potrzeby energetyczne gospodarki regionu warunkują wzrost znaczenia producentów energii rozproszonej z OZE oraz wspólnot energetycznych np. klastrów energii i spółdzielni energetycznych. Należy dążyć do wzrostu liczby prosumentów i zwiększenia liczby obszarów zrównoważonych energetycznie na poziomie lokalnym. Zapewnienie wsparcia dla spółdzielni energetycznych oraz klastrów energii stanowić będzie istotny element we wspieraniu transformacji energetycznej regionu w kierunku uniezależnienia się od zewnętrznych dostawców nośników energetycznych. Samobilansujące się lokalne systemy wytwórców i konsumentów energii mają ważne, wielopłaszczyznowe znaczenie dla prowadzenia dalszego rozwoju w kierunku neutralności klimatycznej i gospodarki o obiegu zamkniętym.

Województwo lubelskie jest regionem, który obok pasa nadmorskiego uznawany jest za najlepszy do wykorzystania energii słonecznej. Suma rocznego nasłonecznienia wynosi ok. 1050-1150 kWh/m² (średnia dla kraju: 950-1150 kWh/m²).

W związku z powyższym przewidywany jest dalszy rozwój instalacji wykorzystujących promieniowanie słoneczne, a także wzrost znaczenia biomasy, biogazu, geotermii, wody, wiatru oraz pomp ciepła w ciepłownictwie systemowym oraz indywidualnym. Podjęte działania przyczynią się do zwiększenia wykorzystania odnawialnych źródeł energii w miksie energetycznym kraju oraz pozwolą w efektywny sposób wykorzystać atuty położenia regionu (duży stopień nasłonecznienia). Istotny wpływ na skalę wykorzystania OZE ma postęp technologiczny – zarówno w zakresie aktualnie znanych sposobów wytwarzania energii, jak i w zupełnie nowych technologiach, ale także w technologiach magazynowania energii.

Podejmowane interwencje przyczynią się do osiągnięcia celów wyznaczonych na 2030 r. jak i pomogą w uzyskaniu neutralności klimatycznej do 2050 r. Inwestycje w OZE przyczynią się do aktywizacji gospodarczej regionu, posiadającego zidentyfikowany potencjał odnawialnych źródeł energii, który jest wciąż w znacznym stopniu niewykorzystany. Wzrost wykorzystania energii z OZE na poziomie przedsiębiorstw, a także gospodarstw domowych i lokalnych społeczności przyczyni się do ograniczenia zużycia paliw kopalnych, ograniczenia emisji CO₂ i pyłów do atmosfery na poziomie lokalnym i globalnym, zwiększy efektywność energetyczną wspartych obiektów, ograniczy straty energii przesyłanej na odległość. Pozwoli także na skuteczne rozwiązywanie problemów społeczno-ekonomicznych związanych ze wzrostem cen energii poprzez zmniejszenie zużycia i obniżenie kosztów korzystania z energii uzyskanej z surowców nieodnawialnych przyczyniając się do ograniczenia zjawiska ubóstwa energetycznego. Zapewnienie, w ramach interwencji dotyczących odnawialnych źródeł energii w zakresie wytwarzania energii elektrycznej, możliwości usuwania i unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest przyczyni się natomiast do minimalizowania negatywnych skutków zdrowotnych dla mieszkańców województwa lubelskiego.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów

Realizacja celu promowania odnawialnych źródeł energii będzie obejmować w szczególności:

- Budowa instalacji do produkcji biopłynów i biometanu, biopaliw II i III generacji,

- Budowa i rozbudowa instalacji odnawialnych źródeł energii w zakresie wytwarzania energii elektrycznej (również z magazynami energii działającymi na potrzeby danego źródła OZE oraz przyłączeniem do sieci), w tym z zapewnieniem możliwości usuwania i unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest przed dokonaniem montażu instalacji.
- Budowa i rozbudowa instalacji odnawialnych źródeł energii w zakresie wytwarzania ciepła (również z magazynami ciepła działającymi na potrzeby danego źródła OZE).
- Budowa/rozbudowa/przebudowa lokalnych źródeł energii produkujących energię elektryczną i/lub ciepło/paliwa zdekarbonizowane z OZE na potrzeby lokalne, niewymagająca przesyłania jej na duże odległości w oparciu o lokalne zidentyfikowane zasoby lub wraz z infrastrukturą sieciową.

Katalog beneficjentów

- Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa,
- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, porozumienia i stowarzyszenia,
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki,
- Spółdzielnie energetyczne, porozumienia cywilnoprawne reprezentowane przez klastry energii, obywatelskie społeczności energetyczne działające w zakresie energii odnawialnej,
- Podmioty prowadzące działalność oświatową lub ich organy prowadzące,
- Podmioty tworzące system szkolnictwa wyższego i nauki,
- Spółdzielnie i Wspólnoty mieszkaniowe, TBS,
- Instytucje kultury,
- Szpitale i inne podmioty lecznicze prowadzące działalność leczniczą,
- Organizacje pozarządowe posiadające osobowość prawną,
- Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- Służby ratownicze i bezpieczeństwa publicznego,
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,
- Spółki Wspólnot Gruntowych.
- Podmioty wdrażające instrumenty finansowe.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia

Głównym trybem wyboru projektów będzie tryb konkurencyjny. Tryb niekonkurencyjny dedykowany będzie przedsięwzięciom o kluczowym znaczeniu dla regionu i jego rozwoju społeczno-gospodarczego oraz projektom ZIT. Wszystkie wspierane projekty będą musiały wykazać wyraźny pozytywny wpływ na środowisko, przedstawiony w formie oszczędności energii, obniżonej emisji CO₂ i pyłu PM 10 oraz PM 2,5 do atmosfery, zgodnie z zapisami Dyrektywy 2008/50/WE (zmienionej Dyrektywą 2015/1480/WE), lub wzrostu wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

Kluczowe dla oceny projektów będą rozwiązania zapewniające maksymalną dyspozycyjność (wysoka efektywność i współczynnik wykorzystania, sterowalność, wykorzystanie magazynu energii) z relatywnie najniższym kosztem wytworzenia energii oraz zaspokajające lokalne potrzeby energetyczne (ciepło, energia elektryczna, transport), ale także związane z gospodarką odpadami (zgodną z hierarchią postępowania z odpadami) i wykorzystaniem miejscowego potencjału. Interwencja powinna koncentrować się na wszystkich obszarach sprzyjających tworzeniu i rozwojowi zorganizowanych form energetyki prosumenckiej.

Zgodnie z istniejącym potencjałem OZE w Regionie priorytetowo traktowane będą projekty dotyczące wykorzystania energii słonecznej i biomasy.

Projekty dotyczące wykorzystania biomasy oraz produkcji biokomponentów, biopaliw i biometanu powinny uwzględniać zasady minimalizowania ryzyka wylesiania zgodnie z dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2018/2001 z dnia 11 grudnia 2018 r. w sprawie promowania stosowania

energii ze źródeł odnawialnych, a także powinny uwzględniać konsumpcję produktów z łańcucha dostaw niepowodujących wylesiania zgodnie z Komunikatem do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów dotyczącego zintensyfikowania działań UE na rzecz ochrony i odtwarzania światowych lasów COM (2019) 353 final. Wytwarzanie biopaliw II i III generacji będzie zgodne z kryteriami środowiskowymi, określonymi w art. 29 Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady UE 2018/2001 z dnia 11.12.2018 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych.

Inwestycje w elektrownie wodne ograniczone będą do działań dotyczących istniejących obiektów hydrotechnicznych. Wspierane będą projekty niemające negatywnego wpływu na stan lub potencjał jednolitych części wód.

Wzmocnieniu efektów realizowanych projektów służyć będzie wdrożenie inteligentnych systemów zarządzania energią w oparciu o technologie TIK. Premiowane będą projekty wykazujące największą efektywność kosztową w powiązaniu z efektami oszczędnościowymi oraz redukcją emisji gazów cieplarnianych, a także przeciwdziałające ubóstwu energetycznemu. Preferowane będą projekty powiązane z magazynowaniem energii.

Główne grupy docelowe

Mieszkańcy województwa lubelskiego, osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach CS przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 9 i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antydyskryminacyjna znajdą odzwierciedlenie w niedyskryminacyjnych kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu, w tym mechanizmów i narzędzi w ramach procesu monitorowania i kontroli operacji (np. stosowne pytania w listach sprawdzających) oraz w zakresie udostępniania informacji publicznej. Działania obejmować będą m.in. konieczność zapewnienia równego dostępu do produktów, rezultatów projektu wszystkim odbiorcom poprzez wymóg zasady uniwersalnego projektowania. Dla robót budowlanych niezbędne będzie przeprowadzenie analizy rozwiązań projektowych pod kątem dostępności i zastosowania rozwiązań technicznych z uwzględnieniem specyficznych potrzeb wszystkich użytkowników (np. zainstalowanie przeciwpożarowych sygnałów ostrzegawczych, dublowanie sygnałów informacyjnych: wzrokowe (tablice informacyjne), dźwiękowe (systemy audio), dotykowe (oznaczenia w alfabecie Braille'a), werbalne (punkty informacji). Dla usług świadczonych drogą elektroniczną zastosowany zostanie standard dostępności cyfrowej WCAG 2.1. na poziomie AA.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W celu zwiększenia efektywności podejmowanych interwencji poprzez realizację zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby oraz problemy rozwojowe miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie w przedmiotowym celu szczegółowym zaplanowano wykorzystanie instrumentu ZIT. Instrument ZIT będzie realizowany na terenie obszarów strategicznej interwencji w postaci Miejskich Obszarów Funkcjonalnych wskazanych w SRWL2030.

Możliwość zastosowania preferencji dla projektów wynikających ze strategii terytorialnych opracowanych przez partnerstwa JST w celu wdrażania Innego Instrumentu Terytorialnego (strategii rozwoju ponadlokalnego lub strategii IIT).

Przedsięwzięcia, wynikające ze strategii terytorialnych, opracowanych w ramach projektu Centrum Wsparcia Doradczego, uzyskają preferencje w postaci premii punktowych w naborach konkurencyjnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w CS 2(ii) będą realizowane wyłącznie na poziomie regionalnym. Podjęte działania przyczynią się do zwiększenia wykorzystania odnawialnych źródeł energii w miksie energetycznym kraju oraz pozwolą w efektywny sposób wykorzystać atuty położenia regionu (duży stopień nasłonecznienia).

Z uwagi na ukierunkowanie interwencji w ramach CS 2(ii) mające wymiar regionalny w oparciu o endogeniczne potencjały, w ramach CS nie przewiduje się działań międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych. Jednakże, biorąc pod uwagę przygraniczne położenie województwa lubelskiego przy zewnętrznej granicy Unii Europejskiej, Instytucja Zarządzająca będzie starać się zachęcać potencjalnych beneficjentów wspierających działania zmierzające do dekarbonizacji systemów energetycznych w regionie w celu zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych do korzystania z efektów projektów współpracy międzyregionalnej, transgranicznej czy transnarodowej, np. w ramach programów: Interreg Europa 2021-2027, Interreg Europa Środkowa 2021-2027, Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021 -2027 oraz Program Współpracy Transgranicznej Interreg Polska-Ukraina 2021-2027. Ponadto w ramach CS 2(ii) realizowane będą projekty mające oddziaływanie europejskie poprzez przyczynianie się do zwiększenia odporności na zmiany klimatu i przystosowania się do tych zmian na obszarze Unii Europejskiej. W ramach celu szczegółowego dopuszcza się realizację przedsięwzięć z partnerami mającymi siedzibę poza województwem lubelskim.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

Instrumenty finansowe zastosowane będą w przypadku odbiorców pozostających w luce finansowej ze względu na działalność nieukierunkowaną na maksymalizację zysku, którym realizacja inwestycji przyniesie oszczędności. Zaliczają się do nich spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, TBS, organizacje pozarządowe posiadające osobowość prawną, kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych, spółki wspólnot gruntowych (zlokalizowane poza Obszarami Strategicznej Interwencji (OSI) o znaczeniu krajowym).

Planuje się, w przypadku ww. odbiorców, skorzystanie z opcji przewidzianej w art. 58 ust. 5 rozp. ogólnego 2021-2027 w celu skrócenia okresu zwrotu z inwestycji. Instrumenty finansowe będą miały też zastosowanie w przypadku inwestycji realizowanych przez wytwórców, którzy produkowaną energię elektryczną będą sprzedawać w zakresie prowadzonej działalności gospodarczej.

2.1.4.2.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
IV	2 (ii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO022	Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej (w tym: energii elektrycznej, energii cieplnej)	MW	4	174

Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
IV	2 (ii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR029	Szacowana emisja gazów cieplarnianych	tona ekwiwalentu CO ₂ /rok	82 803	2020	74 532	system teleinformatyczny	
IV	2 (ii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR031	Wytworzona energia odnawialna ogółem (w tym: energia elektryczna, energia cieplna)	MWh/rok	0	2020	167 147	system teleinformatyczny	

2.1.4.2.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (ii)	047 Energia odnawialna: wiatrowa	2 159 353
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (ii)	048 Energia odnawialna: słoneczna	125 805 117
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (ii)	049 Energia odnawialna: biomasa	7 527 323
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (ii)	050 Energia odnawialna: biomasa o wysokim poziomie redukcji emisji gazów cieplarnianych	1 520 671
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (ii)	052 Inne rodzaje energii odnawialnej (w tym energia geotermalna)	15 054 643

Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (ii)	01 Dotacja	122 809 228
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (ii)	03 Wsparcie poprzez instrumenty finansowe: pożyczka	16 757 879
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (ii)	05 Wsparcie poprzez instrumenty finansowe: dotacje w ramach operacji instrumentu finansowego.	12 500 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
---------------	---------	-------------------	-----------------	-----	---------------

IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (ii)	03 Miejskie obszary funkcjonalne	28 800 000
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (ii)	28 Obszary wiejskie	38 016 777
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (ii)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	85 250 330

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+

nie dotyczy

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
-	-	-	-	-	-

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (ii)	03 Projekty neutralne w kwestii równouprawnienia płci	152 067 107

2.1.5. Priorytet V Zrównoważona mobilność miejska

2.1.5.1. Cel szczegółowy 2(viii) wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej jako elementu transformacji w kierunku gospodarki zeroemisyjnej

2.1.5.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Stopniowa transformacja gospodarki na gospodarkę niskoemisyjną, a tym samym ograniczenie emisji gazów cieplarnianych i innych substancji to kluczowe wyzwanie w kierunku zapewnienia czystego środowiska oraz element długofalowego zrównoważonego rozwoju.

Zgodnie z polityką Unii Europejskiej w obszarze zielonej i zrównoważonej gospodarki wsparcie będzie ukierunkowane na zwiększenie wykorzystania zrównoważonego transportu publicznego oraz bezemisyjnej mobilności w celu lepszego zrównoważenia systemu transportowego, zmniejszenia negatywnego oddziaływania transportu na środowisko oraz redukcji zatłoczenia motoryzacyjnego. Interwencje będą prowadzić do zintensyfikowania ruchu pieszego i rowerowego oraz wsparcia korzystania z innych form mikromobilności (m.in. hulajnogi elektryczne, urządzenia transportu osobistego), rozwoju inteligentnych systemów transportowych ITS, a także wprowadzania rozwiązań ograniczających tzw. niską emisję, poprzez wspieranie działań na rzecz multimodalnej mobilności, oraz integrację transportu.

W ramach celu wspierane będą działania, które przyczynią się do podniesienia popularności multimodalnych form podróży, takich jak: korzystanie ze środków transportu publicznego zamiast pojazdów silnikowych indywidualnych, inwestycji prowadzących do integracji transportu indywidualnego i zbiorowego (w tym parkingów park&ride, bike&ride, wyposażonych w stacje ładowania pojazdów elektrycznych) oraz dążenie do zwiększenia częstotliwości kursowania transportu zbiorowego na obszarach podmiejskich. Istotną kwestią jest zakup taboru o niskiej lub zerowej emisyjności przeznaczanego do publicznego transportu zbiorowego.

W efekcie spodziewane jest zwiększenie atrakcyjności i popularności komunikacji publicznej, dzięki czemu ograniczone zostanie korzystanie z transportu indywidualnego z udziałem pojazdów spalinowych. Wpłyne to korzystnie na realizację celów związanych z ograniczeniem emisji szkodliwych substancji do środowiska oraz zwiększy bezpieczeństwo i komfort uczestników ruchu, a także atrakcyjność przestrzeni publicznych.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów

Realizacja celu zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej będzie obejmować:

- Zakup oraz modernizację niskoemisyjnego taboru trolejbusowego i autobusowego oraz zeroemisyjnego taboru szynowego dla połączeń miejskich i podmiejskich wraz z niezbędną infrastrukturą.

W przypadku taboru autobusowego, wsparciem będą objęte pojazdy spełniające wymogi dla „ekologicznie czystych pojazdów” w rozumieniu dyrektywy 2009/33/WE, przy czym zakup taboru innego niż bezemisyjny będzie możliwy tylko w przypadku, gdy zakup taboru bezemisyjnego nie będzie uzasadniony z przyczyn eksploatacyjnych lub technicznych.

- Budowę, rozbudowę i przebudowę infrastruktury transportu publicznego, w tym dostosowanie jej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
- Inwestycje ograniczające indywidualny ruch zmotoryzowany i zwiększające ruch pieszego i rowerowy w centrach miast i ich obszarach funkcjonalnych.
- Inwestycje (budowa, rozbudowa i przebudowa) obejmujące systemy ITS wspierające dekarbonizację transportu i zrównoważoną mobilność, jak również rozwiązania umożliwiające integrację taryfową i wdrożenie koncepcji „Mobilność jako Usługa” (MaaS), w tym systemy biletowe i aplikacje planowania podróży.
- Działania informacyjno-promocyjne i edukacyjne promujące korzystanie z niskoemisyjnego transportu zbiorowego, transportu multimodalnego i rowerowego oraz ruchu

niezmotoryzowanego, jako element szerszego projektu związanego z infrastrukturą transportową.

- Działania związane z przygotowaniem i aktualizacją Planów Zrównoważonej Mobilności Miejskiej opracowywanych i wdrażanych przez odpowiednie organy gmin lub umocowane do tego formy współdziałania jednostek samorządu terytorialnego.

Nie będą wspierane inwestycje w infrastrukturę drogową służącą dla indywidualnego ruchu samochodowego, z wyłączeniem:

- obiektów P+R („parkuj i jedź”) zlokalizowanych na obrzeżach miast, w miejscach zapewniających integrację z publicznym transportem zbiorowym;
- infrastruktury ładowania i tankowania pojazdów zeroemisyjnych, spełniającej wymogi Dyrektywy 2014/94/UE oraz zapewniającej niedyskryminacyjny dostęp dla wszystkich użytkowników – jeżeli nie ma możliwości finansowania inwestycji ze źródeł prywatnych lub z pomocy zwrotnej, a inwestycja uzasadniona jest odpowiednią analizą popytu i potrzeb.
- środków ukierunkowanych na poprawę bezpieczeństwa niechronionych użytkowników dróg (w tym pieszych i rowerzystów)

[Przepis uzależniający wsparcie dla inwestycji od przyjęcia Planów Zrównoważonej Mobilności Miejskiej (SUMP)]

Priorytetowe wsparcie otrzymają projekty powiązane z wprowadzaniem integracji taryfowej oraz wdrażaniem koncepcji MaaS.

Katalog beneficjentów

- JST, ich związki, porozumienia i stowarzyszenia,
- Jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną,
- Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają JST lub ich związki,
- Podmioty świadczące usługi transportu publicznego na zlecenie jednostek samorządu terytorialnego i ich związków na terenie miast objętych działaniem wyłonione do świadczenia tych usług zgodnie z PZP.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia

Głównym trybem wyboru projektów do dofinansowania będzie tryb konkurencyjny. Dopuszcza się zastosowanie trybu niekonkurencyjnego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno - gospodarczego rozwoju regionu, w tym także m.in. projektów realizowanych w formule ZIT po spełnieniu określonych warunków. Wszystkie wspierane projekty będą musiały wykazać wyraźny pozytywny wpływ na środowisko, przedstawiony w formie oszczędności energii, obniżonej emisji CO₂ i pyłów PM 10 oraz PM 2,5 do atmosfery, zgodnie z zapisami Dyrektywy 2008/50/WE (zmienionej Dyrektywą 2015/1480/WE), lub wzrostu wykorzystania odnawialnych źródeł energii.

Główne grupy docelowe

Mieszkańcy województwa lubelskiego, osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach CS przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 9 i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi

przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antydyskryminacyjna znajdują odzwierciedlenie w niedyskryminacyjnych kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu, w tym mechanizmów i narzędzi w ramach procesu monitorowania i kontroli operacji (np. stosowne pytania w listach sprawdzających) oraz w zakresie udostępniania informacji publicznej. Działania obejmować będą m.in. konieczność zapewnienia równego dostępu do produktów, rezultatów projektu dla wszystkich odbiorców poprzez wymóg zasady uniwersalnego projektowania.

Infrastruktura transportowa oraz tabor komunikacji publicznej muszą być dostosowane do potrzeb Osób starszych, matek z wózkami dziecięcymi. Kluczowym celem działań projektowych i budowlanych (w zakresie infrastruktury) oraz konstruktorskich (w zakresie taboru) jest dostosowanie infrastruktury i pojazdów do ich potrzeb. W efekcie powinny one tworzyć spójny organizm zawierający kompatybilne, funkcjonalne i łatwe w użyciu rozwiązania. W przypadku usług świadczonych drogą elektroniczną zastosowany zostanie standard dostępności cyfrowej WCAG 2.1. na poziomie AA.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Wsparciem będą objęte inwestycje wdrażane na obszarach miast i ich obszarach funkcjonalnych. W celu zwiększenia efektywności podejmowanych interwencji poprzez realizację zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby oraz problemy rozwojowe miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie w przedmiotowym celu szczegółowym zaplanowano wykorzystanie instrumentu ZIT. Instrument ZIT będzie realizowany na terenie obszarów strategicznej interwencji w postaci Miejskich Obszarów Funkcjonalnych wskazanych w SRWL2030.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w CS 2(viii) będą realizowane wyłącznie na poziomie regionalnym. Podjęte działania przyczynią się do stopniowej transformacji gospodarki w kierunku gospodarki niskoemisyjnej, a tym samym ograniczenia emisji gazów cieplarnianych i innych substancji, co stanowi kluczowe wyzwanie w kierunku zapewnienia czystego środowiska oraz element długofalowego zrównoważonego rozwoju. Pomimo regionalnego charakteru projektów, tj. ograniczonego obszarowo do miast i ich obszarów funkcjonalnych na terenie województwa lubelskiego nie przewiduje się działań międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych. Jednakże, biorąc pod uwagę przygraniczne położenie województwa lubelskiego przy zewnętrznej granicy Unii Europejskiej, Instytucja Zarządzająca będzie starać się zachęcać potencjalnych beneficjentów wspierających działania zmierzające do osiągnięcia znacznej redukcji emisji gazów cieplarnianych dla mobilności w swoich miastach, miasteczkach i połączonych z nimi obszarach wiejskich do korzystania z efektów projektów współpracy międzyregionalnej, transgranicznej czy transnarodowej, np. w ramach programów: Interreg Europa 2021-2027, Interreg Europa Środkowa 2021-2027, Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021 -2027 oraz Program Współpracy Transgranicznej Interreg Polska-Ukraina 2021-2027. Ponadto w ramach CS 2(viii) realizowane będą projekty mające oddziaływanie europejskie poprzez ich wpływ na realizację ogólnoeuropejskich celów związanych z promowaniem zrównoważonej mobilności i ograniczaniem emisji z transportu, a tym samym dążeniem do budowy gospodarki niskoemisyjnej na obszarze Unii Europejskiej. W ramach celu szczegółowego dopuszcza się realizację przedsięwzięć z partnerami mającymi siedzibę poza województwem lubelskim.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

Główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.5.1.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
V	2 (viii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO057	Pojemność ekologicznego taboru do zbiorowego transportu publicznego	osoby	0	1 031
V	2 (viii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO058	Wspierana infrastruktura rowerowa	km	0	62
V	2 (viii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	PLRO098	Liczba wybudowanych zintegrowanych węzłów przesiadkowych	szt.	0	15

Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
V	2 (viii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR062	Roczna liczba użytkowników nowego lub zmodernizowanego transportu publicznego	użytkownicy	0	2020	8 946 822	system teleinformatyczny	
V	2 (viii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR064	Roczna liczba użytkowników infrastruktury rowerowej	użytkownicy	188 176	2020	689 644	system teleinformatyczny	

2.1.5.1.3. Indykatorywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
V	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (viii)	077 Działania mające na celu poprawę jakości powietrza i ograniczenie hałasu	32 584 569
V	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (viii)	081 Infrastruktura czystego transportu miejskiego	60 151 240
V	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (viii)	082 Tabor czystego transportu miejskiego	13 338 712
V	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (viii)	083 Infrastruktura rowerowa	12 703 535
V	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (viii)	085 Cyfryzacja transportu, gdy ma częściowo na celu redukcję emisji gazów cieplarnianych: transport miejski	6 351 768
V	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (viii)	086 Infrastruktura paliw alternatywnych	1 905 530

Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
V	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (viii)	01 Dotacja	127 035 354

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
V	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (viii)	03 Miejskie obszary funkcjonalne	31 310 000
V	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (viii)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	95 725 354

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+*Nie dotyczy*

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
-	-	-	-	-	-

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IV	EFRR	Słabiej rozwinięte	2 (viii)	03 Projekty neutralne w kwestii równouprawnienia płci	127 035 354

2.1.6. Priorytet VI Zrównoważony system transportu

2.1.6.1. Cel szczegółowy 3(ii) rozwój i udoskonalanie zrównoważonej, odpornej na zmiany klimatu, inteligentnej i intermodalnej mobilności na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym, w tym poprawę dostępu do TEN-T oraz mobilności transgranicznej

2.1.6.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

1. Infrastruktura drogowa oraz infrastruktura dla ruchu niezmotoryzowanego

Jednym z kluczowych elementów polityki spójności Unii Europejskiej w sektorze transportu jest dążenie do utworzenia jednolitego europejskiego systemu transportu oraz osiągnięcia konkurencyjnego i zasobooszczędnego systemu transportu. Wspierane działania będą ukierunkowane na zrównoważony rozwój sektora transportu, m.in. poprzez uzupełnienie deficytów w obszarze infrastruktury, poprawę mobilności, przy jednoczesnym osiągnięciu zmniejszenia emisji zanieczyszczeń oraz poprawę bezpieczeństwa w ruchu.

Podejmowane działania przyczynią się do wzmocnienia układu powiązań drogowych w regionie, zwłaszcza na obszarach oddalonych od ośrodków rozwoju gospodarczego, na obszarach nadgranicznych, na obszarach o specyficznych walorach uzdrowiskowych i turystycznych oraz na obszarach miast.

W rezultacie nastąpi poprawa warunków ruchu na drogach, w tym wzrost bezpieczeństwa ruchu, skrócenie czasu podróży, tym samym zwiększy się mobilność mieszkańców. Usprawnienie połączeń transportowych pozytywnie wpłynie na wzrost atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej województwa lubelskiego.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów:

W zakresie infrastruktury drogowej przewiduje się następujące działania (drogi o kategorii niższej niż drogi krajowe):

- inwestycje zapewniające niezbędne połączenia (poprzez budowę i przebudowę połączeń drogowych) do sieci TEN-T, przejść granicznych, terenów inwestycyjnych, terminali intermodalnych, centrów logistycznych oraz innych gałęzi zrównoważonego transportu;
- inwestycje umożliwiające wykonywanie codziennych przewozów publicznego transportu zbiorowego o charakterze użyteczności publicznej,
- budowa obwodnic;
- punktowe inwestycje zapewniające poprawę bezpieczeństwa w ruchu drogowym, a także inwestycje zwiększające bezpieczeństwo niezmotoryzowanych uczestników ruchu;
- rozwój Inteligentnych Systemów Transportowych dla transportu drogowego oraz aktywnej mobilności
- budowa infrastruktury ładowania/tankowania samochodów zeroemisyjnych, spełniającej wymogi Dyrektywy 2014/94/UE oraz zapewniającej niedyskryminacyjny dostęp dla wszystkich użytkowników – jeżeli nie ma możliwości finansowania inwestycji ze źródeł prywatnych lub z pomocy zwrotnej, a inwestycja uzasadniona jest odpowiednią analizą popytu i potrzeb.

Tam gdzie jest to technicznie możliwe, realizowane projekty w zakresie infrastruktury drogowej będą obejmowały zapewnienie retencji i podczyszczania wód opadowych poprzez wykorzystanie zielonej i niebieskiej infrastruktury oraz rozwiązań opartych na przyrodzie.

Z zastrzeżeniem obwodnic, inwestycje drogowe realizowane na obszarach miast nie będą obejmowały budowy nowych, ani zwiększenia pojemności lub przepustowości istniejących dróg lub parkingów i nie będą przyczyniały się do zwiększenia natężenia ruchu samochodowego na obszarach miejskich. Inwestycje te będą musiały być zgodne z właściwymi Planami Zrównoważonej Mobilności Miejskiej (SUMP) lub w przypadku ich braku – z innymi właściwymi dokumentami planowania mobilności miejskiej.

Wszystkie projekty dotyczące budowy lub modernizacji dróg będą obejmowały dostosowanie dróg do nośności 11,5 tony/oś.

Wszystkie inwestycje w infrastrukturę transportową, wspierane w ramach niniejszego celu szczegółowego, będą musiały wynikać z odpowiednich dokumentów wypełniających warunków podstawowy lub dokumentów planowania transportu na poziomie lokalnym.

Wsparciem będzie również objęta budowa i modernizacja infrastruktury dla ruchu niezmotoryzowanego, w tym dróg rowerowych oraz ciągów pieszo-rowerowych.

Katalog beneficjentów

Do głównych grup beneficjentów należą jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, porozumienia i stowarzyszenia.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia

Głównym trybem wyboru projektów będzie tryb niekonkurencyjny. Zastosowanie trybu niekonkurencyjnego podyktowane jest kategorią podmiotów, które ubiegać mogą się o dofinansowanie – w przypadku projektów obejmujących inwestycje w infrastrukturę dróg wojewódzkich położonych poza miastami na prawach powiatu, jedynym beneficjentem wsparcia będzie samorząd województwa. Projekty realizowane w ramach celu szczegółowego będą musiały wykazać się pozytywnym wpływem na zmniejszenie zatorów i usunięcie wąskich gardeł oraz uwzględniać elementy bezpieczeństwa ruchu drogowego (przejścia dla pieszych, azyle dla pieszych, separatory, bariery ochronne, itp.). Preferowane do wsparcia będą projekty charakteryzujące się wysokim stopniem przygotowania przekładającym się na gotowość do ich realizacji.

2. Publiczny transport zbiorowy

Działania w ramach niniejszego celu szczegółowego skierowane będą na rozwój i zwiększenie dostępności zintegrowanego, multimodalnego publicznego transportu zbiorowego w regionie, obejmującego transport autobusowy i kolejowy, a co za tym idzie na zwiększenie jego konkurencyjności względem indywidualnego transportu drogowego.

Wspierane inwestycje przyczynią się do poprawy wewnętrznej spójności regionu, włączenia społecznego, skrócenia czasu podróży, redukcji emisji zanieczyszczeń oraz poprawy bezpieczeństwa i jakości życia w regionie.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów:

W zakresie publicznego transportu zbiorowego przewiduje się następujące działania:

- zakup nowoczesnego, bezemisyjnego taboru kolejowego wyposażonego w urządzenia pokładowe ERTMS oraz modernizacja⁴ istniejącego taboru, do przewozów o charakterze regionalnym, dostosowanego do osób o ograniczonej mobilności;
- budowa/rozbudowa bazy utrzymaniowo-naprawczej taboru kolejowego;
- inwestycje w infrastrukturę kolejową zarządzaną przez samorząd terytorialny lub podległe mu jednostki;
- zakup i modernizację taboru autobusowego wykorzystywanego w publicznym transporcie zbiorowym o charakterze użyteczności publicznej, spełniającego wymogi dla „ekologicznie czystych pojazdów” w rozumieniu dyrektywy 2009/33/WE;
- budowę i modernizację infrastruktury publicznego transportu zbiorowego, w tym węzłów przesiadkowych, obiektów P+R („parkuj i jedź”), przystanków, zatok i wiat, a także infrastruktury ładowania/tankowania pojazdów bezemisyjnych wykorzystywanych w publicznym transporcie zbiorowym;
- rozwój systemów cyfrowych transportu publicznego i działania na rzecz taryfowej integracji transportu zbiorowego (systemy typu „wspólny bilet”).

Wybór projektów obejmujących inwestycje w infrastrukturę kolejową będzie dokonywany m.in. w oparciu o kryteria minimalnej częstotliwości pociągów, wielkości obsługiwanego ruchu pasażerskiego lub towarowego oraz zwiększenia punktualności i prędkości handlowej pociągów. Wsparcie dla obiektów P+R („parkuj i jedź”) będzie możliwe pod warunkiem zlokalizowania ich poza centrami miast, w miejscach zapewniających odpowiednią integrację z publicznym transportem zbiorowym.

⁴ modernizacja taboru – modernizacja rozumiana jako ulepszenie, polegające na przebudowie, rozbudowie obiektu lub powodujące, iż jego wartość po zakończeniu ulepszenia przewyższy pierwotną wartość użytkową mierzoną kosztami eksploatacyjnymi, wielkością emisji lub innymi miernikami. Remont główny, zmierzający do odtworzenia stanu pierwotnego, nie będzie mieścić się w katalogu możliwych do dofinansowania wydatków.

Wszystkie inwestycje w infrastrukturę transportową, wspierane w ramach niniejszego celu szczegółowego, będą musiały wynikać z odpowiednich dokumentów wypełniających warunek podstawowy lub dokumentów planowania transportu na poziomie lokalnym.

Katalog beneficjentów

Do głównych grup beneficjentów należą jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, porozumienia i stowarzyszenia oraz podmioty świadczące usługi transportu publicznego na zlecenie jednostek samorządu terytorialnego i ich związków na terenie miast objętych działaniem wyłonione w trybie przewidzianym w ustawie o publicznym transporcie zbiorowym.

Główne kierunkowe zasady udzielania wsparcia

Głównym trybem wyboru projektów będzie tryb niekonkurencyjny.

Zastosowanie trybu niekonkurencyjnego podyktowane jest ograniczonym katalogiem beneficjentów – w przypadku infrastruktury kolejowej mamy do czynienia z monopolem kompetencyjnym.

Główne grupy docelowe

Grupą docelową podejmowanych interwencji będą mieszkańcy województwa lubelskiego i turyści oraz osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach CS przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 9 i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 Konwencji ONZ. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antydyskryminacyjna znajdą odzwierciedlenie w niedyskryminacyjnych kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu, w tym mechanizmów i narzędzi w ramach procesu monitorowania i kontroli operacji (np. stosowne pytania w listach sprawdzających) oraz w zakresie udostępniania informacji publicznej. W CS podejmowane będą działania polegające na dostosowaniu infrastruktury i taboru do potrzeb OzN i osób z innymi ograniczeniami np. ruchowymi. Działania i przygotowane materiały promocyjne zgodne ze standardem dostępności uwzględniają usługi dostępnościowe – audiodeskrypcja, napisy, tłumacz języka migowego. Wszystkie działania w obszarze transportu miejskiego zarówno w zakresie infrastruktury jak i taboru będą zapewniać dostępność dla osób o ograniczonej mobilności oraz z niepełnosprawnościami.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach CS nie jest planowane wykorzystanie narzędzi terytorialnych.

Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

W ramach CS 3(ii) nie przewiduje się obecnie przedsięwzięć w zakresie współpracy międzyregionalnej, transgranicznej i ponadnarodowej. Planowany do realizacji zakres działań w

ramach niniejszego celu szczegółowego nie wykracza poza terytorium województwa, w związku z czym nie jest planowana współpraca z beneficjentami innych regionów lub państw członkowskich. Jednakże mając na względzie fakt, że realizowane projekty na obszarze województwa lubelskiego będą miały wpływ na poprawę mobilności również na poziomie europejskim, nie wyklucza się tego typu działań.

Planowany w ramach CS 3(ii) zakres wsparcia wpisuje się pośrednio w Strategię UE dla regionu Morza Bałtyckiego (cel: „Rozwój połączeń w regionie”, obszar: „Transport – Ulepszenie wewnętrznych i zewnętrznych połączeń transportowych”) poprzez m.in. poprawę połączeń w regionie oraz z pozostałą częścią UE, a także zminimalizowanie wpływu transportu na środowisko. Działania są również komplementarne z interwencją w ramach Programów: Interreg Europa 2021-2027 oraz Interreg Europa Środkowa 2021-2027.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.6.1.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
VI	3 (ii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO044	Długość nowych lub rozbudowanych dróg – poza TEN-T	km	0	9,16
VI	3 (ii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO046	Długość dróg przebudowanych lub zmodernizowanych – poza TEN-T	km	0	48,01
VI	3 (ii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	PLRO 113	Liczba zakupionych jednostek kolejowego taboru pasażerskiego	szt.	0	7

Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
VI	3 (ii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR 056	Oszczędność czasu dzięki udoskonalonej infrastrukturze drogowej	osobni/rok	0	2020	672 463	system teleinformatyczny	
VI	3 (ii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	PLR 022	Liczba osób korzystających z zakupionego lub zmodernizowanego kolejowego taboru pasażerskiego w ciągu roku	osoby/rok	0	2020	159 894	system teleinformatyczny	

2.1.6.1.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
---------------	---------	-------------------	-----------------	-----	---------------

VI	EFRR	Słabiej rozwinięte	3(ii)	077 Działania mające na celu poprawę jakości powietrza i ograniczenie hałasu	12 572 165
VI	EFRR	Słabiej rozwinięte	3(ii)	082 Tabor czystego transportu miejskiego	1 142 924
VI	EFRR	Słabiej rozwinięte	3(ii)	083 Infrastruktura rowerowa	11 429 241
VI	EFRR	Słabiej rozwinięte	3(ii)	086 Infrastruktura paliw alternatywnych	13 715 089
VI	EFRR	Słabiej rozwinięte	3 (ii)	089 Nowo wybudowane lub rozbudowane drugorzędne połączenia drogowe z siecią drogową i węzłami TEN-T	22 858 481
VI	EFRR	Słabiej rozwinięte	3 (ii)	090 Nowo wybudowane lub rozbudowane inne krajowe, regionalne i lokalne drogi dojazdowe	2 285 848
VI	EFRR	Słabiej rozwinięte	3 (ii)	093 Inne drogi przebudowane lub zmodernizowane (autostrady, drogi krajowe, regionalne lub lokalne)	123 435 798
VI	EFRR	Słabiej rozwinięte	3 (ii)	094 Cyfryzacja transportu: transport drogowy	6 628 959
VI	EFRR	Słabiej rozwinięte	3 (ii)	095 Cyfryzacja transportu, gdy ma częściowo na celu redukcję emisji gazów cieplarnianych: transport drogowy	228 585
VI	EFRR	Słabiej rozwinięte	3 (ii)	107 Bezemisyjny / zasilany energią elektryczną tabor kolejowy	27 430 177
VI	EFRR	Słabiej rozwinięte	3 (ii)	109 Transport multimodalny (poza miastami)	6 857 544

Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VI	EFRR	Słabiej rozwinięte	3 (ii)	01 Dotacja	228 584 811

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VI	EFRR	Słabiej rozwinięte	3 (ii)	28 Obszary wiejskie	123 435 798
VI	EFRR	Słabiej rozwinięte	3 (ii)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	105 149 013

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+

Nie dotyczy

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
-	-	-	-	-	-

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VI	EFRR	Słabiej rozwinięte	3 (ii)	03 Projekty neutralne w kwestii równouprawnienia płci	228 584 811

2.1.7. Priorytet VII Rozwój infrastruktury społecznej i zdrowotnej

2.1.7.1. Cel szczegółowy 4(ii) (EFRR) poprawa równego dostępu do wysokiej jakości usług sprzyjających włączeniu społecznemu w zakresie kształcenia, szkoleń i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój łatwo dostępną infrastrukturę, w tym poprzez wspieranie odporności w zakresie kształcenia i szkolenia na odległość oraz online

2.1.7.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Celem interwencji jest poprawa dostępności do edukacji na wszystkich poziomach kształcenia. Wspierane będą działania zmierzające do modernizacji i unowocześnienia infrastruktury, w szczególności w celu realizacji wysokiej jakości kształcenia, dostępnego dla wszystkich uczniów. Działania mają na celu w szczególności rozwój ośrodków wychowania przedszkolnego, szkół i placówek ogólnodostępnych do przyjęcia uczniów z niepełnosprawnościami oraz wzmocnienie ich potencjału sprzętowego i infrastrukturalnego. Działania związane z rozbudową infrastruktury będą uwzględniać uwarunkowania demograficzne występujące na danym obszarze oraz zasadę dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Zaplanowano również działania ukierunkowane na wzmocnienie potencjału do realizacji nauczania w systemie zdalnym (on-line).

Istotnym wyzwaniem jest przede wszystkim poprawa warunków kształcenia uczniów z niepełnosprawnościami. Tempo dotychczasowych zmian w tej sferze jest niewystarczające. Konieczność wprowadzenia opisanych wyżej rozwiązań jest ewidentna i niezbędna. Ma szczególne znaczenie zwłaszcza w mniejszych miastach i na obszarach wiejskich, gdzie nakłady pieniężne na edukację dzieci z niepełnosprawnościami są znacznie bardziej ograniczone. Osoby takie są w większym stopniu narażone na wykluczenie społeczne.

Rezultatem interwencji będzie wzrost jakości kształcenia oraz wzrost dostępności nauczania dla wszystkich uczniów w regionie (w tym nauczania w systemie zdalnym). Realizacja zasady dostępności dla osób z niepełnosprawnościami przyczyni się do wzrostu udziału uczniów z niepełnosprawnościami w nauczaniu w szkołach/placówkach ogólnodostępnych, jak również do wzrostu zatrudnialności nauczycieli, będących osobami z niepełnosprawnościami. Przy realizacji działań związanych z modernizacją i unowocześnianiem obiektów szkolnych będzie stosowany standard dostępności zgodnie z modelem „Przestrzeń dostępnej szkoły”.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów

- Inwestycje w infrastrukturę edukacji przedszkolnej, w tym w szczególności na obszarach deficytowych, m.in.: budowa, rozbudowa, przebudowa, adaptacja i modernizacja obiektów na potrzeby prowadzenia działalności edukacyjnej w tym m.in. place zabaw wraz z zapewnieniem niezbędnego wyposażenia gwarantującego wysoką jakość kształcenia, uzupełnienie przyszkolnej infrastruktury sportowej, w tym przystosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
- Inwestycje w infrastrukturę edukacji ogólnej, m.in. budowa, rozbudowa, przebudowa, adaptacja i modernizacja obiektów edukacyjnych wraz z zapewnieniem niezbędnego wyposażenia dla szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne, które pozwoli na wsparcie procesu rozwoju kompetencji kluczowych i umiejętności uniwersalnych niezbędnych na rynku pracy oraz umożliwi proces doskonalenia indywidualnego podejścia do pracy z uczniem wykazującym specjalne potrzeby edukacyjne, uzupełnienie przyszkolnej infrastruktury sportowej, w tym przystosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
- Adaptacja pracowni symulujących rzeczywiste warunki pracy dla uczniów szkół specjalnych w szkołach/placówkach ogólnodostępnych.

- Inwestycje w infrastrukturę kształcenia zawodowego w celu dostosowania do potrzeb rynku pracy, m.in. budowa, rozbudowa, przebudowa, adaptacja i modernizacja infrastruktury placówek oświaty i zapewnienie niezbędnego wyposażenia placówek gwarantującego wysoką jakość kształcenia, uzupełnienie przyszkolnej infrastruktury sportowej, w tym przystosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
- Inwestycje w infrastrukturę kształcenia ustawicznego w celu zwiększenia uczestnictwa osób dorosłych w uczeniu się przez całe życie, m.in. budowa, rozbudowa, przebudowa, adaptacja i modernizacja infrastruktury placówek oświaty wraz z zapewnieniem niezbędnego wyposażenia gwarantującego wysoką jakość kształcenia, uzupełnienie przyszkolnej infrastruktury sportowej, w tym przystosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.
- Inwestycje w infrastrukturę szkolnictwa wyższego (w tym wyższego zawodowego) w celu podniesienia jakości kształcenia i dostosowania do potrzeb rynku pracy, m.in. budowa, rozbudowa, przebudowa, adaptacja i modernizacja infrastruktury uczelni wyższych i zapewnienie niezbędnego wyposażenia gwarantującego wysoką jakość kształcenia, uzupełnienie przyszkolnej infrastruktury sportowej, w tym przystosowanie do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

W ramach ww. punktów możliwe jest wsparcie na rzecz poprawy dostępności infrastruktury edukacyjnej do wysokiej jakości edukacji dla osób z niepełnosprawnościami, sprzyjającej włączeniu społecznemu. Wspierane działania muszą być zgodne z zasadą uniwersalnego projektowania.

- Wdrażanie rozwiązań pozwalających na realizację zadań edukacyjnych w systemie on-line oraz podniesienie standardu technologicznego systemu zdalnego nauczania, poprzez rozwój niezbędnej infrastruktury (umożliwiającej m.in. skuteczne wykorzystywanie dostępu do szybkiego szerokopasmowego internetu), wyposażenie w niezbędny sprzęt oraz dostosowanie do warunków odpowiadających możliwościom osób z niepełnosprawnościami.

Katalog beneficjentów

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, porozumienia i stowarzyszenia.
- Uczelnie.
- Organy prowadzące ośrodki wychowania przedszkolnego, szkoły i placówki oświatowe, w tym placówki kształcenia ustawicznego.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia

Głównym trybem wyboru projektów do dofinansowania będzie tryb konkurencyjny. Dopuszcza się zastosowanie trybu niekonkurencyjnego dla przedsięwzięć o strategicznym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu oraz projektów realizowanych w formule ZIT.

- Preferowane będą projekty realizowane w oparciu o istniejącą bazę lokalową oraz projekty przewidujące zastosowanie technologii informacyjno-komunikacyjnych.
- Preferowane będą projekty realizowane na obszarach wiejskich, na terenie miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze oraz na obszarach zagrożonych trwałą marginalizacją.
- Premiowana będzie komplementarność wsparcia, w tym z EFS+.
- Realizowane interwencje będą komplementarne do programów FERS, KPO.
- Warunkiem udzielenia wsparcia w ramach cs 4(ii) będzie zgodność projektu z „Mapą potrzeb Województwa Lubelskiego w zakresie infrastruktury edukacyjnej i społecznej”.

Główne grupy docelowe

Ośrodki wychowania przedszkolnego, szkoły i placówki oświatowe, Lokalne Ośrodki Wiedzy i Edukacji, uczelnie z terenu woj. lubelskiego, ich uczniowie. Mieszkańcy województwa lubelskiego, a także podmioty gospodarcze i instytucje korzystające z rezultatów projektu.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach CS przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 9 i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antydyskryminacyjna znajdą odzwierciedlenie w niedyskryminacyjnych kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu, w tym mechanizmów i narzędzi w ramach procesu monitorowania i kontroli operacji (np. stosowne pytania w listach sprawdzających) oraz w zakresie udostępniania informacji publicznej. W CS zostanie to zapewnione m.in. poprzez przestrzeganie zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla OZN i stosowanie zasady uniwersalnego projektowania oraz mechanizmu racjonalnych usprawnień. Podejmowane będą w szczególności działania dotyczące dostosowania infrastruktury gwarantującej równy dostęp dla wszystkich użytkowników, w szczególności osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnościami. Działania nakierowane będą również na stosowanie standardu dostępności cyfrowej WCAG 2.1. na poziomie AA, w zakresie wdrażania rozwiązań pozwalających na wykonywanie edukacji w systemie on-line.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W celu zwiększenia efektywności podejmowanych interwencji poprzez realizację zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby oraz problemy rozwojowe miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie w przedmiotowym celu szczegółowym zaplanowano wykorzystanie instrumentu ZIT. Instrument ZIT będzie realizowany na terenie obszarów strategicznej interwencji w postaci Miejskich Obszarów Funkcjonalnych wskazanych w SRWL2030. Możliwość zastosowania preferencji dla projektów wynikających z Gminnych Programów Rewitalizacji.

Możliwość zastosowania preferencji dla projektów wynikających ze strategii terytorialnych opracowanych przez partnerstwa JST w celu wdrażania Innego Instrumentu Terytorialnego (strategii rozwoju ponadlokalnego lub strategii IIT). Przedsięwzięcia, wynikające ze strategii terytorialnych, opracowanych w ramach projektu Centrum Wsparcia Doradczego, uzyskają preferencje w postaci premii punktowych w naborach konkurencyjnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w CS 4(ii) będą realizowane wyłącznie na poziomie regionalnym. Celem interwencji jest poprawa dostępności do edukacji na wszystkich poziomach kształcenia poprzez działania zmierzające do modernizacji i unowocześnienia infrastruktury. Z uwagi na ukierunkowanie interwencji w ramach CS 4(ii) mające wymiar regionalny (konieczność zdiagnozowania potrzeb jako warunku uzyskania wsparcia), w ramach CS nie przewiduje się działań międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych. Jednakże, biorąc pod uwagę przygraniczne położenie

województwa lubelskiego przy zewnętrznej granicy Unii Europejskiej, Instytucja Zarządzająca będzie starać się zachęcać potencjalnych beneficjentów Działania do korzystania z efektów projektów współpracy międzyregionalnej, transgranicznej czy transnarodowej. Zaplanowane działania są również komplementarne z działaniami wynikającymi z programu o charakterze międzyregionalnym: Interreg Europa 2021-2027 i transgranicznym: Program Współpracy Transgranicznej Interreg Polska – Ukraina 2021-2027. Realizowane interwencje będą komplementarne do programu Erasmus.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.7.1.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
VII	4 (ii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	PLRO121	Liczba wspartych przedszkoli	szt.	0	36
VII	4 (ii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	PLRO125	Liczba wspartych szkół	szt.	0	135

Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
VII	4 (ii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR070	Roczna liczba użytkowników w nowych lub zmodernizowanych placówkach opieki nad dziećmi	użytkownicy/rok	0	2020	1 958	system teleinformatyczny	
VII	4 (ii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR071	Roczna liczba użytkowników w nowych lub zmodernizowanych placówkach oświatowych	użytkownicy/rok	0	2020	17 105	system teleinformatyczny	

2.1.7.1.3. Indykatory podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (ii)	121 Infrastruktura na potrzeby wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem	5 785 577
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (ii)	122 Infrastruktura na potrzeby szkolnictwa podstawowego i średniego	5 785 577
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (ii)	123 Infrastruktura na potrzeby szkolnictwa wyższego	6 111 525

VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (ii)	124 Infrastruktura na potrzeby kształcenia i szkolenia zawodowego oraz edukacji dorosłych	14 912 121
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (ii)	172 Finansowanie krzyżowe w ramach EFRR (wsparcie dla działań typowych dla EFS+ koniecznych do wdrożenia części operacji objętej EFRR i bezpośrednio z nią związanych)	665 200

Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (ii)	01 Dotacja	33 260 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (ii)	03 Miejskie obszary funkcjonalne	16 740 000
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (ii)	28 Obszary wiejskie	8 315 000
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (ii)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	8 205 000

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+

Nie dotyczy

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
-	-	-	-	-	-

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (ii)	03 Projekty neutralne w kwestii równouprawnienia płci	33 260 000

2.1.7.2. Cel szczegółowy 4(iii) (EFRR) wspieranie włączenia społeczno-gospodarczego społeczności marginalizowanych, gospodarstw domowych o niskich dochodach oraz grup w niekorzystnej sytuacji, w tym osób o szczególnych potrzebach, dzięki zintegrowanym działaniom obejmującym usługi mieszkaniowe i usługi społeczne

2.1.7.2.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Na terenie województwa lubelskiego zauważalne są dysproporcje terytorialne w dostępie do usług społecznych z dominującą pozycją instytucjonalnych form pomocy. Wskaźnik ubóstwa mieszkańców województwa jest wyższy od przeciętnego w Polsce, dodatkowo coraz większe wyzwanie dla systemu stanowi postępujący proces starzenia się społeczeństwa. Ograniczony dostęp do wysokiej jakości usług społecznych dotyka w największej mierze osoby wykluczone, zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym m.in. rodziny wielodzietne, osoby bezrobotne, dzieci pozbawione opieki rodzicielskiej, osoby starsze, osoby opuszczające zakłady karne, osoby opuszczające placówki pieczy zastępczej, osoby w kryzysie bezdomności czy osoby z niepełnosprawnościami i ich rodziny, osoby z zaburzeniami psychicznymi w tym osoby uzależnione i ich rodziny. Kluczowe znaczenie dla przeciwdziałania negatywnym trendom w obszarze włączenia i integracji społecznej ma rozwój usług świadczonych na poziomie społeczności lokalnych opartych na formach zdeinstytucjonalizowanych. Niezbędne jest podjęcie działań związanych ze wsparciem infrastruktury usług społecznych, m.in. w zakresie: przejścia z usług instytucjonalnych na usługi świadczone w środowisku lokalnym, wsparcia mieszkalnictwa o charakterze wspomaganym i chronionym, czy deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej.

Konieczne jest wzmacnianie instytucji pomocy społecznej i integracji społecznej, w tym instytucji odpowiedzialnych za dostarczanie usług społecznych poprzez podnoszenie bezpieczeństwa epidemicznego w tych instytucjach.

Celem interwencji jest upowszechnienie dostępu do wysokiej jakości usług społecznych poprzez inwestycje w infrastrukturę niezbędną do ich realizacji. Przedmiotowe wsparcie pozwoli na osiągnięcie następujących rezultatów:

- wzrost dostępności do wysokiej jakości usług społecznych na obszarze całego województwa,
- wzmocnienie potencjału instytucji systemu pomocy i integracji społecznej, z uwzględnieniem zasad deinstytucjonalizacji,
- wzmocnienie odporności systemu usług społecznych na zagrożenie epidemiczne,
- wsparcie procesu deinstytucjonalizacji usług społecznych i rozwój środowiskowych form pomocy.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów

Działania przewidziane do realizacji w ramach celu obejmują:

- Projekty w zakresie:
  - a) robót budowlanych i wyposażenia infrastruktury usług społecznych i integracji społecznej, aktywizacji społeczno-zawodowej, rozwoju usług w społeczności lokalnej i deinstytucjonalizacji usług, integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów (wsparcie infrastruktury bezpośrednio wykorzystywanej przez osoby wykluczone lub zagrożone wykluczeniem społecznym),
  - b) wsparcia remontów i modernizacji (oraz wyposażenia) mieszkań adaptowalnych umożliwiających osobom wymagającym wsparcia w codziennym funkcjonowaniu pozostanie w swoich mieszkaniach,

- c) modernizacji, adaptacji (do potrzeb osób potrzebujących) oraz zakupu wyposażenia infrastruktury niezbędnej do świadczenia środowiskowych form wsparcia w miejscu zamieszkania,
  - d) robót budowlanych i wyposażenia infrastruktury mieszkalnictwa o charakterze wspomaganym i chronionym (w uzasadnionych przypadkach także zakup lokali mieszkalnych na przedmiotowe cele), w tym dla cudzoziemców objętych indywidualnym planem integracji.
- Dostosowanie infrastruktury placówek całodobowych o charakterze długoterminowym do realizacji nowych usług o charakterze dziennym i środowiskowym – z uwzględnieniem zasad deinstytucjonalizacji.
  - Wsparcie infrastruktury (mieszkania/lokale - z wyłączeniem budowy nowych obiektów) wykorzystywanej w ramach najmu socjalnego, w tym dla cudzoziemców objętych indywidualnym planem integracji.

Katalog beneficjentów

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki, porozumienia i stowarzyszenia,
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- Organizacje pozarządowe.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia

Głównym trybem wyboru projektów do dofinansowania będzie tryb konkurencyjny. Dopuszcza się zastosowanie trybu niekonkurencyjnego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla rozwoju społeczno-gospodarczego regionu, w tym także m.in. projektów realizowanych w formule ZIT po spełnieniu określonych warunków lub projektów dotyczących realizacji celów lub zadań publicznych, zgodnych z SRWL2030 i innymi dokumentami strategicznymi.

Ze względu na horyzontalną zasadę deinstytucjonalizacji, środki europejskie mogą być przeznaczane wyłącznie na infrastrukturę placówek świadczących usługi w społeczności lokalnej, a więc z poszanowaniem zasad indywidualizacji wsparcia, zapewnienia osobom kontroli nad swoim życiem i decyzjami, które ich dotyczą, pierwszeństwa indywidualnych potrzeb mieszkańców przed wymaganiami organizacyjnymi. W związku z powyższym inwestycje infrastrukturalne w placówki świadczące całodobową opiekę długoterminową w instytucjonalnych formach są niedozwolone. Możliwe będą natomiast inwestycje pozwalające na świadczenie przez te placówki usług w społeczności lokalnej, polegających na realizowaniu (w oparciu o posiadane zasoby) działań poza dotychczasowymi zadaniami, w tym m.in. form wsparcia dziennego, środowiskowego, wsparcia wytchnieniowego, mieszkalnictwa wspomaganego. Rozbudowa usług środowiskowych przy takich placówkach nie może wzmacniać form instytucjonalnych. Warunkiem udzielenia wsparcia w ramach CS 4(iii) będzie zgodność projektu ze zdiagnozowanymi na poziomie regionu potrzebami, określonymi w ramach dokumentu „Mapa potrzeb Województwa Lubelskiego w zakresie infrastruktury edukacyjnej i społecznej. Premiowana będzie komplementarność wsparcia, w tym z EFS+.

Główne grupy docelowe

Mieszkańcy województwa lubelskiego, w tym społeczności lokalne, osoby zagrożone wykluczeniem społecznym lub ubóstwem, otoczenie osób wykluczonych społecznie obywatele państw trzecich, cudzoziemcy, a także podmioty gospodarcze i instytucje korzystające z rezultatów projektu.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach CS przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 9 i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antydyskryminacyjna znajdują odzwierciedlenie w niedyskryminacyjnych kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu, w tym mechanizmów i narzędzi w ramach procesu monitorowania i kontroli operacji (np. stosowne pytania w listach sprawdzających) oraz w zakresie udostępniania informacji publicznej. W CS zostanie to zapewnione poprzez równy dostęp do produktów, rezultatów projektu wszystkim obywatelom (bez względu na wiek, niepełnosprawność, rasę, narodowość, pochodzenie etniczne, religię, wyznanie i orientację seksualną oraz status rodziny), w tym poprzez wymóg uwzględnienia zasady uniwersalnego projektowania czy dostosowania wspartej infrastruktury do potrzeb OzN. W przypadku usług świadczonych drogą elektroniczną działania nakierowane będą na stosowanie standardu dostępności cyfrowej WCAG 2.1. na poziomie AA. Interwencja przyczyni się do zwiększenia równego dostępu do wysokiej jakości usług, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup defaworyzowanych.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W celu zwiększenia efektywności podejmowanych interwencji poprzez realizację zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby oraz problemy rozwojowe miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie w przedmiotowym celu szczegółowym zaplanowano wykorzystanie instrumentu ZIT. Instrument ZIT będzie realizowany na terenie obszarów strategicznej interwencji w postaci Miejskich Obszarów Funkcjonalnych wskazanych w SRWL2030.

Możliwość zastosowania preferencji dla projektów wynikających ze strategii terytorialnych opracowanych przez partnerstwa JST w celu wdrażania Innego Instrumentu Terytorialnego (strategii rozwoju ponadlokalnego lub strategii IIT).

Przedsięwzięcia, wynikające ze strategii terytorialnych, opracowanych w ramach projektu Centrum Wsparcia Doradczego, uzyskają preferencje w postaci premii punktowych w naborach konkurencyjnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w CS 4(iii) będą realizowane wyłącznie na poziomie regionalnym. Celem interwencji jest upowszechnienie dostępu do wysokiej jakości usług społecznych i integracji społecznej poprzez wsparcie infrastrukturalne. Z uwagi na ukierunkowanie interwencji w ramach CS 4(iii) mające wymiar regionalny (konieczność zdiagnozowania potrzeb jako warunku uzyskania wsparcia), w ramach CS nie przewiduje się działań międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych. Jednakże, biorąc pod uwagę przygraniczne położenie województwa lubelskiego przy zewnętrznej granicy Unii Europejskiej, Instytucja Zarządzająca będzie starać się zachęcać potencjalnych

beneficjentów Działania do korzystania z efektów projektów współpracy międzyregionalnej, transgranicznej czy transnarodowej, np. w ramach instrumentu INTERREG Region Morza Bałtyckiego 2021 -2027. Ponadto w ramach CS 4(iii) realizowane będą projekty mające oddziaływanie europejskie, m.in. w zakresie zwiększenia integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich (w tym migrantów) na obszarze Unii Europejskiej. Zaplanowane działania są również komplementarne z działaniami wynikającymi z programu o charakterze międzyregionalnym: Interreg Europa 2021-2027 i transgranicznym: Program Współpracy Transgranicznej Interreg Polska – Ukraina 2021-2027.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.7.2.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
VII	4(iii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	FELC O02	Liczba wspartych obiektów, w których realizowane są usługi społeczne	szt.	0	6

Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
VII	4(iii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	FELCR 02	Roczna liczba użytkowników nowych lub zmodernizowanych podmiotów realizujących usługi społeczne	Osoba/rok	0	2020	288	system teleinformatyczny	

2.1.7.2.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (iii)	127 Pozostała infrastruktura społeczna przyczyniająca się do włączenia społecznego	4 076 800
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (iii)	172 Finansowanie krzyżowe w ramach EFRR (wsparcie dla działań typowych dla EFS+ koniecznych do wdrożenia części operacji objętej EFRR i bezpośrednio z nią związanych)	83 200

Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (iii)	01 Dotacja	4 160 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
---------------	---------	-------------------	-----------------	-----	---------------

VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (iii)	03 Miejskie obszary funkcjonalne	1 860 000
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4(iii)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	2 300 000

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+

Nie dotyczy

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
-	-	-	-	-	-

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (iii)	03 Projekty neutralne w kwestii równouprawnienia płci	4 160 000

2.1.7.3. Cel szczegółowy 4(v) (EFRR) zapewnianie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej

2.1.7.3.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Stany chorobowe, niepełnosprawność oraz podeszły wiek to czynniki, które w znacznym stopniu zwiększają ryzyko ubóstwa i wykluczenia społecznego, przy czym kluczowe znaczenie odgrywa tu utrata zdrowia. Szacuje się, że choroby i niepełnosprawność stanowią trzecią w kolejności przyczynę pozostawania biernym zawodowo (po emeryturze oraz okresie nauki). Bazując na zapisach Wojewódzkiego Planu Transformacji (WPT) najistotniejszymi (z epidemiologicznego punktu widzenia) problemami zdrowotnymi w województwie lubelskim są i w najbliższej przyszłości nadal będą choroby układu krążenia, a wśród nich choroba niedokrwienna serca oraz udary, a także nowotwory (w szczególności nowotwór złośliwy tchawicy, oskrzeli i płuc, jelita grubego i odbytnicy). Kluczowym wyzwaniem dla systemu ochrony zdrowia w województwie lubelskim jest stworzenie warunków realizacji usług w sposób adekwatny do zdiagnozowanych potrzeb i wyrównanie różnic w dostępie do świadczeń w całym regionie, m.in. poprzez wzmocnienie roli Podstawowej Opieki Zdrowotnej (POZ) i Ambulatoryjnej Opieki Specjalistycznej (AOS) w świadczeniu usług zdrowotnych (przy czym WPT wskazuje na potrzebę rozszerzenia bazy świadczeniodawców w przypadku poradni, do których dostępność w województwie lubelskim jest ograniczona (mała liczba poradni w przeliczeniu na 10 tys. ludności w porównaniu z resztą kraju, istotnie zróżnicowana wewnątrz województwa). Konieczna jest również koordynacja usług zdrowotnych z usługami społecznymi i ich deinstytucjonalizacja, w tym rozwój opieki długoterminowej – w szczególności dla osób starszych, z niepełnosprawnościami, z zaburzeniami i chorobami psychicznymi w tym osób uzależnionych. Wystąpienie pandemii COVID – 19 ujawniło potrzebę wsparcia systemu opieki zdrowotnej w zakresie przeciwdziałania zagrożeniom związanym z chorobami zakaźnymi w regionie oraz ich skutkom. Konieczne jest podjęcie interwencji mających na celu wzmocnienie odporności i wydolności systemu opieki zdrowotnej w czasach kryzysu. W odniesieniu do leczenia szpitalnego istnieje także potrzeba rozwoju infrastruktury podmiotów leczniczych w zakresach takich jak: onkologia, kardiologia, kardiochirurgia, chirurgia naczyniowa, neurologia, neurochirurgia, ale również m. in. w zakresie diabetologii, nefrologii, endokrynologii, gastroenterologii, reumatologii oraz gruźlicy i chorób płuc. Celem podejmowanych działań będzie zwiększenie dostępności do wysokiej jakości usług zdrowotnych, w szczególności w priorytetowych dziedzinach medycyny lub dziedzinach wynikających z potrzeb epidemicznych, zidentyfikowanych na poziomie województwa i/lub kraju. Dodatkowo, w związku z aktualnie panującymi trendami demograficznymi istnieje konieczność wsparcia inwestycji z zakresu: geriatry, rehabilitacji, usług opiekuńczo-leczniczych i paliatywno-hospicyjnych oraz dziedzin medycyny, ukierunkowanych na opiekę nad matką i dzieckiem. Jednocześnie z uwagi na fakt, że zaburzenia psychiczne stanowią jedną z głównych przyczyn niepełnosprawności, obniżenia dobrostanu jednostki i jej otoczenia oraz skrócenia długości życia, a także wychodząc naprzeciw zmianom systemowym, służącym wdrażaniu modelu środowiskowego w opiece psychiatrycznej. W rezultacie podjętych działań nastąpi:

- poprawa jakości i dostępności świadczeń zdrowotnych na obszarze całego województwa,
- wzmocnienie potencjału instytucji systemu ochrony zdrowia,
- wzmocnienie odporności i zdolności systemu ochrony zdrowia do przeciwdziałania zagrożeniu epidemicznemu,

- deinstytucjonalizacja usług zdrowotnych (zwłaszcza w zakresie rozwoju usług skierowanych do osób z niepełnosprawnościami, przewlekle chorych, w podeszłym wieku oraz osób mających problemy ze zdrowiem psychicznym).

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów

Działania przewidziane do realizacji w ramach celu obejmują wsparcie infrastruktury podmiotów ochrony zdrowia w zakresie:

- robót budowlanych (w tym m.in. prac budowlanych, modernizacji czy adaptacji pomieszczeń na potrzeby zakupywanego sprzętu medycznego),
- zakupu wyposażenia i sprzętu medycznego,
- zakupu rozwiązań IT (oprogramowanie, sprzęt) - wyłącznie jako niezbędny element ww. typów projektów (np. zakup serwera do przechowywania danych obrazowych z aparatury medycznej objętej wsparciem; wykonanie infrastruktury sieciowej w ramach modernizowanych pomieszczeń).

Działania realizowane w ramach celu powinny służyć wsparciu infrastrukturalnemu podmiotów leczniczych oraz współpracujących z nimi komórek organizacyjnych/funkcjonalnych (zakładów, pracowni i laboratoriów) w ramach ambulatoryjnych świadczeń zdrowotnych (podstawowa opieka zdrowotna, ambulatoryjna opieka specjalistyczna, rehabilitacja lecznicza) oraz stacjonarnych i całodobowych świadczeń zdrowotnych (szpitale, zakłady opiekuńczo-lecznicze, zakłady pielęgnacyjno-opiekuńcze, zakłady rehabilitacji leczniczej, hospicja). Uwzględnia się także wsparcie Dziennych Domów Opieki Medycznej i Centrów Zdrowia Psychicznego.

Katalog beneficjentów

- Podmioty lecznicze w rozumieniu art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej działające w publicznym systemie ochrony zdrowia.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia

- głównym trybem wyboru projektów do dofinansowania będzie tryb konkurencyjny. Dopuszcza się zastosowanie trybu niekonkurencyjnego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla rozwoju społeczno-gospodarczego regionu lub projektów dotyczących realizacji celów lub zadań publicznych, zgodnych z SRWL2030 i innymi dokumentami strategicznymi. Wyłączeniu ze wsparcia podlegać będą projekty, które kwalifikują się do otrzymania wsparcia w ramach programów krajowych (w tym m.in. infrastruktura Państwowego Ratownictwa Medycznego),
- warunkiem realizacji wsparcia w zakresie opieki nad osobami z zaburzeniami i chorobami psychicznymi oraz opieki paliatywnej bądź hospicyjnej oraz w zakresie świadczeń pielęgnacyjnych i opiekuńczych wykonywanych w ramach opieki długoterminowej powinien być rozwój zdeinstytucjonalizowanych form opieki nad pacjentem,
- do dofinansowania mogą być przyjęte projekty zgodne z dokumentem „Zdrowa przyszłość. Ramy strategiczne rozwoju systemu ochrony zdrowia na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 r. wraz z załącznikami dotyczącymi deinstytucjonalizacji opieki nad osobami starszymi i opieki nad osobami z zaburzeniami psychicznymi,
- do dofinansowania mogą być przyjęte projekty zgodne z Mapą potrzeb zdrowotnych na okres od 1 stycznia 2022 r. do 31 grudnia 2026 r.,
- do dofinansowania mogą być przyjęte projekty zgodne z Krajowym Planem Transformacji oraz z Wojewódzkim Planem Transformacji,
- wsparcie infrastrukturalne ze środków EFRR w ramach CS 4(v) co do zasady może zostać skierowane na finansowane projektów realizowanych w oparciu o istniejącą bazę lokalową. W wyjątkowych sytuacjach, w przypadku braku możliwości adaptacji istniejących budynków możliwa będzie budowa nowych obiektów,

- działania realizowane w ramach celu powinny służyć wsparciu infrastrukturalnemu podmiotów leczniczych oraz współpracujących z nimi komórek organizacyjnych/funkcjonalnych (zakładów, pracowni i laboratoriów),
- co do zasady, infrastruktura wytworzona w ramach projektu może być wykorzystywana wyłącznie na rzecz udzielania świadczeń opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych,
- premiovane będą projekty zakładające poprawę dostępu do podstawowej i ambulatoryjnej opieki zdrowotnej (zwłaszcza w zakresie wzmocnienia roli POZ w dostarczaniu usług zdrowotnych) oraz wspierające rozwój opieki koordynowanej,
- premiovana będzie komplementarność wsparcia, w tym z EFS+.

Główne grupy docelowe

Mieszkańcy województwa lubelskiego, w tym w szczególności mieszkańcy obszarów o niezadowalającej dostępności do usług zdrowotnych, społeczności lokalne, osoby zagrożone wykluczeniem społecznym lub ubóstwem i ich otoczenie, pacjenci podmiotów leczniczych, personel medyczny a także podmioty gospodarcze i instytucje korzystające z rezultatów projektu.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach CS przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 9 i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antydyskryminacyjna znajdą odzwierciedlenie w niedyskryminacyjnych kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu, w tym mechanizmów i narzędzi w ramach procesu monitorowania i kontroli operacji (np. stosowne pytania w listach sprawdzających) oraz w zakresie udostępniania informacji publicznej. W CS zostanie to zapewnione poprzez konieczność zapewnienia równego dostępu do produktów, rezultatów projektu wszystkim obywatelom (bez względu na wiek, niepełnosprawność, rasę, narodowość, pochodzenie etniczne, religię, wyznanie i orientację seksualną oraz status rodziny), w tym poprzez wymóg uwzględnienia zasady uniwersalnego projektowania czy dostosowania wspartej infrastruktury do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami. W przypadku usług świadczonych drogą elektroniczną działania nakierowane będą na stosowanie standardu dostępności cyfrowej WCAG 2.1. na poziomie AA.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach CS nie jest planowane wykorzystanie narzędzi terytorialnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w CS 4(v) będą realizowane wyłącznie na poziomie regionalnym. Inwestycje realizowane w ramach działania obejmują zwiększenie dostępności do wysokiej jakości usług zdrowotnych, w szczególności w priorytetowych dziedzinach medycyny lub dziedzinach wynikających z potrzeb epidemicznych, zidentyfikowanych na poziomie województwa i/lub kraju. Należy przy tym podkreślić rolę Wojewódzkich Planów Transformacji jako kluczowych dokumentów wskazujących możliwe kierunki wsparcia infrastruktury ochrony zdrowia w danym województwie. Dodatkowo finansowanie i kontraktacja usług zdrowotnych w ramach publicznego systemu ochrony zdrowia (poprzez Wojewódzkie Oddziały NFZ) czy konieczność uzyskania opinii o celowości inwestycji (wydawanej przez właściwego Wojewodę) dla danego projektu, skutkują tym, że w ramach CS nie przewiduje się działań międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych. Jednakże, biorąc pod uwagę przygraniczne położenie województwa lubelskiego przy zewnętrznej granicy Unii Europejskiej, Instytucja Zarządzająca będzie starać się zachęcać potencjalnych beneficjentów do korzystania z efektów projektów współpracy międzyregionalnej, transgranicznej czy transnarodowej, np. w ramach instrumentu INTERREG Region Morza Bałtyckiego 2021 -2027. Zaplanowane działania są również komplementarne z działaniami wynikającymi z programu o charakterze międzyregionalnym: Interreg Europa 2021-2027 i transgranicznym: Program Współpracy Transgranicznej Interreg Polska – Ukraina 2021-2027.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.7.3.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel (końcowy 2029)
VII	4 (v)	EFRR	Słabiej rozwinięte	PLRO 133	Liczba wspartych podmiotów leczniczych	szt.	0	35

Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
VII	4(v)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR 073	Roczna liczba użytkowników w nowych lub zmodernizowanych placówkach opieki zdrowotnej	użytkownicy/rok	0	2020	169 715	system teleinformatyczny	

2.1.7.3.3. Indykatory podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (v)	128 Infrastruktura zdrowotna	37 632 000
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (v)	129 Wyposażenie opieki zdrowotnej	37 632 000

VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (v)	172 Finansowanie krzyżowe w ramach EFRR (wsparcie dla działań typowych dla EFS+ koniecznych do wdrożenia części operacji objętej EFRR i bezpośrednio z nią związanych)	1 536 000
-----	------	--------------------	-------	--	-----------

Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4(v)	01 Dotacja	76 800 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4(v)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	76 800 000

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+

Nie dotyczy

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
-	-	-	-	-	-

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4(v)	03 Projekty neutralne w kwestii równouprawnienia płci	76 800 000

2.1.7.4. Cel szczegółowy 4(vi) (EFRR) wzmocnienie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych

2.1.7.4.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Kultura i dziedzictwo kulturowe to podstawowy element budowy tożsamości regionalnej i lokalnej. Stanowią one z jednej strony przedmiot ochrony, z drugiej zaś potencjał, który winien zostać wykorzystany dla potrzeb rozwoju. Bogactwo zasobów turystycznych województwa stanowią: dobrze zachowane, atrakcyjne środowisko przyrodnicze oraz spuścizna kulturowa będąca wynikiem styku cywilizacji. Teren województwa od wieków był obszarem współistnienia i przenikania się wielu kultur, wyznań, języków i narodowości. Stwarza to możliwość rozwoju funkcji turystycznej jako istotnego czynnika aktywizacji obszaru i źródła dochodu mieszkańców. Zasoby kultury są ważnym czynnikiem tworzenia postaw kreatywnych w społeczeństwie, wpływają m.in. na zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej i osiedleńczej regionu, determinują rozwój turystyki, tworzą rynek pracy, wpływają na rozwój przemysłów kultury i kreatywnych, oraz są płaszczyzną do włączenia społecznego. Jednym z czynników ograniczających wykorzystanie ww. atutów jest niewystarczający stan infrastruktury związanej z kulturą i turystyką. Usługi turystyczne koncentrują się przede wszystkim na obszarach o unikatowych zasobach przyrodniczych i kulturowych. Dlatego też głównym wyzwaniem w obszarze ochrony i promocji dziedzictwa kulturowego, związanym z podnoszeniem atrakcyjności turystycznej regionu, jest poprawa stanu zabytków i potencjału szlaków kulturowych, rozwój produktów i oferty turystycznej regionu oraz budowanie pozytywnego wizerunku województwa jako regionu atrakcyjnego turystycznie. Umiejętne zarządzanie walorami środowiskowymi łączyć musi wieloaspektowe działania mające na celu zachowanie i ochronę walorów środowiskowych z gospodarczym ich wykorzystaniem. Rozwój instytucji kultury jest czynnikiem stymulującym zmiany w obszarze innowacji społecznych, zaś efekty tych działań wspierać będą aktywizację i integrację społeczną mieszkańców województwa. Istotnym elementem będzie także eliminowanie barier, na jakie napotykają osoby wykluczone i zagrożone wykluczeniem społecznym, borykające się z problemem dyskryminacji w dostępie do dóbr kultury, braku możliwości czynnego w niej uczestnictwa oraz osoby z niepełnosprawnościami. Ponadto, wystąpienie pandemii COVID – 19 ujawniło potrzebę wsparcia instytucji kultury w zakresie stworzenia nowych sposobów upowszechniania dóbr kultury i uczestnictwa w kulturze.

Rezultatem planowanego wsparcia będzie:

- zachowanie zasobów dziedzictwa kulturowego materialnego i niematerialnego,
- zrównoważone wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego,
- wzrost dostępności do obiektów kultury w tym dla osób z niepełnosprawnościami.

I. Dziedzictwo i kultura

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typy projektów

1. Dostosowanie obiektów zabytkowych do pełnienia funkcji związanych z kulturą poprzez prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, modernizację (z wyłączeniem rozbiórki) dotyczące zabytków i zespołów tych zabytków wraz z ich otoczeniem, w tym:
  - a) zakup, modernizacja wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej w obiektach będących celem projektu (wyłącznie jako element projektu), roboty budowlane, modernizacja infrastruktury technicznej i sanitarnej (w tym z zakresu przystosowania obiektów do potrzeb osób z niepełnosprawnościami) – wyłącznie jako element projektu,
  - b) prace konserwatorskie zabytków ruchomych (wyłącznie jako jeden z elementów projektu),
  - c) zapewnienie niezbędnych warunków funkcjonowania instytucji i twórców kultury w sieci (wyłącznie jako element projektu).

2. Przedsięwzięcia infrastrukturalne w sektorze kultury ukierunkowane na rozwijanie aktywności społecznej m.in. poprzez tworzenie /adaptację /dostosowanie budynków i przestrzeni do realizacji oferty kulturalno-edukacyjnej, rozwój innowacji społecznych, w tym:
  - a) zakup, modernizacja wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej w obiektach będących celem projektu (wyłącznie jako element projektu), roboty budowlane, modernizacja infrastruktury technicznej i sanitarnej (w tym z zakresu przystosowania obiektów do potrzeb osób z niepełnosprawnościami) – wyłącznie jako element projektu,
  - b) prace konserwatorskie zabytków ruchomych (wyłącznie jako element projektu),
  - c) zapewnienie niezbędnych warunków funkcjonowania instytucji i twórców kultury w sieci (wyłącznie jako element projektu).
3. Zakup wyposażenia niezbędnego do prowadzenia działalności kulturalnej, w tym możliwość zapewnienia niezbędnych warunków funkcjonowania instytucji i twórców kultury w sieci (wyłącznie jako element projektu).
4. Projekty z zakresu ochrony dziedzictwa niematerialnego.
5. Projekty dotyczące nowych produktów w dziedzinie kultury.
6. Monitoring i zabezpieczenie obiektów infrastruktury kultury i dziedzictwa kulturowego na wypadek zagrożeń.
7. Rewaloryzacja i zachowanie zabytkowych ogrodów i parków.

Katalog beneficjentów

1. JST, ich związki, porozumienia i stowarzyszenia.
2. Jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną.
3. Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną działające w sferze ochrony środowiska, kultury, turystyki.
4. Parki narodowe i krajobrazowe.
5. Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne.
6. Organizacje pozarządowe.
7. Szkoły i uczelnie artystyczne tylko wtedy, gdy pełnią rolę instytucji kultury.
8. Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają JST lub ich związki.
9. Podmioty działające w oparciu o partnerstwo publiczno-privatne.
10. Spółdzielnie mieszkaniowe.
11. Podmioty ekonomii Społecznej.
12. Kościoły i związki wyznaniowe oraz ich osoby prawne.

II. Turystyka

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów

1. Wsparcie tworzenia nowych, rozbudowa istniejących miejsc atrakcyjnych turystycznie poprzez roboty budowlane, modernizację, wyposażenie infrastruktury ułatwiającej dostęp do miejsc i obszarów atrakcyjnych turystycznie, m.in. infrastruktura zlokalizowana wokół istniejących zbiorników wodnych (kąpieliska, plaże, pomosty, mola, przystanie wodne, bulwary, ścieżki rowerowe, ścieżki edukacyjne i dydaktyczne, promenady). Dopuszcza się realizację działań związanych z zagospodarowaniem terenu wokół obiektów (m.in. budowa miejsc parkingowych) wyłącznie jako element projektu.
2. Roboty budowlane, modernizacja szlaków turystycznych i wyposażenie ich w niezbędną infrastrukturę (w tym z zakresu przystosowania obiektów do potrzeb OzN).
3. Projekty dotyczące nowych produktów w dziedzinie turystyki wykorzystujące walory historyczne, kulturowe i przyrodnicze województwa lubelskiego.

Katalog beneficjentów

1. JST, ich związki, porozumienia i stowarzyszenia.
2. Jednostki organizacyjne JST posiadające osobowość prawną.

3. Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną, działające w sferze ochrony środowiska, kultury, turystyki.
4. Parki narodowe i krajobrazowe.
5. Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne.
6. Organizacje pozarządowe.
7. Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają JST lub ich związki.
8. Podmioty działające w oparciu o partnerstwo publiczno-prywatne.
9. Podmioty Ekonomii Społecznej.
10. Państwowa Straż Pożarna.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia

- 1 Wsparcie ukierunkowane na rozwój turystyki nie będzie obejmować działań na rzecz budowy nowych obiektów kubaturowych – budynków. W sektorze kultury inwestycji w zakresie budowy nowych obiektów będą dopuszczalne tylko w uzasadnionych przypadkach.
- 2 Inwestycje w kulturę i turystykę będą respektować zasadę zrównoważonego oddziaływania na środowisko, potrzebę rozwoju cyfrowego, zasadę dostępności dla osób ze specjalnymi potrzebami, zasadę stabilności i efektywności finansowej oraz odporności na kryzys.
- 3 W przypadku turystyki do realizacji będą dopuszczone projekty wykraczające poza obszar pojedynczego powiatu.
- 4 Przedmiotem projektów realizowanych w ramach wsparcia sektora kultury i turystyki będą obiekty związane wyłącznie z funkcją kulturalną lub turystyczną.
- 5 Uwzględniając potrzebę rozwoju strategicznych relacji z podmiotami otoczenia społeczno-ekonomicznego, przy wyborze projektów do dofinansowania znajdą zastosowanie aspekty dotyczące m.in. oddziaływania na bezpośrednie otoczenie i tworzenie miejsc pracy, planu działalności w okresie trwałości projektu oraz trwałości finansowej projektu.
- 6 Głównym trybem wyboru projektów będzie tryb konkurencyjny. Tryb niekonkurencyjny znajdzie zastosowanie dla projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno - gospodarczego rozwoju regionu.
- 7 Premiowana będzie komplementarność wsparcia, w tym z EFS+.

Główne grupy docelowe

I. Dziedzictwo i kultura

Mieszkańcy województwa lubelskiego, w tym osoby wykluczone lub zagrożone wykluczeniem społecznym, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu, turyści.

II. Turystyka

Mieszkańcy województwa lubelskiego, w tym osoby wykluczone lub zagrożone wykluczeniem społecznym, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu, turyści.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach CS przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 9 i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi

przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antidyskryminacyjna znajdują odzwierciedlenie w kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu, w tym mechanizmów i narzędzi w ramach procesu monitorowania i kontroli operacji (np. stosowne pytania w listach sprawdzających) oraz w zakresie udostępniania informacji publicznej.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia i niedyskryminacji będą realizowane w projektach poprzez takie rozwiązania architektoniczne, które zapewnią możliwość samodzielnego korzystania z produktów i rezultatów projektów, tj. usług, atrakcji turystycznych, dóbr kulturalnych, przestrzeni, wszystkim użytkownikom. Pozwoli to zwiększyć aktywność wszystkich użytkowników, w tym OzN, seniorów, dzieci w sferze turystycznej i kulturalnej. Zaproponowane rozwiązania zapewnią eliminację barier, wykluczenie lub ograniczenie ze względu np. na formę niepełnosprawności czy wiek. W przypadku usług świadczonych drogą elektroniczną zastosowany zostanie standard dostępności cyfrowej WCAG 2.1. na poziomie AA.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach CS nie jest planowane wykorzystanie narzędzi terytorialnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w Cs4(vi) związane ze wzmacnianiem roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych będą realizowane wyłącznie na poziomie regionalnym. Nie przewiduje się działań międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych.

Na etapie tworzenia założeń nie zidentyfikowano konkretnych propozycji projektów wychodzących poza obszar geograficzny programu regionalnego.

Działania związane ze wzmacnianiem roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych, koncentrują się co do zasady na terenie Województwa Lubelskiego. Zaplanowane w celu szczegółowym działania zapewniające m.in. tworzenie niezbędnych warunków dla funkcjonowania instytucji i twórców kultury w sieci, stanowią istotny element rozwoju instytucji kultury, zwiększenie dostępności oferty kulturalnej oraz rozpoznawalności województwa lubelskiego zagranicą, a także możliwość rozwoju współpracy międzysektorowej dzięki udostępnianiu zasobów np. w celach naukowych. W ramach niniejszych typów projektów istnieje natomiast możliwość oddziaływania tych projektów w obszarze międzyregionalnym, transgranicznym i transnarodowym np. poprzez zwiedzanie muzeów online czy promowanie przedstawień teatralnych za pomocą internetu.

Podniesienie atrakcyjności turystycznej województwa lubelskiego poprzez wsparcie infrastruktury ułatwiającej dostęp do miejsc i obszarów atrakcyjnych turystycznie poprzez tworzenie ścieżek rowerowych, będzie mogło uwzględniać istniejące już inwestycje turystyczne w tym zakresie w sąsiednich regionach czy poza granicami kraju. Przyczyni się to do tworzenia szlaków turystycznych o charakterze międzyregionalnym czy transgranicznym. W ramach niniejszych typów projektów istnieje natomiast możliwość oddziaływania tych projektów w obszarze międzyregionalnym, transgranicznym i transnarodowym np. poprzez rozbudowę ścieżek rowerowych łączących się ze szlakami krajowymi czy europejskimi.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.7.4.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
VII	4 (vi)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO077	Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	szt.	0	73
VII	4 (vi)	EFRR	Słabiej rozwinięte	PLRO135	Długość wspartych szlaków turystycznych	km	0	175,66

Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
VII	4 (vi)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR077	Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem	odwiedzający/rok	321 266	2020	353 392	system teleinformatyczny	

2.1.7.4.3. Indykatorywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (vi)	165 Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych	52 521 000
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (vi)	166 Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury.	46 568 620
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (vi)	172 Finansowanie krzyżowe w ramach EFRR (wsparcie dla działań typowych dla EFS+ koniecznych do wdrożenia części operacji objętej EFRR i bezpośrednio z nią związanych)	950 380

Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (vi)	01 Dotacja	100 040 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (vi)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	100 040 000

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+

Nie dotyczy

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
-	-	-	-	-	-

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VII	EFRR	Słabiej rozwinięte	4 (vi)	03 Projekty neutralne w kwestii równouprawnienia płci	100 040 000

2.1.8. Priorytet VIII Zwiększanie spójności społecznej

2.1.8.1. Cel szczegółowy 4(h) (EFS+) wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji

2.1.8.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Charakterystyka obszaru integracji społecznej w województwie lubelskim wskazuje, że ryzyko wykluczenia i sfera ubóstwa dotyczy grup znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy i borykających się z problemem bezrobocia. Niezbędne są działania ukierunkowane przede wszystkim na zwiększenie szans w znalezieniu zatrudnienia, wyrównywanie deficytów wynikających z braku dostępu do określonych dóbr i usług, braku posiadanych kwalifikacji, czy też z innych czynników powodujących ograniczenie szans określonych grup społecznych na równoprawny z większością społeczeństwa udział w życiu społecznym i zawodowym.

Ważnym elementem wsparcia będzie eliminowanie różnego rodzaju barier, na jakie napotykają osoby zagrożone wykluczeniem społecznym, borykające się z problemem dyskryminacji na rynku pracy. Istotnym jest aktywizacja społeczna i włączenie do rynku pracy osób najbardziej oddalonych od rynku pracy, które nie są gotowe do podjęcia pracy (biernie zawodowo). Skala tego wyzwania jest szczególnie poważna w mniejszych miastach i na obszarach wiejskich.

Wsparcie zostanie dostosowane do zdiagnozowanych specyficznych potrzeb poszczególnych grup docelowych, co zapewni zindywidualizowane podejście do odbiorców usług. Grupy docelowe przewidziane do objęcia wsparciem są zróżnicowane pod względem wieku, doświadczeń życiowych, zdrowotnym, pochodzenia i miejsca zamieszkania, w związku z tym interwencja powinna być zaplanowana w taki sposób, żeby aktywizacja społeczna lub zawodowa tych osób zakończyła się powodzeniem. Oprócz metod pracy indywidualnej, metod pracy z rodziną, wykorzystanie metod pracy środowiskowej, adresowanej do całych społeczności. Możliwe będzie także wsparcie m.in. w postaci pomocy prawnej, psychologicznej, terapii uzależnień, streetworkingu. Przewiduje się również przeciwdziałanie wykluczeniu komunikacyjnemu. Działania aktywizacji społecznej prowadzone będą zarówno na rzecz osób jak i ich otoczenia.

Mając na względzie rolę sektora ES w prowadzeniu aktywnej polityki na rzecz integracji społecznej i włączenia społecznego niezmiernie ważne jest podejmowanie wszelkich działań polegających na wzmacnianiu potencjału sektora ES w regionie. Silny i stabilny sektor ES będzie brał aktywny udział w tworzeniu kapitału społeczno - gospodarczego regionu, poprzez rozwój przedsiębiorczości i samozatrudnienia. Wsparcie w obszarze ES będzie silnie nastawione na tworzenie miejsc pracy dla osób znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy w nowych i istniejących przedsiębiorstwach społecznych. Zakłada się bezpośrednie wsparcie PS m.in. poprzez: świadczenie usług wsparcia dla rozwoju ES dla PES i PS, bezzwrotne wsparcie finansowe na utworzenie i utrzymanie miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych, usługi wspierające rozwój PS realizowane w szczególności za pośrednictwem BUR. Wzmocnieniu sektora ES może służyć większe wykorzystanie potencjału jednostek reintegracyjnych. Przewiduje się również wsparcie działań reintegracyjnych w PS w zakresie tworzenia planów reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem i ich najbliższego otoczenia (m.in. rodzin, środowisk lokalnych), obejmujących m.in. warsztaty animacyjne, szkolenia, doradztwo, wizyty studyjne, wsparcie eksperckie, jak również budowanie zdolności PS do prowadzenia skutecznych działań reintegracyjnych poprzez działania mentoringowe, coachingowe oraz inne formy usług rozwojowych. Potencjał sektora ES może zostać wykorzystany w zakresie zielonej transformacji i łagodzenia jej skutków społecznych, przeciwdziałania ubóstwu energetycznemu poprzez wzmacnianie świadomości w zakresie konieczności oszczędnego korzystania z energii czy

włączenia PES w szerszym zakresie w działania proklimatyczne. Istotny będzie również rozwój PES w obszarze usług społecznych. W celu podniesienia potencjału podmiotów ekonomii społecznej przewiduje się wsparcie w zakresie podnoszenia kwalifikacji i doświadczenia zawodowego pracowników PES, z wyłączeniem kompetencji dotyczących zarządzania przedsiębiorstwem społecznym wraz z dedykowaną alokacją.

W wyniku interwencji zakłada się osiągnięcie następujących rezultatów:

- zwiększenie szans na przygotowanie do wejścia lub powrotu na rynek pracy osób wykluczonych, bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym,
- rozwój ES, w tym wzrost zatrudnialności w sektorze ES w regionie (planuje się utworzenie 891 miejsc pracy),
- wzrost współczynnika aktywności zawodowej i uczestnictwa w życiu społecznym osób znajdujących się w trudnej sytuacji, zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym,
- zmniejszenie poziomu i skutków ubóstwa.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów

Typy projektów aktywizacja społeczna i zawodowa:

- Kompleksowe programy na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej osób, rodzin, środowisk lokalnych zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz osób biernych zawodowo, w szczególności osób defaworyzowanych na rynku pracy, wykorzystujące instrumenty aktywizacji społecznej, zawodowej, edukacyjnej i zdrowotnej oraz wsparcie towarzyszące w postaci: poprawy kompetencji w zakresie spędzania czasu wolnego i rekreacji oraz uczestnictwa w kulturze, a także poprawy warunków mieszkaniowych, w tym w ramach podmiotów reintegracyjnych (CIS i KIS) włącznie z tworzeniem nowych podmiotów.
- Kompleksowe programy na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami, w szczególności wykorzystujące instrumenty aktywizacji społecznej, zawodowej, edukacyjnej i zdrowotnej, w tym także w ramach podmiotów reintegracyjnych (WTZ, ZAZ, CIS, KIS) włącznie z tworzeniem nowych podmiotów.

Typy projektów Ekonomii Społecznej

- Wsparcie tworzenia i utrzymania miejsc pracy w sektorze ES, w szczególności w PS.
- Usługi wsparcia rozwoju ES dla PES i PS, w tym usługi animacyjne, inkubacyjne i biznesowe OWES.
- Wsparcie realizacji indywidualnego procesu reintegracji w PS.
- Usługi wspierające rozwój PS realizowane w szczególności za pośrednictwem BUR.
- Działania w zakresie podnoszenia kwalifikacji i doświadczenia zawodowego pracowników PES.

Katalog beneficjentów aktywizacja społeczna i zawodowa

- Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne,
- Związki, porozumienia i stowarzyszenia jst,
- Instytucje pomocy i integracji społecznej,
- Podmioty świadczące usługi społeczne użyteczności publicznej,
- Podmioty ekonomii społecznej,
- Podmioty reintegracyjne,
- Instytucje rynku pracy,
- Ochotnicze Hufce Pracy,
- Organizacje pozarządowe,
- Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych.

Katalog beneficjentów Ekonomia Społeczna

- Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej,

- Osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, w szczególności jednostki samorządu terytorialnego oraz ich jednostki organizacyjne, organizacje pozarządowe.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia

Projekty będą wybierane w trybie konkurencyjnym.

Główne grupy docelowe

Grupy docelowe w zakresie aktywizacji społecznej i zawodowej

- Osoby lub rodziny wykluczone społecznie, zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz ich otoczenie (m.in. rodzina, środowisko lokalne),
- Osoby bierne zawodowo,
- Osoby, o których mowa w art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym,
- Osoby z niepełnosprawnościami i ich otoczenie (m.in. rodzina, środowisko lokalne),
- Osoby wykluczone komunikacyjnie,
- Osoby opuszczające zakłady karne.

Grupy docelowe w zakresie Ekonomii Społecznej

- Podmioty ekonomii społecznej,
- Podmioty deklarujące chęć przekształcenia się w przedsiębiorstwo społeczne,
- Osoby lub rodziny wykluczone lub zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz otoczenie tych osób (m.in. rodzina, środowisko lokalne),
- Osoby bierne zawodowo,
- Osoby w kryzysie bezdomności, uzależnione od alkoholu lub narkotyków lub innych środków odurzających, zwalniane z zakładów karnych, osoby spełniające kryteria, o których mowa w art. 8 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach CS przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 9 i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antidyskryminacyjna znajdą odzwierciedlenie w niedyskryminacyjnych kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu, w tym mechanizmów i narzędzi w ramach procesu monitorowania i kontroli operacji (np. stosowne pytania w listach sprawdzających) oraz w zakresie udostępniania informacji publicznej. Zostanie to zapewnione m.in. poprzez promowanie równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla OzN. Dotyczy to w szczególności działań nakierowanych na promowanie zrównoważonego pod względem płci dostępu do rynku pracy, równych warunków pracy i rozwoju kariery, lepszej równowagi między życiem zawodowym a prywatnym. Wspierane będzie także

równy dostęp do wysokiej jakości szkoleń i ich ukończenia, ułatwianie mobilności edukacyjnej, w tym zapewnienie dostępności dla OzN, m.in. w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych. Wpłyną one na zwiększenie udziału kobiet w zatrudnieniu, a także przyczynią się do godzenia życia zawodowego i osobistego, zwalczania feminizacji ubóstwa i dyskryminacji ze względu na płeć.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach CS nie jest planowane wykorzystanie narzędzi terytorialnych. Możliwość zastosowania preferencji dla projektów wynikających z Gminnych Programów Rewitalizacji.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w obszarze zwiększania spójności społecznej przy wykorzystaniu oraz wsparciu zasobów sektora ekonomii społecznej założone w programie *Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027* w celu szczegółowym 4(h) wpisują się w wyzwanie dotyczące wzrostu poziomu dobrobytu założone w Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego. Wsparcie w obszarze ES będzie silnie nastawione na tworzenie miejsc pracy dla osób znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy w nowych i istniejących przedsiębiorstwach społecznych. Poprzez realizację powyższych działań jak również działań w zakresie aktywizacji społeczno-zawodowej osób będących w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy zakłada się m.in. wzrost współczynnika aktywności zawodowej i uczestnictwa w życiu społecznym osób znajdujących się w trudnej sytuacji, zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, co wpłynie na zmniejszenie poziomu i skutków ubóstwa, a tym samym przyczyni się do wzrostu poziomu dobrobytu założonego w Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego. Potencjał sektora ES może zostać wykorzystany w zakresie zielonej transformacji i łagodzenia jej skutków społecznych.

Działania realizowane w obszarze CS (h) przyczynią się również do realizacji zaplanowanych działań w zakresie zielonej transformacji w ramach Programu Zielony Ład oraz na rzecz niebieskiego wzrostu i niebieskiej gospodarki w regionie. Interwencje realizowane w CS 4(h) będą komplementarne do Programu Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021-2027.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.8.1.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundus z	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
VIII	4(h)	EFS+	Słabiej rozwinięte	EECO04	Liczba biernych zawodowo objętych wsparciem programie	osoby w	1 730	8 650

Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostki miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
VIII	4(h)	EFS+	Słabiej rozwinięte	PLHI LCR01	Liczba osób, których sytuacja społeczna uległa poprawie po opuszczeniu programu	osoby	3 730	2020	6 055	System teleinformatyczny	
VIII	4(h)	EFS+	Słabiej rozwinięte	EEC R01	Liczba osób poszukujących pracy po opuszczeniu programu	osoby	5 180	2020	3 890	System teleinformatyczny	

2.1.8.1.3. Indykatory podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(h)	138 Wsparcie na rzecz ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych	15 813 060
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(h)	153 Metody integracji z rynkiem pracy oraz powrotu na rynek pracy osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji	21 926 940

Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(h)	01 Dotacja	37 740 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(h)	28 Obszary wiejskie	18 870 000
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(h)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	18 870 000

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(h)	05 Niedyskryminacja	37 238 461
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(h)	08 Budowanie zdolności organizacji społeczeństwa obywatelskiego	501 539

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(h)	02 Projekty uwzględniające kwestię równouprawnienia płci	37 740 000

2.1.8.2. Cel szczegółowy 4(i) (EFS+) wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów

2.2.1.8.2.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Liczba osób przybywających legalnie do Polski wzrasta sukcesywnie na przestrzeni ostatnich kilku lat. W tej grupie dominują osoby w wieku aktywności zawodowej, choć częstokroć przybywają również z osobami bliskimi, w tym z dziećmi. Zauważalna jest nadreprezentacja mężczyzn. Większość stanowią przybysze z Ukrainy i Białorusi, zauważalna jest również obecność mieszkańców państw azjatyckich. Działania będą ukierunkowane na wsparcie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w szczególności migrantów zarobkowych. Wymaga to kompleksowych działań integracyjnych, wsparcia w celu poprawy funkcjonowania w polskim społeczeństwie i aktywizacji zawodowej.

Warunkiem powodzenia działań jest kompleksowość oferowanego wsparcia. Jednocześnie ze względu na to, że osoby wchodzące w skład grupy docelowej są zróżnicowane pod względem przyczyn migracji, wieku, doświadczeń życiowych, zdrowotnym, kultury, interwencja powinna być zaplanowana w sposób zindywidualizowany. Wsparcie zostanie dostosowane do zdiagnozowanych specyficznych potrzeb osób wspieranych, zarówno obywateli państw trzecich, jak i cudzoziemców, co zapewni zindywidualizowane podejście do odbiorców.

Działania wspierające integrację obywateli państw trzecich w procesie integracji na rynku pracy obejmą działania skierowane bezpośrednio do tych osób, takie jak np. działania w zakresie podniesienia, aktualizacji, dostosowania do polskiego rynku pracy kwalifikacji i kompetencji zawodowych, podniesienie znajomości języka polskiego, wsparcie informacyjne w zakresie przysługujących praw i obowiązków, zasad funkcjonowania polskiego rynku pracy, systemów zabezpieczenia społecznego, w tym opieki zdrowotnej, wsparcie tłumaczeniowe. Z drugiej strony wsparcie skierowane będzie do pracodawców zatrudniających obywateli państw trzecich w zakresie m.in. przeciwdziałania konfliktom na tle różnic kulturowych, uwzględnienia odmienności kulturowych w zarządzaniu przedsiębiorstwem. Działania skierowane do cudzoziemców ukierunkowane na integrację w polskim społeczeństwie będą skierowane również do obywateli państw trzecich, jak też osób im towarzyszących (np. członków rodzin, w szczególności dzieci). W tym zakresie możliwa będzie realizacja działań m.in. dotyczących tworzenia sieci wsparcia (w szczególności skierowanych do kobiet i dzieci, młodzieży), pomocy psychologicznej, terapeutycznej, znajomości funkcjonowania polskiego państwa w zakresie m.in. potrzeb społecznych, inicjatyw ukierunkowanych na wzmocnienie pozytywnego nastawienia otoczenia w miejscu pracy, zamieszkania lub szkole, włączenia poprzez kulturę (otwartość instytucji kultury wobec cudzoziemców, jak też możliwość ekspresji własnej kultury). Celem działań będzie wsparcie rozwoju usług w sposób zindywidualizowany, przy zachowaniu podmiotowości jednostki, poszanowaniu jej potrzeb oraz z uwzględnieniem prawa do informacji o możliwościach wsparcia. Działania będą prowadzone m.in. za pośrednictwem centrum integracji cudzoziemców. Realizacja wsparcia w centrum odbywać się będzie m.in. poprzez asystenturę (doradcy multikulturowi), doradztwo specjalistyczne, naukę języka, uczestnictwo w kursach adaptacyjnych przybliżających realia życia w Polsce. Istotnym elementem działań będzie szkolenie kadr bezpośrednio pracujących z obywatelami państw trzecich, a także podnoszenie wiedzy mieszkańców regionu z zakresu spraw cudzoziemskich i rozwoju działań budujących pozytywny wizerunek obywateli państw trzecich w regionie, w tym kampanii informacyjnych, wydarzeń o charakterze integracyjnym.

W wyniku interwencji zakłada się osiągnięcie następującego rezultatu:

- wzrost współczynnika aktywności zawodowej obywateli państw trzecich i uczestnictwa w życiu społecznym cudzoziemców.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów

- Wsparcie integracji obywateli państw trzecich, w szczególności migrantów zarobkowych, w procesie integracji na rynku pracy oraz zatrudniających ich przedsiębiorców, w tym utworzenie i funkcjonowanie Centrum Integracji Cudzoziemców.
- Usługi dla cudzoziemców, które pozwolą im na lepsze funkcjonowanie w polskim społeczeństwie, m.in. kursy języka polskiego, szkolenia z zakresu wartości i kultury polskiej, szkolenia zawodowe, dostarczanie praktycznych informacji dotyczących różnych aspektów życia w Polsce.

Katalog beneficjentów

- Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne,
- Związki, porozumienia i stowarzyszenia jst,
- Instytucje pomocy i integracji społecznej,
- Podmioty świadczące usługi społeczne,
- Podmioty ekonomii społecznej,
- Podmioty reintegracyjne,
- Instytucje rynku pracy,
- Organizacje pozarządowe,
- Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- Przedsiębiorcy w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2021 r., poz. 162) we wszelkich formach przewidzianych dla wykonywania działalności gospodarczej, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia

Projekty będą wybierane w trybie konkurencyjnym. Dopuszcza się również możliwość wyboru projektów w trybie niekonkurencyjnym, w szczególności projektów upowszechniających informacje dotyczące rynku pracy dla obywateli państw trzecich, możliwości legalnego zatrudnienia, a też projektów wspierających przedsiębiorców zatrudniających obywateli państw trzecich poprzez kampanię informacyjną o zasadach zatrudniania obywateli państw trzecich oraz kształtowanie w społeczności postawy otwartej międzykulturowo oraz wsparcie przedsiębiorców zatrudniających osoby z innych grup defaworyzowanych. Dopuszcza się także wybór projektów w trybie niekonkurencyjnym zakładających wsparcie tworzenia i funkcjonowania centrum integracji cudzoziemców, a także projekty szkoleniowe dla pracowników instytucji publicznych, pracujących bezpośrednio z obywatelami państw trzecich lub cudzoziemcami.

Główne grupy docelowe

- Obywatele państw trzecich;
- Cudzoziemcy;
- Pracodawcy zatrudniający obywateli państw trzecich;
- Pracownicy instytucji publicznych pracujący z obywatelami państw trzecich lub cudzoziemcami.
- Społeczność lokalna.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach CS przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 9 i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne

wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antidyskryminacyjna znajdują odzwierciedlenie w niedyskryminacyjnych kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu, w tym mechanizmów i narzędzi w ramach procesu monitorowania i kontroli operacji (np. stosowne pytania w listach sprawdzających) oraz w zakresie udostępniania informacji publicznej. W CS zostanie to zapewnione m.in. poprzez promowanie równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla OZN. Dotyczy to w szczególności działań nakierowanych na promowanie zrównoważonego pod względem płci dostępu do rynku pracy, równych warunków pracy i rozwoju kariery, lepszej równowagi między życiem zawodowym a prywatnym. Działania wspierać będą także równy dostęp do wysokiej jakości szkoleń oraz ich ukończenia, ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich, w tym zapewnienie dostępności dla OZN, m.in. w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych. Wpłyną one na zwiększenie udziału kobiet w zatrudnieniu, a także przyczynią się do godzenia życia zawodowego i osobistego, zwalczania feminizacji ubóstwa i dyskryminacji ze względu na płeć na rynku pracy oraz w edukacji i szkoleniach.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach CS nie jest planowane wykorzystanie narzędzi terytorialnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w obszarze wspierania integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich założone w programie *Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027* w celu szczegółowym 4(i) wpisują się w wyzwanie dotyczące wzrostu poziomu dobrobytu założonego w Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego. W Strategii zapisano, że obszar polityki *Edukacja* przyczynia się do wzmocnienia społecznego wymiaru Strategii UE dla regionu Morza Bałtyckiego. Ten obszar polityki obejmuje cztery obszary: edukację, naukę, szanse na zatrudnienie i integrację migrantów. Obszar polityki edukacja przyczynia się do wzrostu dobrobytu, który zakłada dostęp do wysokiej jakości edukacji i szkoleń dla wszystkich, skuteczny i integracyjny system opieki społecznej oraz dobrze funkcjonujący rynek pracy wspierający mobilność geograficzną, zawodową i społeczno-ekonomiczną.

Działania zaplanowane w ramach programu *Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027* będą polegały na aktualizacji, dostosowania do polskiego rynku pracy kwalifikacji i kompetencji zawodowych, podniesieniu znajomości języka polskiego, wsparcie informacyjne w zakresie przysługujących praw i obowiązków, zasad funkcjonowania polskiego rynku pracy, dla tych osób. Z drugiej strony wsparcie skierowane będzie do pracodawców zatrudniających obywateli państw trzecich w zakresie m.in. przeciwdziałania konfliktom na tle różnic kulturowych, uwzględnienia odmienności kulturowych w zarządzaniu przedsiębiorstwem. Działania skierowane do cudzoziemców ukierunkowane na lepszą integrację w polskim społeczeństwie będą skierowane również do obywateli państw trzecich, jak też osób im towarzyszących. Zaplanowane działania wzmocnią integrację obywateli państw trzecich na terenie województwa lubelskiego, co przyczyni się do wzrostu ich poczucia bezpieczeństwa oraz wzrostu dobrobytu.

Działania realizowane w obszarze CS (i) przyczynią się również do realizacji zaplanowanych działań w zakresie zielonej transformacji w ramach Programu Zielony Ład oraz na rzecz niebieskiego wzrostu i niebieskiej gospodarki regionie. Interwencje realizowane w CS 4(i) będą komplementarne do Programu Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021-2027.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.8.2.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
VIII	4(i)	EFS+	Słabiej rozwinięte	EECO13	Liczba osób z krajów trzecich objętych wsparciem w programie	osoby	0	1 420

Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
VIII	4(i)	EFS+	Słabiej rozwinięte	EECR01	Liczba osób poszukujących pracy opuszczeniu programu	osoby	5 735	2020	510	System teleinformatyczny	

2.1.7.2.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(i)	156 Działania szczególne na rzecz zwiększenia udziału obywateli państw trzecich w rynku pracy	3 196 800
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(i)	157 Działania na rzecz integracji społecznej obywateli państw trzecich	1 243 200

Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(i)	01 Dotacja	4 440 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(i)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	4 440 000

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(i)	05 Niedyskryminacja	4 440 000

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(i)	02 Projekty uwzględniające kwestię równouprawnienia płci	4 440 000

2.1.8.3. Cel szczegółowy 4(j) (EFS+) wspieranie integracji społeczno-gospodarczej społeczności marginalizowanych, takich jak Romowie

2.1.8.3.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Społeczności marginalizowane wymagają wsparcia adekwatnego do potrzeb i problemów z którymi się borykają. Istotnym aspektem z punktu widzenia społeczeństwa jest kwestia wieloaspektowej integracji członków społeczności marginalizowanych, zarówno w wymiarze społecznym jak i zawodowym.

Ryzyko wykluczenia i zagrożenia ubóstwem dotyczy społeczności marginalizowanych, rozumianych w szczególności jako społeczność białoruska, ukraińska, romska czy inne mniejszości narodowe lub etniczne. Odmienność kulturowa, językowa czy religijna, kultywowana tradycja, doświadczenia historyczne, czy zasady regulujące funkcjonowanie społeczności częstokroć powodują negatywny odbiór pozostałej części społeczeństwa. Stereotypy i niechętny stosunek ogółu społeczeństwa do członków społeczności marginalizowanych skutkują zamknięciem i odseparowaniem tych społeczności, za cenę integracji i korzystania z możliwości rozwoju oferowanych współcześnie.

W związku z powyższym konieczne są działania ukierunkowane na zmianę sposobu postrzegania zarówno całych społeczności, jak i poszczególnych ich członków przez ogół społeczeństwa, a w szczególności przez mieszkańców sąsiadujących z poszczególnymi społecznościami marginalizowanymi, w celu tworzenia spójnych i darzących się wzajemnym zrozumieniem i zaufaniem społeczności lokalnych. Ponadto niezbędne są działania mające na celu aktywizację społeczną i zawodową oraz podniesienie poziomu wykształcenia społeczności marginalizowanych, w tym aktywizację romskich kobiet, z poszanowaniem ich kultury, tradycji i odrębności. Celem interwencji jest ograniczenie ryzyka wykluczenia, ubóstwa, braku aktywności zawodowej, konfliktu z prawem, czy też z innych czynników utrudniających pełny udział członków społeczności marginalizowanych w życiu społecznym i zawodowym. Istotne będą również działania nakierowane na zwiększenie dostępności do usług społecznych i zdrowotnych, rozumiane jako zwiększenie gotowości członków społeczności do korzystania z tych usług, jak i też upowszechnienie tych usług w ramach społeczności (np. organizacja wizyt lekarskich i pielęgniarstwa wśród społeczności marginalizowanych, wsparcie psychologiczne), w tym poprzez wykorzystanie wsparcia dostępnego w ramach innych priorytetów programu regionalnego.

Z uwagi na charakterystykę obszaru wsparcia, niezbędnym jest, by przedmiotowe działania były zindywidualizowane, dostosowane do zdiagnozowanych, specyficznych potrzeb grup docelowych, jak również zaplanowane przy znacznym stopniu partycypacji grup docelowych. W szczególności istotne będą działania środowiskowe, animacyjne, realizowane w konkretnych środowiskach czy społecznościach lokalnych, w postaci np. pracy streetworkerów lub asystentów romskich, mediatorów, organizatorów społeczności lokalnej, z aktywnym udziałem władz lokalnych. Istotnym elementem dla zapewnienia adekwatności wsparcia będą działania na rzecz budowania zdolności partnerów społecznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego społeczności marginalizowanych (w szczególności organizacji przedstawicielskich społeczności romskich), obejmujące m.in. szkolenia, działania służące tworzeniu sieci kontaktów i wzmacniania dialogu społecznego oraz inicjatywy podejmowane w partnerstwie organizacji społeczności marginalizowanych z podmiotami publicznymi.

W wyniku interwencji zakłada się osiągnięcie następujących rezultatów:

- wzrost współczynnika aktywności zawodowej i uczestnictwa w życiu społecznym członków społeczności marginalizowanych, w tym Romów.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów

Typy projektów:

- Kompleksowe programy na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej oraz wykształcenia członków społeczności marginalizowanych obejmujące m.in. działania w zakresie edukacji dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych, działania antidyskryminacyjne na rzecz osób i instytucji z otoczenia środowiska Romów, działania w zakresie edukacji prozdrowotnej (jako działania uzupełniające i wspierające funkcjonowanie w społeczeństwie oraz na rynku pracy), działania w zakresie komunikacji społecznej (jako działania uzupełniające).

Katalog beneficjentów

- Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne,
- Związki, porozumienia i stowarzyszenia jst,
- Instytucje pomocy i integracji społecznej,
- Podmioty ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstwa społeczne,
- Podmioty reintegracyjne,
- Instytucje rynku pracy,
- Organizacje pozarządowe,
- Przedsiębiorcy w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2021 r., poz. 162) we wszelkich formach przewidzianych dla wykonywania działalności gospodarczej, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia

Projekty będą wybierane w trybie konkurencyjnym.

Główne grupy docelowe

- Członkowie społeczności marginalizowanych, w szczególności społeczności romskiej.
- Członkowie mniejszości etnicznych i narodowych.
- Przedsiębiorcy.
- Społeczności lokalne, w tym jst.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach CS przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 9 i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antidyskryminacyjna znajdą odzwierciedlenie w niedyskryminacyjnych kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu, w tym mechanizmów i narzędzi w ramach procesu monitorowania i kontroli operacji (np. stosowne pytania w listach sprawdzających) oraz w zakresie udostępniania informacji publicznej. W CS zostanie to zapewnione m.in. poprzez promowanie równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla OzN. Dotyczy to w szczególności działań nakierowanych na promowanie zrównoważonego pod względem płci dostępu do rynku pracy, równych warunków pracy i rozwoju,

lepszego równowagi między życiem zawodowym a prywatnym. Działania wspierać będą także równy dostęp do wysokiej jakości szkoleń oraz ich ukończenia, ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich, w tym zapewnienie dostępności dla OzN, m.in. w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych. Wpłyną one na zwiększenie udziału kobiet w zatrudnieniu, a także przyczynią się do godzenia życia zawodowego i osobistego, zwalczania feminizacji ubóstwa i dyskryminacji ze względu na płeć na rynku pracy oraz w edukacji i szkoleniach.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach CS nie jest planowane wykorzystanie narzędzi terytorialnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w obszarze wspierania integracji społeczno-gospodarczej społeczności marginalizowanych, takich jak Romowie założone w programie *Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027* w CS 4(j) wpisują się w wyzwanie dotyczące wzrostu poziomu dobrobytu założonego w Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego. W Strategii zapisano, że obszar polityki *Edukacja* przyczynia się do wzmocnienia społecznego wymiaru Strategii UE dla regionu Morza Bałtyckiego. Ten obszar polityki obejmuje cztery obszary: edukację, naukę, szanse na zatrudnienie i integrację migrantów. Obszar polityki edukacja przyczynia się do wzrostu dobrobytu, który zakłada dostęp do wysokiej jakości edukacji i szkoleń dla wszystkich, skuteczny i integracyjny system opieki społecznej oraz dobrze funkcjonujący rynek pracy wspierający mobilność geograficzną, zawodową i społeczno-ekonomiczną.

Działania zaplanowane dla społeczności marginalizowanych, w tym Romów będą polegały na ograniczeniu ryzyka wykluczenia, ubóstwa, braku aktywności zawodowej czy też z innych czynników utrudniających pełny udział członków społeczności marginalizowanych w życiu społecznym i zawodowym na terenie województwa lubelskiego. Działania będą nakierowane na szeroko pojętą aktywizację społeczno – zawodowych członków społeczności marginalizowanych, w tym Romów. Zaplanowane wsparcie wzmocni integrację społeczności marginalizowanych, zmieni sposób postrzegania zarówno całej społeczności, jak i poszczególnych ich członków przez ogół społeczeństwa, a także pozwoli na rozwój tych osób w sferze zawodowej. Przyczyni się do wzrostu ich poczucia bezpieczeństwa oraz wzrostu dobrobytu.

Działania realizowane w obszarze CS (j) przyczynią się również do realizacji zaplanowanych działań w zakresie zielonej transformacji w ramach Programu Zielony Ład oraz na rzecz niebieskiego wzrostu i niebieskiej gospodarki w regionie. Interwencje realizowane w CS 4(j) będą komplementarne do Programu Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021-2027.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.8.3.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
VIII	4(j)	EFS+	Słabiej rozwinięte	EEOCO15	Liczba osób należących do mniejszości, w tym społeczności marginalizowanych	osoby	0	960

					h takich jak Romowie, objętych wsparciem w programie				
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
VIII	4(j)	EFS+	Słabiej rozwinięte	EEC R02	Liczba osób, które podjęły kształcenie lub szkolenie po opuszczeniu programu	osoby	24	2021	430	System teleinformatyczny	

2.1.7.3.3. Indykatory podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(j)	154 Działania na rzecz poprawy dostępu grup marginalizowanych, takich jak Romowie, do edukacji, zatrudnienia, a także na rzecz wspierania ich włączenia społecznego	2 220 000

Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(j)	01 Dotacja	2 220 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(j)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	2 220 000

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(j)	05 Niedyskryminacja	2 197 800
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(j)	08 Budowanie zdolności organizacji społeczeństwa obywatelskiego	22 200

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(j)	02 Projekty uwzględniające kwestię równouprawnienia płci	2 220 000

2.1.8.4. Cel szczegółowy 4(k) (EFS+) zwiększanie równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości, trwałych i przystępnych cenowo usług, w tym usług, które wspierają dostęp do mieszkań oraz opieki skoncentrowanej na osobie, w tym opieki zdrowotnej; modernizacja systemów ochrony socjalnej, w tym wspieranie dostępu do ochrony socjalnej, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup w niekorzystnej sytuacji; poprawa dostępności, w tym dla osób z niepełnosprawnościami, skuteczności i odporności systemów ochrony zdrowia i usług opieki długoterminowej

2.1.8.4.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Celem interwencji jest poprawa dostępu do usług społecznych i zdrowotnych, dla osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Zakłada się wspieranie procesu deinstytucjonalizacji, zwiększenie dostępności usług dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym OzN i seniorów. Celem działań jest rozwój usług uwzględniających podmiotowość jednostki, świadczonych w środowisku zamieszkania, w warunkach domowych lub półstacjonarnych. Działania będą prowadzone m.in. za pośrednictwem centrów usług społecznych, ze wsparciem rozwoju dostarczanych przez nie usług, w tym przy wykorzystaniu technologii cyfrowych. Przewiduje się wsparcie szkolenia kadr na potrzeby świadczenia usług w społeczności lokalnej.

Wspierana będzie organizacja nowych i rozwój istniejących placówek wsparcia dziennego, mieszkań chronionych i wspomaganych, mieszkalnictwa adaptowalnego (w tym m.in. terapia przestrzeni, doradztwo architektoniczne, dostosowanie i remont, zakup wyposażenia). Rozwijane będą rozwiązania łączące wsparcie społeczne i mieszkaniowe, w tym upowszechnienie form wspólnego zamieszkiwania osób niespokrewnionych oraz zamieszkiwania dziennego lub całodobowego opiekunów w mieszkaniach osób wspieranych.

Podniesiona zostanie dostępność usług świadczonych w społeczności lokalnej, np. w formie usług asystenckich wspierających aktywność społeczną, edukacyjną lub zawodową OzN, rozwoju usług opiekuńczych (w tym specjalistycznych) a także tworzenia/ funkcjonowania rodzinnych domów pomocy i placówek wsparcia dziennego, w tym dziennych domów pomocy, upowszechnienie systemów teleopieki oraz opieki długoterminowej/hospicyjnej i paliatywnej.

Przewiduje się wsparcie dla opiekunów faktycznych osób wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu z zakresu opieki nad tymi osobami, w tym również szkoleń, tworzenie wypożyczalni sprzętu opiekuńczego i rehabilitacyjnego. Przeciwdziałając wykluczeniu komunikacyjnemu rozwijane będą usługi transportowe "door to door".

Program zakłada także wsparcie procesu usamodzielniania osób przebywających w placówkach całodobowych na podstawie indywidualnych planów usamodzielniania. Jednocześnie podejmowane będą działania na rzecz zapobiegania umieszczania osób wymagających wsparcia w placówkach całodobowych długoterminowych.

Realizowane będą działania zgodne z zasadami deinstytucjonalizacji świadczenia usług zdrowotnych i społecznych, w tym m.in. rozwoju opieki długoterminowej, dziennej, domowej, wytchnieniowej, psychiatrycznej, paliatywnej i hospicyjnej. Wsparcie będzie kierowane m.in. do osób starszych, OzN, zaburzeniami i chorobami psychicznymi. Ważnym aspektem będzie koordynacja usług zdrowotnych i społecznych na poziomie projektów. Wdrażane będą standardy opracowane na poziomie krajowym m.in.: Dzielne Domy Opieki Medycznej, Dzielne Centra Wsparcia Pamięci itp. Zakłada się również działania zwiększające dostępność do świadczeń z zakresu opieki psychiatrycznej dla dzieci, młodzieży dorosłych, z uwzględnieniem innych niż stacjonarne formy opieki. Działania w obszarze zdrowia będą polegały też na realizacji programów polityki zdrowotnej w celu podniesienia jakości życia, m.in. w zakresie promocji zdrowia,

profilaktyki, diagnostyki i rehabilitacji. Zaplanowane działania będą miały na celu dostosowanie usług zdrowotnych do prognoz demograficznych i obejmą wsparciem osoby szczególnie wymagające wsparcia w zakresie usług zdrowotnych (głównie najmłodszych, jak i starszej części populacji). Możliwa będzie też realizacja projektów z wykorzystaniem nowoczesnych form świadczenia usług medycznych i opiekuńczych (np. telemedycyna, telerehabilitacja, teleopieka). Standardy dostępności wypracowane w ramach POWER (dla POZ i szpitali) oraz standard dostępności, który ma zostać wypracowany w programie FERS (dla AOS), będą wdrażane w podmiotach leczniczych też z poziomu regionalnego. Podobnie na poziomie regionalnym będzie realizowane wsparcie procesu deinstytucjonalizacji opieki medycznej, w tym na podstawie modeli wypracowanych na poziomie krajowym.

W wyniku interwencji zakłada się osiągnięcie następujących rezultatów:

- a) Wzrost dostępności do zdeinstytucjonalizowanych, wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych odpowiadających na potrzeby społeczności lokalnej.
- b) Wzrost uczestnictwa w życiu społecznym osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów

Usługi społeczne

- Projekty w zakresie:
  - a) rozwoju usług opiekuńczych świadczonych w społeczności lokalnej, w formach dziennych i całodobowych,
  - b) wsparcia tworzenia warunków i usług w zakresie opieki osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu w miejscu zamieszkania,
  - c) wsparcia opiekunów faktycznych (nieformalnych) osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, w tym m.in. opieka wytchnieniowa, poradnictwo, kształcenie potrzebne do opieki.
  - d) szkolenia kadr na potrzeby świadczenia usług w społeczności lokalnej,
  - e) wsparcia dla tworzenia lub funkcjonowania placówek świadczących usługi społeczne w społeczności lokalnej i ich usług, w tym centrów usług społecznych,
  - f) wsparcia procesu deinstytucjonalizacji instytucji całodobowych.
- Rozwój usług asystenckich wspierających aktywność społeczną, edukacyjną lub zawodową osób z niepełnosprawnościami.
- Wsparcie w zakresie tworzenia i funkcjonowania mieszkań chronionych i wspomaganych, w tym wsparcie kadry tych mieszkań, rozwój mieszkalnictwa adaptowalnego oraz innych rozwiązań łączących wsparcie społeczne i mieszkaniowe.
- Wsparcie procesu usamodzielniania osób przebywających w placówkach całodobowych.

Usługi zdrowotne

- Opracowanie i realizacja regionalnych programów zdrowotnych dotyczących m.in. profilaktyki chorób będących istotnym problemem zdrowotnym regionu.
- Wsparcie procesu deinstytucjonalizacji opieki medycznej, w tym:
  - a) na podstawie modeli wypracowanych na poziomie krajowym,
  - b) w zakresie psychiatrii osób dorosłych,
  - c) wdrażanie standardów dostępności w podmiotach leczniczych przede wszystkim w POZ i szpitalach,
  - d) wdrażanie modeli opieki koordynowanej,
  - e) rozwój rozwiązań regionalnych z zakresu telemedycyny, które otrzymały pozytywną opinię w procesie oceny MZ.

Katalog beneficjentów

- JST i ich jednostki organizacyjne.
- Związki, porozumienia i stowarzyszenia jst.
- Podmioty świadczące usługi społeczne.

- Organizacje pozarządowe oraz podmioty wymienione w art. 3 ust 3 ustawy o pożytku publicznym i o wolontariacie, statutowo działające w obszarze pomocy i integracji społecznej.
- Podmioty lecznicze wykonujące działalność leczniczą lub ich podmioty tworzące.
- Podmioty ekonomii społecznej.
- OHP.
- Instytucje pomocy i integracji społecznej.
- Uczelnie.
- Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- Przedsiębiorcy w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców (Dz. U. z 2021 r., poz. 162) we wszelkich formach przewidzianych dla wykonywania działalności gospodarczej, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia

Projekty będą wybierane w trybie konkurencyjnym. Dopuszcza się możliwość wyboru projektów w trybie niekonkurencyjnym, w zakresie opracowania regionalnych programów zdrowotnych, a także w zakresie prowadzenia działalności badawczej związanej z rozpoznawaniem zapotrzebowania na usługi społeczne i różne rodzaje wsparcia.

Zakłada się też możliwość wyboru projektów w trybie niekonkurencyjnym, w zakresie szkoleń kadr instytucji pomocy i integracji społecznej na potrzeby świadczenia usług społecznych w społeczności lokalnej. Tryb niekonkurencyjny znajdzie zastosowanie w przypadku projektów przyczyniających się do rozwoju nowoczesnych usług dla osób potrzebujących wsparcia, w szczególności dzieci i młodzieży w zakresie psychiatrii, projektu dotyczącego polityki senioralnej, przedsięwzięć o strategicznym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu oraz projektów ZIT.

Wsparciem zostanie objęte całe woj., w szczególności obszary, w których występują ograniczenia w dostępie do usług zdrowotnych lub społecznych. Premiowana będzie komplementarność wsparcia ze wsparciem w EFRR. Preferowane będą projekty kompleksowe, skierowane do osób potrzebujących wsparcia w codziennym funkcjonowaniu i ich otoczenia. Premiowane będą projekty ukierunkowane na koordynację usług społecznych i zdrowotnych, projekty, w ramach których wsparcie realizowane będzie przez centra usług społecznych, a także projekty realizowane przez PS.

Interwencja w obszarze zdrowia powinna być zgodna z dokumentem strategicznym „Zdrowa Przyszłość. Ramy strategiczne dla systemu ochrony zdrowia na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 r.”, a także z mapą potrzeb zdrowotnych oraz planami transformacji w obszarze ochrony zdrowia, w tym opieki długoterminowej w obszarze zdrowia – zarówno na poziomie krajowym, jak i na poziomie regionalnym. Dodatkowo stosowane będą mechanizmy koordynacji stworzone na poziomie centralnym/ krajowym.

Główne grupy docelowe

- Osoby lub rodziny wykluczone lub zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym oraz otoczenie tych osób (w tym opiekunowie faktyczni),
- Osoby z niepełnosprawnościami oraz ich otoczenie,
- Osoby narażone na umieszczenie w instytucjach całodobowych lub przebywające w instytucjach całodobowych,
- Kadry świadczące usługi społeczne w społeczności lokalnej,
- Dzieci i młodzież (w zakresie psychiatrii),
- Osoby, w tym osoby w niekorzystnej sytuacji w dostępie do usług zdrowotnych/podmioty wskazane w programach polityki zdrowotnej,
- Podmioty lecznicze i ich personel w zakresie wdrażania standardów dostępności.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach CS przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 9 i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie z obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antydyskryminacyjna znajdą odzwierciedlenie w niedyskryminacyjnych kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu, w tym mechanizmów i narzędzi w ramach procesu monitorowania i kontroli operacji (np. stosowne pytania w listach sprawdzających) oraz w zakresie udostępniania informacji publicznej. Zostanie to zapewnione m.in. poprzez promowanie równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla OzN. Działania będą zapewniały dostępność, m.in. dzięki technologiom informacyjno-komunikacyjnym oraz poprzez promowanie przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej. Przyczynią się one do zwiększenia równego dostępu do wysokiej jakości usług, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup defaworyzowanych, poprawy dostępności, w tym dla OzN i osób starszych, skuteczności i odporności systemów opieki zdrowotnej i usług opieki długoterminowej. Działania będą wyrównywać szanse w dostępie do usług publicznych, co wpłynie na realizację koncepcji niezależnego życia i równoprawny udział w życiu społecznym.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W celu zwiększenia efektywności podejmowanych interwencji poprzez realizację zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby oraz problemy rozwojowe miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie w przedmiotowym celu szczegółowym zaplanowano wykorzystanie instrumentu ZIT. Instrument ZIT będzie realizowany na terenie obszarów strategicznej interwencji w postaci Miejskich Obszarów Funkcjonalnych wskazanych w SRWL2030. Możliwość zastosowania preferencji dla projektów wynikających z Gminnych Programów Rewitalizacji.

Przedsięwzięcia, wynikające ze strategii terytorialnych, opracowanych w ramach projektu Centrum Wsparcia Doradczego, uzyskają preferencje w postaci premii punktowych w naborach konkurencyjnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w obszarze zdrowia oraz włączenia społecznego założone w programie *Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027* w celu szczegółowym 4(k) wpisują się w wyzwanie dotyczące wzrostu poziomu dobrobytu, a w szczególności w obszar polityki Zdrowie założone w Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego. W Strategii zapisano, że *zdrowa populacja w regionie Morza Bałtyckiego jest warunkiem wstępnym produktywności, konkurencyjności gospodarczej i dalszego rozwoju*. Działania poprawiające jakość zdrowia oraz

sytuację gospodarczą mieszkańców województwa lubelskiego zaplanowane w programie *Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027* są komplementarne do założeń przyjętych w Strategii UE dla Regionu Morza Bałtyckiego. Realizacja usług społecznych i zdrowotnych przyczyni się do poprawy i promowania zdrowia ludzkiego z uwzględnieniem aspektów społecznych w celu sprostania wyzwaniom związanym ze zmianami demograficznymi.

Działania realizowane w obszarze CS (k) przyczynią się również do realizacji zaplanowanych działań w zakresie zielonej transformacji w ramach Programu Zielony Ład oraz na rzecz niebieskiego wzrostu i niebieskiej gospodarki. Interwencje realizowane w CS 4(k) będą komplementarne do Programu Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021-2027.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.8.4.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
VIII	4(k)	EFS+	Słabiej rozwinięte	PLKCO02	Liczba osób objętych usługami świadczonymi w społeczności lokalnej w programie	osoby	4 720	47 220

Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
VIII	4(k)	EFS+	Słabiej rozwinięte	PLKCR02	Liczba utworzonych miejsc świadczenia usług w społeczności lokalnej	sztuki	2 251	2020	10 820	System teleinformatyczny	
VIII	4(k)	EFS+	Słabiej rozwinięte	PLKCR04	Liczba osób świadczących usługi w społeczności lokalnej dzięki wsparciu w programie	osoby	0	Nie dotyczy	28 200	system teleinformatyczny	

2.1.8.4.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(k)	158 Działania w celu zwiększenia równego i szybkiego dostępu do dobrej jakości trwałych i przystępnych cenowo usług	145 146 388

Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
---------------	---------	-------------------	-----------------	-----	---------------

VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(k)	01 Dotacja	145 146 388
------	------	--------------------	------	------------	-------------

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(k)	03 Miejskie obszary funkcjonalne	6 645 000
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(k)	28 Obszary wiejskie	65 315 875
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(k)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	73 185 513

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(k)	05 Niedyskryminacja	145 146 388

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(k)	02 Projekty uwzględniające kwestię równouprawnienia płci	145 146 388

2.1.8.5. Cel szczegółowy 4(I) (EFS+) wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci

2.1.8.5.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Celem interwencji jest integracja osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci. Wyzwaniem jest problem ubóstwa, dotyczący m.in. dzieci, młodzież i rodziny, OzN i ich rodziny, dzieci pozbawione opieki rodzicielskiej. Rodziny borykają się z bezrobociem, trudnościami opiekuńczo-wychowawczymi oraz problemami uzależnień i przemocy domowej. Przewiduje się zintegrowane działania mające na celu zapobieganie pogłębieniu się zjawiska ubóstwa, dziedziczenia biedy i niekorzystnych postaw społecznych.

Interwencja polegać będzie na realizacji usług wsparcia rodziny i dzieci oraz rodzinnej pieczy zastępczej. Realizowane będą usługi wspierające i interwencyjne dla rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym, dysfunkcją i niewydolnością wychowawczą. Możliwe będzie wsparcie przez usługi w środowisku dla rodzin wychowujących dzieci, w tym przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze, rozwój środowiskowych form i placówek wsparcia dziennego lub całodobowego, interwencji kryzysowej, rozwój asystentury rodzinnej, poradnictwa specjalistycznego, terapii, mediacji, rodzin wspierających, ze szczególnym uwzględnieniem podmiotowości dzieci. Przewiduje się też rozwój usług w zakresie przeciwdziałania przemocy, w tym przemocy w rodzinie, poprzez ułatwianie dostępu do poradnictwa specjalistycznego i usług terapeutycznych dla ofiar oraz dla osób sprawców przemocy (programy korekcyjno-edukacyjne), a także rozwój współpracy instytucji działających w tym obszarze. Działania w tym zakresie mają charakter wspierający wdrożenie założeń Europejskiej Gwarancji dla Dzieci.

W zakresie deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej oraz innych całodobowych instytucji opieki nad dziećmi, przewiduje się rozwój usług świadczonych w społeczności lokalnej, a także rodzinnych form opieki zastępczej, specjalistycznych rodzin zastępczych, w tym opiekujących się dziećmi z niepełnosprawnościami, a także szkolenia dla kandydatów do pełnienia opieki zastępczej i kadr świadczących rodzinne formy opieki zastępczej oraz rozwój kompetencji pracowników placówek do działań w środowisku. Przewiduje się usługi wsparcia dla rodzin zastępczych (m.in. wsparcie wytchnieniowe, terapeutyczne, prawne, edukacyjne, superwizyjne oraz uzupełniająco w zakresie poprawy warunków mieszkaniowych).

W odniesieniu do wyzwań jakie niesie wsparcie dzieci i młodzieży w ośrodkach/instytucjach całodobowych dopuszczalne jest wsparcie rozwoju zdeinstytucjonalizowanych usług m.in. regionalnych placówek opiekuńczo-terapeutycznych, domów pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością intelektualną, schronisk dla nieletnich, specjalnych ośrodków szkolno-wychowawczych, młodzieżowych ośrodków wychowawczych itp. Działania w tym zakresie dotyczą wsparcia osób, a nie wzmocnienia potencjału ww. instytucji, tj. instytucje nie będą grupą docelową projektów. Wsparcie obejmować będzie wzmocnienie samodzielności dzieci i młodzieży przebywających w placówkach.

Wsparcie osób usamodzielnianych będzie mogło obejmować kompleksowe działania m.in. w postaci wsparcia opiekunów/asystentów usamodzielniania, budowania kręgów wsparcia, mieszkań wspomaganym lub chronionym i „usamodzielniania na próbę” (polegającego na wsparciu osoby w doświadczaniu samodzielnego życia poza pieczą zastępczą lub instytucją całodobową, z możliwością powrotu do pieczy lub instytucji całodobowej, może obejmować m.in. pobyt w mieszkaniu wspomaganym lub dofinansowanie najmu mieszkania, wsparcie związane z poszukiwaniem pracy, wsparcie opiekunów/asystentów usamodzielniania).

W ramach działań wspierających system adopcji, poza wsparciem kandydatów na rodziców adopcyjnych, przewiduje się wsparcie preadopcyjne (np. diagnostyczne, szkoleniowe, doradcze) i postadopcyjne (np. diagnostyczne, rehabilitacyjne, terapeutyczne psychologiczne). Istotną wagę będzie miało również wsparcie adopcji dzieci z niepełnosprawnościami.

W zakresie aktywizacji społecznej przewiduje się działania ukierunkowane do osób najbardziej zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym edukacyjne, doradcze, integracyjne, informacyjne, z zakresu poprawy stanu zdrowia, pozwalające na włączenie lub utrzymanie aktywności społecznej, służące wzmocnieniu więzi społecznych i samopomocowych, z uwzględnieniem indywidualnych potrzeb i zaplanowanych wraz z odbiorcami wsparcia. Działania będą umożliwiały realizację partnerstw międzysektorowych na rzecz integracji społecznej. Możliwe będzie również wykorzystanie tworzonych lub istniejących mieszkań chronionych i wspomaganych lub wsparcie funkcjonowania tych mieszkań, w szczególności w zakresie wsparcia osób usamodzielnianych i rodzin. Zaplanowane wsparcie obejmować będzie też działania na rzecz aktywności osób starszych w zakresie edukacji, integracji wewnątrz i międzypokoleniowej, przeciwdziałania e-wykluczeniu, zwiększenia aktywności w społecznościach lokalnych.

Interwencja obejmie rozwój usług specjalistycznych i interwencyjnych dla osób doświadczających kryzysu, w tym dzieci i rodzin oraz tworzenie i rozwój ośrodków interwencji kryzysowej i punktów interwencji kryzysowej, w tym podnoszenie kompetencji kadr, zapewnienie dostępu do usług osobom dotkniętym kryzysem i ich otoczenia (np. poradnictwo specjalistyczne, psychologiczne, socjalne, konsultacje lekarskie, psychoterapia, telefoniczna interwencja kryzysowa, interwencyjne mieszkania/miejsca noclegowe).

Wsparciem zostaną objęte również osoby w kryzysie bezdomności, zagrożone bezdomnością lub wykluczeniem mieszkaniowym poprzez usługi środowiskowe (m.in. w postaci doradztwa, terapii uzależnień, streetworkingu, pomocy prawnej i psychologicznej), wykorzystanie tworzonych lub istniejących mieszkań chronionych i wspomaganych lub wsparcie funkcjonowania tych mieszkań oraz innych rozwiązań łączących wsparcie społeczne i mieszkaniowe dla osób w kryzysie bezdomności, w tym programu „Najpierw mieszkanie”.

W wyniku interwencji zakłada się osiągnięcie rezultatu:

- Zmniejszenie skutków społecznych ubóstwa u osób najbardziej zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym dzieci.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów

- Rozwój usług:
- dla rodzin wychowujących dzieci, w tym przeżywających trudności opiekuńczo-wychowawcze,
- w zakresie przeciwdziałania przemocy, w tym przemocy w rodzinie.
- Wsparcie procesu deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej oraz innych całodobowych instytucji opieki nad dziećmi i rodziną oraz szkolenie kadr.
- Rozwój usług wsparcia dla dzieci i młodzieży przebywającej w różnego rodzaju ośrodkach / instytucjach całodobowych.
- Kompleksowe wsparcie osób usamodzielnianych i opuszczających pieczę zastępczą oraz inne instytucje opieki całodobowej, w których przebywają dzieci i młodzież.
- Działania wspierające system adopcji (w tym wsparcie kandydatów na rodziców adopcyjnych) oraz działania na rzecz wsparcia preadopcyjnego i postadopcyjnego.
- Aktywizacja społeczna osób najbardziej zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób starszych.
- Rozwój usług specjalistycznych i interwencyjnych dla osób doświadczających kryzysu, w tym tworzenie i rozwój ośrodków interwencji kryzysowej i punktów interwencji kryzysowej.

- Rozwój usług dla osób w kryzysie bezdomności oraz zagrożonych bezdomnością lub wykluczeniem mieszkaniowym.
- Wsparcie działań na rzecz integracji społeczności zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym realizacja działań na rzecz rozwoju lokalnego.
- Działania ukierunkowane na łagodzenie skutków społecznych ubóstwa dzieci, w tym działania integracyjne, aktywizacyjne, wspierające skierowane do dzieci i rodzin.

Katalog beneficjentów

- JST i ich jednostki organizacyjne.
- Związki, porozumienia i stowarzyszenia JST.
- Organizacje pozarządowe.
- Podmioty ekonomii społecznej.
- Instytucje pomocy i integracji społecznej, instytucje prowadzące pracę z rodziną.
- Podmioty świadczące usługi społeczne użyteczności publicznej, w tym m.in. ośrodki wsparcia (w tym specjalistyczne ośrodki wsparcia), instytucje wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, placówki wsparcia dziennego, jednostki specjalistycznego poradnictwa.
- Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- Podmioty wymienione w art. 3 ust 2 i 3 ustawy o pożytku publicznym i o wolontariacie statutowo działające w obszarze pomocy i integracji społecznej.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia

Projekty będą wybierane w trybie konkurencyjnym. Dopuszcza się również możliwość wyboru projektów w trybie niekonkurencyjnym, m.in. w zakresie szkoleń kadr systemu wsparcia rodziny i pieczy zastępczej, kadr prowadzących pracę z rodziną, również w zakresie profilaktyki, diagnozy i terapii FASD i podnoszenia kwalifikacji specjalistów.

W projektach konkurencyjnych premiowane będzie wsparcie rodzin narażonych na ubóstwo, w tym rodzin, w skład których wchodzi minimum jedna OzN. Dodatkowo premiowane będą projekty realizowane przez instytucje publiczne w partnerstwie z sektorem pozarządowym, jak też komplementarność ze wsparciem infrastrukturalnym w ramach EFRR.

Główne grupy docelowe

- Dzieci i młodzież zagrożona ubóstwem lub wykluczeniem społecznym,
- Rodzina, w tym rodzina dysfunkcyjna lub rodzina przeżywająca trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych,
- Instytucje prowadzące pracę z rodziną i ich pracownicy oraz osoby korzystające ze wsparcia tych instytucji,
- Kandydaci do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, rodzinnego domu dziecka lub prowadzących placówki opiekuńczo-wychowawcze typu rodzinnego oraz członkowie ich rodzin, a także kandydaci na rodziców adopcyjnych i członkowie ich rodzin oraz rodziny adopcyjne,
- Osoby usamodzielniane (w tym osoby dorosłe),
- Osoby doświadczające przemocy, w tym przemocy w rodzinie i ich otoczenie,
- Osoby w kryzysie bezdomności,
- Osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym oraz ich otoczenie,
- Społeczności lokalne,
- Osoby potrzebujące interwencji kryzysowej i ich otoczenie, kadry świadczące usługi interwencji kryzysowej.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach CS przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 9 i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antydyskryminacyjna znajdują odzwierciedlenie w niedyskryminacyjnych kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu, w tym mechanizmów i narzędzi w ramach procesu monitorowania i kontroli operacji (np. stosowne pytania w listach sprawdzających) oraz w zakresie udostępniania informacji publicznej. W CS zostanie to zapewnione m.in. poprzez promowanie równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla OzN. Podejmowane działania będą zapewniały dostępność, m.in. dzięki technologiom informacyjno-komunikacyjnym oraz poprzez promowanie przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej. Przyczyniać się one będą do zwiększenia równego dostępu do wysokiej jakości usług, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i grup defaworyzowanych, poprawy dostępności, w tym dla OzN i osób starszych. Zaplanowane działania będą wyrównywać szanse w dostępie do usług publicznych, co wpłynie na realizację koncepcji niezależnego życia i równoprawny udział każdej jednostki w życiu społecznym.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach CS nie jest planowane wykorzystanie narzędzi terytorialnych. Możliwość zastosowania preferencji dla projektów wynikających z Gminnych Programów Rewitalizacji.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania zaplanowane CS 4(l) wpisują się w cel główny Strategii UE dla Morza Bałtyckiego dotyczący wzrostu poziomu dobrobytu. Zgodnie z podejściem Rady Państw Morza Bałtyckiego *wizja regionu Morza Bałtyckiego to miejsce, w którym dzieci mogą korzystać z pełnego zakresu praw człowieka określonych w Konwencji ONZ o prawach dziecka, przy założeniu, że krajowe systemy ochrony dzieci oferować będą kompleksową prewencję, ochronę i wsparcie, zapewniając wszystkim dzieciom równe szanse dorastania, rozwoju i rozwoju bez wszelkich form przemocy*. Działania zaplanowane w CS (l) tj. np. rozwój usług w zakresie przeciwdziałania przemocy, w tym przemocy w rodzinie czy wspierające system adopcji wprost przyczyniają się do realizacji jednego z praw dziecka - prawo do wychowania w rodzinie i kontaktów z rodzicami w przypadku rozłączenia z nimi, prawo poznania rodziców, jeżeli to możliwe [<https://www.gov.pl/web/rodzina/konwencja-o-prawach-dziecka>], a co za tym idzie realizują założenia Strategii UE dla Regionu Morza Bałtyckiego. Zgodnie z zapisami ww. dokumentu *organizowane będą działania wokół dwóch powiązanych ze sobą filarów: ochrona ludności i egzekwowanie prawa, biorąc pod uwagę, że ludzki wymiar bezpieczeństwa jest tak samo ważny, jak ustanowienie skutecznych mechanizmów instytucjonalnych do rozwiązywania sytuacji kryzysowych* [<http://www.bsr-secure.eu/what-is-pa-secure/>]. W powyższe wpisują się działania zaplanowane w CS (l), które mają za zadanie m.in. rozwiązywanie jak również przeciwdziałanie sytuacjom kryzysowym w rodzinie.

Działania realizowane w CS (I) przyczynią się również do realizacji zaplanowanych działań w zakresie zielonej transformacji w ramach Programu Zielony Ład oraz na rzecz niebieskiego wzrostu i niebieskiej gospodarki w regionie. Interwencje realizowane w CS 4(I) będą komplementarne do Programu Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021-2027.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.8.5.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
VIII	4(I)	EFS+	Słabiej rozwinięte	EECO01	Całkowita liczba osób objętych wsparciem	osoby	620	3 100

Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródła danych	Uwagi
VIII	4(I)	EFS+	Słabiej rozwinięte	PLLCR02	Liczba utworzonych w programie miejsc świadczenia usług wspierania rodziny i pieczy zastępczej istniejących po zakończeniu projektu	sztuki	0	Nie dotyczy	2 950	System teleinformatyczny	

2.1.8.5.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(I)	163 Promowanie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci	25 614 070

Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(I)	01 Dotacja	25 614 070

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(I)	28 Obszary wiejskie	12 807 035

VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(l)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	12 807 035
------	------	--------------------	------	---------------------------------------	------------

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(l)	05 Niedyskryminacja	9 989 486
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(l)	06 Zwalczanie ubóstwa dzieci	15 624 584

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
VIII	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(l)	02 Projekty uwzględniające kwestię równouprawnienia płci	25 614 070

2.1.9. Priorytet IX Zaspokajanie potrzeb rynku pracy

2.1.9.1. Cel szczegółowy 4(a) (EFS+) poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej

2.1.9.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Zmiany zachodzące na rynku pracy, wynikające z czynników demograficznych i ekonomicznych, warunkują konieczność podjęcia realizacji przedsięwzięć aktywizacyjnych na rzecz wsparcia osób znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy. Kryzys spowodowany przez COVID-19, skutkujący wzrostem poziomu bezrobocia, spowodował konieczność objęcia wsparciem osób, które utraciły zatrudnienie w warunkach pandemii.

Interwencja na rzecz odbiorców wsparcia ma na celu zwiększenie dostępu do zatrudnienia dla wszystkich osób poszukujących pracy (w tym bezrobotnych pozostających w rejestrach urzędów pracy), znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy, a zwłaszcza: kobiet, osób młodych, osób starszych osób długotrwale bezrobotnych, osób o niskich kwalifikacjach i kompetencjach, osób odchodzących z rolnictwa poprzez skuteczną aktywizację zawodową - w szczególności zwiększenie, nabycie lub zmianę kwalifikacji, kompetencji/umiejętności, zgodnych ze zidentyfikowanymi potrzebami pracodawców. Realizowane będą przedsięwzięcia, mające na celu pomoc odbiorcom wsparcia w zdobyciu doświadczenia zawodowego. Interwencja EFS+ obejmie również działania przyczyniające się do wsparcia mobilności zawodowej, w tym w wymiarze mobilności geograficznej dla odbiorców wsparcia, u których zidentyfikowano problem z zatrudnieniem w miejscu zamieszkania m.in. poprzez realizację działań w ramach sieci EURES.

Pandemia COVID-19 spowodowała również konieczność uelastycznienia działań Instytucji Rynku Pracy w odniesieniu do osób poszukujących pracy, jak również pracodawców.

Jedną z barier funkcjonowania na rynku pracy jest konieczność sprawowania opieki nad dzieckiem lub członkiem rodziny potrzebującym wsparcia w codziennym funkcjonowaniu, dlatego w ramach działania przewiduje się udzielanie tego typu wsparcia jako towarzyszącego działaniom skierowanym na aktywizację zawodową. W kontekście coraz bardziej złożonego i dynamicznie zmieniającego się rynku pracy oraz upowszechniania się nowych form zatrudnienia, pracodawcy częściej zawierają z pracownikiem także inne rodzaje umów, np. umowy cywilno-prawne, bądź proponują tzw. samozatrudnienie. Ze względu na upowszechnianie się tego zjawiska, istotne w ramach proponowanego wsparcia będzie również zapewnienie większego dostępu do stabilnego zatrudnienia oraz możliwości podnoszenia kwalifikacji i kompetencji/umiejętności dla osób zatrudnionych na umowach krótkoterminowych, umowach cywilnoprawnych oraz osób ubogich pracujących.

W wyniku interwencji zakłada się osiągnięcie następujących rezultatów:

- Zwiększenie poziomu zatrudnienia w tym osób z grup znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy;
- Zwiększenie poziomu kwalifikacji lub kompetencji/umiejętności zgodnych z zapotrzebowaniem regionalnego rynku pracy;
- Zwiększenie liczby miejsc pracy powstałych w wyniku samozatrudnienia;
- Poprawa sytuacji na rynku pracy osób: zatrudnionych na umowach krótkoterminowych, pracujących w ramach umów cywilnoprawnych, ubogich pracujących;

- Zwiększenie mobilności zawodowej osób poszukujących pracy w wyniku działań w ramach sieci EURES.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów

1. Kompleksowa aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych (w tym dotacje na samozatrudnienie) w celu zwiększenia ich szans na znalezienie zatrudnienia – realizowana wyłącznie przez powiatowe urzędy pracy.
2. Kompleksowa aktywizacja zawodowa realizowana w projektach OHP na rzecz osób młodych znajdujących się w szczególnej sytuacji.
3. Poprawa sytuacji na rynku pracy osób ubogich pracujących oraz osób zatrudnionych na umowach krótkoterminowych, cywilnoprawnych.
4. Realizacja ukierunkowanych schematów mobilności transnarodowej (USMT) w ramach sieci EURES - realizacja tego typu działań ma mieć charakter warunkowy, uzależniony od zdiagnozowanych potrzeb regionalnych rynków pracy.

Katalog beneficjentów

- Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne w tym posiadające osobowość prawną, związki, porozumienia i stowarzyszenia JST, urzędy pracy w zakresie prowadzonej działalności ustawowej
- Osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej,
- Organizacje pozarządowe,
- Podmioty ekonomii społecznej,
- Agencje zatrudnienia,
- Instytucje szkoleniowe posiadające wpis do Rejestrów Instytucji Szkoleniowych prowadzonych przez wojewódzkie urzędy pracy,
- Instytucje dialogu społecznego, instytucje partnerstwa lokalnego,
- Ochotnicze Hufce Pracy,
- Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych,
- Pracodawcy.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia

Tryb niekonkurencyjny przewidziano dla typów projektów nr 1 i 2;

Tryb konkurencyjny przewidziano dla typów projektów nr: 3 i 4.

W ramach wyboru projektów do dofinansowania preferowane będą mogły być projekty, które będą wspierały zieloną transformację, np. szkolenia w zakresie zielonych umiejętności lub zielonych miejsc pracy poprzez podnoszenie umiejętności w celu dostosowania do nowych wymogów ekologicznych związanych między innymi z gospodarką o obiegu zamkniętym i ambicją zerowego zanieczyszczenia, lub przekwalifikowanie w celu rozpoczęcia nowej kariery w szybko rozwijających się zielonych sektorach.

Główne grupy docelowe

- Osoby bezrobotne;
- Osoby młode znajdujące się w szczególnej sytuacji;
- Osoby zatrudnione na umowach krótkoterminowych, umowach cywilno-prawnych, osoby ubogie pracujące;
- Pracodawcy i osoby poszukujące pracy korzystające ze wsparcia w ramach usług sieci EURES.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach CS przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty*

Praw podstawowych Unii Europejskiej, Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ) oraz art. 9 i 73 Rozporządzenia Ogólnego, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 Konwencji ONZ. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antydyskryminacyjna znajdą odzwierciedlenie w niedyskryminacyjnych kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu, w tym mechanizmów i narzędzi w ramach procesu monitorowania i kontroli operacji (np. stosowne pytania w listach sprawdzających) oraz w zakresie udostępniania informacji publicznej. W CS zostanie to zapewnione m.in. poprzez promowanie równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla OzN. Dotyczy to w szczególności działań nakierowanych na promowanie zrównoważonego pod względem płci dostępu do rynku pracy, równych warunków pracy i rozwoju kariery, lepszej równowagi między życiem zawodowym a prywatnym. Wspierany będzie równy dostęp do wysokiej jakości szkoleń oraz ich ukończenia, ułatwianie mobilności edukacyjnej, w tym zapewnienie dostępności dla OzN, m.in. w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych. Wpłyną one na zwiększenie udziału kobiet w zatrudnieniu, a także przyczynią się do godzenia życia zawodowego i osobistego, zwalczania feminizacji ubóstwa i dyskryminacji ze względu na płeć na rynku pracy.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach CS nie jest planowane wykorzystanie narzędzi terytorialnych. Możliwość zastosowania preferencji dla projektów wynikających z Gminnych Programów Rewitalizacji.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w zakresie wsparcia na rzecz aktywizacji osób pozostających bez pracy, w tym poprzez wsparcie finansowe na rozpoczęcie działalności gospodarczej, założone w CS 4 (a) wpisują się w wyzwanie dotyczące wzrostu poziomu dobrobytu założone w Strategii UE dla Regionu Morza Bałtyckiego. Poprzez realizację powyższych działań w zakresie aktywizacji zawodowej osób będących w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy zakłada się m.in. wzrost współczynnika aktywności zawodowej, jak również wzrost miejsc pracy w regionie, a tym samym przyczyni się do wzrostu poziomu dobrobytu założonego w ww. Strategii. Zwiększanie liczby miejsc pracy powstałych w wyniku samozatrudnienia, również może być obszarem typowanym do współpracy w ramach celu, w tym w obszarze innowacyjności. Wsparcie realizowane w obszarze CS 4 (a) przyczyni się również do realizacji zaplanowanych działań w zakresie zielonej transformacji w ramach Programu Zielony Ład oraz na rzecz niebieskiego wzrostu i niebieskiej gospodarki w regionie. Interwencje realizowane w CS 4 (a) będą komplementarne do Programu Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021-2027. W ramach CS 4 (a) realizowane będą również działania polegające na aktywizacji zawodowej osób młodych obejmujące m.in. doradztwo, możliwość podnoszenia kwalifikacji czy zdobywania doświadczenia zawodowego w ramach staży. Grupa docelowa oraz część działań będą komplementarne z inicjatywą KE ALMA, która zakłada pomoc ludziom młodym w odnalezieniu się na rynku pracy. CS 4 (a) zakłada, podobnie jak ALMA, wsparcie osób młodych, które są bezrobotne długotrwale, mają trudności ze znalezieniem pracy, osiągają niezadowolające

wyniki w szkole (projekt OHP) lub mają niewystarczające umiejętności zawodowe, jak również funkcjonują z niepełnosprawnością czy pochodzą ze środowisk marginalizowanych.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.9.1.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
IX	4(a)	EFS+	Słabiej rozwinięte	EECO02	Liczba osób bezrobotnych, w tym długotrwale bezrobotnych, objętych wsparciem w programie	osoby	9 930	28 365
IX	4(a)	EFS+	Słabiej rozwinięte	PLACO01	Liczba osób, które otrzymały bezzwrotne środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie	osoby	1 305	2 840

Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
IX	4(a)	EFS+	Słabiej rozwinięte	EECR04	Liczba osób pracujących, łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek, po opuszczeniu programu	osoby	19 540	2020	17 020	system teleinformatyczny	
IX	4(a)	EFS+	Słabiej rozwinięte	FELCR01	Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS+ środków na podjęcie działalności gospodarczej	sztuki	11 220	2020	2 925	System teleinformatyczny	

2.1.9.1.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów programu (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
---------------	---------	-------------------	-----------------	-----	---------------

IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(a)	134 Działania na rzecz poprawy dostępu do zatrudnienia	73 039 216
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(a)	136 Wsparcie szczególne na rzecz zatrudnienia ludzi młodych i integracji społeczno-gospodarczej ludzi młodych	10 585 394
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(a)	137 Wsparcie na rzecz samozatrudnienia i zakładania działalności gospodarczej typu start-up	22 229 327

Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(a)	01 Dotacja	105 853 937

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(a)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	105 853 937

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(a)	05 Niedyskryminacja	105 853 937

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” EFS+, EFRR

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(a)	02 Projekty uwzględniające kwestię równouprawnienia płci	105 853 937

2.1.9.2. Cel szczegółowy 4(b) (EFS+) modernizacja instytucji i służb rynków pracy celem oceny i przewidywania zapotrzebowania na umiejętności oraz zapewnienia terminowej i odpowiednio dopasowanej pomocy i wsparcia na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy oraz na rzecz przepływów i mobilności na rynku pracy

2.1.9.2.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Podejmowane przedsięwzięcia odpowiadają na problemy Publicznych Służb Zatrudnienia i innych instytucji rynku pracy. Realizowane działania powinny być jednocześnie w większym stopniu zorientowane na efekty. Pracownicy instytucji rynku pracy (w tym PSZ) nadal odczuwają potrzebę doskonalenia oraz nabywania nowych kompetencji i umiejętności. Dynamiczne zmiany w otoczeniu społecznym i zawodowym, a także częste zmiany prawne wymuszają konieczność aktualizowania posiadanej wiedzy. W związku z tym wsparciem objęte zostaną PSZ i inne instytucje rynku pracy i ich pracownicy, tak aby dostosować świadczone usługi do potrzeb regionalnego/lokalnego rynku pracy. W wyniku zaprojektowanej interwencji nastąpi profesjonalizacja kadr oraz zwiększenie i doskonalenie potencjału instytucji rynku pracy, co pozwoli zwiększyć dostępność efektywności działań.

Aby zwiększyć efektywność działań instytucji rynku pracy, niezbędne i niezwykle istotne jest również zapewnienie skutecznego systemu informowania o zapotrzebowaniu na kwalifikacje, kompetencje/umiejętności oraz istniejących niszach rynkowych, stanowiących potencjał do zakładania działalności gospodarczej poprzez badanie zmieniającej się sytuacji na rynku pracy. Zmiany zachodzące na rynku pracy, które wynikają z czynników demograficznych, strukturalnych, ekonomicznych i społecznych, takich jak dyskryminacja na rynku pracy, warunkują konieczność podjęcia efektywnych działań na rzecz aktywizacji zawodowej osób pozostających bez zatrudnienia. Skuteczność podejmowanych działań zależy bowiem w dużym stopniu od właściwego zdiagnozowania potrzeb osób pozostających bez zatrudnienia oraz od dopasowania do nich odpowiednich instrumentów i form wsparcia, uwzględniających specyfikę i potrzeby regionalnego i lokalnego rynku pracy. W związku z utrzymującym się niedoborem siły roboczej w Polsce, atrakcyjność polskiego rynku pracy dla migrantów zarobkowych będzie mieć bardzo duże znaczenie. Dlatego istotne jest wykorzystanie potencjału PSZ w zakresie wspierania polskich pracodawców poszukujących pracowników poza granicami kraju, jak również w zakresie wspierania obywateli polskich poszukujących pracy za granicą.

W wyniku interwencji zakłada się osiągnięcie następujących rezultatów:

- Podniesienie kwalifikacji, kompetencji pracowników instytucji rynku pracy wynikających z potrzeb regionalnego/lokalnego rynku pracy.
- Zwiększenie dostępności informacji na temat aktualnej sytuacji na regionalnym i lokalnym rynku pracy, w tym m.in. potrzeb zatrudnieniowych pracodawców oraz istniejących nisz rynkowych stanowiących potencjał do zakładania działalności gospodarczej.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów

Projekty służące wzmocnieniu i rozwojowi instytucji rynku pracy obejmujące:

- Podnoszenie kwalifikacji, kompetencji pracowników PSZ i innych instytucji rynku pracy wynikających z potrzeb regionalnego/lokalnego rynku pracy;
- Wsparcie PSZ w świadczeniu usług w ramach sieci EURES mające na celu zwiększenie pomocy dla polskich pracodawców w pozyskiwaniu pracowników z innych państw członkowskich UE/EFTA (w tym migrantów powrotnych) oraz w celu pomocy polskim bezrobotnym i poszukującym pracy w znalezieniu odpowiedniego zatrudnienia za granicą na unijnym rynku pracy przy zachowaniu równowagi na regionalnych i lokalnych rynkach pracy;

- Prowadzenie, publikowanie i upowszechnianie badań i analiz dotyczących sytuacji na regionalnym i lokalnym rynku pracy w ramach regionalnych obserwatoriów rynku pracy.

Katalog beneficjentów

- Instytucje rynku pracy zgodnie z *ustawą o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z dnia 20 kwietnia 2004 r.*,
- Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie (w odniesieniu do działań związanych z działalnością regionalnych obserwatoriów rynku pracy).

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia

Podstawowym trybem wyboru projektów będzie tryb konkurencyjny. Dopuszcza się także tryb niekonkurencyjny w szczególności w przypadku zadań realizowanych przez Wojewódzki Urząd Pracy w Lublinie w odniesieniu do działań związanych z działalnością regionalnych obserwatoriów rynku pracy.

Główne grupy docelowe

- pracownicy instytucji rynku pracy zgodnie z *ustawą o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z dnia 20 kwietnia 2004 r.*

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach CS przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 6a i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antydyskryminacyjna znajdą odzwierciedlenie w niedyskryminacyjnych kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu, w tym mechanizmów i narzędzi w ramach procesu monitorowania i kontroli operacji (np. stosowne pytania w listach sprawdzających) oraz w zakresie udostępniania informacji publicznej. Zostanie to zapewnione m.in. poprzez promowanie równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla OzN. Dotyczy to w szczególności działań nakierowanych na promowanie zrównoważonego pod względem płci dostępu do rynku pracy, równych warunków pracy i rozwoju kariery, lepszej równowagi między życiem zawodowym a prywatnym. Wspierany będzie równy dostęp do wysokiej jakości szkoleń oraz ich ukończenia, ułatwianie mobilności edukacyjnej, w tym zapewnienie dostępności dla OzN, m.in. w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych. Wpłyną one na zwiększenie udziału kobiet w zatrudnieniu, a także przyczynią się do godzenia życia zawodowego i osobistego, zwalczania feminizacji ubóstwa i dyskryminacji ze względu na płeć na rynku pracy.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach CS nie jest planowane wykorzystanie narzędzi terytorialnych.

Przedsięwzięcia międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w obszarze profesjonalizacji kadr oraz zwiększenia i doskonalenia potencjału instytucji rynku pracy zaplanowane do realizacji w ramach programu *Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027* przyczynią się do wzmocnienia społecznego wymiaru Strategii UE dla Regionu Morza Bałtyckiego, która obejmuje m.in. obszar edukacji. W ramach powyższej Strategii zakłada się wzrost dobrobytu poprzez dostęp do wysokiej jakości szkoleń. Realizacja powyższych działań w zakresie wsparcia pracowników służb zatrudnienia i instytucji rynku pracy umożliwi świadczenie wysokiej jakości usług na rzecz osób pozostających bez pracy. Wyższa efektywność służb zatrudnienia przyczyni się do wzrostu poziomu dobrobytu założonego w ww. Strategii. W CS 4(b) zaplanowano także realizację działań na rzecz wzrostu dostępności informacji na temat aktualnej sytuacji na regionalnym i lokalnym rynku pracy - w województwie lubelskim. Zwiększenie kompetencji pracowników PSZ i innych instytucji rynku pracy, w tym także w obszarach istotnych z punktu widzenia inteligentnych specjalizacji, cyfrowej i zielono-błękitnej gospodarki, przyczyni się w sposób bezpośredni do wdrożenia założeń Zielonego Ładu oraz niebieskiego wzrostu i niebieskiej gospodarki. Działania te będą komplementarne względem Programu Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021-2027.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.9.2.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
IX	4 (b)	EFS+	Słabiej rozwinięte	EECO01	Całkowita liczba osób objętych wsparciem	osoby	0	1 110

Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
IX	4 (b)	EFS+	Słabiej rozwinięte	EECR03	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	osoby	400	2020	720	System teleinformatyczny	

2.1.9.2.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(b)	139 Działania na rzecz modernizacji i wzmocnienia instytucji i służb rynku pracy celem oceny i przewidywania zapotrzebowania na umiejętności oraz	7 080 000

				zapewnienia terminowej i dopasowanej do potrzeb pomocy	
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(b)	140 Wsparcie na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy oraz na rzecz przepływów na rynku pracy	9 735 000
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(b)	141 Wsparcie na rzecz mobilności pracowników	885 000

Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(b)	01 Dotacja	17 700 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(b)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	17 700 000

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(b)	05 Niedyskryminacja	17 198 461
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(b)	08 Budowanie zdolności organizacji społeczeństwa obywatelskiego	501 539

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” EFS+, EFRR

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(b)	02 Projekty uwzględniające kwestię równouprawnienia płci	17 700 000

2.1.9.3. Cel szczegółowy 4(d) (EFS+) wspieranie dostosowania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian, wspieranie aktywnego i zdrowego starzenia się oraz zdrowego i dobrze dostosowanego środowiska pracy, które uwzględnia zagrożenia dla zdrowia

2.1.9.3.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Jednym z najważniejszych wyzwań demograficznych w regionie jest postępujący proces starzenia się społeczeństwa, zbyt wczesne wychodzenie z rynku pracy oraz niski współczynnik aktywności zawodowej osób starszych. Interwencja w obszarze ochrony zdrowia ukierunkowana będzie na oddziaływanie na rynek pracy poprzez przeciwdziałanie dezaktywizacji zawodowej z przyczyn zdrowotnych osób w wieku aktywności zawodowej, w szczególności osób starszych. Przedsięwzięcia koncentrować się będą na przeciwdziałaniu bierności zawodowej powodowanej stanem zdrowia poprzez profilaktykę, diagnostykę i rehabilitację. Prowadzona będzie kompleksowa i specjalistyczna diagnostyka, zwłaszcza w odniesieniu do chorób o największym wpływie na przerywanie aktywności zawodowej. W ramach interwencji realizowane będą działania w zakresie edukacji zdrowotnej i promocji zdrowego stylu życia, co przyczyni się do wzmocnienia profilaktyki zdrowotnej. Dodatkowo, istotne będzie eliminowanie zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy, m.in. poprzez zapewnienie warunków sprzyjających poprawie i utrzymaniu dobrego stanu zdrowia osób pracujących czy też działania przekwalifikujące pracowników pracujących w warunkach negatywnie wpływających na zdrowie. W celu zwiększenia skuteczności powyższych działań w ich realizację będą włączeni pracodawcy. Programy polityki zdrowotnej realizowane będą zgodnie ze schematami znajdującymi się w repozytorium AOTMiT lub wdrażane jako kontynuacja RPZ uzgodnionych z AOTMiT w perspektywie finansowej 2014-2020, czy też jako nowe programy opracowane na potrzeby wdrażania niniejszego programu.

Zapewnienie stabilnego rozwoju gospodarki w województwie lubelskim wymaga dostosowania się przedsiębiorstw do zmieniających się warunków na rynku, w związku z tym kolejnym wyzwaniem, dla realizowanych działań będzie utrzymanie istniejących miejsc pracy w regionie, przystosowanie pracowników i pracodawców do zmian zachodzących na rynku pracy, poprawa jakości zarządzania zasobami ludzkimi. Istotne będzie upowszechnienie zastosowania elastycznych form zatrudnienia, wsparcie dla pracy w niepełnym wymiarze czasu pracy, jak również pracy na odległość oraz działania zapewniające większą równowagę między życiem zawodowym, a prywatnym z uwagi na sprawowaną opiekę nad dzieckiem lub członkiem rodziny potrzebującym wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. Ponadto w celu utrzymania liczby osób pracujących w gospodarce niezbędna jest aktywizacja osób starszych w kontekście wydłużenia ich aktywności zawodowej.

Istnieje potrzeba wsparcia pracodawców w obszarze zarządzania wiekiem i kompetencjami pracowników (np. mentoring w zakresie przekazywania wiedzy i kompetencji koniecznych do sprawnego działania w danej dziedzinie), jak również dostosowanie miejsc pracy do potrzeb osób starszych. Niezbędne będą także działania mające na celu zatrzymanie starszych pracowników na rynku pracy i podnoszenie ich kompetencji, w szczególności cyfrowych.

Kryzys społeczno-gospodarczy spowodowany epidemią COVID-19 oraz zachodzące procesy przemian gospodarczych, często o charakterze recesji, mają bezpośredni wpływ na sytuację pracodawców i ich pracowników, a w konsekwencji grożą ryzykiem redukcji zatrudnienia w przedsiębiorstwach. Wymusza to potrzebę wprowadzania działań mających na celu minimalizowanie jej negatywnych skutków poprzez wspieranie w budowaniu zdolności do gotowości reagowania przez przedsiębiorstwa na sytuacje wyjątkowe.

Interwencja EFS+ w obszarze ochrony zdrowia ukierunkowana będzie na oddziaływanie na rynek pracy poprzez przeciwdziałanie dezaktywizacji zawodowej z przyczyn zdrowotnych osób w wieku

aktywności zawodowej, w szczególności osób starszych. RPZ będą realizowane w obszarze jednostek chorobowych, które mają bezpośredni wpływ na ograniczenie aktywności zawodowej. W celu zwiększenia skuteczności powyższych działań w ich realizację będą włączeni pracodawcy. Zastosowane narzędzia pozwolą na przystosowanie pracowników do zmieniających się warunków i stale rosnących oczekiwań w środowisku pracy. W sytuacjach kryzysowych niezbędne jest zastosowanie instrumentów pozwalających na szybkie reagowanie na rynku pracy. Działania te przyczynią się do kontynuacji zatrudnienia w przedsiębiorstwach.

Ponadto dynamiczne tempo zmian zachodzących na rynku pracy powoduje konieczność podjęcia działań w zakresie elastycznego reagowania na pojawiające się na rynku pracy zapotrzebowanie na nowe kwalifikacje, kompetencje/umiejętności. Podejmowane inicjatywy mają na celu zwiększenie kwalifikacji, kompetencji/umiejętności, w tym kompetencji cyfrowych pracowników i pracodawców. Celem realizowanych zadań jest przeciwdziałanie zjawisku niedopasowania kwalifikacji, kompetencji/umiejętności pracowników do wymagań pracodawców oraz poprawa jakości zarządzania zasobami ludzkimi w przedsiębiorstwach. Ponadto, interwencja zwiększy szansę mieszkańców regionu na utrzymanie zatrudnienia, zmianę ścieżki kariery zawodowej oraz mobilność zawodową. Proponowane rodzaje wsparcia przyczynią się do poprawy adaptacyjności firm i ich pracowników.

Interwencja EFS+ w obszarze zdrowia będzie zgodna z dokumentem strategicznym „Zdrowa Przyszłość. Ramy strategiczne dla systemu ochrony zdrowia na lata 2021-2027, z perspektywą do 2030 r.”, mapami potrzeb zdrowotnych i z planami transformacji w obszarze zdrowia (krajowy i regionalny).

W wyniku interwencji zakłada się osiągnięcie następujących rezultatów:

- Ograniczenie dezaktywacji zawodowej i opuszczania rynku pracy z przyczyn zdrowotnych;
- Zwiększenie dostępu do usług rehabilitacyjnych umożliwiających aktywność zawodową;
- Polepszenie stanu zdrowia osób objętych działaniami profilaktycznymi;
- Zwiększenie potencjału zatrudnieniowego przedsiębiorstw dotkniętych kryzysem;
- Wydłużenie okresu aktywności zawodowej osób starszych;
- Zwiększenie zasobów wykwalifikowanych pracowników;
- Wzmocnienie rozwoju zawodowego i podniesienie kwalifikacji, kompetencji/umiejętności pracowników i pracodawców.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów

- Opracowanie i realizacja regionalnych programów zdrowotnych dotyczących m.in. profilaktyki chorób będących istotnym problemem zdrowotnym regionu;
- Działania wspierające rehabilitację medyczną umożliwiającą powrót do pracy;
- Usługi rozwojowe w Podmiotowym Systemie Finansowania dla pracodawców i ich pracowników, zgodne z ich zidentyfikowanymi potrzebami (system popytowy w oparciu o BUR).
- Eliminowanie zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy.
- Kompleksowe działania służące wydłużeniu zdolności do pracy osób starszych, uwzględniające zarządzanie wiekiem, w przedsiębiorstwach poprzez upowszechnianie mentoringu w miejscu pracy, rozwijanie kompetencji osób starszych, promowanie zdrowego i aktywnego starzenia się.
- Wsparcie pracodawców we wprowadzaniu elastycznych form zatrudnienia, w tym we wprowadzaniu pracy zdalnej.
- Outplacement dla pracowników zagrożonych zwolnieniem, przewidzianych do zwolnienia, zwolnionych z przyczyn nie dotyczących pracownika lub osób odchodzących z rolnictwa.
- Zastosowanie instrumentów służących ochronie pracowników, zagrożonych utratą zatrudnienia w wyniku zaistniałej sytuacji kryzysowej, m.in.:

- a) poradnictwo psychologiczne,
- b) doradztwo zawodowe,
- c) dodatki motywacyjne dla osób realizujących mentoring w miejscu zatrudnienia,
- d) środki finansowe na kontynuację zatrudnienia,
- e) dostosowanie stanowisk pracy do potrzeb pracowników i pracodawców,
- f) formy wsparcia dostosowane do indywidualnych potrzeb uczestników projektu (np. pakiet usług prozdrowotnych m.in. rehabilitacyjnych, edukacja prozdrowotna),
- g) refundacja kosztów opieki nad dzieckiem lub członkiem rodziny potrzebującym wsparcia w codziennym funkcjonowaniu.

Katalog beneficjentów

- Jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne w tym posiadające osobowość prawną, związki, porozumienia i stowarzyszenia JST,
- Osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, w szczególności organizacje pozarządowe, organizacje non-profit,
- Podmioty ekonomii społecznej, posiadające doświadczenie w zakresie działań profilaktycznych,
- Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych,
- Podmioty lecznicze wykonujące działalność leczniczą lub ich podmioty tworzące,
- Pracodawcy,
- Uczelnie,
- Instytucja Zarządzająca Programem.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia

Podstawowym trybem wyboru projektów będzie tryb konkurencyjny. Dopuszcza się także tryb niekonkurencyjny w odniesieniu do opracowania programów polityki zdrowotnej w zakresie profilaktyki, diagnostyki, jak i rehabilitacji.

Główne grupy docelowe

- osoby kwalifikujące się do programów zdrowotnych, w tym w wieku aktywności zawodowej,
- personel służb świadczący usługi zdrowotne,
- pracownicy (w tym osoby zatrudnione na umowach krótkoterminowych, pracujące w ramach umów cywilnoprawnych, ubogie pracujące),
- pracownicy zagrożeni zwolnieniem, pracownicy przewidziani do zwolnienia lub osoby zwolnione z przyczyn nie dotyczących pracownika oraz osoby odchodzące z rolnictwa,
- przedsiębiorcy oraz ich pracownicy/kadra zarządzająca,
- osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach CS przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 9 i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi

przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antydyskryminacyjna znajdują odzwierciedlenie w niedyskryminacyjnych kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu, w tym mechanizmów i narzędzi w ramach procesu monitorowania i kontroli operacji (np. stosowne pytania w listach sprawdzających) oraz w zakresie udostępniania informacji publicznej. Zostanie to zapewnione m.in. poprzez promowanie równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla OzN. Dotyczy to w szczególności działań nakierowanych na promowanie zrównoważonego pod względem płci dostępu do rynku pracy, równych warunków pracy i rozwoju kariery, równowagi między życiem zawodowym a prywatnym. Promowany będzie równy dostęp do wysokiej jakości szkoleń oraz ich ukończenia, ułatwianie mobilności edukacyjnej, w tym zapewnienie dostępności dla OzN. Działania wpłyną na zwiększenie udziału kobiet w zatrudnieniu oraz przyczynią się do godzenia życia zawodowego i osobistego, zwalczania feminizacji ubóstwa i dyskryminacji ze względu na płeć. Promowany będzie równy dostęp i korzystanie z opieki zdrowotnej.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach CS nie jest planowane wykorzystanie narzędzi terytorialnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w zakresie CS 4(d) przyczynią się do otwarcia na współpracę w zakresie założeń Europejskiego Zielonego Ładu. Zielona transformacja stanowi szansę dla przemysłu poprzez tworzenie nowych rynków dla nowych ekologicznych technologii i produktów. Przyczynić się to może do rozwoju różnych sektorów gospodarki, w tym do wdrożenia założeń dotyczących tzw. niebieskiej gospodarki.

CS 4(d) przyczynia się do wzmocnienia społecznego wymiaru Strategii UE dla Regionu Morza Bałtyckiego. Zaplanowano w nim realizację działań na rzecz wzrostu dostępności wysokiej jakości kształcenia osób pracujących w województwie lubelskim. Zwiększenie umiejętności, kompetencji i kwalifikacji pracowników regionu, w tym także w obszarach istotnych z punktu widzenia inteligentnych specjalizacji, cyfrowej i zielono-błękitnej gospodarki, przyczyni się w sposób bezpośredni do wdrożenia założeń Zielonego Ładu.

Działania w obszarze zdrowia założone w CS 4(d) wpisują się w wyzwanie dotyczące wzrostu poziomu dobrobytu oraz promowania aktywnego i zdrowego starzenia się w celu sprostania wyzwaniom związanym ze zmianami demograficznymi, w szczególności w obszarze polityki *Zdrowie* założonego w ww. Strategii. Realizowane będą programy polityki zdrowotnej dotyczące m.in. profilaktyki chorób będących istotnym problemem zdrowotnym regionu oraz działania związane z eliminowaniem zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy, a także działania adaptacyjne dla osób starszych i z niepełnosprawnościami w celu wydłużenia ich aktywności zawodowej. W Strategii zapisano, że *zdrowa populacja w regionie Morza Bałtyckiego jest warunkiem wstępnym produktywności, konkurencyjności gospodarczej i dalszego rozwoju*. Działania poprawiające jakość zdrowia oraz gwarantujące przyjazne środowisko pracy zaplanowane w programie realizują założenia przyjęte w ww. Strategii. Interwencje realizowane w ramach celu szczegółowego będą komplementarne do Programu Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021-2027.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.9.3.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
IX	4 (d)	EFS+	Słabiej rozwinięte	PLDKCO01	Liczba osób objętych programem polityki zdrowotnej	osoby	690	13 820
IX	4 (d)	EFS+	Słabiej rozwinięte	PLDCO04	Liczba pracowników mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw (w tym spółdzielni i przedsiębiorstw społecznych) objętych usługą rozwojową	osoby	950	18 900

Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
IX	4 (d)	EFS+	Słabiej rozwinięte	PLDCR03	Liczba osób, które dzięki wsparciu w obszarze zdrowia podjęły pracę lub kontynuowały zatrudnienie	osoby	140	2020	9 670	System teleinformatyczny	
IX	4 (d)	EFS+	Słabiej rozwinięte	EECR03	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	osoby	8 402	2020	15 120	System teleinformatyczny	

2.1.9.3.3. Indykatory podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(d)	140 Wsparcie na rzecz dostosowania umiejętności i kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy oraz na rzecz przepływów na rynku pracy	17 602 650
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(d)	144 Działania na rzecz zdrowego i dostosowanego środowiska pracy uwzględniające zagrożenia dla zdrowia i obejmujące m.in. promocję aktywności fizycznej	13 938 750
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(d)	146 Wsparcie na rzecz przystosowywania pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian	21 558 600

Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(d)	01 Dotacja	53 100 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(d)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	42 480 000
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(d)	28 Obszary wiejskie	10 620 000

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(d)	05 Niedyskryminacja	53 100 000

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
IX	EFS+	Słabiej rozwinięte	4(d)	02 Projekty uwzględniające kwestię równouprawnienia płci	53 100 000

2.1.10. Priorytet X Lepsza edukacja

2.1.10.1. Cel szczegółowy 4(e) (EFS+) poprawa jakości, poziomu włączenia społecznego i skuteczności systemów kształcenia i szkolenia oraz ich powiązania z rynkiem pracy – w tym przez walidację uczenia się pozaformalnego i nieformalnego, w celu wspierania nabywania kompetencji kluczowych, w tym umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, oraz przez wspieranie wprowadzania dualnych systemów szkolenia i przygotowania zawodowego

2.1.10.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Celem interwencji jest wzmocnienie jakości i skuteczności regionalnego systemu kształcenia i szkolenia - w zakresie efektywności, jakości oraz dostępności nauczania adekwatnego do wymogów rynku pracy, oraz wsparcie uczniów - w zakresie nabywania umiejętności, wyboru zawodu lub ścieżki kształcenia. Realizowane będą programy ukierunkowane na wsparcie systemu edukacji w regionie, tj. wdrożenie systemowych rozwiązań w zakresie doradztwa zawodowego oraz edukacyjno-zawodowego, w tym m.in. poprzez podnoszenie kompetencji doradców zawodowych do pracy z dziećmi, których rodzice są migrantami lub uczniami, którzy powracają z zagranicy oraz zwiększanie ich dostępności dla tych uczniów, a także wsparcie budowania i rozwoju sieci współpracy doradców zawodowych w środowisku lokalnym. Zgodnie z wynikami *Raportu końcowego z oceny wpływu wsparcia oferowanego w ramach 12 Osi Priorytetowej RPO WL 2014 - 2020*, ta forma wsparcia cechowała się dużą trafnością i adekwatnością w stosunku do potrzeb dzieci i młodzieży oraz wysoką skutecznością, aczkolwiek realizowana była w sposób incydentalny. Rekomendacja wskazuje na potrzebę zwiększenia skali realizacji działań mających na celu świadczenie wysokiej jakości doradztwa edukacyjno-zawodowego w szkołach, zwłaszcza w postaci projektów kompleksowych. Uruchomienie kompleksowego i kompletnego systemu planowania i rozwoju ścieżki edukacyjno-zawodowej ukierunkowanego na dokonywanie świadomych wyborów zawodu oraz kolejnych etapów kształcenia, to także wyzwanie zidentyfikowane w *Analizie sytuacji społeczno-ekonomicznej województwa lubelskiego w obszarach oddziaływania Europejskiego Funduszu Społecznego wykonanej na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie*. Aby możliwe było efektywne wsparcie w postaci doradztwa zawodowego lub edukacyjno-zawodowego, niezbędna jest promocja kształcenia w regionie, w tym kształcenia zawodowego, ukierunkowana na wsparcie uczniów w wyborze zawodu lub dalszej ścieżki kształcenia. Zakłada się promowanie zwłaszcza szkolnictwa zawodowego jako efektywnej ścieżki wchodzenia na rynek pracy. Działania mają zapewnić dostarczenie społeczeństwu wiedzy o tym jak współczesne szkolnictwo zawodowe funkcjonuje i jakie korzyści przynosi ukończenie szkoły zawodowej. Działania upowszechniające będą skierowane do mieszkańców regionu, po to, aby zmienić stereotypy w postrzeganiu szkół zawodowych, w tym do uczniów oraz ich rodziców. Służyć ma temu m.in. organizacja targów edukacyjnych z udziałem szkół prowadzących kształcenie zawodowe oraz pracodawców, czy też spotkania zawodoznawcze/ wizyty studyjne.

Istotnym wyzwaniem jest niwelowanie różnic edukacyjnych w regionie. Wyniki egzaminu ósmoklasisty z 2021 roku wskazują, iż uczniowie uczęszczający do szkół na terenach wiejskich mają znacznie słabiej rozwinięte umiejętności kluczowe niż ich rówieśnicy z dużych miast. Największe różnice występują w znajomości języka angielskiego. W skali województwa lubelskiego uczniowie uczęszczający do szkół na terenach wiejskich otrzymali średni wynik z języka angielskiego na poziomie 55%, w miastach do 20 tys. mieszkańców 62%, w miastach od 20 tys. do 100 tys. mieszkańców 71%, zaś w miastach powyżej 100 tys. mieszkańców 77%. W województwie lubelskim średni wynik z egzaminu ósmoklasisty z języka angielskiego w 2021 roku wyniósł 62,98%, z czego 78,30% uczniów otrzymało wyniki niższe niż średnia wojewódzka (źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie, Centralna Komisja Egzaminacyjna). W celu uniknięcia stygmatyzacji wsparcie w zakresie dodatkowych zajęć z języka angielskiego dla uczniów kierowane będzie do szkół bądź oddziałów, a nie do pojedynczych uczniów.

Równie niezbędna jest promocja uczenia się osób dorosłych. Została ona wskazana jako wysoce priorytetowa potrzeba w *Wytycznych dla Polski w zakresie finansowania polityki spójności na lata 2021-2027 w Załączniku D do Sprawozdania krajowego Polska 2019*. Aktywność mieszkańców regionu w tym zakresie jest wysoce niewystarczająca. Udział osób dorosłych z województwa lubelskiego w kształceniu lub szkoleniu w 2020 r. (4,3%) jest o wiele niższy niż średnia w UE (9,2%) i mocno odbiega od założeń *Europejskiego programu na rzecz umiejętności do 2025 r.*, zgodnie z którymi 50% populacji osób dorosłych w UE powinno uczestniczyć w procesie uczenia się. W związku z powyższym oraz zgodnie z *Zaleceniami Rady UE z 19 grudnia 2016 r. w sprawie ścieżek poprawy umiejętności: nowe możliwości dla dorosłych*, niezbędne jest wdrożenie środków na rzecz motywowania, informowania i poszerzania wiedzy na temat korzyści wynikających z poprawy umiejętności.

Powyższe działania pozwolą na wzmocnienie efektywności i jakości systemu oświaty w regionie. Rozwój doradztwa zawodowego i edukacyjno-zawodowego oraz promocja kształcenia, w tym kształcenia zawodowego i ustawicznego, przyczynią się do ukierunkowania szkół prowadzących kształcenie ogólne i zawodowe, a także kształcenie ustawiczne do reagowania na potrzeby rynku pracy. Działania doradcze przyczynią się do zmotywowania uczniów do nabywania umiejętności oraz świadomego wyboru zawodu bądź dalszej ścieżki kształcenia, a osoby dorosłe do uczenia się przez całe życie.

Istotnym elementem interwencji będą również działania realizowane na rzecz upowszechnienia informacji w zakresie zielonej transformacji.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów

- Programy systemowego wsparcia doradztwa zawodowego lub edukacyjno-zawodowego, w tym m.in. podnoszenie kompetencji doradców zawodowych oraz ich dostępność dla uczniów, wsparcie budowania i rozwoju sieci współpracy doradców zawodowych.

Podejmowane działania będą komplementarne do przedsięwzięć w zakresie doradztwa zawodowego podejmowanych na poziomie krajowym.

- Program systemowego wsparcia efektywności nauczania języka angielskiego w regionie: dodatkowe zajęcia z języka angielskiego dla uczniów szkół osiągających wyniki egzaminów z języka angielskiego, niższe niż średnia wojewódzka.
- Promocja i upowszechnienie informacji w zakresie kształcenia w regionie, w tym kształcenia zawodowego, m.in. poprzez targi edukacyjne, spotkania zawodoznawcze / wizyty studyjne w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe i u pracodawców.
- Działania na rzecz upowszechnienia idei uczenia się przez całe życie.

Katalog beneficjentów

- Samorząd Województwa Lubelskiego lub jego jednostki organizacyjne.
- Podmioty realizujące zadania ustawowe w zakresie oświaty.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia

Ze względu na charakter wsparcia, działania będą realizowane w trybie niekonkurencyjnym przez podmioty do tego uprawnione. W przypadku promocji kształcenia zawodowego i programów doradztwa zawodowego lub edukacyjno-zawodowego wymagane są projekty kompleksowe, realizowane we współpracy z pracodawcami oraz uczelniami.

Główne grupy docelowe

Katalog grup docelowych obejmuje podmioty/osoby z terenu woj. lubelskiego, tj.:

- Szkoły i placówki oświatowe realizujące kształcenie ogólne, ich kadra oraz uczniowie,
- Szkoły i placówki prowadzące kształcenie zawodowe, ich kadra oraz uczniowie
- Organy prowadzące szkoły i placówki, o których mowa w tirecie pierwszym i drugim,
- Pracodawcy,
- Rodzice/opiekunowie prawni uczniów szkół i placówek oświatowych,
- Podmioty prowadzące kształcenie ustawiczne w formach pozaszkolnych, ich kadra oraz uczniowie

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach CS przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 9 i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antydyskryminacyjna znajdą odzwierciedlenie w niedyskryminacyjnych kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu, w tym mechanizmów i narzędzi w ramach procesu monitorowania i kontroli operacji (np. stosowne pytania w listach sprawdzających) oraz w zakresie udostępniania informacji publicznej. W CS zostanie to zapewnione m.in. poprzez promowanie w ramach rozwiązań systemowych równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla OzN. Podejmowane działania wspierać będą równy dostęp do wysokiej jakości włączającego kształcenia i szkoleń oraz promować ich ukończenie, ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich, w tym zapewnienie dostępności dla OzN, m.in. w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych. Działania przyczynią się w szczególności do godzenia życia zawodowego i osobistego oraz zwalczania dyskryminacji ze względu na płeć w edukacji i szkoleniach.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach CS nie jest planowane wykorzystanie narzędzi terytorialnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Cel szczegółowy 4(e) przyczynia się do wzmocnienia społecznego wymiaru Strategii UE dla regionu Morza Bałtyckiego w obszarze edukacji. Poprawa jakości, poziomu włączenia społecznego i skuteczności systemów kształcenia oraz ich powiązania z rynkiem pracy, w celu wspierania nabywania kompetencji kluczowych, w tym umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych przyczynia się do wzrostu dobrobytu, który zakłada dostęp do wysokiej jakości edukacji i szkoleń dla wszystkich. Równy dostęp do kształcenia i szkolenia na wszystkich poziomach oraz poprawa ich jakości, skuteczności i adekwatności do potrzeb rynku pracy stanowi inwestycję wysoce priorytetową wskazaną w Załączniku D do sprawozdania krajowego w ramach Europejskiego Semestru 2019 dla państw członkowskich UE. Działania realizowane w obszarze systemowego wsparcia edukacji przyczynią się również do upowszechnienia informacji w zakresie zielonej transformacji w ramach Programu Zielony Ład oraz na rzecz niebieskiego wzrostu i niebieskiej gospodarki w regionie. Interwencje realizowane w CS 4(e) będą komplementarne do Programu Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021-2027.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.10.1.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
X	4 (e)	EFS+	Słabiej rozwinięte	PLECO01	Liczba podmiotów objętych wsparciem celu zwiększenia jakości i efektywności systemu kształcenia i szkolenia	sztuki	30	570

Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
X	4 (e)	EFS+	Słabiej rozwinięte	PLECR01	Liczba podmiotów, które wykorzystują rozwiązania w zakresie zwiększenia jakości i efektywności systemu kształcenia i szkolenia	podmioty	0	Nie dotyczy	110	System teleinformatyczny	

2.1.10.1.3. Indykatory podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
X	EFS+	Słabiej rozwinięte	4 (e)	149 Wsparcie na rzecz szkolnictwa podstawowego i średniego (z wyłączeniem infrastruktury)	13 950 000
X	EFS+	Słabiej rozwinięte	4 (e)	151 Wsparcie na rzecz kształcenia dorosłych (z wyłączeniem infrastruktury)	1 550 000

Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
X	EFS+	Słabiej rozwinięte	4 (e)	01 Dotacja	15 500 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
X	EFS+	Słabiej rozwinięte	4 (e)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	15 500 000

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
X	EFS+	Słabiej rozwinięte	4 (e)	05 Niedyskryminacja	15 500 000

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
X	EFS+	Słabiej rozwinięte	4 (e)	02 Projekty uwzględniające kwestię równouprawnienia płci	15 500 000

2.1.10.2. Cel szczegółowy 4(f) (EFS+) wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, po szkolnictwo wyższe, a także kształcenie i uczenie się dorosłych, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami

2.1.10.2.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Celem interwencji jest wspieranie dostępności do dobrej jakości edukacji w regionie, na każdym jej etapie (z wyłączeniem szkolnictwa wyższego oraz edukacji dorosłych). Szczególny nacisk zostanie położony na edukację włączającą, dostępną dla osób z niepełnosprawnościami w szkołach i placówkach ogólnodostępnych (w tym wzrost zatrudnialności nauczycieli z niepełnosprawnościami poprzez odpowiednie dostosowanie szkół i placówek oświatowych), kształcenie umiejętności przekrojowych i kompetencji kluczowych na rynku pracy, rozwój umiejętności cyfrowych. W tym celu realizowane będą działania wspierające lepszą jakość i dostępność edukacji przedszkolnej, kształcenia ogólnego i zawodowego w regionie. Interwencja będzie realizowana na trzech płaszczyznach - od wsparcia osób, tj. dzieci w wieku przedszkolnym, uczniów szkół i placówek oświatowych z woj. lubelskiego oraz ich rodziców/opiekunów prawnych, po wsparcie szkół i placówek systemu oświaty w regionie oraz ich kadry.

Kluczowe będzie doradztwo zawodowe lub edukacyjno-zawodowe, w tym zajęcia zawodoznawcze dla uczniów, które przyczynią się do świadomych i zgodnych z potrzebami rynku pracy wyborów dalszej ścieżki zawodowej lub ścieżki kształcenia. Organizacja wsparcia psychologiczno-pedagogicznego przyczyni się do lepszej kondycji psychicznej dzieci/uczniów, co w związku z dużym ryzykiem wystąpienia w tej grupie osób chorób i zaburzeń psychicznych (w tym liczbą samobójstw wśród dzieci i młodzieży szkolnej) ma niebagatelne znaczenie. Wsparcie w zakresie doskonalenia kompetencji wychowawczych zostanie skierowane również do rodziców/opiekunów prawnych dzieci i uczniów oraz do nauczycieli, tak aby możliwe było wszechstronne stymulowanie rozwoju dzieci i młodzieży. Kontynuowana będzie realizacja programów stypendialnych dla uczniów szczególnie uzdolnionych, w tym z grup defaworyzowanych, które umożliwią im wszechstronny rozwój edukacyjny i zawodowy.

Zakłada się również działania na rzecz rozwoju jakości nauczania w szkołach i placówkach oświatowych, współpracę szkół z pracodawcami i sektorem szkolnictwa wyższego. Szczególny nacisk zostanie położony na rozwój innowacyjnych form i metod nauczania, w tym w zakresie edukacji zdalnej, oraz wzrost jakości zarządzania szkołami. W ramach działań na rzecz wzmocnienia potencjału partnerów społecznych i organizacji pozarządowych zakłada się wsparcie podmiotów z powyższych kategorii, które jednocześnie są organami szkół i OWP.

Zaplanowane działania przyczynią się do wzrostu dostępności edukacji, w szczególności dla OzN, zwiększenia jakości nauczania oraz potencjału świadczenia usług edukacyjnych przez szkoły i placówki oświatowe, jak również rozwój umiejętności i wzrost kompetencji/kwalifikacji dzieci/uczniów szkół i placówek oświatowych, jak również kadry systemu oświaty w regionie.

Rezultatem wsparcia będzie wzrost dostępności wysokiej jakości kształcenia w regionie. Nastąpi także poprawa warunków lokalowych i bazy dydaktycznej w nowych i istniejących już szkołach i placówkach oświatowych, w tym w ośrodkach wychowania przedszkolnego. Rezultatem wsparcia będzie również wzmocnienie wychowawczej i wspierającej funkcji przedszkola i szkoły w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz zapewnienie wysokiej jakości kształcenia osób ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym osobom z niepełnosprawnościami oraz uczniom zdolnym.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów

W zakresie edukacji przedszkolnej

- Tworzenie nowych miejsc wychowania przedszkolnego i związanej z tym bazy lokalowej i dydaktycznej.

- Unowocześnianie istniejącej bazy lokalowej i dydaktycznej w zakresie edukacji przedszkolnej.
- Programy rozwojowe ośrodków wychowania przedszkolnego (OWP), uwzględniające m.in.:
  - dostosowanie OWP do potrzeb dzieci z niepełnosprawnościami,
  - dodatkowe zajęcia dydaktyczno-wychowawcze oraz specjalistyczne,
  - pomoc psychologiczno-pedagogiczną dla dzieci w wieku przedszkolnym oraz wsparcie rodziców/opiekunów prawnych i nauczycieli w zakresie stymulowania rozwoju dziecka, jak również rozwijania kompetencji wychowawczych i opiekuńczych, działania na rzecz wzmacniania relacji i współpracy kadry z rodzicami/opiekunami prawnymi,
  - doskonalenie zawodowe kadry OWP (w tym nauczycieli i kadr zarządzających), w szczególności w zakresie pracy z dziećmi ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z dziećmi zdolnymi i z dziećmi z niepełnosprawnościami, podnoszenie jakości systemu zarządzania OWP.

W zakresie kształcenia ogólnego i zawodowego

- Programy rozwojowe szkół, uwzględniające m.in.:
  - dostosowanie szkół i realizowanego nauczania do potrzeb uczniów oraz nauczycieli z niepełnosprawnościami
  - organizację i realizację dodatkowej oferty dydaktycznej, przyczyniającej się do rozwoju umiejętności podstawowych, przekrojowych i zawodowych niezbędnych na rynku pracy, w tym kompetencji cyfrowych oraz rozwijającej talenty i zainteresowania uczniów (w tym uczniów zdolnych)
  - wyposażenie szkół w niezbędny sprzęt, w tym rozwój pracowni przedmiotowych,
  - organizację i udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla uczniów (w tym realizację zajęć rewalidacyjnych), wsparcie rodziców/opiekunów prawnych uczniów i nauczycieli w zakresie stymulowania rozwoju ucznia oraz doskonalenia umiejętności wychowawczych, a także zwiększenie kompetencji kadr oświaty w zakresie zapobiegania przemocy i dyskryminacji
  - doradztwo zawodowe lub edukacyjno-zawodowe dla uczniów (w tym indywidualne oraz na każdym etapie kształcenia zajęcia zawodoznawcze u pracodawców)
  - współpracę szkół ponadpodstawowych z pracodawcami, w szczególności organizację staży dla uczniów u pracodawców
  - wsparcie uczniów szkół ponadpodstawowych w zakresie zdobywania dodatkowych uprawnień i kwalifikacji zwiększających ich szanse na rynku pracy
  - doskonalenie zawodowe nauczycieli
  - działania służące podnoszeniu jakości systemu zarządzania szkołami i placówkami oświatowymi, w tym podnoszenie kompetencji kadry zarządzającej
  - wdrażanie nowych, innowacyjnych form nauczania.
- Programy pomocy stypendialnej dla uczniów szczególnie uzdolnionych ze środowisk defaworyzowanych
- Wsparcie rozwijania kompetencji, umiejętności, uzdolnień, zainteresowań uczniów poza edukacją formalną
- Wsparcie procesu transformacji szkolnictwa specjalnego, poprzez m.in. wsparcie uczniów szkół specjalnych w procesach integracji, w procesach kształcenia zawodowego, przygotowania do pracy, wsparcie kadr szkół specjalnych w realizacji działań integracyjnych, wspieranie działań realizowanych w partnerstwie szkół specjalnych ze szkołami ogólnodostępnymi, uczelniami i pracodawcami

W zakresie kształcenia zawodowego

Programy rozwojowe szkół, uwzględniające m.in.:

- współpracę szkół i centrów kształcenia zawodowego i ustawicznego z pracodawcami i uczelniami w celu zwiększenia potencjału szkół, w szczególności poprzez organizację zajęć dla uczniów
- dodatkowe zajęcia specjalistyczne umożliwiające uczniom uzyskiwanie i uzupełnianie wiedzy i umiejętności zawodowych, w szczególności w zakresie zielonej transformacji

- wsparcie nauczycieli (w tym nauczycieli zawodu) oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu w zakresie uzyskiwania uprawnień lub kwalifikacji do nauczania zawodu oraz w zakresie odbywania staży/szkoleń branżowych
- wsparcie osób posiadających przygotowanie zawodowe uznane przez dyrektora szkoły lub placówki za odpowiednie do prowadzenia zajęć z zakresu kształcenia zawodowego w zakresie uzyskiwania uprawnień lub kwalifikacji do nauczania zawodu oraz w zakresie odbywania staży/szkoleń branżowych

Działania kierowane do nauczycieli i kadry zarządczej będą komplementarne z przedsięwzięciami na poziomie krajowym

Katalog beneficjentów

- Podmioty uprawnione do prowadzenia edukacji przedszkolnej, tj. publiczne i niepubliczne przedszkola lub inne funkcjonujące formy wychowania przedszkolnego lub ich organy prowadzące
- Szkoły i placówki oświatowe oraz ich organy prowadzące
- Jednostki samorządu terytorialnego (oraz ich jednostki organizacyjne), ich związki, porozumienia i stowarzyszenia
- Poradnie psychologiczno-pedagogiczne oraz ich organy prowadzące
- Instytucje prowadzące działalność oświatową lub kulturalną
- Samorząd Województwa Lubelskiego (w zakresie programów pomocy stypendialnej).

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia

Działania będą realizowane głównie w trybie konkurencyjnym. Tryb niekonkurencyjny przewidziano dla: projektów stypendialnych, projektów na tworzenie przedszkoli dla gmin o niższym niż średnia wojewódzkim stopniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej obok podstawowego trybu konkurencyjnego dla pozostałych gmin i innych podmiotów prowadzących OWP oraz dla projektów ZIT.

Ponadto, premiowane będzie podnoszenie kompetencji cyfrowych uczniów i nauczycieli oraz doskonalenie zawodowe nauczycieli w zakresie pracy z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Preferowane będą projekty, które zakładają realizację projektów w partnerstwie, w tym współpracę szkół i placówek oświatowych z uczelniami oraz pracodawcami. Premiowana będzie również komplementarność wsparcia, w tym z EFRR oraz Programem Rozwoju Kompetencji Cyfrowych.

Główne grupy docelowe

- Dzieci w wieku przedszkolnym oraz ich rodzice/opiekunowie prawni.
- Przedszkola, oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych i inne formy wychowania przedszkolnego z terenu woj. lubelskiego oraz ich kadra (w tym nauczyciele).
- Szkoły i placówki oświatowe z terenu woj. lubelskiego oraz ich kadra (w tym nauczyciele) i uczniowie (w tym szczególnie uzdolnieni), jak również ich rodzice/opiekunowie prawni.
- Instruktorzy praktycznej nauki zawodu.
- Pracodawcy.
- Dzieci w wieku przedszkolnym, uczniowie, których rodzice/opiekunowie prawni są migrantami.
- Uczniowie oraz kadra (w tym nauczyciele) szkół specjalnych.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach CS przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 9 i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania,

monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antydyskryminacyjna znajdą odzwierciedlenie w niedyskryminacyjnych kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu, w tym mechanizmów i narzędzi w ramach procesu monitorowania i kontroli operacji (np. stosowne pytania w listach sprawdzających) oraz w zakresie udostępniania informacji publicznej. W CS zostanie to zapewnione m.in. poprzez uwzględnianie potrzeb dzieci i osób z grup defaworyzowanych, w szczególności w ramach edukacji włączającej, promowanie równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla OzN. Podejmowane działania wspierać będą równy dostęp do wysokiej jakości włączającego kształcenia i szkoleń, promować ich ukończenie, ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich, w tym zapewnienie dostępności dla OzN, m.in. w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych. Działania przyczynią się do godzenia życia zawodowego i osobistego oraz zwalczania dyskryminacji ze względu na płeć w edukacji i szkoleniach.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W celu zwiększenia efektywności podejmowanych interwencji poprzez realizację zintegrowanych projektów odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby oraz problemy rozwojowe miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie w przedmiotowym celu szczegółowym zaplanowano wykorzystanie instrumentu ZIT. Instrument ZIT będzie realizowany na terenie obszarów strategicznej interwencji w postaci Miejskich Obszarów Funkcjonalnych wskazanych w SRWL2030. Możliwość zastosowania preferencji dla projektów wynikających z Gminnych Programów Rewitalizacji.

Przedsięwzięcia, wynikające ze strategii terytorialnych, opracowanych w ramach projektu Centrum Wsparcia Doradczego, uzyskają preferencje w postaci premii punktowych w naborach konkurencyjnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Cel szczegółowy 4(f) przyczynia się do wzmocnienia społecznego wymiaru Strategii UE dla regionu Morza Bałtyckiego w obszarze edukacji. Wspieranie równego dostępu do dobrej jakości, włączającego kształcenia i szkolenia oraz możliwości ich ukończenia, w szczególności w odniesieniu do grup w niekorzystnej sytuacji, od wczesnej edukacji, przez ogólne i zawodowe kształcenie i szkolenie, w tym ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami przyczynia się do wzrostu dobrobytu, który zakłada dostęp do wysokiej jakości edukacji i szkoleń dla wszystkich. Równy dostęp do kształcenia i szkolenia na wszystkich poziomach oraz poprawa ich jakości, skuteczności i adekwatności do potrzeb rynku pracy stanowi inwestycję wysoce priorytetową wskazaną w Załączniku D do sprawozdania krajowego w ramach Europejskiego Semestru 2019 dla państw członkowskich UE. Działania realizowane w obszarze edukacji na wszystkich jej poziomach przyczynią się do wspierania zrównoważonego rozwoju w ramach Programu Zielony Ład w obszarze na rzecz niebieskiego wzrostu i niebieskiej gospodarki w regionie. Interwencje realizowane w CS 4(f) będą komplementarne do Programu Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021-2027.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.10.2.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
X	4 (f)	EFS+	Słabiej rozwinięte	PLFCO03	Liczba uczniów szkół i placówek systemu oświaty prowadzących kształcenie ogólne objętych wsparciem	osoby	3 750	37 460
X	4 (f)	EFS+	Słabiej rozwinięte	PLFCO08	Liczba doposażonych/wyposażonych szkół i placówek systemu oświaty	podmioty	120	730

Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
X	4 (f)	EFS+	Słabiej rozwinięte	PLFCR03	Liczba szkół i placówek systemu oświaty wykorzystujących wyposażenie/wyposażenie do prowadzenia zajęć edukacyjnych	podmioty	387	2020	660	System informatyczny	
X	4 (f)	EFS+	Słabiej rozwinięte	PLFCR01	Liczba uczniów, którzy nabyli kwalifikacje, kompetencje lub umiejętności po opuszczeniu programu	osoby	19 750	2020	18 730	System informatyczny	

2.1.10.2.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
X	EFS+	Słabiej rozwinięte	4 (f)	148 Wsparcie na rzecz wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem (z wyłączeniem infrastruktury)	26 679 375
X	EFS+	Słabiej rozwinięte	4 (f)	149 Wsparcie na rzecz szkolnictwa podstawowego i średniego (z wyłączeniem infrastruktury)	77 945 625

Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
X	EFS+	Słabiej rozwinięte	4 (f)	01 Dotacja	104 625 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
X	EFS+	Słabiej rozwinięte	4 (f)	03 Miejskie obszary funkcjonalne	15 505 000
X	EFS+	Słabiej rozwinięte	4 (f)	28 Obszary wiejskie	4 650 000
X	EFS+	Słabiej rozwinięte	4 (f)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	84 470 000

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
X	EFS+	Słabiej rozwinięte	4 (f)	02 Rozwój kompetencji cyfrowych i tworzenie miejsc pracy w sektorze cyfrowym	10 428 324
X	EFS+	Słabiej rozwinięte	4 (f)	05 Niedyskryminacja	93 854 917
X	EFS+	Słabiej rozwinięte	4 (f)	08 Budowanie zdolności organizacji społeczeństwa obywatelskiego	341 759

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
X	EFS+	Słabiej rozwinięte	4 (f)	02 Projekty uwzględniające kwestię równouprawnienia płci	104 625 000

2.1.10.2. Cel szczegółowy 4(g) (EFS+) wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej

2.1.10.2.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Celem interwencji jest wspieranie dostępności oraz wzrost jakości i efektywności edukacji osób dorosłych w regionie. Odsetek osób posiadających co najmniej podstawowe umiejętności cyfrowe w województwie lubelskim jest jednym z najniższych w Polsce (w 2020 r. średnia dla kraju wynosiła 50,3%, tymczasem w województwie lubelskim jedynie 42,7% osób posiadało takie umiejętności). Wprawdzie udział osób dorosłych z województwa lubelskiego w kształceniu lub szkoleniu (4,3% w 2020 r.) kształtuje się na poziomie wyższym niż średnia krajowa (3,7 % w okresie analogicznym), ale nadal jest o wiele niższy niż średnia w UE (wynosząca w 2020 r. 9,2%). W związku z powyższymi zjawiskami niezbędne jest wspieranie wysokiej jakości, elastycznej edukacji osób dorosłych.

Zakłada się realizację działań na rzecz uczenia się przez całe życie, służących nabywaniu i poprawie wiedzy, umiejętności, kompetencji i kwalifikacji. Szybkie tempo zmian, w tym techniczno-technologicznych, wymusza konieczność nieustającego ich podnoszenia i elastycznego reagowania na nowe potrzeby rynku pracy. Jednocześnie niezbędne jest uwzględnienie indywidualnych potrzeb, uwarunkowań i możliwości osób dorosłych. Stąd zakłada się realizację wsparcia zarówno w systemie popytowym, jak i poza nim. Będzie ono skierowane do osób, które z własnej inicjatywy chcą uczestniczyć w usługach edukacyjnych.

Kwalifikacje i kompetencje nieadekwatne do potrzeb rynku pracy skutkują trudnościami z uzyskaniem zatrudnienia, jego utrzymaniem lub zmianą. Wsparcie osób dorosłych w zakresie podnoszenia kompetencji oraz kwalifikacji zawodowych realizowane będzie poprzez usługi rozwojowe w ramach Podmiotowego Systemu Finansowania za pośrednictwem Bazy Usług Rozwojowych.

Zgodnie z Zaleceniem Rady Unii Europejskiej z 19 grudnia 2016 r. w sprawie ścieżek poprawy umiejętności: nowe możliwości dla dorosłych (2016/C 484/ 01) każdy musi posiadać zestaw umiejętności, wiedzy i kompetencji, w tym wystarczający poziom umiejętności czytania i pisania, umiejętności rozumowania matematycznego i kompetencji cyfrowych, aby móc w pełni realizować swój potencjał, odgrywać aktywną rolę w społeczeństwie i realizować swoje obowiązki społeczne i obywatelskie. Działania w zakresie podstawowych kompetencji, w tym cyfrowych umożliwiających wdrażanie Upskilling Pathways planowane do realizacji w ramach interwencji są odpowiedzią na ww. zalecenie i służą zwiększeniu uczestnictwa osób dorosłych w uczeniu się przez całe życie.

Zakłada się również działania na rzecz rozwoju jakości nauczania (w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami) w placówkach prowadzących kształcenie ustawiczne, współpracę z pracodawcami i uczelniami. Szczególny nacisk zostanie położony na rozwój innowacyjnych form i metod nauczania, w tym w zakresie edukacji zdalnej.

W celu zwiększenia uczestnictwa osób dorosłych w uczeniu się przez całe życie niezbędne są działania wspierające edukację wychodzącą poza kształcenie w instytucjach systemu oświaty i szkolnictwa wyższego, obejmujące uczenie się inne niż formalne, ukierunkowane na dopasowanie podaży pracy do popytu na pracę. W ramach interwencji planowane jest wsparcie lokalnych inicjatyw na rzecz kształcenia osób dorosłych na przykładzie LOWE powstałych przy szkole lub placówce systemu oświaty. Lokalne punkty wsparcia kształcenia osób dorosłych służące aktywizacji w szczególności osób starszych, osób o niskich kwalifikacjach, osób z niepełnosprawnościami będą miały m.in. na celu diagnozę potrzeb szkoleniowych osób dorosłych i dostosowanie form edukacji pod kątem ich adekwatności i elastyczności. Działania te przyczynią się do aktywizowania dorosłych i społeczności lokalnych na rzecz rozwoju umiejętności, stanowiących podstawę dla uczenia się przez całe życie.

Rezultatem wsparcia będzie wzrost dostępności wysokiej jakości kształcenia osób dorosłych w regionie, w tym zwiększenie aktywności edukacyjnej osób dorosłych, stworzenie atrakcyjnej, elastycznej oferty usług rozwojowych dla osób dorosłych, poprawa poziomu umiejętności podstawowych, w tym cyfrowych osób dorosłych oraz wyższa jakość edukacji w podmiotach prowadzących kształcenie ustawiczne.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów

- Wsparcie osób dorosłych w rozwoju i nabywaniu nowych umiejętności, kwalifikacji i kompetencji, w tym podniesienia kwalifikacji zawodowych, a także umiejętności podstawowych i przekrojowych oraz ich weryfikacja poprzez odpowiednie egzaminy poprzez m.in.:
  - usługi rozwojowe, w tym w zakresie kompetencji cyfrowych, w ramach PSF dla osób dorosłych, które chcą z własnej inicjatywy podnieść swoje umiejętności / kompetencje lub nabyć kwalifikacje (w tym włączone do ZRK), w tym wsparcie dla osób z najtrudniejszych grup docelowych - za pośrednictwem BUR,
  - podstawowe kompetencje, w tym cyfrowe dla grup wykluczonych cyfrowo (realizowane poza systemem BUR i PSF), umożliwiające wdrażanie Upskilling pathways.
- Wsparcie jakości kształcenia i rozwoju elastycznego systemu podnoszenia kwalifikacji zawodowych, w tym realizowanych w trybie zdalnym.
- Wsparcie lokalnych inicjatyw na rzecz kształcenia osób dorosłych (np. LOWE) np. poprzez tworzenie lokalnych punktów wsparcia kształcenia osób dorosłych, w tym służących aktywizacji osób starszych, osób o niskich kwalifikacjach, osób z niepełnosprawnościami.

Katalog beneficjentów

- Osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej; osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych.
- Podmioty uprawnione do prowadzenia kształcenia ustawicznego oraz ich organy prowadzące.
- Szkoły, placówki systemu oświaty oraz ich organy prowadzące.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia

Działania będą realizowane głównie w trybie konkurencyjnym.

Preferowana będzie komplementarność wsparcia, w tym z EFRR oraz Programem Rozwoju Kompetencji Cyfrowych.

Zakłada się realizację działań na rzecz uczenia się przez całe życie w szczególności na rzecz osób starszych, osób o niskich kwalifikacjach oraz osób z niepełnosprawnościami.

Główne grupy docelowe

- Osoby dorosłe zgłaszające z własnej inicjatywy chęć podnoszenia, uzupełnienia umiejętności, kompetencji i kwalifikacji, w tym kwalifikacji zawodowych.
- Podmioty uprawnione do prowadzenia kształcenia ustawicznego z terenu województwa lubelskiego oraz ich kadra (w tym nauczyciele).
- Podmioty tworzące lokalne punkty wsparcia kształcenia osób dorosłych.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach CS przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 9 i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie

dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie z obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antidyskryminacyjna znajdują odzwierciedlenie w niedyskryminacyjnych kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu, w tym mechanizmów i narzędzi w ramach procesu monitorowania i kontroli operacji (np. stosowne pytania w listach sprawdzających) oraz w zakresie udostępniania informacji publicznej. W CS zostanie to zapewnione m.in. poprzez uwzględnianie potrzeb osób z grup defaworyzowanych, w szczególności w ramach edukacji włączającej, promowanie równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla OZN. Podejmowane działania wspierać będą równy dostęp do wysokiej jakości włączającego kształcenia i szkoleń, promować ich ukończenie, ułatwianie mobilności edukacyjnej dla wszystkich, w tym zapewnienie dostępności dla OZN, m.in. w zakresie technologii informacyjno-komunikacyjnych. Działania przyczynią się do godzenia życia zawodowego i osobistego oraz zwalczania dyskryminacji ze względu na płeć w edukacji i szkoleniach.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

W ramach CS nie jest planowane wykorzystanie narzędzi terytorialnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w obszarze kształcenia osób dorosłych zaplanowane do realizacji w ramach programu *Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027* przyczynią się do wzmocnienia społecznego wymiaru Strategii UE dla morza Bałtyckiego, która obejmuje m.in. obszar edukacji. W ramach powyższej Strategii zakłada się wzrost dobrobytu poprzez dostęp do wysokiej jakości edukacji i szkoleń dla wszystkich. W CS 4(g) zaplanowano realizację działań na rzecz wzrostu dostępności wysokiej jakości kształcenia osób dorosłych w województwie lubelskim. Zwiększenie wiedzy, umiejętności, kompetencji i kwalifikacji dorosłej populacji regionu, w tym także w obszarach istotnych z punktu widzenia inteligentnych specjalizacji, cyfrowej i zielono-błękitnej gospodarki, przyczyni się w sposób bezpośredni do wdrożenia założeń Zielonego Ładu oraz niebieskiego wzrostu i niebieskiej gospodarki. Działania te będą komplementarne względem Programu Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021-2027. Podnoszenie podstawowych umiejętności i promowanie uczenia się dorosłych stanowi inwestycję wysoce priorytetową wskazaną w Załączniku D do sprawozdania krajowego w ramach Europejskiego Semestru 2019 dla państw członkowskich UE.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.10.2.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
X	4 (g)	EFS+	Słabiej rozwinięte	PLGCO01	Liczba osób dorosłych objętych usługami rozwojowymi	osoby	2 910	29 130

Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
X	4 (g)	EFS+	Słabiej rozwinięte	EECR 03	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	osoby	6 806	2020	26 220	System teleinformatyczny	

2.1.9.2.3. Indykatory podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
X	EFS+	Słabiej rozwinięte	4 (g)	151 Wsparcie na rzecz kształcenia dorosłych (z wyłączeniem infrastruktury)	34 875 000

Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
X	EFS+	Słabiej rozwinięte	4 (g)	01 Dotacja	34 875 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
X	EFS+	Słabiej rozwinięte	4 (g)	33 Brak ukierunkowania terytorialnego	34 875 000

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
X	EFS+	Słabiej rozwinięte	4 (g)	02 Rozwój kompetencji cyfrowych i tworzenie miejsc pracy w sektorze cyfrowym	6 975 000
X	EFS+	Słabiej rozwinięte	4 (g)	05 Niedyskryminacja	27 900 000

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
X	EFS+	Słabiej rozwinięte	4 (g)	02 Projekty uwzględniające kwestię równouprawnienia płci	34 875 000

2.1.11. Priorytet XI Rozwój zrównoważony terytorialnie

2.1.11.1. Cel szczegółowy 5(i) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach miejskich

2.1.11.1.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Krajowa i europejska polityka regionalna kładzie szczególny nacisk na zintegrowane podejście do zagadnień rozwojowych oraz wskazuje ważną rolę miast i obszarów funkcjonalnych w rozwoju kraju i regionów. Zróżnicowanie rozwojowe miast województwa obserwowane jest na płaszczyźnie społecznej, ekonomicznej oraz instytucjonalnej, co znajduje odzwierciedlenie w poziomie ich konkurencyjności i atrakcyjności inwestycyjnej. Grupą obszarów o szczególnej koncentracji problemów rozwojowych są miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze, które cechuje regres w rozwoju, odpływ ludności, kumulacja niekorzystnych zjawisk demograficznych czy niezadowalająca dostępność terytorialna. Konieczne jest więc podjęcie działań prowadzących do odbudowy ich bazy gospodarczej, wzmocnienia ich roli jako centrów aktywności społecznej, kulturalnej czy turystycznej. Istotną funkcję pełnią również miasta powiatowe, które są ważnymi centrami rozwoju usług lokalnych. Miasta te także borykają się z licznymi problemami – odpływem ludzi młodych, starzeniem się społeczeństwa, brakiem atrakcyjnych miejsc pracy. Kluczowe jest więc zapewnienie im warunków do trwałego wzrostu, uczynienie z nich miejsc przyjaznych do życia, oferujących dobrej jakości miejsca pracy oraz odpowiednie warunki do nauki i rozwoju. LOM stanowi zaś obszar koncentracji życia gospodarczego, kulturalnego, akademickiego i turystycznego. Wobec powyższego konieczne jest wzmocnienie jego integralności i spójności w sferze przestrzennej, społecznej, gospodarczej, środowiskowej i kulturowej. Problemy miast wymagają od lokalnych samorządów podjęcia zintegrowanych działań, dostosowanych do indywidualnych potrzeb danego obszaru i lokalnej społeczności, w ujęciu funkcjonalnym szerszym niż granice administracyjne poszczególnych JST. Obok niniejszych działań konieczne są działania na rzecz dostosowania tkanki miejskiej do nowych wyzwań oraz poprawy atrakcyjności osiedleńczej. Przed lokalnymi społecznościami stoi wyzwanie wypracowania strategii terytorialnych, które w najbardziej adekwatny sposób określą potrzeby, zdefiniują cele oraz wskażą najbardziej efektywne do podjęcia działania.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów

- rewitalizacja obszarów zdegradowanych, realizowana na podstawie GPR. Realizowane inwestycje będą obejmowały kompleksowe działania mające na celu przeciwdziałanie degradacji przestrzeni zurbanizowanej i zjawiskom kryzysowym, pobudzanie rozwoju i zmian jakościowych poprzez wzrost aktywności społecznej i gospodarczej
- ochrona, rozwój i promowanie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury
Realizowane inwestycje będą obejmowały m.in. działania na rzecz ochrony zabytków ruchomych, roboty budowlane i modernizacyjne dotyczące zabytków i zespołów zabytkowych wraz z otoczeniem (m.in. mała architektura, tereny zielone, ścieżki piesze) oraz obiektów infrastruktury kultury, zachowanie, upowszechnianie i ochronę dziedzictwa niematerialnego, digitalizację dóbr kultury. Działania w tym zakresie powinny mieć na celu zintegrowany rozwój społeczno-gospodarczy MOF przy jednoczesnym zwiększeniu atrakcyjności turystycznej tych obszarów
- fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych, tj. w szczególności: zwiększanie odporności lokalnej gospodarki, w tym infrastruktury, na nieprzewidziane sytuacje kryzysowe. Działania te muszą być dostosowane do lokalnej specyfiki i być komplementarne do interwencji sektorowych podejmowanych na danym obszarze
- rozwój obszarów o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych, jak też opartych o właściwości uzdrowiskowe i walory kulturowe stanowiące o ich wysokiej atrakcyjności turystycznej.
Realizowane inwestycje będą obejmowały m.in. działania w zakresie budowy i rozwoju infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, obiektów dziedzictwa naturalnego wraz z zagospodarowaniem terenów wokół (m.in. mała architektura, tereny zielone, ścieżki piesze i pieszo-rowerowe), tworzenia sieciowych produktów turystycznych dywersyfikacji produktów

turystycznych oraz projekty zrównoważonej turystyki mające na celu zwiększanie zatrudnienia i stworzenie wysokiej jakości miejsc pracy.

W celu zwiększenia efektywności interwencji poprzez realizację zintegrowanych przedsięwzięć odpowiadających w sposób komplementarny na potrzeby oraz problemy rozwojowe miast i obszarów powiązanych z nimi funkcjonalnie, w SRWL2030 wyznaczono OSI, na terenie których podejmowana będzie interwencja za pomocą ZIT. Na wyznaczonych terenach MOF znajduje się 11 miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze. Ponadto podejmowane będą również działania rewitalizacyjne na zdegradowanych obszarach miejskich.

W ramach CS 5(i) dopuszcza się finansowanie taboru publicznego (miejskiego i podmiejskiego), a także remont dróg lokalnych wykorzystywanych dla transportu publicznego, wyłącznie jako element projektu w przypadku, gdy inwestycje te prowadzić będą do poprawy funkcjonalności oraz rozwoju transportu publicznego, wykorzystywanego na zasadach użyteczności publicznej. Przedsięwzięcia infrastrukturalne w sektorze kultury ukierunkowane będą na rozwijanie aktywności społecznej m.in. poprzez tworzenie/adaptację/dostosowanie budynków i przestrzeni do realizacji oferty kulturalno-edukacyjnej, rozwój innowacji społecznych. Wsparcie rozwoju turystyki nie będzie obejmować działań na rzecz budowy nowych obiektów kubaturowych - budynków. Inwestycje w kulturę i turystykę będą respektować zasadę zrównoważonego oddziaływania na środowisko, potrzebę rozwoju cyfrowego, zasadę dostępności dla osób ze specjalnymi potrzebami, zasadę stabilności i efektywności finansowej oraz odporności na kryzys.

Podejmowana interwencja prowadzić ma do zmniejszenia nierówności społeczno-gospodarczych w wymiarze terytorialnym, poprzez oddolne rozwiązywanie problemów oraz budowę trwałego kapitału społecznego. Rezultatem podejmowanych działań uzgadnianych w trybie partycypacyjnym będzie podniesienie jakości życia oraz wyrównanie dysproporcji rozwojowych prowadzące do wzmocnienia pozycji miast.

Katalog beneficjentów

- JST oraz ich związki, porozumienia i stowarzyszenia
- samorządowe jednostki organizacyjne sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną
- służby ratownicze i bezpieczeństwa publicznego
- parki narodowe i krajobrazowe
- PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- Podmioty Ekonomii Społecznej
- podmioty działające w oparciu o partnerstwo publiczno-privatne
- spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają JST lub ich związki
- organizacje pozarządowe
- jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną nie wymienione wyżej
- spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe
- MŚP i duże przedsiębiorstwa

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia

Realizowane działania z wykorzystaniem instrumentów terytorialnych tj.: ZIT i IIT muszą wynikać ze strategii terytorialnych. Strategia ponadlokalna przygotowana dla obszaru funkcjonalnego może być wykorzystana i pełnić funkcję strategii terytorialnej (o ile spełnia wymogi art. 29 rozporządzenia ramowego) do realizacji projektów w ramach różnych instrumentów terytorialnych.

W formule ZIT realizowane będą wyłącznie przedsięwzięcia określone w strategiach rozwoju ponadlokalnego przewidujących realizację ZIT lub w Strategiach ZIT, wprowadzających kompleksowe i spójne dla całego obszaru funkcjonalnego rozwiązania. Projekty ZIT mogą realizować wszystkie cele polityki wskazane w rozporządzeniu ramowym, tj. oprócz dedykowanego CP5 również określone w ramach CP1-4, zgodnie z zapisami Programu.

Dla przedsięwzięć realizowanych w formule ZIT przewiduje się niekonkurencyjny tryb wyboru projektów. Jednym z warunków realizacji instrumentu ZIT jest zawiązanie sformalizowanej formy współpracy JST w ramach zidentyfikowanych w SRWL2030 MOF.

W ramach IIT realizowane będą wyłącznie przedsięwzięcia ujęte w GPR pełniących funkcję Strategii IIT, zlokalizowane na obszarach rewitalizacji na terenach miejskich. Programy rewitalizacji muszą

zostać pozytywnie zaopiniowane przez IZ. W ramach rewitalizacji realizacja działań inwestycyjnych będzie uzależniona od potrzeb społecznych mieszkańców obszaru rewitalizacji poprzez powiązanie działań infrastrukturalnych z działaniami nieinfrastrukturalnymi, w szczególności z działaniami współfinansowanymi z EFS+. W projektach rewitalizacji należy szczególnie zadbać o zachowanie i rozwój zielonej infrastruktury, zwłaszcza ochronę drzew, w całym cyklu projektowym, w tym poprzez stosowanie standardów ochrony zieleni. Mając na uwadze potrzebę adaptacji obszarów miejskich do zmiany klimatu, należy dążyć również do zwiększania powierzchni biologicznie czynnych i unikania tworzenia powierzchni uszczelnionych. Głównym trybem wyboru projektów rewitalizacyjnych będzie tryb konkurencyjny. Zastosowane będą preferencje dla działań rewitalizacyjnych na obszarach miast średnich tracących funkcje społeczno- gospodarcze zdelimitowanych w KSRR2030.

Główne grupy docelowe

Grupą docelową działań podejmowanych w ramach celu szczegółowego będą mieszkańcy miast województwa lubelskiego wraz z ich otoczeniem funkcjonalnym, w tym miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze. Ze względu na kluczową rolę miast w strukturze funkcjonalno-przestrzennej regionu, realizowane projekty oddziaływać będą na mieszkańców całego województwa lubelskiego.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia i niedyskryminacji

W ramach CS przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 9 i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antydyskryminacyjna znajdą odzwierciedlenie w niedyskryminacyjnych kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu, w tym mechanizmów i narzędzi w ramach procesu monitorowania i kontroli operacji (np. stosowne pytania w listach sprawdzających) oraz w zakresie udostępniania informacji publicznej. Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia i niedyskryminacji będą realizowane w projektach poprzez takie rozwiązania architektoniczne, które zapewnią możliwość samodzielnego korzystania z produktów projektów, tj. m.in. usług, atrakcji turystycznych, kulturalnych, obiektów użyteczności publicznej wszystkim osobom. Konieczne jest uwzględnienie w projektach zasad uniwersalnego projektowania, czyli powszechnej dostępności dla wszystkich osób. Pozwoli to zwiększyć aktywność wszystkich użytkowników, w tym OzN, seniorów, dzieci zarówno w sferze społecznej jak i zawodowej oraz stworzy podstawy do integracji i pełniejszego zaangażowania się w życie społeczne.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Działania realizowane w ramach celu szczegółowego objęte zostaną instrumentami terytorialnymi, tj. ZIT oraz innym instrumentem terytorialnym (IIT).

Podejście terytorialne w ramach instrumentu ZIT planuje się wykorzystać wobec OSI w postaci MOF wskazanych w SRWL2030 w celu wzmocnienia czynników miastotwórczych oraz przywrócenia funkcji miastom, które utraciły na znaczeniu społeczno-gospodarczym i potencjałe rozwojowym. Zdefiniowane problemy odnoszą się w tym przypadku do terytorium mającego wyraźną odrębność i specyfikę ze względu na zurbanizowany charakter, istniejące niewykorzystywane potencjały oraz warunki dla skutecznego przeprowadzenia interwencji dzięki podejściu zintegrowanemu.

ZIT będzie z jednej strony formą koordynacji wsparcia w ramach Programu, z drugiej natomiast narzędziem koncentrowania partnerstw na wspólnych celach. Pomiędzy IZ a Związkiem ZIT wynegocjowany i uzgodniony zostanie pakiet strategicznych przedsięwzięć, które uzyskają skoordynowany dostęp do Priorytetu dedykowanemu CP 5 jak i innych Priorytetów w zakresie zdefiniowanym przez IZ. Mechanizm ten służyć będzie też koordynacji zewnętrznej, ponieważ powstające strategie rozwoju ponadlokalnego/ Strategie ZIT identyfikować będą również przedsięwzięcia kwalifikujące się do wsparcia w ramach innych – komplementarnych – narzędzi finansowania (np. krajowych programów operacyjnych, Krajowego Planu Odbudowy).

Podstawą realizacji Innego Instrumentu Terytorialnego (IIT) będą gminne programy rewitalizacji opracowane zgodnie z ustawą o rewitalizacji w celu wyprowadzania ze stanu kryzysowego zdegradowanych obszarów miejskich.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w CS 5(i) będą wspierane na poziomie regionalnym, jednak oddziaływanie strategii terytorialnych, przedsięwzięć zintegrowanych i rewitalizacyjnych może wykraczać poza granice regionu. W tym znaczeniu, pomimo że w CS 5(i) nie przewiduje się działań wsparcia międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych, planowane typy interwencji mają na celu wzmocnienie zdolności władz publicznych do opracowania zintegrowanych strategii rozwoju terytorialnego, co pozostaje spójne i komplementarne względem: INTERREG Europa 2021-2027, Interreg Europa Środkowa 2021-2027, Interreg Region Morza Bałtyckiego 2021-2027, Program Współpracy Transgranicznej Interreg Polska – Ukraina 2021-2027. Zmniejszenie barier administracyjnych, współpraca na zasadach partnerstwa, partycypacyjne podejmowanie decyzji, zarządzanie na obszarach o funkcjonalnych powiązaniach ponad granicami stanowią wspólną oś programową, odzwierciedlając założenia Agendy Terytorialnej 2030 i Nowej Karty Lipskiej, wedle których zintegrowane polityki i procesy mają kluczowe znaczenie dla wzmocnienia rozwoju regionalnego i spójności ponad granicami. Dodatkowo zakres CS jest komplementarny tematycznie z Programem Współpracy Transgranicznej Interreg Polska – Ukraina 2021-2027 Cel szczegółowy: Zwiększenie roli kultury i turystyki w rozwoju gospodarczym, integracji społecznej i rozwoju innowacji społecznych.

Biorąc pod uwagę przygraniczne położenie województwa przy zewnętrznej granicy UE, IZ będzie starać się zachęcać potencjalnych beneficjentów wdrażających strategię terytorialną do korzystania z efektów projektów współpracy międzyregionalnej, transgranicznej czy transnarodowej z wykorzystaniem instrumentu INTERREG. Realizacja komplementarnych inwestycji rozwojowych powinna - na zasadzie dobrych praktyk - być wykorzystywana we współpracy samorządów lokalnych do zwiększenia efektu skali podejmowanych interwencji.

Z uwagi na fakt, iż w skład MOF objętych ZIT wchodzi JST zakwalifikowane do objęcia wsparciem FST w województwie lubelskim, a także z uwagi na wsparcie działań rewitalizacyjnych w ramach CS 5(i), podejmowana interwencja będzie komplementarnym uzupełnieniem obszarów wsparcia w ramach FST głównie w zakresie przywracania do użytku zdegradowanych terenów pogórnicych.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.11.1.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
XI	5 (i)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO074	Ludność objęta projektami w ramach strategii zintegrowanego rozwoju terytorialnego	osoby	0	1 344 805
XI	5 (i)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO077	Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	szt.	0	43
XI	5 (i)	EFRR	Słabiej rozwinięte	PLRO146	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	ha	0	199

Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
XI	5 (i)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR077	Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem	odwiedzający /rok	0	2020	432 881	system teleinformatyczny	
XI	5 (i)	EFRR	Słabiej rozwinięte	PLRR048	Liczba ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji	osoby	0	nie dotyczy	137 928	system teleinformatyczny	

2.1.11.1.3. Indykatorywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (i)	165 Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych	6 956 953
XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (i)	166 Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury	17 941 617
XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (i)	167 Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa naturalnego i ekoturystyki poza obszarami Natura 2000	5 004 124
XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (i)	168 Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych	89 861 022

XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (i)	172 Finansowanie krzyżowe w ramach EFRR (wsparcie dla działań typowych dla EFS+ koniecznych do wdrożenia części operacji objętej EFRR i bezpośrednio z nią związanych)	2 288 095
----	------	--------------------	-------	--	-----------

Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (i)	01 Dotacja	122 051 811

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (i)	03 Miejskie obszary funkcjonalne	38 160 000
XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (i)	17 Dzielnice miejskie	83 891 811

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+

Nie dotyczy

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
-	-	-	-	-	-

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (i)	03 Projekty neutralne w kwestii równouprawnienia płci	122 051 811

2.1.11.2. Cel szczegółowy 5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego, na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie

2.1.11.2.1. Interwencje w ramach Funduszy

Powiązane rodzaje działań

Obszarami największej koncentracji problemów rozwojowych i w największym stopniu zagrożonymi trwałą marginalizacją w województwie lubelskim są skupiska gmin wiejskich i powiązanych z nimi funkcjonalnie małych miast. Obszary te cechuje peryferyjne położenie poza obszarami największych aglomeracji i słaba dostępność transportowa. Wyróżnia je m.in. niski poziom wyposażenia w infrastrukturę techniczną. Problemem jest także deprivacja infrastruktury publicznej, co negatywnie wpływa na jakość życia mieszkańców. Obszary te borykają się z niekorzystną sytuacją demograficzną, a także ze słabym dostępem do podstawowych usług publicznych. Ponadto obszary wiejskie stoją przed szczególnymi wyzwaniami związanymi ze zmianą klimatu i degradacją środowiska. Niekorzystne tendencje demograficzne, w połączeniu z brakiem połączeń, wyzwaniami związanymi z infrastrukturą i produktywnością oraz ograniczonym dostępem do usług publicznych, w tym edukacji i opieki, przyczyniają się do obniżenia atrakcyjności obszarów wiejskich jako miejsca zamieszkania i zatrudnienia. Istotnym zagrożeniem jest dalsze pogarszanie się ich słabej pozycji konkurencyjnej, co może prowadzić do ich trwałej społecznej i ekonomicznej marginalizacji.

W województwie obserwujemy zróżnicowanie obszarów wiejskich, wynikające z różnej przeszłości historycznej i odmiennego rozwoju społeczno-gospodarczego oraz warunków przyrodniczych. Złożona problematyka obszarów wiejskich wymaga od lokalnych interesariuszy, tj. samorządów, stowarzyszeń, przedsiębiorców podjęcia działań związanych z racjonalnym wykorzystaniem lokalnych uwarunkowań społeczno-gospodarczych oraz przyrodniczych. Wkomponowanie w wiejską przestrzeń gospodarczą nowych pozarolniczych funkcji zdecydowanie przyspieszy rozwój społeczno-gospodarczy obszarów innych niż miejskie. Ponadto małe miasta i miasteczka mogą oddziaływać korzystnie jako siły napędowe dla atrakcyjności i rozwoju obszarów wiejskich.

Wielofunkcyjne wykorzystanie kapitału społecznego i przestrzeni może zdecydowanie przyspieszyć rozwój społeczno-gospodarczy terenów innych niż miejskie.

Opis interwencji - rodzaje planowanych działań, typów projektów

- rewitalizacja zdegradowanych obszarów wiejskich w oparciu o gminne programy rewitalizacji. Realizowane inwestycje będą obejmowały kompleksowe działania mające na celu przeciwdziałanie degradacji infrastruktury i przestrzeni publicznej, pobudzanie rozwoju i zmian jakościowych poprzez wzrost aktywności społecznej i gospodarczej oraz poprawę środowiska zamieszkania;
- ochrona, rozwój i promowanie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury. Realizowane inwestycje będą obejmowały m.in. działania w zakresie ochrony zabytków ruchomych, roboty budowlane i modernizacyjne dotyczące zabytków i zespołów zabytkowych wraz z otoczeniem (m.in. mała architektura, tereny zielone, ścieżki piesze) oraz obiektów infrastruktury kultury, zachowanie, upowszechnianie i ochronę dziedzictwa niematerialnego, digitalizację dóbr kultury. Działania w tych dziedzinach tematycznych powinny mieć na celu zintegrowany rozwój społeczno-gospodarczy wiejskich obszarów przy jednoczesnym zwiększeniu ich atrakcyjności turystycznej;
- fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych, tj. w szczególności: zwiększanie odporności lokalnej gospodarki, w tym infrastruktury, na nieprzewidziane sytuacje kryzysowe. Działania te muszą być dostosowane do lokalnej specyfiki i być komplementarne do interwencji sektorowych podejmowanych na danym obszarze;
- rozwój obszarów o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych, jak też opartych o właściwości uzdrowiskowe i walory kulturowe, stanowiące o ich wysokiej atrakcyjności turystycznej. Realizowane inwestycje będą obejmowały m.in. działania w zakresie budowy i rozwoju infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, obiektów dziedzictwa naturalnego wraz z

zagospodarowaniem terenów wokół (m.in. mała architektura, tereny zielone, ścieżki piesze i pieszo-rowerowe), tworzenia sieciowych produktów turystycznych dywersyfikacji produktów turystycznych a także projekty zrównoważonej turystyki mające na celu zwiększanie zatrudnienia i stworzenie wysokiej jakości miejsc pracy.

W ramach CS 5(ii) dopuszcza się finansowanie taboru publicznego (miejskiego i podmiejskiego), a także remont dróg lokalnych wykorzystywanych dla transportu publicznego, wyłącznie jako element projektu w przypadku, gdy inwestycje te prowadzić będą do poprawy funkcjonalności oraz rozwoju transportu publicznego, wykorzystywanego na zasadach użyteczności publicznej. Przedsięwzięcia infrastrukturalne w sektorze kultury ukierunkowane będą na rozwijanie aktywności społecznej m.in. poprzez tworzenie/adaptację/dostosowanie budynków i przestrzeni do realizacji oferty kulturalno-edukacyjnej, rozwój innowacji społecznych. Wsparcie rozwoju turystyki nie będzie obejmować działań na rzecz budowy nowych obiektów kubaturowych – budynków. Inwestycje w kulturę i turystykę będą respektować zasadę zrównoważonego oddziaływania na środowisko, potrzebę rozwoju cyfrowego, zasadę dostępności dla osób ze specjalnymi potrzebami, zasadę stabilności i efektywności finansowej oraz odporności na kryzys.

Wielofunkcyjny rozwój obszarów innych niż miejskie jest szansą na ożywienie społeczno-gospodarcze oraz zachowanie ciągłości kulturowej i tradycji podnoszącej poczucie identyfikacji i tożsamości regionalnej. Innowacyjne podejście do wykorzystania zasobów lokalnych wzmocni pozytywny wizerunek i pozycję regionu jako atrakcyjnego miejsca aktywnego wypoczynku i życia. Rozwój w oparciu o niematerialne dziedzictwo kultury będzie sprzyjał zacieśnianiu więzi społecznych, a także aktywizacji zawodowej mieszkańców, przyczyni się do wykorzystania unikalnych zasobów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. Dzięki rozwojowi dodatkowych sfer działalności uzupełniających podstawową funkcję rolniczą, poprawie ulegnie sytuacja ekonomiczna gospodarstw. Rezultatem podejmowanych działań będzie zmniejszenie dysproporcji rozwojowych, ograniczenie różnic w jakości życia na obszarach innych niż miejskie oraz przeciwdziałanie depopulacji tych obszarów.

Katalog beneficjentów

- JST oraz ich związki, porozumienia i stowarzyszenia,
- samorządowe jednostki organizacyjne sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,
- służby ratownicze i bezpieczeństwa publicznego,
- parki narodowe i krajobrazowe,
- PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne,
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- Podmioty Ekonomii Społecznej,
- podmioty działające w oparciu o partnerstwo publiczno-prywatne,
- spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają JST lub ich związki,
- organizacje pozarządowe,
- jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną nie wymienione wyżej,
- Lokalne Grupy Działania,
- spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe,
- MŚP i duże przedsiębiorstwa.

Główne/kierunkowe zasady udzielania wsparcia

Realizowane działania muszą wynikać ze strategii terytorialnych w ramach Innych Instrumentów Terytorialnych (IIT).

W ramach IIT realizowane będą przedsięwzięcia wynikające z GPR oraz strategii IIT lub strategii rozwoju ponadlokalnego opracowywanych przez partnerstwa JST. Strategia ponadlokalna przygotowana dla obszaru funkcjonalnego może być wykorzystana i pełnić funkcję strategii terytorialnej (o ile spełnia wymogi art. 29 rozporządzenia ogólnego) do realizacji projektów w ramach różnych instrumentów terytorialnych. Strategie terytorialne pozwolą w sposób oddolny zidentyfikować problemy i wykorzystać endogeniczne potencjały. Interwencja w obszarach wiejskich będzie komplementarna względem działań realizowanych na podstawie Lokalnych Strategii Rozwoju z udziałem środków EFRROW, przy zachowaniu odrębności strategii i z uwzględnieniem zakazu podwójnego finansowania przedsięwzięć. Instrument IIT dedykowany jest współpracy partnerstw JST

w ramach OSI krajowych wyznaczonych w KSRR2030, tj. obszarom zagrożonym trwałą marginalizacją oraz miastom średnim tracącym funkcje społeczno-gospodarcze. Wspierane będą partnerstwa JST, w ramach których minimum 70% składu stanowią gminy zdelimitowane jako OSI krajowe. Wdrażane będą również przedsięwzięcia dotyczące rewitalizacji obszarów innych niż miejskie, realizowane na terenach wskazanych w opracowanych gminnych programach rewitalizacji. W projektach rewitalizacji należy szczególnie zadbać o zachowanie i rozwój zielonej infrastruktury, zwłaszcza ochronę drzew, w całym cyklu projektowym, w tym poprzez stosowanie standardów ochrony zieleni. Mając na uwadze potrzebę adaptacji obszarów innych niż miejskie do zmiany klimatu, należy dążyć również do zwiększania powierzchni biologicznie czynnych i unikania tworzenia powierzchni uszczelnionych. Głównym trybem wyboru projektów będzie tryb konkurencyjny. Zastosowane będą preferencje dla działań rewitalizacyjnych realizowanych na obszarach gmin zagrożonych trwałą marginalizacją zdelimitowanych zgodnie z KSRR2030.

Główne grupy docelowe

Grupą docelową działań podejmowanych w ramach celu szczegółowego będą mieszkańcy województwa lubelskiego, w tym społeczności lokalne szczególnie zagrożone trwałą marginalizacją, osoby zagrożone wykluczeniem społecznym lub ubóstwem, otoczenie osób wykluczonych społecznie, a także podmioty gospodarcze i instytucje korzystające z rezultatów projektu.

Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia społecznego i niedyskryminacji

W ramach CS przestrzegane będą zasady horyzontalne, o których mowa w art. 3 Traktatu o Unii Europejskiej oraz w art. 10 *Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej*, z uwzględnieniem *Karty Praw podstawowych Unii Europejskiej*, *Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (Konwencja ONZ)* oraz art. 9 i 73 *Rozporządzenia Ogólnego*, także w zakresie spełnienia horyzontalnych warunków podstawowych, jak również właściwe przepisy krajowe oraz stosowne wytyczne ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego. Podczas przygotowania, wdrażania, monitorowania i ewaluacji Programu przestrzegane będą zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię, światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Istotne będzie również zapewnienie dostępności produktów, towarów i usług dla wszystkich użytkowników, zgodnie obowiązującymi przepisami, w tym art. 9 *Konwencji ONZ*. Zasady horyzontalne, w tym wyrównywanie szans i polityka antydyskryminacyjna znajdą odzwierciedlenie w niedyskryminacyjnych kryteriach wyboru projektów, a proces wyboru operacji będzie przejrzysty, rzetelny i bezstronny. Przestrzeganie zasad horyzontalnych zapewni stosowanie adekwatnych procedur na każdym etapie realizacji Programu, w tym mechanizmów i narzędzi w ramach procesu monitorowania i kontroli operacji (np. stosowne pytania w listach sprawdzających) oraz w zakresie udostępniania informacji publicznej. Działania na rzecz zapewnienia równości, włączenia i niedyskryminacji będą realizowane w projektach poprzez takie rozwiązania architektoniczne, które zapewnią możliwość samodzielnego korzystania z produktów projektów, tj. m.in. usług, atrakcji turystycznych, kulturalnych, obiektów użyteczności publicznej wszystkim osobom. Konieczne jest uwzględnienie w projektach zasad uniwersalnego projektowania, czyli powszechnej dostępności dla wszystkich osób. Pozwoli to zwiększyć aktywność wszystkich użytkowników, w tym OzN, seniorów, dzieci zarówno w sferze społecznej jak i zawodowej oraz stworzy podstawy do integracji i pełniejszego zaangażowania się w życie społeczne.

Wskazanie konkretnych terytoriów objętych wsparciem, z uwzględnieniem planowanego wykorzystania narzędzi terytorialnych

Działania realizowane w ramach celu szczegółowego objęte zostaną Innymi Instrumentami Terytorialnymi: instrumentem dedykowanym obszarom zagrożonym trwałą marginalizacją oraz instrumentem dotyczącym rewitalizacji obszarów wiejskich. Preferowane będą działania zlokalizowane w subregionalnych obszarach strategicznej interwencji, wyznaczonych w SRWL2030 pod warunkiem zapewnienia zgodności z kierunkami interwencji/ tematycznymi obszarami wsparcia wyszczególnionymi dla danych obszarów w powyżej wskazanej strategii.

Działaniami realizowanymi w ramach celu szczegółowego objęte zostaną partnerstwa z obszarów zagrożonych trwałą marginalizacją oraz miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze. Dodatkowo, oprócz interwencji realizowanej w ramach instrumentu terytorialnego wdrażanego w CP 5, projekty ujęte w opracowanych przez partnerstwa strategiach rozwoju ponadlokalnego/Strategii IIT uzyskają preferencje (np. dodatkowe punkty) w naborach dotyczących w szczególności obszarów tematycznych wskazanych w KSRR2030. Premiowana będzie również zgodność projektu z kierunkami interwencji wynikającymi ze SRWL2030 określonymi dla OSI subregionalnych w zakresie społeczno-gospodarczego wykorzystania zasobów środowiska przyrodniczego i kulturowego Roztocza i Puszczy Solskiej, obszarów nadwiślańskich, Pojezierza Łęczyńsko-Włodawskiego oraz terenów nadbużańskich (OSI Roztocze, OSI Powiśle, OSI Polesie), gospodarczego wykorzystania potencjałów krajowych i europejskich korytarzy transportowych (Podlaski OSI) oraz wykorzystania zasobów naturalnych Wyżyny Lubelskiej dla rozwoju konkurencyjnego rolnictwa (Żywicielski OSI).

Wsparcie ukierunkowane zostanie również do obszarów innych niż miejskie podejmujących przedsięwzięcia rewitalizacji obszarów zdegradowanych, wyznaczonych w Gminnych Programach Rewitalizacji.

Przedsięwzięcia, wynikające ze strategii terytorialnych, opracowanych w ramach projektu CWD, uzyskają preferencje w postaci premii punktowych w naborach konkurencyjnych.

Działania międzyregionalne, transgraniczne i transnarodowe

Działania w CS 5(ii) będą wspierane na poziomie regionalnym, jednak oddziaływanie strategii terytorialnych, przedsięwzięć zintegrowanych i rewitalizacyjnych może wykraczać poza granice regionu. Interwencja w obrębie współpracy partnerstw JST zakłada szerszy niż wyznaczony w CS 5(ii) wymiar terytorialny wsparcia, uwzględniając strategie współpracy partnerstw JST, zdelimitowanych wg OSI Krajowych KSRR 2030, w tym powstałych w ramach projektu CWD.

Mimo że w CS 5(ii) nie przewiduje się bezpośredniego wsparcia działań międzyregionalnych, transgranicznych i transnarodowych, planowana interwencja ma na celu wzmocnienie zdolności władz publicznych do opracowania zintegrowanych strategii rozwoju terytorialnego, co pozostaje komplementarne względem INTERREG: Europa 2021-2027, Europa Środkowa 2021-2027, Region Morza Bałtyckiego 2021-2027, Program Współpracy Transgranicznej Interreg Polska – Ukraina 2021-2027. Współpraca na zasadach partnerstwa oraz zarządzanie na obszarach o funkcjonalnych powiązaniach ponad granicami stanowią wspólną oś programową, odzwierciedlając założenia Agendy Terytorialnej 2030 oraz wymiaru terytorialnego polityki spójności. Ponadto zakres CS 5 (ii) jest komplementarny tematycznie z Programem Współpracy Transgranicznej Interreg Polska – Ukraina 2021-2027. Cel szczegółowy: Zwiększenie roli kultury i turystyki w rozwoju gospodarczym, integracji społecznej i rozwoju innowacji społecznych.

Uwzględniając przygraniczne położenie województwa, IZ będzie starać się zachęcać potencjalnych beneficjentów wdrażających strategię terytorialną do korzystania z efektów projektów współpracy międzyregionalnej, transgranicznej czy transnarodowej z wykorzystaniem instrumentu INTERREG. Realizacja komplementarnych inwestycji powinna - na zasadzie dobrych praktyk - być wykorzystywana we współpracy samorządów lokalnych do zwiększenia efektu skali podejmowanych interwencji.

Z uwagi na fakt, iż w skład partnerstw objętych IIT wchodzić mogą JST zakwalifikowane do objęcia wsparciem FST, a także z uwagi na wsparcie działań rewitalizacyjnych w ramach CS 5(ii),

podejmowana interwencja będzie komplementarnym uzupełnieniem obszarów wsparcia FST głównie w zakresie przywracania do użytku zdegradowanych terenów pogórnich.

Planowane wykorzystanie instrumentów finansowych

W ramach CS główną formą finansowania będzie dotacja. Nie przewiduje się zastosowania instrumentów finansowych.

2.1.11.2.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
XI	5 (ii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCO077	Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem	szt.	0	131
XI	5 (ii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	PLRO 146	Powierzchnia obszarów objętych rewitalizacją	ha	0	1 494

Wskaźniki rezultatu

Priorytet	Cel szczegółowy	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa lub wartość odniesienia	Rok odniesienia	Cel końcowy (2029)	Źródło danych	Uwagi
XI	5 (ii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	RCR077	Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem	odwiedzający/rok	0	2020	598 539	system teleinformatyczny	
XI	5 (ii)	EFRR	Słabiej rozwinięte	PLRR 048	Liczba ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji	osoby	0	Nie dotyczy	70 135	system teleinformatyczny	

2.1.11.2.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (ii)	165 Ochrona, rozwój i promowanie publicznych walorów turystycznych i usług turystycznych	11 622 240
XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (ii)	166 Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa kulturowego i usług w dziedzinie kultury	20 338 920
XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (ii)	167 Ochrona, rozwój i promowanie dziedzictwa naturalnego i ekoturystyki poza obszarami Natura 2000	8 716 680
XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (ii)	168 Fizyczna odnowa i bezpieczeństwo przestrzeni publicznych	61 328 070
XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (ii)	172 Finansowanie krzyżowe w ramach EFRR (wsparcie dla działań typowych dla EFS+ koniecznych do wdrożenia części operacji objętej EFRR i bezpośrednio z nią związanych)	1 764 090

Wymiar 2 – forma finansowania

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (ii)	01 Dotacja	103 770 000

Wymiar 3 – terytorialny mechanizm realizacji i ukierunkowanie terytorialne

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (ii)	20 Obszary wiejskie	57 073 500
XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (ii)	24 Inne rodzaje terytoriów objętych wsparciem	46 696 500

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+*Nie dotyczy*

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
-	-	-	-	-	-

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Cel szczegółowy	Kod	Kwota (w EUR)
XI	EFRR	Słabiej rozwinięte	5 (ii)	03 Projekty neutralne w kwestii równouprawnienia płci	103 770 000

2.2. Priorytety dotyczące pomocy technicznej

2.2.1. Priorytet XII Wsparcie wdrażania Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027 w ramach EFS+

2.2.1.1. Interwencja w ramach Funduszy Powiązane rodzaje działań

Głównym celem priorytetu jest efektywna i skuteczna realizacja programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027.

Celem interwencji jest zbudowanie skutecznego i efektywnego systemu zarządzania Programem, w tym zapewnienie odpowiedniego potencjału organizacyjnego, instytucjonalnego i kadrowego wszystkich jednostek zaangażowanych w realizację Programu, przygotowanie potencjalnych beneficjentów i beneficjentów Programu do skutecznego ubiegania się o środki unijne przewidziane w Programie i do realizacji projektów oraz prowadzenie działań informacyjno-promocyjnych skierowanych do opinii publicznej w celu utrzymania wysokiego poziomu świadomości na temat roli i znaczenia środków unijnych.

Opis interwencji – rodzaje planowanych działań, typów projektów

Działania w ramach tego priorytetu ujmujemy w trzech grupach ze względu na cele, którym służą:

1. Wsparcie instytucji zaangażowanych w realizację programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027:
  - zapewnienie i utrzymanie wykwalifikowanego personelu; finansowanie wynagrodzeń oraz procesu podnoszenia kwalifikacji i umiejętności pracowników w zakresie wdrażania funduszy europejskich; zapewnienie zaplecza lokalowo-technicznego umożliwiającego najbardziej efektywną pracę w zakresie realizowania celów Programu (z uwzględnieniem zasad horyzontalnych, barier i potrzeb osób z grup narażonych na dyskryminację, w tym osób LGBT+);
  - finansowanie instytucji uczestniczących w systemie realizacji Programu oraz wykonujących działania niezbędne do jego prawidłowego przygotowania i wdrażania (takich jak zarządzanie systemem realizacji i budżetem Programu, programowanie zakresu interwencji, wybór, rozliczanie i kontrola projektów, certyfikacja, zarządzanie finansowe, monitorowanie i sprawozdawczość, ewaluacja, informacja i promocja, pomoc techniczna);
  - wsparcie funkcjonowania komitetów (w szczególności Komitetu Monitorującego), grup roboczych oraz partnerów i ciał dialogu społecznego uczestniczących we wdrażaniu Programu i umożliwiających partycypację mieszkańców regionu w realizacji Programu poprzez udział ich przedstawicieli w pracach tych gremiów (z uwzględnieniem zasad horyzontalnych, barier i potrzeb osób z grup narażonych na dyskryminację, w tym osób LGBT+);
  - wsparcie eksperckie i prawne w ww. procesach służących wdrażaniu Programu.
2. Wsparcie beneficjentów programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027:
  - rozwój kompetencji beneficjentów i potencjalnych beneficjentów Programu (w tym partnerów społecznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego) poprzez organizację konferencji i spotkań informacyjnych oraz specjalistycznych szkoleń przygotowujących do skutecznego aplikowania o środki w ramach Programu, a następnie prawidłowego prowadzenia i

rozliczania projektów realizowanych w ramach Programu (zgodnie z uwzględnieniem zasad horyzontalnych ze szczególnym uwzględnieniem barier i potrzeb osób z grup narażonych na dyskryminację, w tym osób LGBT+, poprzez wsparcie eksperckie, szkolenia i konferencje tematyczne, produkcję materiałów informacyjno-edukacyjnych).

Institucja zarządzająca programem będzie promować strategiczne wykorzystanie zamówień publicznych do wspierania celów polityki spójności oraz osiągnięcia założeń zrównoważonego rozwoju.

Beneficjenci będą wspierani i zachęceni do stosowania większej liczby kryteriów związanych z jakością i kosztami cyklu życia produktów i usług.

Do procedur zamówień publicznych stosowanych przez instytucję zarządzającą oraz instytucje wdrażające programy zostaną włączone zapisy określające w zamówieniu względy środowiskowe (np. kryteria zielonych zamówień publicznych) i społeczne, a także zachęty do innowacji, w przypadku zamówień umożliwiających ich zastosowanie, a także w stopniu wynikającym z ustawy Prawo zamówień publicznych.

3. Wsparcie komunikacji i widoczności programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 oraz Funduszy Europejskich jako takich.

- działania informacyjne i promocyjne dot. m.in. uruchomienia Programu, możliwości finansowania, a także prezentacji efektów wdrażania polityki spójności w regionie (prowadzenie kampanii dotyczących zapewnienia wysokiej świadomości nt. działań rozwojowych w regionie realizowanych z udziałem Funduszy Europejskich, korzyści z nich wynikających, wartości obowiązujących w całej UE, zasad horyzontalnych m.in. zasady niedyskryminacji – uwzględniających zwalczanie szkodliwych stereotypów dotyczących grup narażonych na dyskryminację, w tym osób LGBT+). Szczegółowe informacje nt. celów, grup docelowych, kanałów komunikacji oraz działań przewidzianych do finansowania w ramach niniejszej grupy działań znajdują się w rozdziale 7. KOMUNIKACJA I WIDOCZNOŚĆ.

Główne grupy docelowe

Grupy docelowe Priorytetu XII możemy określić w dwóch wymiarach, w zależności od stopnia kontaktu ze środkami dystrybuowanymi w ramach tego priorytetu:

1. bezpośrednia grupa docelowa: instytucje zaangażowane w realizację Programu,
2. pośrednia grupa docelowa:
  - pracownicy instytucji zaangażowanych w realizację Programu,
  - potencjalni beneficjenci i beneficjenci Programu, partnerzy w myśl art. 8.1 rozporządzenia ogólnego,
  - ogół mieszkańców województwa lubelskiego.

2.2.1.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu

Priorytet	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
XII	EFS+	słabiej rozwinięte	PLRO 149	Średnioroczna liczba etatów finansowanych z PT	sztuka	523	942
XII	EFS+	słabiej rozwinięte	PLRO 150	Liczba uczestników	osoby	360	720

				form szkoleniowych dla instytucji			
XII	EFS+	słabiej rozwinięte	PLRO 155	Liczba uczestników form szkoleniowych dla beneficjentów	osoby	1000	2000
XII	EFS+	słabiej rozwinięte	PLRO 158	Liczba działań informacyjno-promocyjnych o szerokim zasięgu	sztuka	1	2

2.2.1.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Kod	Kwota (w EUR)
XII	EFS+	słabiej rozwinięte	179 Informacja i komunikacja	1 785 000
XII	EFS+	słabiej rozwinięte	180 Przygotowanie, wdrażanie, monitorowanie i kontrola	20 300 519
XII	EFS+	słabiej rozwinięte	181 Ewaluacja i badania, gromadzenie danych	436 643
XII	EFS+	słabiej rozwinięte	182 Wzmocnienie potencjału instytucji państwa członkowskiego, beneficjentów i odpowiednich partnerów	459 636

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Kod	Kwota (w EUR)
XII	EFS+	słabiej rozwinięte	05 Niedyskryminacja	22 981 798

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Kod	Kwota (w EUR)
XII	EFS+	słabiej rozwinięte	02 Projekty uwzględniające kwestię równouprawnienia płci	22 981 798

2.2.2. Priorytet XIII Wsparcie wdrażania Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027 w ramach EFRR

2.2.2.1. Interwencja w ramach Funduszy Powiązane rodzaje działań.

Głównym celem priorytetu jest efektywna i skuteczna realizacja programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027.

Celem interwencji jest zbudowanie skutecznego i efektywnego systemu zarządzania Programem, w tym zapewnienie odpowiedniego potencjału organizacyjnego, instytucjonalnego i kadrowego wszystkich jednostek zaangażowanych w realizację Programu, przygotowanie potencjalnych beneficjentów i beneficjentów Programu do skutecznego ubiegania się o środki unijne przewidziane w Programie i do realizacji projektów oraz prowadzenie działań informacyjno-promocyjnych skierowanych do opinii publicznej w celu utrzymania wysokiego poziomu świadomości na temat roli i znaczenia środków unijnych.

Opis interwencji – rodzaje planowanych działań, typów projektów

Działania w ramach tego priorytetu ujmujemy w trzech grupach ze względu na cele, którym służą:

1. Wsparcie instytucji zaangażowanych w realizację programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027:
  - zapewnienie i utrzymanie wykwalifikowanego personelu; finansowanie wynagrodzeń oraz procesu podnoszenia kwalifikacji i umiejętności pracowników w zakresie wdrażania funduszy europejskich; zapewnienie zaplecza lokalowo-technicznego umożliwiającego najbardziej efektywną pracę w zakresie realizowania celów Programu (z uwzględnieniem zasad horyzontalnych, barier i potrzeb osób z grup narażonych na dyskryminację, w tym osób LGBT+);
  - finansowanie instytucji, uczestniczących w systemie realizacji Programu oraz wykonujących działania niezbędne do jego prawidłowego przygotowania i wdrażania (takich jak zarządzanie systemem realizacji i budżetem Programu, programowanie zakresu interwencji, wybór, rozliczanie i kontrola projektów, certyfikacja, zarządzanie finansowe, monitorowanie i sprawozdawczość, ewaluacja, informacja i promocja, pomoc techniczna);
  - wsparcie funkcjonowania komitetów (w szczególności Komitetu Monitorującego), grup roboczych oraz partnerów i ciał dialogu społecznego uczestniczących we wdrażaniu Programu i umożliwiających partycypację mieszkańców regionu w realizacji Programu poprzez udział ich przedstawicieli w pracach tych gremiów (z uwzględnieniem zasad horyzontalnych, barier i potrzeb osób z grup narażonych na dyskryminację, w tym osób LGBT+);
  - wsparcie eksperckie i prawne w ww. procesach służących wdrażaniu Programu.
2. Wsparcie beneficjentów programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027:
  - rozwój kompetencji beneficjentów i potencjalnych beneficjentów Programu (w tym partnerów społecznych i organizacji społeczeństwa obywatelskiego) poprzez organizację konferencji i spotkań informacyjnych oraz specjalistycznych szkoleń przygotowujących do skutecznego aplikowania o środki w ramach Programu, a następnie prawidłowego prowadzenia i rozliczania projektów realizowanych w ramach Programu (zgodnie z uwzględnieniem zasad horyzontalnych ze szczególnym uwzględnieniem barier i potrzeb osób z grup narażonych na dyskryminację, w tym osób LGBT+, poprzez wsparcie eksperckie, szkolenia i konferencje tematyczne, produkcję materiałów informacyjno-edukacyjnych).

Instytucja zarządzająca programem będzie promować strategiczne wykorzystanie zamówień publicznych do wspierania celów polityki spójności oraz osiągnięcia założeń zrównoważonego rozwoju.

Beneficjenci będą wspierani i zachęceni do stosowania większej liczby kryteriów związanych z jakością i kosztami cyklu życia produktów i usług.

Do procedur zamówień publicznych stosowanych przez instytucję zarządzającą oraz instytucje wdrażające programy zostaną włączone zapisy określające w zamówieniu względy środowiskowe (np. kryteria zielonych zamówień publicznych) i społeczne, a także zachęty do innowacji, w przypadku zamówień umożliwiających ich zastosowanie, a także w stopniu wynikającym z ustawy Prawo zamówień publicznych.

3. Wsparcie komunikacji i widoczności programu Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 oraz Funduszy Europejskich jako takich.

- działania informacyjne i promocyjne dot. m.in. uruchomienia Programu, możliwości finansowania, a także prezentacji efektów wdrażania polityki spójności w regionie (prowadzenie kampanii dotyczących zapewnienia wysokiej świadomości nt. działań rozwojowych w regionie realizowanych z udziałem Funduszy Europejskich, korzyści z nich wynikających, wartości obowiązujących w całej UE, zasad horyzontalnych m.in. zasady niedyskryminacji – uwzględniających zwalczanie szkodliwych stereotypów dotyczących grup narażonych na dyskryminację, w tym osób LGBT+). Szczegółowe informacje nt. celów, grup docelowych, kanałów komunikacji oraz działań przewidzianych do finansowania w ramach niniejszej grupy działań znajdują się w rozdziale 7. KOMUNIKACJA I WIDOCZNOŚĆ.

Główne grupy docelowe

Grupy docelowe Priorytetu XIII możemy określić w dwóch wymiarach, w zależności od stopnia kontaktu ze środkami dystrybuowanymi w ramach tego priorytetu:

1. bezpośrednia grupa docelowa: instytucje zaangażowane w realizację Programu,
2. pośrednia grupa docelowa:
  - pracownicy instytucji zaangażowanych w realizację Programu,
  - potencjalni beneficjenci i beneficjenci Programu, partnerzy w myśl art. 8.1 rozporządzenia ogólnego,
  - ogół mieszkańców województwa lubelskiego.

2.2.2.2. Wskaźniki

Wskaźniki produktu

Priorytet	Fundusz	Kategoria regionu	Nr identyfikacyjny	Wskaźnik	Jednostka miary	Cel pośredni (2024)	Cel końcowy (2029)
XIII	EFRR	słabiej rozwinięte	PLRO 149	Średnioroczna liczba etatów finansowanych z PT	sztuka	253	2944
XIII	EFRR	słabiej rozwinięte	PLRO 150	Liczba uczestników form szkoleniowych dla instytucji	osoby	270	3060
XIII	EFRR	słabiej rozwinięte	PLRO 155	Liczba uczestników form szkoleniowych dla beneficjentów	osoby	1200	12000
XIII	EFRR	słabiej rozwinięte	PLRO 158	Liczba działań informacyjno-promocyjnych o szerokim zasięgu	sztuka	0	4

2.2.2.3. Indykatywny podział zaprogramowanych zasobów (UE) według rodzaju interwencji

Wymiar 1 – zakres interwencji

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Kod	Kwota (w EUR)
XIII	EFRR	słabiej rozwinięte	179 Informacja i komunikacja	3 897 281
XIII	EFRR	słabiej rozwinięte	180 Przygotowanie, wdrażanie, monitorowanie i kontrola	62 421 117
XIII	EFRR	słabiej rozwinięte	181 Ewaluacja i badania, gromadzenie danych	873 286
XIII	EFRR	słabiej rozwinięte	182 Wzmocnienie potencjału instytucji państwa członkowskiego, beneficjentów i odpowiednich partnerów	1 023 224

Wymiar 6 – uzupełniające obszary tematyczne EFS+

Nie dotyczy

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Kod	Kwota (w EUR)
-	-	-	-	-

Wymiar 7 – „Równouprawnienie płci” w ramach EFS+, EFRR

Nr priorytetu	Fundusz	Kategoria regionu	Kod	Kwota (w EUR)
XIII	EFRR	słabiej rozwinięte	02 Projekty uwzględniające kwestię równouprawnienia płci	68 214 908

3. Plan finansowy

3.1 Środki finansowe w podziale na poszczególne lata

Fundusz	Kategoria regionu	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2026	2027	2027	ogółem
							Środki finansowe bez kwoty elastyczności	Kwota elastyczności	Środki finansowe bez kwoty elastyczności	Kwota elastyczności	
EFRR	Słabiej rozwinięte	0	270 867 495	281 348 356	293 796 084	306 754 296	134 050 171	134 050 171	141 124 763	141 124 763	1 703 116 099
EFS+	Słabiej rozwinięte	0	90 530 998	94 062 965	98 258 446	102 631 122	44 881 599	44 881 599	47 274 732	47 274 732	569 796 193
Ogółem		0	361 398 493	375 411 321	392 054 530	409 385 418	178 931 770	178 931 770	188 399 495	188 399 495	2 272 912 292

3.2 Łączne środki finansowe w podziale na poszczególne fundusze oraz współfinansowanie krajowe

Numer celu polityki lub pomocy technicznej	Priorytet	Podstawa obliczenia wsparcia unijnego (łącznie koszty kwalifikowalne lub wkład publiczny)	Fundusz	Kategoria regionu	Wkład Unii (a)=(g)+(h)	Podział wkładu Unii		Wkład krajowy (b)=(c)+(d)	Indykatorywny podział wkładu krajowego		Ogółem (e)=(a)+(b)	Stopa dofinansowania (f)=(a)/(e)
						Wkład Unii pomniejszony o kwotę elastyczności	Wkład Unii pomniejszony o kwotę elastyczności		Publiczny	Prywatny		
						(g)	(g)		(c)	(d)		
CP1	Priorytet I	ogółem	EFRR	Słabiej rozwinięte	117 072 919	98 168 401	18 904 518	20 659 927	1 873 816	18 786 111	137 732 846	85,00%
CP1	Priorytet II	ogółem	EFRR	Słabiej rozwinięte	161 440 000	135 353 416	26 086 584	28 489 412	12 143 824	16 345 588	189 929 412	85,00%
CP2	Priorytet III	ogółem	EFRR	Słabiej rozwinięte	231 110 000	193 768 761	37 341 239	40 784 118	28 462 588	12 321 530	271 894 118	85,00%
CP2	Priorytet IV	ogółem	EFRR	Słabiej rozwinięte	329 576 296	276 329 946	53 246 350	58 160 523	42 054 134	16 106 389	387 736 819	85,00%
CP2	Priorytet V	ogółem	EFRR	Słabiej rozwinięte	127 035 354	106 507 304	20 528 050	22 418 004	21 297 104	1 120 900	149 453 358	85,00%
CP3	Priorytet VI	ogółem	EFRR	Słabiej rozwinięte	228 584 811	191 656 335	36 928 476	40 338 497	38 321 572	2 016 925	268 923 308	85,00%
CP4	Priorytet VII	ogółem	EFRR	Słabiej rozwinięte	214 260 000	179 642 993	34 617 007	37 810 589	26 182 589	11 628 000	252 070 589	85,00%
CP4	Priorytet VIII	ogółem	EFS+	Słabiej rozwinięte	215 160 458	180 362 227	34 798 231	37 969 493	29 592 064	8 377 429	253 129 951	85,00%
CP4	Priorytet IX	ogółem	EFS+	Słabiej rozwinięte	176 653 937	148 076 259	28 577 678	31 174 225	20 875 739	10 298 486	207 828 162	85,00%
CP4	Priorytet X	ogółem	EFS+	Słabiej rozwinięte	155 000 000	129 933 478	25 066 522	27 352 942	11 625 001	15 727 941	182 352 942	85,00%
CP5	Priorytet XI	ogółem	EFRR	Słabiej rozwinięte	225 821 811	189 333 615	36 488 196	39 850 908	33 873 272	5 977 636	265 672 719	85,00%
PT	Priorytet XII	ogółem	EFS+	Słabiej rozwinięte	22 981 798	19 267 898	3 713 900	4 055 612	4 055 612	0	27 037 410	85,00%
	Priorytet XIII	ogółem	EFRR	Słabiej rozwinięte	68 214 908	57 180 394	11 034 514	12 037 925	12 037 925	0	80 252 833	85,00%
			EFRR ogółem	Słabiej rozwinięte	1 703 116 099	1 427 941 165	275 174 934	300 549 903	216 246 824	84 303 079	2 003 666 002	85,00%
			EFS+ ogółem	Słabiej rozwinięte	569 796 193	477 639 862	92 156 331	100 552 272	66 148 416	34 403 856	670 348 465	85,00%
			Suma całkowita	Słabiej rozwinięte	2 272 912 292	1 905 581 027	367 331 265	401 102 175	282 395 240	118 706 935	2 674 014 467	85,00%

4. WARUNKI PODSTAWOWE

Ocena spełnienia horyzontalnych i tematycznych warunków podstawowych związanych z wybranymi celami szczegółowymi znajduje się w **Aneksie 5 – Tabela 12: Warunki podstawowe**.

5. INSTYTUCJE PROGRAMU

Instytucje Programu	Nazwa instytucji	Imię i nazwisko osoby odpowiedzialnej za kontakty	E-mail
Instytucja Zarządzająca	Zarząd Województwa Lubelskiego	Jarosław Stawiarski Marszałek Województwa Lubelskiego	kancelaria.marszalka@lubelskie.pl
Instytucja Audytowa	Szef Krajowej Administracji Skarbowej	Dominik Zalewski Dyrektor Departamentu Audytu Środków Publicznych w Ministerstwie Finansów	sekretariat.das@mf.gov.pl
Podmiot otrzymujący płatności Komisji	od minister właściwy do spraw finansów publicznych	Dorota Jaworska Dyrektor Departamentu Instytucji Płatniczej w Ministerstwie Finansów	sekretariat.ip@mf.gov.pl

6. PARTNERSTWO

Kluczowym elementem wdrażania Funduszy Europejskich jest zasada partnerstwa, której podstawę stanowi podejście oparte na wielopoziomym zarządzaniu i która zapewnia udział władz regionalnych, lokalnych i miejskich oraz innych instytucji publicznych, społeczeństwa obywatelskiego, partnerów gospodarczych i społecznych oraz – w uzasadnionych przypadkach – organizacji badawczych i uniwersytetów. Mając na względzie korzyści płynące z zaangażowania w partnerską współpracę szerokiego grona interesariuszy, od samego początku tworzenia Programu *Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027* Samorząd Województwa Lubelskiego dąży do pełnej realizacji zasady partnerstwa, wyrażonej w art. 8 rozporządzenia ogólnego oraz rozporządzeniu delegowanym Komisji (UE) nr 240/2014 z dnia 7 stycznia 2014 r.

Zapewnienie szerokiej partycypacji społecznej jako warunku skutecznego i efektywnego wykorzystania środków unijnych w latach 2021-2027, było więc jednym z najważniejszych wyzwań, szczególnie na etapie programowania wsparcia. W tym celu w procesie tworzenia Programu podjęto szereg działań, aby opinie i rekomendacje pozyskane zostały od jak największej liczby zainteresowanych osób i instytucji.

Proces przygotowania Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027 oparty został na funkcjonowaniu **Tematycznych Grup Roboczych (TGR)** oraz **Zespołu Sterującego ds. wsparcia procesu opracowania Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027**.

Zadaniem TGR, powołanych na potrzeby przygotowania nowego programu, było opracowanie wkładu merytorycznego niezbędnego do stworzenia projektu, a docelowo ostatecznej wersji Programu. Utworzono 9 TGR w następujących obszarach:

- Inteligentne Lubelskie (wsparcie MŚP, B+I, TIK) – CP 1
- Środowisko – CP 2
- Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna – CP 2
- Transport - CP 3
- Rynek pracy – CP 4
- Włączenie społeczne (w tym integracja społeczna oraz usługi społeczne i zdrowie) - CP 4
- Kultura i turystyka - CP 4
- Kształcenie/edukacja - CP 4
- Zintegrowany rozwój terytorialny - CP 5

Dokładając wszelkich starań, aby jak najlepiej zaplanować przyszłą interwencję przy kształtowaniu składów TGR przyjęto kryterium zapewnienia jak najszerszej i zróżnicowanej reprezentacji instytucji oraz środowisk z regionu, które posiadają specjalistyczną wiedzę z poszczególnych dziedzin.

Dzięki temu w prace nad przygotowaniem Programu (oprócz właściwych merytorycznie podmiotów funkcjonujących w strukturze Samorządu Województwa Lubelskiego oraz podległych jednostek organizacyjnych) zostali włączeni przedstawiciele: Polskiej Grupy Zbrojeniowej, Wschodniego Klastra Innowacji, Lubelskiego Parku Naukowo-Technologicznego, Instytutu Nowych Syntezy Chemicznych, Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych, Zarządu Dróg Wojewódzkich, Powiatowych Urzędów Pracy, Wojewódzkiego Szpitala Specjalistycznego w Białej Podlaskiej, Rady Działalności Pożytku Publicznego Województwa Lubelskiego, Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej, Lubelskiej Regionalnej Organizacji Turystycznej, Zespołu Lubelskich Parków Krajobrazowych, Stowarzyszenia Samorządów Euroregion Roztocze, Stowarzyszenia Samorządów

Euroregion Bug, Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Lubelskiego Samorządowego Centrum Doskonalenia Nauczycieli, Lokalnej Grupy Działania, Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego, Miasta Lublin (Biuro ZIT), miast subregionalnych: Zamościa, Białej Podlaskiej, Chełma, Puław, a także przedstawiciele Komitetu Monitorującego RPO WL 2014-2020.

W ramach prac TGR, ich członkowie współuczestniczyli m.in. w następujących zadaniach:

- a) przygotowanie analizy dla danego obszaru tematycznego z uwzględnieniem diagnozy społeczno-gospodarcze województwa pod kątem opisu wyzwań i uzasadnienia wyboru celów szczegółowych programu (opracowanie analiz SWOT);
- b) identyfikacja celów programu, określenie efektywnego trybu wdrażania interwencji (tryb konkurencyjny/niekonkurencyjny), typów i form wsparcia, katalogu beneficjentów/ostatecznych odbiorców, identyfikacja obszarów/projektów o strategicznym znaczeniu dla regionu;
- c) przygotowanie opisu celów szczegółowych w ramach dziesięciu priorytetów projektu programu *Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027*;
- d) przygotowanie opisu dziesięciu priorytetów programu oraz innych rozdziałów odpowiadających zakresowi tematycznemu TGR.

Prace TGR koordynuje Zespół Sterujący ds. wsparcia procesu opracowania Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027, odpowiedzialny m.in. za zapewnienie spójności prowadzonych prac z dokumentami strategicznymi z poziomu regionalnego i krajowego, monitorowanie postępu w realizacji założonych zadań. W jego skład wchodzi Dyrektorzy Departamentów Urzędu we właściwych merytorycznie dziedzinach planowanych do wsparcia z Programu.

Znaczenie miało także informowanie o postępie prac nad Programem na forum środowisk i instytucji, które mają swoich przedstawicieli w KM RPO WL 2014-2020.

Niezwykle istotnym elementem realizacji zasady partnerstwa na etapie programowania wsparcia jest powołanie i funkcjonowanie **Grupy wspierającej prace nad przygotowaniem Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027**. Do zadań Grupy należy:

- wypracowanie celów i zakresów programów, uwzględniających efekty dotychczasowych prac poświęconych celom polityki spójności, efekty negocjacji pakietu legislacyjnego na lata 2021-2027 oraz uzgodnienia dotyczące Wspólnych Ram Finansowych;
- uzgodnienie wspólnych rozwiązań dla właściwych dokumentów programowych;
- zapewnienie komplementarności inwestycji polityki spójności zapisanych w krajowych i regionalnych programach i ich zgodności z celami krajowych i europejskich dokumentów strategicznych;
- zapewnienie komplementarności programów polityki spójności z innymi instrumentami Unii Europejskiej i Krajowym Planem Odbudowy.

W celu zapewnienia przejrzystości i koordynacji procesu programowania oraz partnerskiej współpracy w skład Grupy wchodzi przedstawiciele strony rządowej (organów administracji rządowej właściwych ze względu na zakres programu), strony samorządowej (Zarządu Województwa Lubelskiego, innych jednostek samorządu terytorialnego) oraz partnerów społecznych i gospodarczych (organizacji pozarządowych, związków zawodowych, organizacji otoczenia biznesu, środowisk naukowych, instytucji o charakterze regionalnym). Szczególne znaczenie dla przygotowania Programu miały **konsultacje społeczne**. Podjęto niezbędne działania, które zapewniły, że konsultacje miały wielostronny charakter.

Do udziału w konsultacjach zaproszono szerokie grono osób i instytucji, wszystkie osoby i podmioty zainteresowane, w szczególności przedsiębiorców, jednostki samorządu terytorialnego, partnerów społeczno-gospodarczych, administrację rządową oraz organizacje pozarządowe. Konsultacje trwały od 28.07.2021 r. do 30.09.2021 r. łącznie (65 dni). W celu dotarcia do jak największej liczby odbiorców ogłoszenie o rozpoczęciu konsultacji społecznych zostało opublikowane na stronach internetowych: www.lubelskie.pl, www.umwl.bip.lubelskie.pl, www.rpo.lubelskie.pl, w prasie o zasięgu lokalnym i regionalnym (wydania papierowe i serwisy internetowe) oraz na tablicach ogłoszeń Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie.

W ich trakcie zorganizowano:

- 1 konferencję inauguracyjną,
- 24 spotkania we wszystkich powiatach oraz miastach na prawach powiatu województwa lubelskiego,
- 8 spotkań branżowych, w tym: 3 spotkania dla przedsiębiorców (Lublin, Chełm, Ostrów Lubelski), 4 spotkania dla organizacji pozarządowych (1 spotkanie ogólne, 1 spotkanie dla przedstawicieli Lokalnych Grup Działania, 1 spotkanie dla seniorów, 1 spotkanie w ramach Forum Organizacji Pozarządowych z terenu Powiatu Lubelskiego w Jabłoncej), 1 spotkanie dla uczelni i instytucji badawczych,
- 24 spotkań/warsztatów dla podmiotów, które będą wdrażały instrumenty terytorialne, w tym: 3 dwudniowe warsztaty i 16 roboczych spotkań konsultacyjnych dla jednostek wchodzących w skład MOF, 1 konferencję i 4 warsztaty dla gmin zagrożonych trwałą marginalizacją.

Na spotkaniach konsultacyjnych przedstawiciele Województwa Lubelskiego omawiali szczegółowo projekt programu *Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027*, a także prezentowali szczegóły dotyczące procesu programowania perspektywy finansowej na lata 2021-2027, które będą obowiązywać państwa członkowskie w kolejnych latach oraz zmiany w stosunku do perspektywy finansowej na lata 2014-2020.

Projekt Programu był także konsultowany i pozytywnie zaopiniowany przez następujące gremia:

- Komisja Wspólna Rządu i Samorządu Terytorialnego – 2 spotkania
- Rada Działalności Pożytku Publicznego Województwa Lubelskiego – 1 spotkanie
- Wojewódzka Rada Dialogu Społecznego Województwa Lubelskiego – 9 spotkań (2 spotkania na posiedzeniach plenarnych i 7 spotkań w ramach posiedzeń Stałych Zespołów Roboczych)
- Grupa wspierająca prace nad przygotowaniem Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027 – 1 spotkanie

Łącznie w czasie trwania konsultacji społecznych projektu programu *Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027* odbyło się 70 spotkań. Mając na względzie transparentność podejmowanych działań, informacje o wszystkich spotkaniach były na bieżąco publikowane na stronie internetowej www.rpo.lubelskie.pl.

W okresie trwania procesu konsultacyjnego, 154 podmioty skorzystały z możliwości wyrażenia opinii na temat dokumentu, przekazując łącznie 475 uwag. Wszystkie zgłoszone uwagi i wnioski zostały poddane dokładnej analizie i pogłębionej ocenie pod kątem możliwości uwzględnienia i wykorzystania w kolejnej wersji projektu programu *Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027*. W przypadku ich zasadności, zostały dokonane zmiany kształtu projektu programu. Brak możliwości pozytywnego rozpatrzenia i uwzględnienia uwag w projekcie programu został w należyty sposób uzasadniony.

Szczegółowe informacje w zakresie przebiegu i wyników konsultacji społecznych zawarte są w *Sprawozdaniu z przebiegu i wyników konsultacji społecznych projektu Programu*

Fundusze Europejskie dla lubelskiego 2021-2027 opublikowanym na stronach internetowych: www.lubelskie.pl, www.umwl.bip.lubelskie.pl, www.rpo.lubelskie.pl.

Spełnienie zasady partnerstwa obejmuje także etap wdrażania, monitorowania i ewaluacji programu. Kluczową rolę we wdrażaniu będzie pełnił Komitet Monitorujący Fundusze Europejskie dla Lubelskiego 2021-2027 (w którego pracach zgodnie z art. 39 *Rozporządzenia ogólnego* będą uczestniczyli, na zasadach pełnoprawnych członków, przedstawiciele organizacji wymienionych w art. 8 ww. *Rozporządzenia*) oraz grupy robocze, poświęcone w szczególności wybranym kwestiom z zakresu realizacji programu powołane przez Komitet Monitorujący.

Zasada partnerstwa na etapie monitorowania i ewaluacji zostanie uwzględniona m.in. poprzez zapewnienie dostępu do informacji o postępach realizacji Programu oraz udział w dyskusji nad rezultatami ewaluacji, podczas której będą omawiane wyniki badań.

Mając na względzie zasadę partnerstwa, w programie przewidziano udział partnerów społecznych i przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego w realizacji zadań z obszaru zatrudnienia, edukacji i włączenia społecznego. Zakłada się więc, że środki w wysokości 1 367 036 EUR w ramach programu zostaną przeznaczone na wsparcie potencjału partnerów społecznych i organizacji pozarządowych w ramach działań zaplanowanych do realizacji w CS 4(h), 4 (j), 4 (f), 4 (b).

7. Komunikacja i widoczność

Komunikacja na temat programu to informowanie o jego ofercie, rezultatach projektów (w tym oczekiwanych), korzyściach jakie przynoszą dla obywateli oraz wpływie polityki spójności i FE na rozwój kraju i UE. Komunikacja programu wiąże efekty realizowanych projektów z celami polityki spójności i wartościami, które są tożsame z celami i strategiami UE. W komunikacji akcentowane będą odpowiednie strategie UE, podkreślając wkład projektów w ich realizację. Komunikacja wynika także z potrzeby zachowania transparentności wydatków z budżetu UE. Celem niniejszych działań jest budowanie świadomości społeczeństwa o możliwościach jakie stwarzają FE, korzyściach i wspólnych dla UE wartościach leżących u podstaw wszystkich realizowanych w ramach programu projektów.

Informowanie stanowi element krajowego systemu komunikacji marki Fundusze Europejskie. Działania komunikacyjne prowadzone są przez IZ, IP, IW oraz IK UP we współpracy z instytucjami europejskimi, krajowymi, regionalnymi, a także partnerami społeczno-gospodarczymi i beneficjentami. W celu uniknięcia podwójnych standardów komunikacji oprócz instytucji zaangażowanych w realizację Programu w działania komunikacyjne zaangażowane będą też inne władze publiczne, jeśli są one właściwe terytorialnie lub rzeczowo dla danej inwestycji finansowanej z Programu.

Szczegóły założeń przedstawionych w tym rozdziale znajdują się w Strategii komunikacji programu.

Cele

Działania komunikacyjne realizują cele określone w Strategii:

- aktywizacja do sięgania po FE
- wsparcie w realizacji projektów
- zapewnienie wysokiej świadomości nt. działań rozwojowych w regionie realizowanych z udziałem FE, korzyści z nich wynikających, wartości obowiązujących w całej UE, zasad horyzontalnych (w tym zasady niedyskryminacji), a także znaczenia przynależności i roli regionu w kształtowaniu przyszłości UE.

Działania prowadzone są wyłącznie w obszarze FE w zakresie ww. celów, z wyłączeniem działań mających inny zakres np. promowania instytucji lub osób i działań o charakterze politycznym.

Działania komunikacyjne dopasowane są do potrzeb i oczekiwań konkretnych grup docelowych.

Grupy docelowe

- potencjalni beneficjenci
- beneficjenci
- społeczeństwo regionu, w tym odbiorcy efektów wsparcia z FE i osoby o niskim poziomie wiedzy o FE

Konkretne grupy priorytetowe uwzględniające specyfikę programu znajdują się w ww. Strategii.

Kanały komunikacji

Kanały i narzędzia komunikacji będą dobierane do grupy docelowej i będą wynikały z analizy bieżących trendów konsumpcji mediów.

Planowane działania będą obejmować wszystkie grupy docelowe, a wybór konkretnych kanałów i narzędzi będzie powiązany z wyznaczonymi celami. Priorytetowe kanały to m.in.:

- media o szerokim zasięgu
- media społecznościowe
- wydarzenia informacyjne i promocyjne

- reklama zewnętrzna
- publikacje i materiały audio-video
- portal FE –platforma internetowa dla wszystkich programów
- serwis internetowy Programu
- sieć PIFE

Duży nacisk położony będzie na wykorzystanie potencjału komunikacyjnego beneficjentów, zaangażowanie ich w działania komunikacyjne, a także w rolę ambasadorów marki FE. Aby ich wesprzeć w promocji projektów i w przekazywaniu wiedzy o UE, opracowano m.in. dedykowany przewodnik (zawierający informacje o polityce spójności, wartościach i korzyściach płynących z członkostwa w UE) i wzory grafik. Odpowiednia komunikacja będzie mieć zastosowanie do całych schematów pomocowych, wiązek projektów, a operacje strategiczne podlegać będą specjalnym działaniom promocyjnym. Obowiązki informacyjno-promocyjne beneficjentów będą załącznikiem do umowy.

Budżet

Szacunkowy budżet na działania komunikacyjne IZ i IP wynosi 6 685 036 euro, w tym 5 682 281 euro wsparcia z EFRR i EFS+ (0,25% alokacji programu). Kwoty w podziale na grupy docelowe i cele określone są w rocznych planach.

Budżet jest wstępnie podzielony na 3 cele:

1. 35% (potencjalni beneficjenci)
2. 10% (beneficjenci)
3. 55% (społeczeństwo regionu)

Szacunkowy udział kwot w poszczególnych latach wynosi: 2021 r. - 0%, 2022 r. - 0 %, 2023 r. - 7,5%, 2024 r. - 15%, 2025 r. - 15%, 2026 r. - 16,5%, 2027 r. - 16,5%, 2028 r. - 18%, 2029 r. - 11,5%.

Monitoring i ewaluacja

Działania komunikacyjne podlegają ewaluacji i monitoringowi pod kątem ich jakości, trafności w realizacji celów komunikacyjnych i skuteczności w dotarciu do grup docelowych (m.in. badania ankietowe/jakościowe, analizy użyteczności).

Ewaluacja strategiczna obejmuje systematyczne monitorowanie osiągania założonych celów i wskaźników Strategii. Dodatkowo realizowane jest regularne badanie społeczeństwa pod kątem oceny wiedzy i świadomości oraz rozpoznawalności FE i dostarczenia rekomendacji dla prowadzonych działań.

Monitoringowi i ocenie podlega szereg wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania (przy określeniu wb. na 2020 r.), w tym m.in.:

1. Odsetek respondentów dostrzegających wpływ FE na rozwój regionu (wb. 84%)
2. Znajomość celów, obszarów lub działań, na które przeznaczane są FE w regionie (wb. 0%)
3. Odsetek mieszkańców regionu uważających, że osobiście korzystają z FE (wb. 61%)

Ocena działań komunikacyjnych będzie podstawą do planowania kolejnych w tym obszarze i podejmowania ewentualnych działań naprawczych.

8. STOSOWANIE STAWEK JEDNOSTKOWYCH, KWOT RYCZAŁTOWYCH, STAWEK RYCZAŁTOWYCH I FINANSOWANIA NIEPOWIĄZANEGO Z KOSZTAMI

Stosowanie stawek jednostkowych, kwot ryczałtowych, stawek ryczałtowych i finansowania niepowiązanego z kosztami

Planowane zastosowanie art. 94 i 95 rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów	TAK	NIE
Od momentu przyjęcia, program będzie wykorzystywał refundację wkładu Unii w oparciu o stawki jednostkowe, kwoty ryczałtowe i stawki ryczałtowe w ramach priorytetu zgodnie z art. 94 rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów (jeśli tak, proszę wypełnić aneks 1)	☒	☐
Od momentu przyjęcia, program będzie wykorzystywał refundację wkładu Unii w oparciu finansowanie niepowiązane z kosztami zgodnie z art. 95 rozporządzenia w sprawie wspólnych przepisów (jeśli tak, proszę wypełnić aneks 2)	☐	☒

Załączniki do Programu

- Aneks 1 – Wkład Unii w oparciu o stawki jednostkowe, kwoty ryczałtowe i stawki ryczałtowe
- Aneks 2 – nie dotyczy *Wkład Unii w oparciu o finansowanie niepowiązane z kosztami*
- Aneks 3 – Wykaz planowanych operacji o znaczeniu strategicznym wraz z harmonogramem
- Aneks 4 – Uzupełnienie do Strategii programu: główne wyzwania w zakresie rozwoju oraz działania podejmowane w ramach polityki
- Aneks 5 – Tabela 12: Warunki podstawowe
- Aneks 6 – Podsumowanie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko dla Funduszy Europejskich dla Lubelskiego 2021-2027